Nota.

Desen volume is vermeerdert met eenige groote ende schoone plaeten, dewelcke men in de andere exemplairen van dit werck niet en vindt, die seer raer sijn ende heel moeijelijck om te vinden; te weten

1° int' begin van de historie van het H. sacrament gedruckt A° 1720. het H. Cruijs gemaeckt van het hout van het H. Cruijs (: met den daghregister van de HH. reliquien :) hetw: men alle vrijdaegen van t'geheel jaer uijtstelt voor ende naemiddag.

2° pag 2. van het 1ste vervolg: van dese historie : den autaer van het H-sacrament van mirakelen, gelijck men den selven dagelijckx siet in de Capelle van het geseijt H. sacrament.

3° pag. 14 van de Historie gedruckt A° 1735. den autaer van het H-Sacrament, gelijck den selven jaerlijckx opgerecht wordt int cruijs van Ste gudula kercke den sondag naer den 13then julius op kermis-dagh.

drij hondert Jarigh Jubile:
drij hondert Jarigh Jubile:
BRUSSELSCHE EER-TRIUMPHEN
J. Troyen Fecit

BRUSSELSCHE EER-TRIUMPHEN,

DAT IS

Eene waerachtighe beschrijvinge van alle de Hertoghlijcke Huldinghen, der Keyseren, Koninghen, Koninghinnen, Hertoghen en Princen Inne-komsten, Vreugde-feesten en Tournoy-spelen,

Gheschiet binnen de Princelijcke Stadt Brussel, t'sedert hare op-bauwinghe tot desen teghenwoordighen dagh toe.

EYNDENDE,

Met de waerachtighe beschrijvinghe, van de Groote Feeste, van het

DRY HONDERT JARIGH JUBILE VAN HET HOOGH-WEERDIGH H. SACRAMENT VAN MIRAKELEN,

Waer in alles, dat daer in de voorschreve Feeste gheschiet is, soo raeckende den Dienst in de Kercke, als den gangh van de Processie, met alle sijne bediedtselen en Triumph-waeghens, en Verciersel van den VVegh der Processie verhaelt staen: en de Arcken Triumphael, in fijne kopere Platen zijn uyt-gedruckt. Gemaeckt en beschreven door J. S. In gesetenen Borger deser stadt Brussel.

TOT BRUSSEL,
By PEETER DE DOBBELEER, in de Hoede-maeckers-straet, in den Pellicaen.

EERTRIUMPHEN.

[illegible]

DRY HONDERT JAREN

JUBILE

H. SACRAMENT

VAN MIRAKELEN.

[illegible]

TOT BRUSSEL,

By PE[illegible] DE DOBBELEER, in de Steenhouwers-straet,

[illegible]

EER-WEERDIGHE,

Edele, Wyse, ende seer Voor-sienighe,

HEEREN,

Heere GEORGE DE BRIMEU, Ridder, Raedt van Oorloghe van Sijne Maj[r]. &c.

Ampt-man.

Jo[r]. WILLEM DESPOMEREAULX, dict VAN HOVE Heere van de selve Plaetse, Altena, &c.

Borghe-meester.

Heere LEONARD VAN DER NOOT, Ridder, Heere van Kieseghem, &c.

Heer ANTHONI FERDINANDE DE BROUCKHOVEN, Baron van Putte, Heere van Schrieck, Groot-Loo, &c.

Jo[r]. PHILIPPUS IGNATIUS FIERLANT.

Heere ende Meester JOANNES HEYMANS, Licentiaet in de Rechten, &c.

Jo[r]. JAN GUILLIAM DE ALVARADO, Y BRACAMONTE, Heere van Opberghen, &c.

Jo[r]. JAN-BAPTIST HOUWAERT.

Jo[r]. GUILLIAM PHILIPPE DE HERZELLES, Heere van Sart, &c.

Schepenen.

Jo[r]. CHARLES JAECQUES TAEYE, uyt de Baender-Heeren van Wemmel.

Jo[r]. THEODOR D'HEUSDEN, dict VAN ELSHOUDT, Heere van Middelswael, Syessel, &c.

Thresoriers.

HENDRICK VAN CORTENBERGHE.

Borghe-Meester uyt de Natien.

AN-

ANTHOIN ROELOFS.
GUILLIAM LEMMENS.
JAN HUSIOEL.
JAN VAN LATHEM.

Rent-meesters.

THOMAS BERNAERDTS.
HENDRICK WOUWERMANS.
GOMMAER BORRENS.
GASPAR VAN DEN BRUGGHE.
GREGORIUS VAN DORMAEL.
HENDRICK MARCHANT.

Raedts-mannen.

MYNE HEEREN,

En heeft door de dagelijcksche ondervindinge, dat daer is eenen sekeren drift, een eygen gheneghentheydt, een innerlijcke bevveghinge, ghelegen in het hert en ghemoedt van den mensch: waer door hy ernstelijck bemint, dat hem eyghen is, en sal altijdt soecken te verheffen, dat hem eenighsints aenraeckt, aen-gheprickelt door een medelijdende en verlangende liefde, van dat verheven en vereert te sien, daer sijne liefde en gheneghentheydt toe vervallen is. Desen drift en gheneghentheydt, die den mensch eyghen en in-gheboren is, ten aensien van sijn naeste maeghschap en lieve bloedt-vervvanten, soo om de wedersijdsche liefde, als door den bant van een enckele goedthertigheydt: die en bepaelt hem soo nauvv niet, oft loopt voorder uyt in de bevvegingen van sijn gheneghentheydt, om meer te beminnen als sijn naeste Vrienden.

Hier door soo komt het, het zy om de genoten by-woo-
ninge

ninge van die men lief heeft, het zij om de soetigheydt oft ghe-ſteltenis van de locht, dat den mensch een natuerelijcke ghe-neghentheydt heeft tot ſijn Vader-landt, tot ſijn Gheboorte plaetſe, en ſal altijdt ſoo veel hy kan en vermagh, de ſelve pry-ſen en verheffen, in wat Gheweſten des Wereldt dat hy is. Dat meer is, waer dat hy leeft, en hoe-wel dat het met hem in an-dere Landen ſoude moghen ghelegen zijn, deſen in-geboren drift, die innerlijcke gheneghentheydt, blijft altydt in't gemoet, van ſijn Gheboorte-plaetſe dickwils te beſoecken, oft ſoo dat niet geſchieden kan, de ſelve met woorden, en ſelf met ſchrif-ten te verheffen, ſoo veel het doenelijck en mogelijck is.

Dit is den drift en de gheneghentheydt die my van over langh de pen' heeft doen ter handt nemen, om alleenxkens iet uyt te wercken, dat ſoude moghen verſtrecken tot eere van myne lieve Gheboorte plaets; dat is tot meerderen glans van de oude en ſeer vermaerde Princelijcke Stadt Bruſſel. Lipſius die heeft Loven, andere Amſterdam, deês Antwerpen, Guic-cardin alle de Steden van ons Neder-landt beſchreven, van Guiſe heefter de ſijne oock by gheſtelt, maer alle die, die vele andere Steden beſchrijven, ſchrijven ſoo luttel van Bruſſel, dat mijnen drift en gheneghentheydt, het ſelve niet meer en heeft konnen lijden, oft heb' moeten iet in't licht brenghen, waer door men ſal konnen ſien, wat Bruſſel voor een Stadt is, en in voorleden tijden heeft ghewееſt.

Den Op-telder van het ſpits-voudigh ſeven ghetal *Erycius Puteanus*, hoe-wel gheenen In-gheboren, die heeft Bruſſel met ſijn ſeven ghetal vereert, daer hy veel oude gheſchiedeniſſen oorſpronckelijck voor den dagh haelt. *Joannes-Baptiſta Gram-may* veel anderen Schrijver, heeft de oude gheſchiedeniſſen in grooter en beter ghetal aen-gheraeckt, dies te meer om dat hy alle oudtheydt, die hy heeft konnen vinden en ach-ter-haelen, ons achter-ghelaten heeft, niet ghebonden zijnde aen 't ſeven ghetal, ghelijck *Puteanus* ghedaen heeſt, die het ſelve nochtans met verwonderinghe van vele (tot ſijnen lof en eer van onſe Stadt Bruſſel) wel heeft uyt-ghevrocht. Maer

ã midts

midts dese Schrijvers, als oock *Mireus*, *Barlandus* en *Hareus*, die noch al eenige treffelijcke gedenckweerdige voor-gevallen ghesschiedenissen beschreven hebben, al te-mael in de Lattijnsche Taele gheschreven zijn, soo is't dat die gheschiedenissen soo onder den man niet en zijn, als't wel waer te wenschen, om dat alle Heeren, Borghers en In-ghesetenen souden mogen weten en sien, wat hier in voor-tijden al ghedenckweerdighs gheschiedt is.

Ick was van meyninge een groote Cronijcke uyt te geven by gheleghentheydt van tijdt; maer daer zijn noch vele jaeren van doen, om de selve te volmaecken, midts in onse Stadt soo veel gheschiedenissen voor-ghevallen zijn van over acht hondert jaeren, dat de selve soo lichtelijck niet en konnen by een ghestelt zijn.

Een saecke heb' ick ter handt ghenomen, dat is de beschrijvinghe van de groote Feeste, van het dry hondert jarigh *Jubilé*, van het *Hooghweerdigh Heyligh Sacrament van Mirakelen*: den grootsten en kostelijcksten Schadt van de Stadt Brussel, waer door sy in alle de Steden ende Ghewesten des Wereldts, meest onder de Catholijcken bekendt is: En tot dese Beschrijvinge soo ben ick besonderlijck op-ghewveckt ghewveest, door den *Heere van Haeren* Oudt-Schepenen deser Stadt, eenen van U. E. Voorsaten, die door eenen besonderen drift en uytersten iever, om te verbrijden de Feeste van het dry hondert jarigh *Jubilé*, van het *H. Sacrament van Mirakelen*, tot eere van de Princelijcke Stadt Brussel, uyt eene goede gheneghentheydt, alle hulp-middelen heeft by ghebrocht, omdat ick de selve soude met een waerachtigh Verhael konnen in het licht brengen.

Maer dese Feeste van den blijden *Jubilé*, die bestaen soude, in soo veel konstighe en kostelijcke Wercken van Arcken Triumphael, alleen in een Boecxken uyt te gheven, docht my te weynigh te zijn voor onse Stadt, midts daer op het verloop van dry hondert jaeren en meer, soo veel Eer-Triumphen zijn voor-ghevallen, soo in de Inne-komsten, als Huldinghen van onse Heeren en Princen van het Landt.

Ick

Ick hebbe dan beschreven de Brusselsche Eer-Triumphen, met een waerachtigh verhael, van de Hertoghlijcke Huldingen der Keyseren, Koninghen, Koninghinnen, Hertoghen en Princen Inne-komsten, en meer andere vreughde Feesten: om door het beschrijven vande selve voor de oogh te bethoonen, wat U.E. Voorsaeten en de Borgers, en In-gesetenen van Brussel al uyt-gevrocht hebben in dierghelijcke ghéschiedenissen. En soo U.E. Voorsaeten, met de Borghers, in die tijden hunnen drift en genegentheydt ten uytersten hebben uyt-gevrocht. Al de Wereldt sal nu ooghluyckelijck konnen sien, dat het gene datter nu voor-gestelt wordt, allen het voorgaende verre overtreft. En dat met reden, midts de andere Triumph-Bôgen, maer gestelt en zijn geweest voor onse Princen van het Landt, sterffelijcke menschen, soo den tijdt dat bewesen heeft. En dat dese, die nu met een grooter en meerder heerelijckheydt uyt-gevrocht worden, worden op-gherecht ter eeren van den onsterffelijcken Godt, die door sijne goedertiere bermhertigheyt, de Stadt Brussel heeft willen vereeren, met dat groot Mirakel, datter bloedt is uyt de H. Hostien ghesprongen, als de boose Joden dat mishandelden en door-staken. En die nu noch tegenwoordigh onse Stadt soo wonderlijck vereert, dat hy wesentlijck tegenwoordigh is, in die H. Hostien, die over dry hondert jaeren door-steken van de Boose Joden, hier noch daghelijckx gesien en bewaert worden.

Dese Brusselsche Eer-Triumphen, van my, in mijn vijf-mael sevenste jaer, in het seven letterigh Brussel, in het seven-mael thiende jaer van de seventhiende eeuwe, op den tijdt van tweemael seven weken beschreven, is een proef-stuck, om laten voor den dagh te kommen, tot eere en lof van mijn Brusselsche Gheboorte Stadt. Maer gelijck de eerste Aen-kommelingen, die hun Proeve gaen doen, op dat die wel uyt soude vallen, eenige Mede-hulpers tot beschermers van hun eerste Wercken, soecken te bekommen. Soo hebbe ick met een eerbiedighe vrijmoedigheydt, desen mijnen Boeck op-gedragen, aen U. E. met een vaste hôpe en gronthertigh betrouwen, dat ge-

lijck

lijck den ſelve van my met eenen goeden drift, en ſoete ghene-
ghentheydt, om mijne Gheboorte Stadt te vereeren is vol-
ſchreven, dat U. E. met een aenghenaeme goedthertigheydt
en vriendelijcke ghenegentheydt den ſelven ſullen ontfangen.
En aen U. E. toe-ghe-eyghent met een heerlijck gheſagh aen-
nemen en beſchermen.

Al dat in den Boeck ſtaet, is gheſchiet binnen de Stadt van
Bruſſel, de Arcken Triumphael daer in beſchreven, zijn door de
Heeren, Borghers en In-geſetenen der Stadt Bruſſel bekoſtight.
Wie koſt ick dan anders de eerſte Proef-ſtucken van mijne
Neder-landtſche penn' op-offeren oft op-draeghen, als aen
U E. Wet-houderen en Regeerders van mijne Geboorte Stadt?
en hier door en was ick niet alleen op-ghewveckt, maer was
ſelf daer toe verbonden met eenen dobbelen eedt van mijn
Ampt en Borgherſchap.

Over ſulckx bidt den Borgher aen ſijne Heeren Wet-hou-
deren, dat ſy ſouden ghelieven de goedtheydt te hebben van
deſen ſynen Boeck in een vaſte beſcherminghe aen te nemen,
want mits hy alleen de eer van de Stadt Bruſſel voordraeght,
ſoo ſal hy veel verſcheyden aenſtooten moeten uyt-ſtaen en
lijden. Maer ſoo hy magh ſchuijlen onder de vleughelen
van U. E. vreedſaeme beſtieringhen, en wys beleyt, ſoo ſal hy
van allen quaetwillighen haet en nijt, en alle beriſpelijcke aen-
ſtooten vry zijn; dit met een eerbiedighe onderdaenigheydt,
met betrouwen verhôpende, wenſchende dat U. E. in Stadts
beſtieringe in vollen peys en vrede in een geluckige geſontheyt
moght blijven leven: ſoo ſal ick met U. E. goeden oorlof my
ſchrijven,

*Eerweerdige, Edele, VVyſe, ende Voor-
ſienighe Heeren,*

*V. E. onderdaenighen Dienaer en ghe-
trouwen Borgher,*

JAECQUES STROOBANT.

*Vyt onſe Studeer-plaetſe, den 31.
Iulij 1670.*

BEMINDE VRIENDEN

HEEREN,

BORGHERS

EN

IN-GESETENEN

VAN MYNE PRINCELYCKE

GHEBOORTE STADT.

Et is nu feven jaeren geleden, dat ick by wylen, als het den tydt toe-liet, en meeft om de langhe Winterfche avonden door te brengen, fommige Chronyck-fchryvers heb' by der handt ghenomen, om de felve te door-lefen, en te fien wat in voorlede tyden, niet alleen in defe Landen, maer in alle de Geweften des Wereldts gefchiedt was. Onder dit lefen, foo is my voor-gevallen; dat ick by verloop van tyden, allenxkens wel foude konnen by een vergaederen en befchryven, eene Chronycke: van allen het ghene datter ghedenckweerdighs ghefchiet en voor ghevallen is, binnen onfe oude, vermaerde ende Princelijcke Stadt van Bruffel, t'federt hare eerfte op-bouwinghe; tot der tijdt oft den dagh toe, dat wy de felve fouden door den druck in het licht gheven.

Ick hadde dickmaels mijn tijdt-verdrijf ghenomen, in het lefen van kluchten en fabelen, Amouretten, Ridder-ghevechten, en vele andere dier-ghelijcke: die meer dienen om den tydt te verquiften als eenigh profijt mede te doen, en 't fcheijnt dat de jonckheydt dat ingheboren is, boecken te lefen, die meer fchadelijck als profytelijck zijn, als het fomwyl niet en verftreckt tot hun eyghen verderf, uyt de herts-tochten die daer door, fomwylen worden aen-ghenomen.

Defe ydele tydt-kortinghen begonften my te verdrieten, als ick een groot ghetal Poëten hebb' by-der handt ghefocht: en hebb' in het lefen der felve meeft nochtans de Neder-duydtfche, fulck een foet vermaeck ghevonden, dat ick felf de penn' hebb' by der handt ghenomen, en om hun naer te volghen, oock al eenighe Reghel-dichten hebb' by-een ghevoeght en ick hebb' het felve, foo dickmaels gheproeft en herproeft, ghemaeckt en verbetert, dat ick ten leften al eenighe door den Druck, aen de Vrienden heb ghemeen ghemaeckt. Tuffchen defe uytwerckfelen, en heeft de nieuws-gierigheydt my niet in ruft gelaeten, oft heb haer moeten voldoen, met een Hollandtfche Stadt thien oft twelf te door-wandelen, kiefende de ftadt Amfterdam, voor eenighe maenden tot mijn verblijf-plaets.

Hier is't dat de ledigheydt, my heeft nieuwe Boecken ter handen geftelt; te weten honderde kleyne Tractaetjens van de Verfchil-punten van het Gheloof. Want midts ick noch jonck, daeghelyckx onder die goede, fchyn Heylighe ghereformeerde Broe-

ders

ders moeſt verkeeren, ſoo was't redelyck, en oock noodtſaeckelyck, den grondt van hun valſche voorſtellinghen wat te door-gronden, en te doorknauwen, om als het voorviel, niet te wanckelen in 't beantwoorden van de punten van myn oprecht, Katolijck, Roomſch, eenighſaeligh-maeckende Gheloof. En voor-ſeker, hoe men meer by hun verkeert, hoe men de valſche vonden, en dubbelſinnighe dwers-ſlaeghen beter komt te herkennen, waer door ſij de eenvoudighe ſoecken van den wegh der waerheydt te verlyden. wel gheluckigh, die van goede en oprechte Roomſche Kattolijcke Ouders gheboren zijn, in de Roomſche Kattolijcke Religie wel leven, en om den Staet-ſucht, bedieninghen van Ampten, voordeel ofte baet, noyt en wycken van den gront-reghel en oprechte leeringhe van onſe Moeder de H. Kerck.

Den tydt van de weder-komſte voltrocken, en tot mijn huys-houden ghekommen, ſoo en is den iever in't leſen niet achter-gebleven: maer den ledighen tydt, die de Winckel-ſaecken koſten verſtrecken, is daer toe ghebruyckt met de Winterſche-avonden, ſoo hier voren verhaelt. En alle andere Boecken achter-laetende, heb' alleen de Kronijcken ghelefen, en uyt de ſelve aen-gheteeckent, alles wat ick hebb' konnen ghevinden, datter binnen deſe Princelijcke Stadt, van meer als over acht hondert jaeren voor-ghevallen en gheſchiet is. Deſe gheſchiedeniſſen, in verſcheyden Boecxkens aen-gheteeckent zijnde, en aen den kant ghelevt, van myninge naer gheleghentheydt van tydt, binnen eenighe jaeren, eenen Boeck van de ſelve uyt te gheven: ſoo is't dat den teghenwoordighen Jubilé van drij hondert jaeren, dat het *Hooghweerdigh Heyligh Sacrament* van *Mirakelen* hier tot Bruſſel is bewaert gheweeſt, is kommen voor te vallen.

Deſe Jubilé-feeſte, heeft de herten en ghemoederen van vele op ghewekt, om iet uyt te wercken, het ghene dat ſoude moghen zijn, tot lof en tot eere van den grooten Godt, ſchuylende Miraculeuſelijck noch teghenwoordigh onder den ſchijn van broodt, in die ſelve Hoſtien, die over drij hondert jaeren in deſe ſtadt Bruſſel, van de booſe Joden ſoo wreedelijck zijn mishandelt gheweeſt.

Onder andere die deſe Feeſte hebben op ſijn heerelijckxſte ſoecken uyt te voeren; ſoo zijn de principaelſte gheweeſt de Prooſten van het vermaert Broederſchap van het *H. Sacrament* van *Mirakelen.* gehölpen door eenighe beſondere yveraers deſer Princelijcke Stadt Bruſſel. Die alles hebben voor-gheſtelt, en als aen-ghedreven, om dat men eenighe Arcken Triumphael, en andere Vercierſen ſoude ghereedt maecken, teghen den dagh van deſe groote Feeſte. Maer hier en is het noch niet by ghebleven. Want de Arcken wederom ontſtelt en af-ghedaen, en de Feeſte voor-by zijnde, ſoo ſoude oock de ghedenckeniſſe, alleenghskens uyt de ghemoederen der menſchen zijn voor-by gegaen. Daerom ſoo was het noodtſaeckelyck, datter iet wirdt uyt ghevrocht, het ghene met den tydt ſoo haeſt niet en ſoude vergaen.

Den goeden iever en Godtſdinſtighen drift, van deſe beſondere yveraers, die heeft hier beſonderlijck in voorſien. Want alſoo haeſt ſy wiſten als dat de Borghers op de ſtraeten, daer de Proceſſie ſoude voorbygaen, ſoude ſtellen eenighe groote ſchoone Arcken Triumphael, ſoo heeft hunnen iever hun aen-ghedreven, om oock met groote moeyte door de weder-ſpannigheydt van een oft twee de teeckeninghen te bekommen, om alle de Arcken te doen ſnijden in kopere Plaeten.

De Arcken uyt te drucken met kopere Plaeten, ſonder de beſchrijvinghe met de verklaeringhe van deſe geſchiedeniſſen, en in-houdt der ſelve, en ſoude niet beſonders zijn gheweeſt: ſoo moeſter dan oock een Nederlandtſche-penne toe ghebruyckt worden, om t'ſelve te beſchrijven. Een dat de Arcken noch af gheteeckent waeren, ſoo is't dat ick mijnen dienſt aen-gheboden hadde, oft de Vrienden mijne beſchrijvinghe ievers in van doen ghehadt hadden: en mijn op-dracht en is niet alleen aen-ghenomen, maer heb' ſelver op mij ghenomen, het ſelve met ſijne breedere gheſchiedeniſſen doen in druck te ſtellen.

Ick heb' dan eerſt voor al beſchreven alle de Huldinghen en Inne-komſten, die voor mijnen tydt gheſchiedt, ick heb' konnen achter-haelen, om daer door te bethoonen en voor ooghen te ſtellen, wat voor Arcken Triumphael, onſe Voor-ouders in de

in de Inne-komsten van Hertogen en Princen hebben voor ghestelt; om te vereeren de Huldinghen en Inne-komsten der selver.

Naer alle de Inne-komsten en Huldingen; soo heb' ick beschreven, de groote Feeste van den drij hondert jaerighen Jubilé, van het *Hooghweerdigh Heyligh Sacrament van Mirakelen*: waer uyt alle de Vremdelinghen U L. besonderen drift sullen konnen sien; en in der waerheydt ick houde dese Feeste voor de grootste en alder-meeste, die hier oyt in onse Stadt geschiedt is: en niet sonder reden, want alle de andere Triumph-Bôghen, en groote verheven Wercken, die zyn op-ghestelt gheweest ter eeren van Menschen, en dese worden nu op-gemaeckt ter eeren van Godt soo wonderlijck schuylende, in die selve Hostien, die over dry hondert jaeren zijn door-steken geweest van de boose Joden. Dit is eene Feeste vol vreughden, eenen triumph van ons warachtigh Rooms Katolijck Gheloof, daer de waerheydt van de wesentlijcke tegenwoordigheydt Godts, in de ghedaente van Broodt, klaerelijck, bethoont wordt: dies te meer door een soo wonder Mirakel, dat men nu noch ter tydt, naer het verloop van dry hondert jaeren, de ghedaente van Broodt kan sien, uyt de welcke door Godts ghehenghenisse Bloedt is ghesprongen, tot schaemte der Joden die die mishandelde; tot een overtuyginge van de Ketters, en tot onse versterckinge in ons Heyligh Roomsch Gheloof, dat onse Voor-ouders van over acht hondert jaeren beleeft hebben, en ons voort gheleert, wy noch beleven, en moeten beleven tot onse doodt, soo wy den rechten wegh van de saeligheydt niet en willen af-wycken en verlaeten.

Een dinghen heeft ons ontbroken, dat is dat ick den tydt niet gehadt en hebbe, om alles (soo ick wel wenschte) te beschrijven. Want dit Werck dat in veel handen sal kommen, sal oock veel teghen-sprekers vinden, soo veel te meer hoe de verscheydentheydt van de herts-tochten, meer teghen t'voorschreven Werck aen-ghestelt zyn, den d'een sal dit aen d'ander dat niet vvel bevallen: en hier een scheeve oft ghequetste letter sal veel te lijden hebben. De woorden sullen voor dees niet wel ghespelt zijn, den sin sal niet wel aen een hangen, daer sal iet oft wat aen-gebreken: en die't meeste op de spellinge roepen zijn dickmaels die, die daer het minste van weten. De oude geschiedenisse sullen oock ondersocht worden, en wordt daer iet gevonden, dat aen eenen die nau weet, wat het in sijn selven is, niet wel aen en staet, het sal oock worden teghen-gesproken. Den eenen salder d'een gheschiedenisse willen by gedaen hebben, en eenen anderen een heel deel uyt-gescrapt, soo dat het Werck met verduldigheydt alle de herts-tochten van dese sal moeten onderstaen. En soo den Beschrijver iet te lijden heeft, den Drucker, den Plaet-snijder, en den Teeckenaer, en self de Meesters die de Triumph-bôghen uyt-ghevonden, en op-ghestelt hebben, sullen oock moeten de schichten van een ongebonde tonghe wederstaen. Want soo de klijne en mindere Wercken (ghelijck men daghelijckx siet) teghen-ghesproken worden, met fauten te willen aenwijsen, daer dickwils gheen en zijn. Wat sal men van sulcken grooten Wercken segghen, daer den tydt de uyterste volmaecktheydt ten deel heeft achter-ghehouden.

Dit voor de nauwkeurige klijnsinnige gemoederen, want de kloecke verstanden sullen de misslagen bedecken, en de fauten die sy vinden aen die de selve begaen, in't minnelyck en vriendelijck aen seggen, midts daer noyt mensch te en oudt is, om te leeren. en aen het uyt-gevonden Werck kan men licht vvat by hangen, dat het Werck seer aerdigh sal verbeteren.

Beminde Vrinden, Heeren, Borgers en in-gesetenen deser Stadt, oock alle andere die desen mynen Boeck sult over-lesen, ick vvensche U. L. al te-saemen alle goet; en ick moet U. L. in alle vriendelijckheydt bidden, dat in-gevallen U. L. eenige Letter fauten, oft iet tegen den styl van 't schrijven bevindt, oft iet anders dat U. L. niet vvel aen en soud' staen, oft bevallen: dat ghy lieden, dat voor andere persoonen niet en vvilt berispen, maer soo daer iet is, teeckent dat aen, en doet ons de eer en vrindtschap van 't selve aen te segghen, wy sullen dat danckelijck aen-nemen, en in't naer-volghende ons daer naer volgens bestieren in't gene vvy noch sullen beschrijven. Want den tydt heeft ons al vvat verhaest, en soo soudet licht gebeuren, dat den Boeck alletomme niet gedruckt en is, soo gelijck vvy dat selver vvel souden vvenschen.

AEN DE IN-WOONDERS

Wy hebben verscheyden Lattijnsche Schrijvers, op onse maniere doen de Neder-duytsche Tael spreken, en soo den eygendom van dese, soo vvel niet achter-volght en vvaer, vvy en sullen ons niet stooren als ons dat in beleeftheydt vvordt aen-geseyt: van die het verschil van d'een en d'ander Tael volgens spel en weet-konst wel verstaen. De Fransche en Walsche Schrijvers hebben oock hun Tael moeten veranderen, om met de Neder-duydtsche op de Jubel Feest te kommen, en soo daer iet aen scheynt t'ontbreken, vvy sullen geeren van hun dies verstaende onderricht vvorden, en dat alles in een vriendelijcke en minsaeme over-een-komminge van goede Vrienden.

Soo daer hier en daer een vremt woort oft twee tusschen beyden komt, dat de Neder-duydtsche Spraeck niet eygentlijck aengaet, vvy zijn genoodtsaeckt gevveest, de selve in sulcker voegen te stellen, om dat men die volgens de uyt-spellinge der Bouw-konst te beter soude verstaen. In de beschrijvinge der Segen-Bogen, oft Arcken Triumphael hebben wy veel woorden gestelt, die de Konstenaers, Uyt-vinders van de selve ons hebben op-gegeven, om dat sy die van de Konst zijn, de stucken van het Werck te beter souden konnen door-gronden: soo aen d'een de Plaeten te kleyn schijnen, oft te slecht uyt-ghevrocht, oft iet min oft meer by ghestelt is, als hun soud' duncken goet te zijn, dat sy hun te vreden houden met die kennisse, datter noyt Werck uyt-ghekommen is, oft den eenen oft den anderen heeft daer altijdt iet weten teghen te segghen, hoe volmaeckt dat de selve waren uyt-ghevrocht. soo daer fauten begaen en gevonden worden in't mis-schrijven van de Letter-spellingen, wy sullen die voor ons houden, de kant letters wijsen de Schrijvers aen, en dat wy voor ooghen gesien hebben, konnen wy getuijghen. Alles dat ick ghe schreven hebbe, is ten deele geschreven tot lof en eere van mijne Princelijcke Geboorte Stadt, en lof en eer van de Borghers, die met moeyt en kost en aerebeyt niet alleen nu, maer in alle tijden en eeuwen veel kostelijcke Wercken tot eer hunder Landts-Heeren hebben uyt-gevrocht. Maer het eerste en meeste Voor-werp dat ons de penn' heeft doen ter handt nemen, is geweest de groote Feeste van het dry hondert jarigh Jubilé om met een warachtigh Verhael tot lof en eere van Godt, voor soo veel in onse kleyne macht is, De Feste te beschrijven, om alsoo en het wonderbaer Mirakel, en den oprechten Dienst van de Borgery tot het *H. Sacrament* over al, daer men mijne Boecken lesen sal te verbrijden.

Leest en over-leest dan met ghenoeghen de oude en nieuwe ghe schiedenissen, die in mijnen Boeck staen met een volle gesontheyt: zijnder mis-letteren, gaet die al-soetjens voor-by, zijnder fauten, wijst ons die minsaem aen, en naer het wenschen van gheluck en wel-vaert, sal my schrijven,

V. L. Toe-genegen Vrindt en Mede-Borgher

JAECQUES STROOBANT.

Vyt onse Studeer-plaetse den 30. Iulii 1670.

Beschrijvinge van de Hertoghlijcke huldingen: der Keyseren, Koninghen, Koninginnen, Hertoghen en Princen inne-comsten, Bruyloft-feesten en Tournoy-spelen, gheschiet binnen de Princelijcke Stadt Brussel, sedert hare opbauwinge tot desen tegenwoordigen dagh toe.

E Princelijcke stadt Brussel, de rust-plaets en den Lust-hof van den grooten Keyser *Carel den Vijfden* van hoogh-loffelijcker ghedachtenisse, de ghewoonelijcke woon-plaetse van Koninghen, Hertoghen ende Princen: vermaert door de vermaeckelijckheyt van de Boomgaerden, Lust-hoven ende Warande van het Princelijck Hof, door de uyt-muntende konste vande oude ghebouwselen, door de menichvuldighe Water-bronnen en uyt-springende Fonteynen: omringhelt van den eenen kant door het groote Wout van Sonien-Bosch, en veel andere mindere Bosschagien, van den anderen kant, met de hooghe Saeye-Velden, ende groene Bemden, lanckx de vloeyende Riviere de Senne, en de langhe en met grooten kost ghegraven Vaert, bemint van alle Vremdelingen, om de soete locht, de ingheboren goedthertigheyt van de In-wooonders, de goede ghenegentheyt der geboortelinghen, om oock aen de vremste goet en deught te doen, en met alle beleeftheyt eer te bewysen. Ghe-eert als de eerste Hooft-stadt vande Nederlanden, door de bywooninge van de Princelijcke Hooft-Regeerders, eerste dienaeren, ende volmachtighde van onse Ghenadighe Heeren Koninghen, soo desen teghenwoordighen, die Godt lanck bewaere, als alle andere sijne voor-ouderen van salighher ghedencken.

Dese Stadt, die, volghens de betuyghenisse van *Barlandus*, *Haræus*, *Miræus*, *Schrickius* en meer andere haeren oorspronck soude gehadt en bekommen hebben, ontrent het jaer acht hondert, naer de gheboorte Christi, van se-

seker Casteel op-ghebauwt in het Eylandeken van de Senne by S. Gaugericus Kercke, doen ter tijdt een Capelle, waer van sy meest haer den naem willen gheven, uyt reden dat van 't Kasteel in 't Eylandeken voorsz. tot aen de Cappelle een Brugh over de Senne zynde, die plaets soude genoemt gheweest zyn, Brouchs-Cell, als een Cell oft Cappel van de Brugh oft by de Brugh, En allenxkens door veranderinghe van letters en spraeck Brussel. het is nochtans soo dat den ondersoecker van alle outheden *I. B. Gramay* daer teghen strydt die seght voorseker te wesen datter voor Christus Gheboorte een Kasteel gestaen heeft, daer teghenwoordigh Brussel is, en haeren naem Brussel van elders, soo daer noch andere zijn wilt voor den dagh haelen.

Dese Princelijcke Stadt, van over langh Brussel ghenaemt, het zy van waer den eyghen naem te recht magh af-komen zyn. Die heeft ons nu den tydt van meer als dry hondert jaren een seer groot getal voor oogen gestelt van alle heerelijcke uyt-beeltselen van Arcken Triumphael soo in het inne-komen der Princen als Huldinge der selve: en al hoe wel dat sommige van dese oock in groote Boecken, verciert met hun plaeten, wyt ende breedt sijn beschreven geweest: soo ist even wel dat den meesten deel luttel zyn aengeraeckt tot ghedenckenisse der naercommelinghen, en de selve volgens de verscheydentheyt vanden tydt, staen in soo veel verscheyde boecken beschreven, als den tydt is verscheyden geweest, dat de selve gheschiet zyn, als oock in verscheyde taelen, volgens den styl van de schryvers. En vervolgens soo soude van noode zyn een groot getal boecken om van ieder in't besonder kennisse te hebben en te becommen.

Maer mits het tegenwoordich voorwerp de groote feeste, van den *Iubilé* van dry hondert jaeren, van het Hoogh weerdigh *Heyligh Sacrament van Mirakelen*, hier van eene nieuwe, ende naerdere preuve sal geven: claerelijck voor oogen betoonende den vont, de konst, de aerdigheyt ende vernuftheyt van de Borgers ende Inwoonders der Princelijcke Stadt van Brussel. Soo ist dat het tot voorder bewys van het selve, niet buyten reden sal wesen, een deel van de oude gedenckweerdige gheschiedenissen, als tot een voorbeelt van dit teghenwoordigh werck, voor ooghen te stellen, en dat dies te liever, om dieswille dat het selve, in eene selve materie bestaende, en van eenen en diergelijcken inhoudt, onse Borgers op sal wecken, om soo sy nu doen, en hunne voor-ouders gedaen hebben, blijven te volherden.

De Princelijcke Stadt van Brussel, als voren geseyt, zynde van alle tyden geweest, als eene wel vercierde verthoon-plaetse, van alles dat aerdigh en konstigh self tot een groote verwonderinge der vremdelingen kost uyt-ghevrocht, ofte verthoont worden. Heeft haer eerste proef-stuck daer van ten thoon ghestelt, als het eerste van 't ghene wy tot noch toe hebben connen vinden, in 't jaer duysent dry hondert seven-en-seventigh, als onse voor-ouders gesien hebben op S. Andries dagh, de inne-komste van *Carolus den Vierden*, Keyser, Broeder van *VVencelinus* Hertogh van Brabant, die binnen de Stadt van Brussel met groote eere en triumphe is ontfanghen ghe-

Alder-excellenste Cronyke van Brabant cap. 49. in het eynde.

gheweeſt, en van den lande van Brabant ſeer rijkelijck beſchoncken ende beghiftight. En al iſt waer-ſchijnelijck datter meer heerelijke Inne-komſten en Huldinghen gheſchiet zijn voor de deſe; ſullen ons niet vervoorderen eenighe voor te ſtellen als die wy gheleſen ofte gheſien hebben.

De veerthiende eeuwe heeft onſe groot-ouders neghen Hertoghlijcke Huldinghen met twee victorieuſe in-komſten van eenen Hertogh voor ooghen gheſtelt.

Want in het jaer duyſent vier hondert ende ſes; ſoo is *Anthonius van Burgondien* den een-en-twintighſten December tot Bruſſel als Hertogh van Brabant gehult. Ende *Ioannes den vierden* van dien naem ſijnen Sone in't jaer duyſent vier hondert vijfthien. *Philippus den eerſten* Grave van S. Paul en broeder van den bovenſz. *Ioannes* is gehult twelf jaren daer naer. *Philippus den tweeden* met naeme den Goeden, heeft ſijne huldinge voltrocken, in het jaer dertigh van de veerthiende eeuwe. *Carolus den Stouten* naer ſijns Vaders doodt, heeft binnen Bruſſel zynde, ſijnen Eedt ghedaen ende is Ghehult in het jaer veerthien hondert ſeven-en-feſtigh. In't jaer duyſent vier hondert vier-en-ſeventigh is *Maximilianus* tot Bruſſel in-gekomen. En in't jaer neghen-en-ſeventigh is hy tot Bruſſel Ghehult als Man ende Momboir van Vrouwe *Maria van Burgondien* Hertoginne van Brabant. In 't jaer veerthien hondert vijf-en-tachentigh in Julio is Keyſer *Frederick* tot Bruſſel eenſgelijcks ingehaelt ende ontfangen. *Idem Capit. 54. Cap. 56. Cap. 60. Cap. 61. Cap. 63. Cap. 65.*

Alle deſe Huldinghen met eene neghenſte van *Philippus den eerſten* in 't vier-en-neghenſte jaer van eene en de ſelve eeuwe zijn en met eene overmaete groote blijdtſchap en met eene byſondere heerlijckheydt ende groote Triumphe uyt-ghevoert ende voltrocken: byſonder als hy in 't jaer vijfthien hondert en ſes tot Bruſſel Gekroont is *Koninck van Caſtillien van Leon ende Granaden.* En al is het ſoo dat de Schrijvers van de voorſz. eeuwe de voorſz. Hertoghlijcke Huldinghen, van ſtuck tot ſtuck, in't lanck ende breedt, niet en hebben beſchreven: evenwel is het oogh-merckelijck, als dat den yver en den drift, de konſte en aerdighe vonden van de oude Bruſſelaers, alles uyt den hoeck gehaelt hebben, en te voorſchijn ghebracht, om de ſelve te vereeren; ſoo als het ſelve in de naerdere gheſchiedeniſſen ſal bethoont worden, en om hier eene cleyne proef van te geven ſal de innekomſte van *Maximilianus* hier boven geraeckt in 't breedt verhalen ſoo als de ſelve ſtaet beſchreven.

1474. Ontrent Sint Janſmiſſe heeft *Keyſer Frederick* ſijnen eenighen Sone, Hertogh *Maximiliaen van Ooſtenrijck*, met groote feeſt en triumphe geſonden in Nederlant, om te Trouwen met de Princeſſe Vrouwe *Maria* die tot Gent was. Hy is door Ceulen tot Bruſſel aengekomen, daer hy ſeer feeſtelijck is inne-gehaelt geweeſt van alle de Gulden en Ambachten vande Stadt, elck gecleedt weſende met beſondere cleedinghe met de tortſen inde handt. Eerſt voor uyt quamen alle de Gulde-broeders, daer naer de Geeſtelijckheyt, daer naer de Borghe-meeſteren, Schepenen en Raden der Stadt: daer naer ſoo quam gereden *Iohan, Hertogh Ians Sone van Cleve*, in het harnas, hebbende *Inkomſte van Maximilianus* *Moulijns divisio 31. cap. 12.*

daer over eenen kostelijcken dierbaren mantel van gaude, silver ende ghesteenten: daer naer quam in een Rosbaer *Hertogh Ian van Cleve, Grave van der Marcke*, met twee hondert vijftigh peerden: daer naer quam daer eenen ghereden draghende eenen grooten langhen wimpel van swerte sijde, daer een schoon Vrouwe in gheborduert stont; hebbende in haer handt een hert met een rolle daer des Hertoghs divies in gheschreven stondt: *Hout maet in alle dinghen*: daer naer quam ghereden in't blinckende harnas dien schoonen vromen Jonghman *Hertogh Maximilianus van Oostenrijck*, Beneven hem den *Ars-Bisschop van Trier* met hondert en vijftigh Peerden. Daer naer den *Bisschop van Mets, den Hertogh van Sassen, den Hertogh van Gulick* en *van den Berghe* met dry hondert Peerden: den *Marck-Grave van Baden* met sijn twee Soonen *Adolf* en *Philippus*, de *Graven van Anholt, van Nassauw, van VVetsbaden van Helsensteyn, van Solms, van Soorlre, van Holoch, van Montfoort, van VVester-burgh, van Polem.* De Heeren *Adolf van Capperen en Baltazar van VVolckensteyn*: en alle dese Heeren saten in het blinckende harnas met ontbonden Wimpelen. Alle de straeten waeren behangen met schoon Tapyten en andere costelijcke Lakenen. Maer den regen bedierf veel dingen en daer wierden veel vreughde spelen achter gelaeten om het ongestuymigh weder. Den Hertogh hadde sijn logist in het Hof van den *Bisschop van Camerijck* en bleef daer eenighe daghen ligghen in groote blydtschap en vrolijckheden.

Behalven dese negen soo treffelijcke Huldingen, binnen den tydt van hondert jaeren, in eene Stadt van Brussel voor-gevallen, behalven de voor verhaelde innecomste van *Hertogh Maximilianus van Oostenrijck.* Soo ist datter oock geweest zyn, twee victorieuse incomsten vanden Kloeckmoedigen Prins, ende *Hertogh Carolus den Stouten.*

De eerste, terwylen sijnen Vader noch in het leven was, met de Franschen slaeghs geweest zijnde, ontrent seven Fransche mylen van Parys, soo heeft hy de selve overwonnen, ende is verwinnaer tot Brussel innegehaelt, met eene groote blydtschap van sijnen goeden Vader *Philippus*, ende alle de Borgers vande heele Stadt hebben hem in groote eere ontfangen, ende groote vreughden bethoont, in sijne onthaelinge.

De tweede als hy ontrent S. Jansmisse, een Jaer naer sijne Huldinge
Cap. 63. sommige oproerige gestilt en geslaegen hadde, soo is hy voor de tweede reyse victorieus te Brussel gecommen, en in beyde dese innecomsten en isser niet ontbroken dat tot lof en eere van sulck eenen cloeckmodigen Hertogh kost voorgestelt worden: alle teeckenen van blijdtschap en triumphe zyn in dese vande Borgers ende Heeren van sijnen Hove seer eerelijck bethoont.

En soo de veerthiende eeuwe, ons voor-Ouders, eenige proefstuckxkens ende voorbeelden van heerelijcke onthalinghen, en Huldinghen heeft laten sien: de vijfthiende, heefter een grooter ghetal, beter volmaeckt, wytloopigher beschreven, tot eene ghedenckenisse vande naercommelinghen ten thoon gestelt, ten tyde van die twee cloecke Hel-

Helden, *Carolus den Vyfden* Rooms-Keyser, ende *Philippus den tweeden*, *Koninck van Hispanien*, onse ghenadighe Heeren ende Hertoghen van Brabant. Soo heeft sy oock met eenen het selve uyt-ghevrocht in de Innekomste van *Ernestus Arschertogh van Oostenrijck* en *Albertus Prince Cardinael*, Sone van den *Keyser Maximiliaen den tweeden*; En *Isabella Clara Eugenia*, Infante van Hispanien. En met alle dese innecomsten, Heerelijcke Feesten niet te vreden zynde: soo heeft sy op eenen tydt, in eene Stadt, in het Princelijcke Hof, by een ghehadt seven ghecroonde Hoofden: dat noyt te voren oft daer naer, tot desen teghenwoordighen dagh is gesien gheweest.

De eerste heerelijcke innecomste, en Huldinghe vande vyfthiende eeuwe naer Christus Gheboorte, is gheschiet in het jaer vijfthien, als *Carolus den vijfden*, vijfthien jaer oudt zijnde, is naer Brussel ghekomen, daer hy noch jonck-jarigh, seer minnelijck en vriendelijck, in alle eere ende triumphe, van de Heeren ende Borgers is onthaelt geweest, ende Gehult als Hertogh van Brabant: met eene groote hope dat den jongen Arsch-Hertogh, hun lanck soude by blijven, ende onder sijne Heerschappye, sy eene geluckige ruste souden genieten, gelijck het geschiet is. Maer met dat corts daer naer, den twee-en-twintigsten van Januarii vyfthien-hondert sesthien, quam t'overleyden *Ferdinandus* Koninck van Hispagnien, die onsen *Carolus* by sijn Testament, sijnen eenighen Erf-genaem gemaeckt hadde: soo ist dat de Stadt Brussel hem voor eenighe jaren heeft moeten derven: hoe-wel sy bekennen moet noyt meerder Feesten, Triumphen, Steeckspelen en andere Koninckclijcke ende Keyserlijcke Maeltijden en Vreughden ghesien en hebben, als in den tijdt dat hy haer by-ghewoont heeft.

Carolus in't jaer vijfthien hondert achthien, Koninck van Hispanien ghekroont, ende het jaer daer naer, van de seven Keur-Vorsten, verkoren tot Rooms-Koninck, naer dat hy en in Hispanien ende Duytslandt eenighen tijdt hadde stil gheweest, over al in sijne landen victorie, teghen sijne vyanden ghevochten hadde: soo is hy in het jaer een-en-dertigh met alle sijne huys genoten naer Brussel ten sijnen Hove ghekomen, daer oock seer kortelinghe by hem ghekomen is, *Maria* sijne Suster, weduwe van den Koninck van Hongaryen: en den Keyser om sijn af-wesen, ende sijne Suster om 's Keysers wille, zijn binnen Brüssel, met alle behoorelijcke eere, ende groote blijdtschap van de Heeren Wet-houderen ende Gulde-broeders der Stadt Brussel, in groote triumphe onthaelt gheweest.

Andere sijne ghewoonelijcke Inne-komsten achter-latende, als die van den sesten Februarii vijfthien hondert dry-en-vijftigh, doen hy van voor de Stadt *Metz in Lorrainen* t'huys quam. Doen hy in September van't selve jaer weder-keerde van den Oorlogh. Doen hy den negensten October vijfthien hondert vier-en-vijftigh van *Atrecht* hier wederom binnen quam. Met die, als *Christianus den tweeden Koninck van Dennemarcken* met sijn Huys-Vrou en Kinderen hier binnen ghekomen is, in't jaer vijfthien hondert een-en-twintigh. Die van Vrouwe *Maria*, als sy den achtsten Januarii vijfthien-hondert dry-en-dertigh des avondts is inne-ghekomen, ende

met meer als hondert en ses - en - dertigh tortsen is inne - ghehaelt gheweest. Die van *Ferdinandus den Roomschen Koninck* op Sinte Matthys dagh vijfthien hondert veertigh. Die van den Hertogh van Savoyen, Oom van den Keyser, den dry-en-twintighsten April. Die van *Renatus* den Prince van Oraignen, Grave van Nassauw, als hy sijne Bruydt *Anna* de Dochter van Lorrijnen, met groote Triumphe tot Brussel inne bracht den seven-en-twintighsten van September anno voorsz. Die van den Broeder van den Hertogh van Holsteyn den thienden October vijfthien hondert acht-en-veertigh: Van den Marck-grave van Brandenbourgh den ses-en-twintighsten Januarii festhien hondert neghen-en-veertigh: welcke alle met schoonen staet ende groote triumphe geschiet zijn. Die van den Landt-Grave van Hessen den neghensten Augusti vijfthien hondert twee-en-vijftigh. Die van *Philippus*, als hy den achtsten September duysent vijf hondert vijf-en-vijftigh als Koninck van Engelandt, van Vranckerijck en van Napels, Prince van Hispanien, Hertogh van Brabant, tot Brussel sijnen Heer Vader quam besoecken, verselt met vijf Princen, Heeren Ridders van den Causebant. Alswanneer hy wiert in-gehaelt met den staet van den Hove, van de Heeren van de Stadt, van de Gulde-broeders en Ambachts lieden met brandende Tortsen. Die van *VVillem Hertogh van Cleve* die *Ferdinandus, Rooms Konincks* Dochter getrouwt hadde den vierthienden van October. Die van *Ferdinandus den Roomschen Konincks Sone* den ses-en-twintighsten October van den jare voorsz. en ten lesten die van den *Bisschop van Vytrecht*, die den twee-en-twintighsten Julii in't jaer duysent vyf-hondert ses-en-vijftigh met grooten staet hier binnen quam.

Soo ist dat ick hier alleen noch drye voor oogen sal stellen, gheschiet in den Persoon van den Keyser, sijne Suster, ende sijnen Sone: welcke derde ons een levende voor-beelt sal geven van ons aen-genomen werck: door alle de Arcken, ende konstige wercken, die in sijne inne-komste van de Heeren ende Borgers zijn bekostight, en voor-gestelt geweest.

Die van den Keyser was seer eerelijck om het mede-kommende ghesel-schap, want op den eersten van October duysent vyf hondert vier-en-viertigh, soo quam Sijne Keyserlijcke Majesteyt binnen de Stadt van Brussel, met Vrouwe *Maria* sijne Suster, met den Cardinael van Lorrainen, den Cardinael ende Aersch-Bisschop van Riemen, den Sone van *Ferdinandus Rooms Koninck*, met een seer groot getal van andere Heeren ende Edel-mannen: ende hy wiert in gehaelt met vele tortsen van de Heeren en de Gulden van de Stadt, en men luyde de Klocken van groote vreughde ende blydtschap in alle de Kercken.

Die van de Suster was vol vreughden, mits de Stadts Borgers in lange geene Koninginne van Vranckrijck binnen hunne mueren en hadden gesien. Ende den Keyser met beyde de Princen van Hongaryen, en de Koninginne Gouvernante, naer de Stadt van Bergen in Henegauw geweest zijnde, om daer de voorsz. Koninginne van Vranckerijck *Leonora* te verwachten en te verwillecommen, ende het selve gedaen hebbende, en weder gekeert zijn-

de

de met *Abdonago Hertogh van Orleans*, Sone van *Franciſcus Koninck van Vranckerijck* den twintigſten October, 's avonts ontrent den ſeſſen, ſonder triumphe.

Soo iſt dat den twee-en-twintighſten October; twee dagen daer naer, in het ſelve jaer, het vier-en-veertigſte van de vijfthiende eeuwe, des avonts ontrent den vijf uren, binnen gekommen is, de *Koninghinne van Vranckrijck Leonora*, des Keyſers oudtſte Suſter, met groote eere ende triumphe. *Moul-lijns fol.* 101. *en* 102.

Den *Hertogh van Orleans haren behouden Sone*, *den Prince van Hongaryen en van Piedmont*, *de Graven van Hooghſtraten en van Bueren*, met een groot getal Edel-lieden, die haer tegen gereden waren, quamen met haer binnen; ende de Heeren van de Stadt haeldenſe in, in de naer-volgende maniere: Voor aen gongen de Stadts Speel-lieden, Procureurs ende Stadts Knapen, in't roodt Laken gekleedt, te voet: daer naer de Rent-meeſters Klercken in't roode gekleedt, ende elck eenen rooden ſtock in de handt: Naer hun de Secretariſſen, ende Geſworen Klercken, met lange roode Tabbaerden aen met Sattijn gevoedert, ende roode Sattijne Wambayſſen, ieder oock eenen ſtock in de handt hebbende, als de voor-gaende. De Raedts-lieden met roode Tabbaerden en ſtocken in de handt: daer naer de vier Rent-meeſters van de Natien, gecleedt met ſchoone roode Rock-Tabbaerden ende Carmoſijne Sattijne Wambayſſen: Naer welcke dat volghde mijne Heeren de Borgemeeſters, Schepenen ende de Over-Rent-meeſters van de Sadt, alle te ſamen gekleedt met roode Sijde Carmoſijne Tabbarden ende Wambayſſen, ſoo dat het een ſaecke ſeer ſchoon was om aen te ſien. Ende de Heeren Wet-houderen der Stadt, en hebben haer niet alleen in-gehaelt, maer alle de E. E. Heeren van het Cappittel en de drye biddende Ordenen, met Proceſſie, hebbende het ſelve oock ſeer eerbiedelijck gedaen.

Daer-en-boven, de vijf Guldens, allen in't roode, elck eene tortſe in de handt houdende: Van gelijcken alle de Ambachten van de ſtadt, ſommige ſterck zijnde tot het getal van veertigh: de Cramers in roodt Caffa, ander in't roodt half Oſteyt, de minſte in roodt Laken, ende dat in het getal van twelf hondert ende meer, in't roodt ghekleedt, met de brandende Tortſen. *Vrouwe Leonora* ſittende in eene Roſbaere quam de Ob-Bruſſelſche poort inne, ende de Heeren van de Stadt droeghen eenen ſchoonen Hemel van root Carmoſijn Sattijn, over hare Roſbaere, ende alſoo quamen ſy de Hoogh-ſtraet af door het Steen-poort naer het Keyſers Hof, daer ſy van de Keyſerlijcke Majeſteyt, en de Koninghinne onſe Gouvernante, ſeer minnelijck, in alle liefde en vriendtſchap ontfanghen ende willekom geheeten wierdt. Alle de Heeren, Ridders van de Orden van het Gulden Vlies, de Heeren Preſidenten, Cancelier, Baender-Heeren, ende alle andere Heeren ende Vrouwen van Staet en Adel, hebben de ſelve in alle beleeftheydt gegroet en in eerbiedinghe verwillekomt: en niet alleen het Hof, maer de heele Stadt, was vol vreughden en blydtſchap om deſe over-heerelijcke innekomſte.

Die van den Sone is ſoo Heerelijck ende koſtelijck gheweeſt, datter in

voor tyden noyt diergelycken is ghesien, ende van de naervolghende luttel aen de selve zyn te verghelijcken. En het en was niet te verwonderen, want men hadde langhen tijdt te voren daer toe groote voor-bereydtselen ghemaeckt, soo in de Stadt als op het Haeren-hey-velt, om dese inne-komste van *Philippus den Sone ende eenighen Erf-ghenaem van den grooten onverwinbaeren Keyser Carel den vijfden* te vereeren.

Inne-komste van Philippus II

Meerbeeck fol. 147. Moullijns fol. 159. & sequent.

Op het Haeren-hye-velt, een goede half ure buyten de Stadt Brussel, soo hadde de *Koninghinne van Hongaryen onse Gouvernante*, doen maecken een groote heerelijcke Sale, met schoone Galderyen, daer de voorsz. Sale tusschen beyden in het midden stondt, welcke Sale seer rijkelijck behanghen ende verciert was, van onder tot boven met costelijcke Tapyten en Schilderyen: De poorten der Galderyen hadden hunnen trap naer de groote Sale, en de Sale haer verschiet ende sit-plaetsen voor den Adel, met sijn open ghesicht van alle canten naer't velt, om de spelen te sien die daer souden geschieden, tot welcken eynde het voorsz. werck aldaer op-gemaeckt was; tot een beschutsel voor Son ende Regen.

Teghen over de voorsz Sale met hare Galderyen, een ruyme wyde van daer, waren ghemaeckt twee Bollewercken van aerde, met hooghe aerde mueren, grachten en schiet-gaeten, versien met hun groot en kleyn gheschut, ende alle toebehoorten en kryghs ghebruyck om de selve te verweren, d'een voor voet-knechten en d'ander voor de lichte peerden.

Dese staende ter rechter zijde, soo wasser oock twee dierghelijcke ter slincker zijde, wel toe-ghestelt, in't ghesicht van de voorgaende, hoewel een goede breede van malcanderen: elck Bollewerck hadde sijn Krijghsvolck, en die van de rechte zijde, bestaende meest al in Edelmannen, waren ghekleedt in't wit Fluweel, de peerden van het selve behanghen: en die van de tweede bende oft slincker zijde, oock al Princen en Graven, en andere Edelen, waren ghekleedt in't groen Fluweel: hebbende elcke bende haren Capiteyn, ende Leydtsman, en andere Kryghs-Officieren, naer Oorloghs ghebruyck, ende alle de Voet-knechten waren beneven dese Ruyter-bende, volghens hunnen Velt-Heer in't Groen oft in't Wit ghekleet.

Op de Lovensche poorte, de buytenste viercante torekens van de breme, was het eerste Triumphael werck ghestelt, *Een Maeght wel verciert, die aen den Prince op-droegh een Herte met het VVoort, AMOR, daer in ghesschreven, en met het Herte eenen Vergulden Sleutel*, op beyde zijden van dees stonden de Patroonen van de Stadt, den *Heylighen Michael* en de *Heylighe Gudula*: daer by staende de wapenen van de neghen Natien, uyt-beeldende het gheheele Lichaem van de Stadt Brussel, dat sijn Herte den Prince op-offerde: onder stont met dese woorden.

Accipe Cor Familiorum Bruxelle Optimè Princeps,
Sum Patris & Tua me nunc dedo libens.

Bin-

Binnen de Stadts poorte, in't eerste ghesicht, aen de Herberghe ghenaemt den Half-boom, soo stont het tweede, van onder, boven en ter sijden seer aerdigh uyt-ghevrocht, uyt-beeldende met levende Persoonen *hoe dat Habraham, oudt zijnde, gaf aen sijnen Sone alle sijne Erflijckheydt ende maeckte hem sijnen rechten Erf-ghenaem, ghevende aen de Kinderen sijnder bey-slaeperse ghiften en gaven tot eene voldoeninghe.*

Isacus Patri es parens fidissimus heres;
Et fidei & rerum tecta paterna subi.

Het derde was by de oude Poorte nu Treurenborgh, tegen over de warande, aen het Thol-huys van de vee-merckt, ende dit was op gemaeckt en gheschildert met uytdrucksselen van allederlijden tam ende wilt vee ende gedierten; uytbeeldende ten principale, *hoe dat Ioseph quam besoecken sijnen ouden Vaeder Iacob, ende van hem ontfongh al 't ghene hy met den boghe ende sweerde ghewonnen hadde; met den Vaderlijcken zeghen.*

Cæsaris es genitoris honos dilectus Joseph
Cui veniens gratis gaudia mille dabis.

Beneden de Kercke van S. Goedelen aen het heetegat; in't beghin der Berg-straet soo stont het vierde: zynde het top van't werck verciert met antiecke beelden, als dat van de sterckheyt, goeden naem, en dat van eeren, hebbende het uytbeeltsel met levende persoonen, seer schoon op sijn antieckx ghecleedt: *hoe dat den Iongen Tobias quam tot sijnen Vaeder uyt Meden lant, ende hoe hy van hem ontfanghen wiert met groote blydtschap.*

Junior es Tobias; quo Patris Cesa Senecta.
Virtutis solitum continuabis opus.

Het Middelste vande Bergh-straete verthoonde het vyfde, ende was een schoone Arcke Triumphael van den eenen kant vande straet tot den anderen wel ghesloten, met een Poorte van twintigh voeten hoogh, staende boven in't schoonste van't ghesicht eenen *Dobbelen Arent: houdende met sijne clauwen eenen Schilt, in welcken was de volle VVapen van den jonghen Prince, het Beeldt Rechtveerdigheydt stondt boven in de wolcken: zijnde op elcke zijde eenen Heraut, houdende in de handt een rondeel daer in de deviesen waren van den Keyser en sijne voorsaten.* De uytbeeldinge die was: *hoe dat den wijsen Salomon ontfinck de Croone ende het Rijck van sijnen Vader den Koninck David met groote Triumphe.* En op d'eene zijde van dese Crooninghe, soo stonden de vier Stadts-

Speel-lieden gekleedt in't roodt Sattijn, die in't voor-by rijden van den Prince, ſeer treffelijck ſpeelden: En van onder ſtont

Tu Salomon prudens juſto qui patre jubente
Cum populi plauſu, debita ſcheptra Reges.

De fontyn op de Gerſe-merckt dienden voor het feſte. Want deſe was heel vernieuwt, verciert met ſchilderijen ende gaf den heelen dagh, in plaetſe van water ſeer ſmaeckelijcken wyn. De dry uytloopende ſtraelen beelden met aenſichten uyt, de Theologie, Philoſophie ende Poëſie. Inde welcke dat de Coninginne Doüagiere haer dagelijck vermaek nam. Om het ſelve tot haerder eere beter uyt te wyſen, ſoo was op 't bovenſte vande voorſchreven fontijne uyt-ghebeelt, *Vrouw Maria in haere weduwelijcke cleederen met eenen witten Valck ende Haſewint, als lief-hebſter vande Iacht. Het tweede was Pallas Goddinne der wyſheyt. De derde Diana, uytbeeltſel van eenigheyt in Boſcagien en ſuyverheyt van't lichaem, eygene deughden der Gouvernante met dit onderſchrift.*

Nec tibi deficient anni, ſapientia & artes
Leniet & curas ſepè Diana tuas.

Aende Cruys-ſtraete het eynde vande Gerſe-merckt, en beghin vanden ſteen-wegh, was het ſevenſte werck: zynde eene dobbele Arcke Triumphael, ende tuſſchen deſe dobbele Poorte der voorſchreven Arcke, ſoo verhief hem eene Colomne wel feſtigh voeten hoogh. Deſe Colomne was op-gaens draeyende naer de hooghde tot den top toe, en verciert met ſchoone ſchilderyen. *Veldt-ſlaghen, en Beleghberinghen van coleure wit en ſwert, welck ſop beſloten was met eenen Aerdt-cloot, daer eenen vlieghenden Arent op ommedrayde naer den wint.* met dit inſchrift:

Beati qui ejus parent Imperio.

Op de vier hoecken van deſe Colomne, boven de Poorten waeren vier beelden, als dat van *Keyſer Carel, Philippus ſijnen Sone, Ferdinandus Rooms Koninck, Carolus van Hiſpaignien Sone van Philippus*: met onderſchriften verheffende den grooten Stam van Syne Keyſerlijcke Majeſteyt, en ſijne naercommelinghen.

De Magdaleene Kercke als plaetſe van Godtvruchticheyt, verthoonde dry beelden: *Adam met de taefelen der gheboorte; Maria Magdalena Patroonerſſe der plaetſe, en 't beelt van onſen verloſſer Ieſus Chriſtus met het Cruys inde handt,* het teeken van onſe ghecochte ſaligheyt door ſijn uyt-vergoten bloet.

Tuſſchen deſe Cappelle ende het Canter-ſteen, ſtont het achtſte eer-ſtuck, oock eene *Arcke Triumphael* ſeer conſtigh ghevrocht, ende de twee uytbeel-

din-

dinghen van voren boven hoogh in 't op-gaen van 't werck boven de Poorte, waeren, d'eene hoe dat de *Dochters van Ierusalem, met grooter triumphe en aller-lyden ghespeel, David te ghemoet gongben en inne-haelden, als hy Victorieus over den Reuse Goliath, sijn hooft binnen Ierusalem broght. Het ander hoe dat Abigail van David gratie verworf voor haeren man Nabal.* Het teghen-deel vande andere sijde was daer *Melchisedech, Abraham broodt ende wyn aenboodt; en d'ander daer Isaac den Vaderlijcken zeghen gaf aen sijnen sone Iacob.* Voren boven de groote Poorte in twee dry hoecken *twee vlieghende Victorien met Palmen ende Lauwercranssen in handen*: boven de cleyne zijde-Poortiens op byde zyden stont *Hercules den Tyran Diomedes overwinnende*: als oock in een ander beelt op teghenzyde den *Reus Antheus Koninck van Libien.* Soo dees ter lager syde, soo stonden ten Hovewaerts, *Hercules die verloste Proserpina uyt de Helle, den dry hoofdighen helschen hont Cerberus gebonden hebbende*; ende daer neven *hoe dat Hercules sijn twee Colommen planten tusschen Calpes en Albia.* Op de vier hoecken van voren vande voorschreve Arcke soo waeren ghestelt *de beelden vanden Keyser Maximilianus en Vrouw Maria van Bourgondien, Ferdinandus Koninck van Arragon en Isabella van Castilien*: op d'achter zyde naer 't Hof stont *Philippus van Oostenrijck Koninck van Castilien, en Ioanna sijne Huysvrouwe*: *Keyser Carel den Vyfden, en Isabella van Portugael.* Het top wiert ghesloten met het beelt uytbeeldende *'t Christen gheloove* met dees Latynsche woorden.

Sancta Fides merito collaudat avosque patresque
Auxilio quorum cepit & aucta fides.

Aen 't Hof van Nassauw stonden twee ronde schilderyen, d'een inhoudende hoe den *Arent 't ghesicht sijnder Ionghenen proeft in de sonne, d'ander hoe den jongen Oyevaert den ouden draeght die niet meer vlieghen can.* Bediedende de wederzydtsche liefde van de ouders tot de kinderen, ende vande kinderen tot hunne ouders.

Het neghenste werck ende leste Arcke, die stont wat hoogher boven in het climmen vanden bergh, verheven uytghevrocht zynde met termen. En binnen de groote middel-poort die overwelft was, stont op den eenen cant ghesschildert *Hercules, die Atlas de VVerelt hielp draegen*: *en op den anderen cant, denselven Hercules verslaende het sevenhoofdigh serpent Hydra.*

De voorschreve Arcke zynde in dryen verdeelt, onderscheyden met sijn pilaeren, soo sat in 't middel *den Catholycken Hercules, in een schip roeyende en voerende sijne Colommen, en Neptunus aensagh hem blydelyck, ende wenckte hem met der hant. Eolus den Godt der winden, blies hem toe eenen soeten wint tot voortganck sijnder reyse. Ende in eenen grooten Hemel boven Hercules, stont de Hemelsche Victorie met den Palm en lauwer-crans in de handt, de selve toe jonnende aenden Catholijcken Hercules, Carolus Keyser vermeerder sijns Rycks, met de onderstaende regbelen:*

Adsit Caroleo Celestis Palma labori,
Et maneat soli gloria prima Deo.

 Toe

Om dese wercken een slot en eynde te geven, soo heeft sekeren *Marck Anthoni*, Borger van Brussel, op sijnen kost doen maecken eene triumphante poorte aen 't inne-komen van de Baillie, soo aerdigh ghestelt, dat de twee metale gegoten beelden, d'eene van *Carolus* ende het andere van *Philippus*, die schoon vergult op twee pilaren van de voorschreven Baillie staen, schenen voor oogh dat sy stonden inde voorschreve Triumphaele Poort. Het top vande Poort uytghevrocht zynde ende ghesloten met het uytbeeltsel van de faeme met stekende Trompetten met dese woorden.

In omnem terram exivit Cæsaris fama
Et in finibus orbis terræ mandatis ejus obedient.

Tot al dit voorschreven cieraet is noch by ghekomen, dat alle de straten van aen de Lovensche Poorte, tot aen de Baillie van het Hof, op byde zyden waeren afghesloten lanckx de huysen, ende beset met gheschilderde pilaren, op welcke dat brandende Tortsen stonden: en van elcken pilaer tot in het midden vande selve hongen groene festons, naer de ghelegentheydt des tyts, en in ronde geschilderde schilden, uyt-gheschildert ende uyt-gebeelt, alle de Hertogen van Brabant, ende Koningen van Hispaignien, en andere, zynde alle de voorsaten ende voor ouderen van onsen teghenwoordighen Prince *Philippus Sone van den grooten Keyser Karel.*

Dit alles soo bereyt, teghen de incomste: naer dat sijn Vaeder hem tot Spiers, te ghemoet gesonden hadden *Philippus van Croy*, *Hertogh van Aerschot* met een ghevolgh van vyf-hondert ghe-harnaste Ruyters van in Januario, als hy vernam dat sijnen Soon, in Duytslandt was ghecommen. En nu op de paelen van Brabant zynde, dat het heel Keysers Hof, met al den Edeldom die tot Brussel was, hem tot Wavere waeren te ghemoet ghereden: en dat de selve met hem van Wavre tot ter Vueren waren ghekomen, alwaer hy van de Koninginne van Hongaryen seer vriendelijck, met groote vreugden is ontfangen geweest. Zijnde en de vlecke van ter Vueren, en het Haerenhey velt, en de Stadt van Brussel, vol Vreemdelinghen, om dese soo langh-verwachte, soo heerelijcke ende triumphante innekomste te sien.

Soo ist dat den eersten dagh van April, duysent vijf hondert negen-en-veertigh, de Koninginne Gouvernante, ende den Doorluchtigen Prince, met allen den Edeldom, sijnen eygen, sijns Vaders, ende Moeyens treyn, zijn op geseten: ende zijn soo al soetiens aengereden, naer het Haerenhey-velt, alwaer, soo voorschreven is, eene Sale met Galderyen, tot hunne verblijf-plaetse was gereet gemaeckt: dewijle sy souden beschauwen een loos gevecht, dat daer ter plaetse, tot hun vermaeck en vreucht soude geschieden.

Als sy nu gekomen waren tot op het Harenhey-velt, voor die konstige van hout gemaeckte Sale, met haer twee neven-staende Gaelderyen, soo zijn sy voor de poorten der selver af-geseten: ende zijn d'een voor en d'ander naer

som

som twee en twee, gegaen naer de Sale: daer de sit-plaetsen gereet waren; als oock op de Galderyen, voor allen den Adel en het gevolgh van den, Prince ende sijne Moeye de Koninginne.

Soo haest en waren de Koninginne, den Prince en mede-gekommen Adel, niet geseten: oft de Ruyters beghonsten hun te roeren om d'een den anderen op te wecken tot het voor-genomen gevecht: van de witte bende was Hooft ende Capityn mijn Heer van Reux, en van de groene, den Prince van Piedmont: en alle de Ruyters waren meest Hertogen, Princen, oft Graven, wel op-geseten met de lancien in de hant: en zijn soo malcanderen in-geloopen, het gene sy dickmaels hernomen en her-haelt hebben, tot dat de leste lancie ghebroken was. Den strydt metten platten sweerde heeft oock een vermaeckelijck begin en eynde ghenomen: en de Ruyter benden en zijn niet alleen in't spel gheweest, maer de voet-knechten met hun spiessen, hellebaerden, cleyne hantbussen, malcanderen aen 't lijf gaende, gaeven oock een groot vermaeck aen de toe-sienders.

Het slaen vande Ketel-trommels, 't geraes van de handt-trommels der voet-knechten, den clanck vande Trompetten, 't gheschetter vande mont-fluyten, het ghedommel van de groote stucken, 't geschaeter van de cleyne stuckxkens en handt-bussen, 't gheroep vande vechtende, 't ghetier van de slaeghen, den over-vliegenden roock, en 't gheschemer vande vlam: stelden voor oogen eenen swaeren Veldt-strydt, en vyandtlijck gevecht: het ghene nochtans aen ooren en oogen tot een groot vermaeck diende, mits alle dit gevecht onder vrienden wiert aen-ghestelt: om het vergaerde ghe-selschap der Edelen, met soete vreughden en Cryghs-verthooninghen te vermaecken.

Als dit gheloop, gheroep, ghetier ende gevecht een ure gheduert hadde, soo wiert daer een teecken ghedaen dat het genoech was: en de slaende trommelen, met de stekende Trompetten, hebben de Ruyters by een geroepen. De voet-knechten doen vertrecken naer hun Bollewercken: en de plaetse vanden strydt, gaf datelijck een open ruymte ende doorganck, voor het Koninckl ijck geselschap: dies te vermaeckelijcker, om datter op 't velt niet en laeghen, als stucken van lancien, sweerden, en ander ghebroken ofte ontvallen gheweer, sonder dooden oft doodelijcke ghequetste.

Dit vechten in alle vreughden een eyndt ghenomen hebbende, soo is den Prince met sijne Moeye de Coninghinne, ende allen het gevolgh van de Saele af-ghecommen, en zijn wederom te Peert gheseten: en hebben de Bollewercken, Begraevingen, Tenten en Pavilloenen daer ghestelt ende ghemackt, ronts-omme besichtight. En dit gedaen zijnde soo heeft haere Majesteyt de Coninghinne, haeren neve den Prins daer gelaeten, en is met haer gevolgh den wegh af-gereden naer de Caudenberghsche-Poorte, om tydelijck in 't Hof te zyn by haeren Broeder den Keyser.

Den Prince heeft sijnen wegh ghevoordert naer de Lovensche Poorte, maer in dit vertreck, hebben de Trommels en Trompetten hun laeten hooren, met eenen soo aenghenaemen clanck; dat de menschen door het sien

 van

van eenen ſoo heerelijcken treyn, ende het hooren van ſoo aengenamen gheſpeel in vreugden waeren als op-ghetogen en overwonnen.

Den Prince een wyle weeghs van het Haeren-hey-velt voort-gereden zynde, ſoo ſijn de Heeren Amptman, Borghe-Meeſteren, Schepenen, Penſionaris, Rent-Meeſters en de heele Wet hem in alle eerbiedinge tegemoet gecommen. De voornoemde waren gekleedt met tabbaerden roodt carmoſijn Fluweel gevoedert met roodt Carmoſijn Sattyn, de rocken en bonnetten van ſwert Fluweel: de Raets-lieden, haer Secretariſſen ende der Rent-Meeſters Clercken, met tabbaerden van roodt Damaſt Carmoſijn.

Deſe voor den Prince hun behoorelijcke en eerbiedige groet ghedaen hebbende, ſoo heeft des Stadts Penſionnaris hem willekom geheeten, te kennen ghevende met wat verlanghen en vreught ſy hem verwachten; Waer op door den *Biſſchop van Atrecht*, in den naem van den Prins is geantwoort. Terwylent dit geſchiede, ſoo iſt dat de Borghers van Bruſſel, die tot daer toe te Peerde, acht oft neghen hondert, gecleet in roode Syde, met cleyne hangende mauwkens van wit en gele, ende de andere in't root Laecken tot den getalle van ontrent de derthien hondert, den Prins waren tegenkommen: ommekeerden, ende in ſchoone gheleden weder naer de Stadt reden. Wordende voor-gereden en aen-geleyt, door twee Herauten, dieſe leyden tot aen de Lovenſche-Poorte. Doen de Heeren Wet-houderen, hunne behoorelijcke groete gedaen hadden, ſoo zijn ſy te Peerde geſeten, en hebben gevolght de Borgherye voorſchreven. Naer deſe den Prince op wiêns ſijde reedt den *Cardinael* en *Arſch-biſſchop van Trenten* ter rechter, en ter ſlincker den Edelen Prince van Piedmont, achtervolght van een ontelbaer getal Edelen van alle Quartieren en Landen. Gecommen zynde tot aen de Lovenſchė-Poorte, die beſet was met ſpeel-lieden die ſeer aerdigh en conſtigh ſpeelden, terwyl men het Canon loſten vande omliggende Veſten, ſoo waſt dat den Prince daer de verthooningen vont en Arcken hier voren in't beſonder beſchreven. Voorby en door deſe gecommen tot aen de oude Poorte van Stadt, ſoo ſijn de dry biddende Ordens, *als Minder-Broeders, Lieve-Vrouwen-Broders en Auguſtynen, met alle de Heeren van het eerweerdigh Cappittel van S. Goedelen hem te ghemoet ghecommen: en hebben hem in hun Kerckelyck gewaet wel toe-gheſtelt zynde, willecom geheeten.* Aen het Kerck-hof gecommen ſoo is hy af-geſeten, is binnen in de Kerck gegaen, in den hoogen Choor daer *'t Heyligh Sacrament van Miraculen uyt-geſtelt was*; alwaer men in extraordinaris Muſieck de groot des H. Gheeſt volſongen heeft. Naer deſe uytghegaen met ſijn gheſelſchap, is weder op-geſeten en voort ghereden, van uyt Sinte Goedelen Kerck door de Bergh-ſtraet, over de Gerſemerckt lanckx den Steen-wegh naer het Hof: blijvende onder wegen eenen ruymen tyd ſtille ſtaen, om alle de conſtige wercken, met hunne uytbeeldingen wel te beſien.

Door alle deſe ſtraeten ten leſten ghecommen tot in de binne-Pleyn van het Keyſerlijck Hof, ſoo is hy daer af-geſeten ende is met groote vreughden ontfanghen gheweeſt. *VVant ſijne twee Moeyen Vrouw Leonora, Conincginne*

van Vranckerijck, ende Vrouwe Marie Coninghinne van Hongeryen en Bohemen, ſijn hem daer te ghemoet ghecommen: en hebben hem tuſſchen hun beyden geleyt by den Keyſer ſijnen Vaeder hunnen Broeder, daer hy met een groot verlangen wiert verwacht, met Vaderlijcke liefde is ombelſt gheweeſt, ghéene vreughden ontbrekende, in eene ſoo vriendelijke by een comſte en verwillecomminghe, van Vaeder en Sone onder ſoo veel perſoonen van Staet en Adel.

Daer het Hof hare vreughden binnen de mueren beſloten hiel, daer heeft de Stadt hare vreughden voor een ieder bethoont, wijt ende breet laeten ſien en hooren. Want den ſelven avont, naer dat de in-komſte vol eyndt was, met de twee naervolghende daghen, ſoo zijnder een groote menichte van vreughde vieren, door heel de Stadt van Bruſſel aen-gheſteken: vierende de Borgers onder een om eer. Het meeſte was op de merckt onder de Ambachten, daer elck Camer haer beſte dede en vierden om prijs. Den thoren van Sinte Michiel van onder tot boven behanghen met lichten, liet wijt ende breedt ſijn vreughde-teeckenen ſien. Het ghedommel van't geſchut ende het gheluyt van de groote Klock, liet aen de om-liggende Dorpen hooren dat de Stadt vol blijdtſchap was, om de inne-komſte van *Philippus* haren toekommenden wettighen Heere.

Deſe Arcken ende verthooningen der blijde inne-komſte, ſoo heerelijck uyt gevrocht door de konſtenaers van Bruſſel, is het eerſte Voorbeeldt van groote conſtige wercken: hoe wel de voorgaende haere mindere verthooningen hebben gehadt en al is't dat deſe voorſchreve wercken, ſoo treffelijck zyn ten thoon gheſtelt gheweeſt, ſoo iſt dat de naervolgende aen deſe niet en moeten wycken.

Maer eer wy de voordere beſchrijven, ſoo en ſal het niet buyten reden zyn eenige andere Bruylofteen vreugde Feeſten en ſteeck-ſpelen hier by te ſtellen, *geſchiet ten tyde van onſen Keyſer Karel en ſijnen ſone Philippus, met de overgevinghe ſijnder Rycken aen ſijnen Sone: als oock de andere van te voren ſoo in als buyten de Stadt Bruſſel ghehouden, eer Syne Keyſerlijcke Majeſteyt van hier naer Hiſpaignien vertrocken is.*

Overſlaende de groote Feeſt, die den *Prince Karolus* ghehouden heeft van het Gulde-Vlies, den ſes-en-twintighſten dagh van October, duyſent vyfhondert ſeſthien: als ſy dry dagen achter malcanderen, met eenen grooten ende heerelijcken tryn, alle dagen in verſcheyde kleederen zyn ter Kercke gereden: en dat hy het ghetal der af-gheſtorven *Vlies-Heeren* met andere in hunne plaetſe te maecken vervulden. *Moullynspart. 2. fol. 1.*

Met eenen voorby-gaend de Feeſte van den Kinder-Doop vanden Sone van *Hertogh Ian*, voor-gevallen in't jaer derthien hondert en acht-en-twintigh, als wanneer den *Koninck van Bohemen* in Brabant by hem zynde, daer toe van *Hertogh Ian* in teecken van vriendtſchap verſocht wirt, zynde daer over groote Feeſte ende vreughden in't Hof van Bruſſel. *oude Brabantſche Cronycke Cap. 39.*

Achter-latende daer-en-boven de Feeſt ghehouden tot Bruſſel, op *Cauden-Bergh*, als in't jaer duyſent vier hondert en acht *Anthonius Aerſch Hertogh, trouwde Elizabeth Dochter vanden Hertogh Ian van Gorlits, Broeder der Koninghen* *Idem Capit. 54.*

ghen van Hongeryen en Bohemen, die onder andere het Hertoghdom van Lutsembourgh van haeren Oom Sigismondus, voor Bruydt-gifte becommen had.

I.B. Gramay Dese met 't groot beroep-spel dat te Brussel ghehouden wiert in't jaer duysent vier hondert vier-en-vyftigh alswanneer twee hondert vyf-en-twintig Edelmans malcanderen met de lancie beroepen hadden, te saemen op een syde stellende: sullen gaen besien de Steeck-spelen en vreughde Feesten hier vôren aengheroert, gheschiet ten tyde van Sijne Keyserlijcke Majesteyt.

Moul-leyns.folio 54. Duysent vyf-hondert een-en-dertig op Sint Jacobs dagh, soo was daer op de merckt van Brussel een schoon Steeck-Spel aenghestelt; en daer waeren schoone prysen te winnen: onsen Keyser Karel die stack daer selver om prys, dan by ongeluck van sijn Peert moest sonder prys vande Merckt naer huys keeren.

Idem fol. 70. Duysent vyf-hondert vyf-en-dertigh soo wiert uyt-ghehouwelijckt *Dorothea de oudtste Dochter van Koninck Christianus van Denemarcken, aen Frederico den Palts-Graeve op den Ryn*: ende die Bruyloft wiert seer feestelijck ghehouden te Brussel op het Hof met groote vreughden ende Triumphen.

Fol. 80. Duysendt vyf-hondert neghen-en-dertigh den veerthienden Februarii soo wasser tot Brussel in het Hof een groote Triumphe van Steken ende Tournoyen: men liep met de lancie naer den rinck, men brack lancien om beste teghen malcanderen, men vochter met sweerden, met hant-bussen Oorloghscher-wyse: ende alle de Edel Heeren, Ruyters en Camp-vechters vochten om eere, in het ghesicht van het heel Hof daer alle de Edele Vrouwen, ende Jonghe-Dochters by een waeren om dees vreughden aen te sien.

Idem fol. 90. Duysent vyf-hondert een-en-veertigh den elfsten Junii, soo was op de groote Merckt een seer groot ende kostelijck Steeck-Spel, inde teghenwoordigheyt vande Koninghinne Regente: en dat ter eeren van de Weduwe van den Hertogh van Milanen, en den Hertogh van Lorreynen die t'samen ghetrouwt waren: daer quamen veel groote Heeren van alle de omligghende landen, ten deele om het selve aen te sien en andere om mede in't Steeck-spel hunne kloeckmoedigheydt te bethoonen, op hope van prijs ofte eere te winnen.

Twelfdaghen daer naer, wasser in't Keysers Hof, beneden in de groote plijn, een groot Slot oft Sterckte ghemaeckt van hout, met Wallen om-graven en diep ghegracht, ende de mueren die waren van gheschildert bert wel achthien voeten hoogh seer sterck teghen alle ghewelt en aenvallen toe ghemaeckt. Van dit slot ofte sterckte die 't van binnen moesten bewaeren, soo was Capiteyn den Heere *Prince van Simay* den oudtsten Sone vanden *Hertogh van Aerschot*: en daer was eene andere partye met haeren Capiteyn die't selve van buyten Oorloghscher-wyse souden bestormen. Daer waeren een goet deel Schans-korven, Pioniers, ende van binnen en buyten een goet ghetal groote storm-bussen: den Vyandt vielder op aen, stelden sijn Schans-korven ende Gheschut, begroef hem tegen die van binnen, schôoter op toe, en die van binnen stelden hun te weer, met schieten ende slaen soo sy best moch-

mochten soo datte't seer vermaeckelijck was om sien. Soo dit eenighen tydt gheduert hadde, die van buyten stercker en behendiger als die van binnen, hebben het slot ghewonnen en inghenomen, en den Prince van Simay trocker met sijn volck uyt met sleypende Spiessen.

Den dagh daer naer den derthienden Julii, soo was daer buyten Brussel in het staeketsel tot Boondael, een schoone Jacht van ses cloecke Herten, inde teghenwoordigheyt vande Koninghinne Regente en den voorschreven Bruydegom ende Bruyt: en daer was ter plaetse eene groote vreught ende triumphe, dat daer buyten noyt dierghelijcken in het Jaegen en was gesien gheweest.

Voorder soo waeren daer onder en tusschen de boomen van groene meyen ghemaeckt, verscheyde vertreck-plaetsen voor koken en Backers om Bier en Wyn te legghen, het ghene noodelijck was voor de aenstaende Feest: daer toe vier oft vyf schoone kaemers van Triumphe, en de groote boomen waeren onder rondt-omme vergult ende versilvert, verciert ende behanghen met alderlijden Fruyt, seer aerdigh en wonder om aen te sien. Daer was oock by een ghecommen eene soo groote menighte van volck van alle Quartieren, dat het selve niet om te vertellen oft te beschryven en is.

Duysent vyf-hondert vier-en veertigh den dry-en-twintighsten Octo- *Idem fol.*
ber, soo is de *Keyserlijcke Majesteyt, en beyde de Koninghinnen sijne Susters: den Her-* 10. *vers.*
togh van Orleans, den Cardinael van Lorreynen, den Cardinael ende Aersch-Bisschop van Riemen: beyde de Princen van Hongeryen, den Bisschop van Biscayen, met veel andere Bisschoppen, Hertoghen, Princen, Graeven, Baender-Heeren ende andere Edel-mannen: de Graevinnen van Egmondt, Rotsefort, ende andere Dames ende Ionck-Vrouwen van alle Quartieren en Landen, seer ryckelijck ghecleedt, van uyt het Hof naer de Merckt ghecommen; en is soo met desen Treyn van volck ghegaen op het Stadt-huys.

Korts daer naer ontrent den dry uren, soo zyn op de Merckt ghecommen den *Hertogh van Camerino, de Graeven van Feria ende Hoogh straeten, ende andere Princen ende Baender-Heeren tot het ghetal van twintigh, seer mannelijck ghewapent, eerelijck te Peert gheseten, costelijck ghecleedt, met de hoeden vol pluymen: en hebben aldaer thien teghen thien, ghesteken teghen malcanderen om prys en eere, over den lijste daer toe bereyt ende ghestelt in't midden van de Merckt.* Daer was een menichte volck van alle om-liggende Vlecken en Steden gecommen binnen Brussel om dit Steeck spel ende triumphe te sien.

Terwyle men hier mede besigh was, soo hadden de Heeren van de Stadt bereyt gemaeckt een seer costelijck avont-Bancquet, daer ten minsten niet en ontbrack, van alles dat den tydt cost voorts-brenghen tot verciersel van de tafel: en van tam ende wildt Veê en ghedierte en ghevoghelte was daer overvloet, daer toe een groote menichte van alderleyde soorten van wynen. Dese tafel tot't voorsz. Bancquet was bereyt ghemaeckt op de groote Sale: en de groote Sale was van alle canten van onder tot boven, seer costelijck behangen met constige Tappyten, van aller-derleyden slagh, uyt druckende

seer schoone gheschiedenissen:daer toe een buffet beset met schoone koppen ende ghelaesen. In dese Saele soo honghen achthien groote gheschilderde houte cruycen in manier van kandelaers,en op elck cruys stonden vier schoone tortsen, soo dat dese soo veel licht gaeven in de Saele al oft het claer dagh gheweest hadde.

Als ontrent den Avont het bovenschreven Steeck-spel nu ghedaen en ghe eyndight was, *soo is den Keyser met Vrouwe Leonora, en Vrouw Maria Coninginnen sijne Susters ende alle de andere van sijnen ghevolgh ghegaen naer de Saele daer den maeltijdt bereydt was*: en volghens de beliefte des Keysers,en naer de qualiteyt en hoocheydt van de persoonen, is elck aen de Taefel gaen sitten. Maer 't is ongheloofelijck hoe veel mindere Edelmannen en Jousvrouwen en andere persoonen daer waren om aen te sien dese heerelijcke feeste.

Daer waren uyt elcke Gulde ghekoren ses mannen om alle dinghen gaede te slaen in het op ende af dienen.

De Stadt schonck de Coninghinne *Leonora* Suster van den Keyser, een silvere vergulde Fonteyne van ses voeten hoogh seer konstigh ghevrocht.

En dewylen dit heerelijck geselschap van den Keyser ende Koninginnen ende alle die Grooten van het Landt saten en aten, soo diende hun de Heeren Burghemeesteren, Schepenen, Rentmeesters ende meer andere daer toe ghestelt, allen in't roode seer net ende costelijck ghekleet.

Daer-en-boven soo wasser teghen-over de Tafel op den eenen kant van de Sale ghemaeckt een langh sitsel, als een hanghende kamer, daermen sonder belet van onder kost ghemackelijck door gaen: waer op dat saten de Trompetters,en een groote menichte van Sanghers en Speel-lieden op alderlyden instrumenten seer soetelijck spelende, houdende keer: Want de Trompetters eerst begonst hebbende, vervolghde de andere, ende dat ter tijdt dat den maeltijdt ghedaen was.

Naer dese soo volghden de Mommers, en die daer quamen waren uyter maeten seer kostelijck toe-ghestelt, ghekleedt met door-sneden gaude laken, van onder in't roodt Carmosijn Sattijn. Dese waren den Hertogh van *Camerino*, de Graven van *Feria* van *Bueren* en *Hooghstraten*, ende meer andere die te voren in't steeck-spel hadden gheweest. Sy quamen seer triumphantelijck elck met een Vrouwe alleen te peerde aenghereden: en men vierde rontomme de merckt,en van de merckt tot aen het Hof,en men luyden de Storm-klocke verscheyden reysen tot den middernacht.

Den Maeltijdt ende Mommeryen ge-eyndt zijnde, is den Keyser met de Koninghinnen ende allen den Heerelijcken Treyn van alles ten vollen vernoeght weder ten Hove ghekeert.

Sondaeghs daer naer den ses-en-twintighsten October, soo reedt den Keyser met den trijn hier boven ghenoemt naer Sinte Goedele den solemnelen dienst hooren. En naer den dienst voleyndt was soo keerden sy met de slaende Trommel ende stekende Trompetten wederom naer het Keyserlijck Hof.

Den selven avondt soo gaf de Keyserlijcke Majesteydt het banckett, en daer

daer was een ſeer groote Triumphe. Men Tournoeyden en ſtack lancien in de groote Saele, ende alle andere ghenuchten ende vreughde Feeſten die men mocht peyſen oft coſt bedenken, die wierden daer voor geſtelt en met groot vermaeck der toeſienders uyt gheſpeelt.

Den acht-en-twintighſten October, waſſer wederomme een nieuwe vreughde-Feeſt vol Triumphe, buyten Bruſſel in het Staketſel by Groenendael: want daer was eene Jachte van wilde Herten ende andere beeſten die daer op het vlacke Velt vvierden ghejaeght, van de honden doodt ghebeten oft door-ſteken. *Idem fol. 103.*

Daer was oock een groot Tournoy-ſpel van twee ſtercke benden teghen malcanderen te peerde: waer af de eene was in het roodt en de ander in't wit. Deſe roode en witte Ruyters, ſtaken en ſloegen ſoo hert en rauwelijck d'een teghen den anderen, al oft eenen vollen velt-ſlagh hadde gheweeſt, en daer wierden oock tuſſchen beyden met menichte handt-buſſen af-gheſchoten: en den Grave van *Bueren* wont met ſijne bende den prijs teghen den Hertog van *Camerino*. Dat in het by zijn en teghenwoordigheydt van ſijne Keyſerlijcke Majeſteydt, de Koninghinnen ſijne Suſters met allen den heerelijcken trijn hier voren noch beſchreven, en daer toe duyſende van menſchen die van alle kanten, en meeſt uyt de Stadt van Bruſſel derwaerts om het ſelve te ſien waren ghekomen.

Den tweeden November zijnde eenen Sondagh, ſoo quam het Hof wederom te merckt naer den noen, en daer was te ſien eene triumphe ende vreemt Steeck-ſpel. Daer quamen twee partyen van Ruyter-knechten op een drollighe vreemde maniere, als Mooren toe-gheſtelt ende ghekleedt: met groote dicke ronde wronghels om het hooft, met langhe breede ſchilden van leer, en langhe daggen in de handt: verſien met ſchichten als roeykens oft rieten, de Peerden waren rondt-omme ſeer wel behanghen met clinckende bellekens. D'een partye was twintigh ſterck ende de cleederen met bellen daer hunne Peerden mede behanghen waeren, waeren langhe blauwe rocken op ſijn Turckx. De andere partye oock van een diergelijcke ghetal van twintigh hadden de Peerden behanghen met ſchoone witte rocken. *Moulyns fol. 103.*

Soo deſe ter Merckt inne-quaemen, ſoo quamen ſy eerſt een teghen een ſpoor-ſlaeghs, ende liepen ſoo de Merckt rondt ende omme malcanderen naer: doens twee teghen twee, toens ſes, acht, thien, en ten leſten twintig tegen twintigh. Ende in 't loopen ſoo ſchoten ſy naer malcanderen met rieten oft roeykens als ſchichten en pylen het gene ſeer vermaeckelijck was om ſien. En ſoo naer malcanderen ſchietende de Merckt omme-gheloopen hebbende, ſoo reden ſy weder haeren wegh. Dit een eynde nemende ſoo is het Hof weder opperwaerts t'huys gekeert.

Duyſent vyf hondert acht-en-veertigh den thienden Julii, ſoo was te Bruſſel in't Hof een groote vreughde-Feeſt, ter oorſaecken van 't Houwelijck vanden *Hertogh van Aerſchot*, die trouwde de *Princerſſe van Oraignien* die Weduwe was. Daer was een ſchoon Steeck-ſpel ende andere vermaecke- *fol. 158.*

 lijcke

Moul-lijns 159 lijcke spelen tot groote vreughde der genoode.

Duysent vyf-hondert neghen-en-veertigh den twee-en-twintighsten Januarii, was daer van ghelijcken te Brussel op het Hof een schoon Tournoy-spel, ter eeren van 't Houwelijck van de Dochter van Me-vrouwe van Egmondt, die trouwde met den Hertogh van Bar in Lorrynen.

Idem 167. Den vyfden dagh van Mey van 't selve Jaer wasser te Brussel op de groote Merckt een groot Steeck-spel: van 't welcke vier beroepers vvaeren: te vveten den *Grave van Mansvelt*, *van Arembergh*, *van Horn*, *en Mijn Heer van Hubermont*, en dit selve Steeck-spel vvas beroepen ghevveest van in den Meert teghen den acht-en-tvvintighsten van April. Maer ter oorsaecke van de *Keyserlijcke Majesteyt* soo vvas het soo langh uyt-ghestelt. De beroepers vvaren costelijck ghecleedt in 't goude Laken, vvel mannelijck op-gheseten.

Den *Keyser* met beyde de *Koninghinnen* en allen haren Staet, quamen van den Hove ter Merckt op het rijckelijckste: en op het Stadt-huys was eenen grooten ende costelijcken maeltydt ghereedt ghemaeckt. Eene groote menighte van helmen quaemen daer in de baen teghen de vier beroepers; den *Prince Philippus van Hispaignien, 's Keysers Sone stack oock mede seer wel, ende mannelijck.* Hy wiert ghewapent boven op het Broot-huys, ende van daer soo quamp hy achter uyt over de Visch-Merckt door de Heuvel-strate, en seer wel ghewapent en toe-ghestelt soo quamp hy in de Steeck-baene. Daer-enboven soo quaemen noch met hem den *Prince van Piedmont*, *den Heere van Berghen*: *den Prince Ferdinande de Lannoy* quamp als eenen Post, met mantel en Post hooren al oft sijnen wegh gheweest hadde ter Merckt inne, ende siende datmen daer stack, soo versocht hy een lancie te moghen breken dat oock gheschiede, en daer wirdt seer wel en Ridderlijck ghesteken en de beroepers verweerden hun seer wel teghen alle de bespringers, maer den *Prince Philippus* die wondt den prys van den besten steeck. Want loopende teghen sijne partye soo brack sijne lancie in vier stucken: Dit Steeck-spel en maelteyt ten eynde, is 't Hof weder naer huys gekeert.

Den twelfsten dagh van de voorschreve Maendt soo was daer noch een groot Steeck-spel van twee Spaigniaerden beroepen in het *Keysers Hof*, daer seer wel met de lancie teghen een geloopen wiert, en veel wirdender af-ghesteken.

Den seven-thienden Augusti, waeren de *Keyserlijcke Majesteyt*, *den Prince*, *de Koninghinnen*, *met allen de Edelen*, in het Staecketsel by Groenendael: daer een seer schoone Jacht was bereyt ghemaeckt: en daer gheschieden groote vreughden onder den Adel. Maer men conde het Wildt uyt de Losschen niet brenghen oft krijghen, soo datter maer twee wilde beesten ghejaeght en wierden, en de Jaght de vreughden niet en hadden dienmen haer hadde toe gheschickt.

Tusschen dese Steeck-spelen ende Feesten, soo isser eene Huldinghe voorghevallen, die tot Loven den vierden Julii eerst is gheschiet, en den achtsten tot Brussel: te weten die van *Philippus den tweeden Sone van den aldermachtigh-*

sten

ſten Keyſer Carel den Vijfden van dien naem, van hoogh loffelijcker ghedachteniſſe.

Den ſevenſten der Maent voorſchreven ſoo wiert daer ordre en laſt ghegheven van weghen de *Keyſerlijcke Majeſteyt*, dat de Heeren en ghemeynte hun ſouden ghereet maecken, om den dagh daer naer den Prince t'onfangen en te hulden als *Lants-Heer* ende *Hertogh van Brabant.*

Soo haeſt dit door de Stadt geweten wiert, ſoo was de ſelve met vreughden en blijdſchap vervult, en een ieder voor ſoo veel als hy doen coſt, maeckten hem bereedt tot de ſelve onthaelinge ende huldinge.

Daer wiert aen de twee linden, boven het huys van Hoboken, buyten de Lovenſche-Poorte gemaeckt eenen Autaer, vvaer naer toe hun den achtſten voorſchreven naer den noen begeven hebben de Gheeſtelijckheyt, allen de Heeren vande Stadt, Gulden, Ambachten, met haere cleederen en lichten. *Idem fol. 167.*

Den Prince daer ghekomen zijnde, is van de Gheeſtelijckheydt en andere Heeren vriendelijck ghegroet, en in alle eerbiedinghe verwillecomt: en de Borghers met hun lichten met het vergaederde geſelſchap, hebben den Prince vergheſelſchappende ghebrocht tot op het Stadt huys, daer voor een iegelijck open maeltijdt bereydt was.

Den Prince is ghekomen ter grooter puyen, met den Biſſchop van Trenten, den Hertogh van Alva, en meer andere Heeren en Princen Geeſtelijck en Wereldtlijck: ende daer heeft hy den Eedt ghedaen als toe-kommenden Landts-Heer, ende Hertogh van Brabant.

Alle de Trompetters met de Trommel-ſlaeghers, ſoo van Sijne Keyſerlijcke Majeſteyt, als van den Prince *Philippus*, ſtonden in't midden van de groote Merckt: en ſoo haeſt en was den Eedt niet ghedaen, oft begonſten t'ſamen-der-handt te ſlaen en te ſpelen, dat een vreught om hooren was; het ghene de verbleyde herten der omme-ſtaenders, eene dobbele vreught en blijdtſchap toe-brocht.

Met het komen van aen de Linden tot in het Stadt huys, den maeltijdt ter voorſchreven plaetſe toe-bereydt, den tydt verloopen zijnde, ſoo was't ontrent den ſeven uren's avonts, eer deſe Eedt-ſweringe quam te gheſchieden. En deſe vol-eyndt, ſoo is den Prince van den Stadthuyſe gekomen, en is op-geſeten, en den Hertogh van Alva droegh het bloot ſweert voor hem als Heere van't Landt. Soo is hy met ſchoonen Staet, met menichvuldighe lichten, ghereden by den Keyſer ſijnen Vader, daer in het Hof ter tijdt groote ghenuchten bedreven wierden.

Men vierde tot diep in den nacht, op de merckt, en men ſpeelde daer van ghelijcken verſcheyde ſpelen tot lof en eere van den nieuwen ghehulden Prince.

Een half jaer en eenighe daghen daer naer, den vier-en-twintighſten Februarii, duyſent vyf hondert vyftigh, heeft *Philippus* ſelver onſen Hertogh een Steeck-ſpel beroepen. Dit gheſchiede tot Bruſſel op het Hof, in de teghenwoordigheydt van den Keyſer ſijnen Vader, en ſijne twee Moyen Koninghinnen. Den Prince daer van alleen beroeper zijnde, ſoo quamper *Mouleyus. fol. 192.*

den meesten Adel in't spel, dies te meer, om datter veel goude en silvere prysen waren te winnen, voor die 't beste kost spelen.

In komste van Muleasses. De In-komste van den Heydenschen Koninck *Muleasses*, sullen wy hier by stellen, hoe-wel in de selve niet besonders is voor-ghestelt geweest. Maer om dat hy is een van de seven ghekroonde hoofden, die de Stadt Brussel te samen by een ghesien heeft, op eenen tijdt, soo wy naerder beschrijven sullen: soo dient gheweten, dat den voorschreven Koninck den vier-en-twintighsten Meert, duysent vyf hondert vyftigh tot Brussel ghekomen is, by de Keyserlijcke Majesteyt: met twintigh peerden, om by-standt, mits sijn landt hem van de Turcken was af-ghenomen: men hiet desen, Koninck der Mooren, mits het in sijn landt al witte Mooren waren. Hy was van Thunis, en volghens 't schrijven van *Puteanus* Koninck van Belesien. De Spaigniaerts deden hem groote eere: sijn logement vvas by't Beggyn-Hof, in de Herberghe van Sint Baefs, alvvaer hem veel volck gongh sien eten, om dies-vville dat hy at al ligghende, op de vvyse en maniere van sijnen Lande.

Alle dese Steeck-spelen en Bruyloft-feesten vvat ter sijden stellende, eer vvy de andere daer de ghekroonde hoofden zijn by een ghevveest sullen beschrijven, is het de pyne vveert, in't kort voor ooghen te stellen, hoe dat *Keyser Carolus* af-standt van sijne Rijcken ghedaen heeft, de selve sijnen Sone *Philippus* uyt eene Vaderlijcke liefde over-ghevende.

Op-dragt der Erf-landen van Keyser Carel aen sijnen Sone Philippus. Den tvvee-en-tvvintighsten October heeft den Keyser ontboden by hem te komen, allen de Heeren ende Ridders van de Orden van den Gulden Vliese. In de teghenvvoordigheydt van hun allen soo heeft hy den grooten Hals-bant met den Gulden Vliese van sijnen Keyserlijcken hals ghenomen ende aen den hals gehanghen van sijnen beminden Sone, met dese woorden. *Siet Sone ick maecke u nu Souverain Hooft, van de Orden van het Gulden Vlies: houdt dat in vveerden gelijck ick en mijne Voor-Ouders dat ghehouden hebben, Godt gheve u voorspoet en gheluck.* En dit gheschiede met een uyterste beweeginghe der herten, niet alleen van den Vader en Sone maer self van alle de omstaende Vlies-Heeren.

Meerbeeck fol. 176. Meter fol. 15. Strada fol. 14. Rosweyd. 182. Moultyns fol. 222. Middelertijdt heeftmen alles ghereet ghemaeckt, dat tot de vergaderinghe der Generale Staten, in de overleveringhe der Landen van *Carolus* aen *Philippus* dienstigh en van noode was. Men heeft de groote Saele van het Hof van alles ghesuyvert, en met de overschoone Tappyten van silver en gaut, toe-kommende de Ordre van 't Gulden Vlies, die't Landt den ouden Hertogh van Bourgondien tot eene vereeringhe hadde doen maecken, behanghen: op d'een eynde van de Saele was eenen schoonen throon, waer onder dat stondt eenen laeghen setel met een goude kussen, bereyt voor de Keyserlijcke Majesteyt.

Den vyf en twintighsten October, zynde den ghestelden dagh der vergaederinghe, soo zijn daer des achternoens, op het Hof in de groote Saele, vergaedert alle de Staten ende volmachtighde van alle de Steden der Landen van Herrewaerts over, met hare behoorelijcke procuratien, soo sy ontbo-

boden waren daer te verſcheynen. Aen ieder een van de ſelve volghens hunnen ſtaet ende conditie was daer plaetſe beſchickt om te ſitten, het ghene geſchiede in alle eerbiedige vrintſchap.

Den Keyſer ſittende op een cleyn muylken, is ghereden door de Warande van uyt ſijn wooninghe tot aen de groote Gaelderye, verſelt met ſijnen eenighen Sone, en andere groote Heeren en Princen. Aen de Gaelderye komende is daer af-gheſeten, en wiert op-ghedraghen door de Kamer van de Finantie, om dat het gewoel en ghedrangh van't volck te groot was. Soo is hy ghecommen van inden hoeck boven de Poorte op de Saele, met de eene handt ruſtende op de ſchouderen van den *Prince van Oraignien*, in de ander handt hebbende een ſtockxken. voor hem ginghen alle de Heeren van het Gulde Vlies, *den Biſſchop van Atrecht*, met meer andere, recht voor hem *Philippus ſijnen eenighen Sone*. Komende ter plaetſe daer ſijnen Throon gheſtelt was, ſoo is hy gaen ſitten: naer dat alle volmachtighde daer vergadert, op ſijn innekomen den Keyſer eene eerbiedighe groeteniſſe ghedaen hadden.

Den Keyſer daer ſittende, ſoo gonck den Koninck oock ſitten een weynig van daer, de Koninginne gouvernante, alle de Vlies-Heeren, Heeren Staten, en Af-gheſanten der Steden, zijn van ghelijcken gheſeten: doen zijn by den Huſſier der Keyſerlijcke Majeſteyt, alle de Landen en Steden gheroepen geweeſt in het beſonder, oft ſy daer teghenwoordigh waren, met laſt en procuratie: waer op, elcke ghenoemde, met een heldere ſtem antwoorde jae. Dit ghedaen zijnde, ſoo heeft eenen Raedts-Heer van den Raede van Staten, ende Secreten Raet, ghenaemt *Philibertus de Bruxelles*, het ghene hy van den Keyſer in bevel hadde, voor de Staten der Nederlanden uyt-gheſproken. Het welcke in't kort was van dierghelijcken in-houdt: *Dat den Keyſer daghelijcx weecker wordende, oprechtelijck bewoghen en beroert wiert, om ſijn ſelven gheruſt te ſtellen, om dieſwille dat naer de weerdigheydt van ſijn Keyſerlijck ampt, hy deſen ſwaren laſt niet meer en conde ghedraghen: over ſulcx den ſelven ſoude overdraghen aen ſijnen Sone Philippus, Koninck van Enghelant, zijnde een wijs ende ſeer verſtandigh Man, bequaem om den laſt te draghen van alle de Nederlanden, en* *Verſtock*
Bourgoignien, ontſlaende alle ſijne onderdaenen van den Eedt. Naer dat *Philibertus*, *fol. 374. en Strada*
voornoemt, dit en andere dierghelijcke meer hadd' uyt-gheſproken, is den *ad an-*
Keyſer onvoorſiens op gheſtaen, leunende op de ſchouderen van *Guilliel-* *num.*
mus Prince van Oraignien, en heeft uyt een papier, om ſijn memorie te helpen, in de Franſche taele beſchreven, begoſt te verhalen allen het ghene dat hy van ſijn ſeventhien jaren af tot dien dagh toe verricht hadde. *Meeſt hoe hy onder andere ghereyſt hadde, neghen reyſen naer Duytſlandt, ſes in Hiſpanien, ſeven in Italien, vier in Vranckerijck, thien in Nederlandt, twee in Africa, elf mael de zee over-ghevaren, ſijn oorloghen en victorien, en vrede-ſluytinghen, daer by voeghende met eene groote deftigheydt ſonder de minſte hoverdye ten leſten ſijne meyninghe daer voorſtellende, en ſijnen Sone aengheſproken hebbende, omhelſde hy hem ſeer vriendelijck: die voor hem neder-knielde om hem de handt te kuſſen; maer de handt op ſijn hooft leggende, als uyt een Vaderlijck herte, wenſchte hem van Godt Almachtigh alle hulpe en by-ſtant*, en hier mede ſoo hem de tranen uyt de oogen ſpronghen

ghen hiel op van ſpreken. *Philippus* ſijns Vaders handt eerbiedelijck ghekuſt hebbende, is op-gheſtaen en van de Staeten des Landts beleefdelijck verontſchuldinge nemende, dat hy de Franſche taele niet wel ſpreken en conde, heeft aen den *Biſſchop van Atrecht Anthonius Perenotus van Granvelle*, belaſt in ſijnen naem de aenſpraeck en antwoort te doen. Die het ſelve dede met een ſeer uytnemende wel-ſprekentheyt, op de welcke: naer dat *Iacobus Maſius* eenen ervaeren en wel ſprekende Rechts-gheleerden, van weghen de Staeten des Landts gheantwoort hadde, en *Maria Koninghinne van Hongaryen*, van de regeringhe der Nederlanden, die ſy nu vyf-en-twintigh Jaren voor haren Broeder bedient hadde, af-ſtant ghedaen hebbende, ſoo is deſe ſoo heerelijcke vergaederinge gheſcheyden.

Den dagh daer naer ontrent den neghen uren, ſoo heeft ter plaetſe aen de ghecommitteerde van Brabant, *Philippus* den behoorelijcken Eedt ghedaen, als haren Landts-Heere. Den ſelven die hy in't jaer vyfthien-hondert negen en-veertigh ghedaen hadde, vernieuwende in alle ſijne gedeelen.

Twee Maenden hier naer ſoo heeft den ſelven *Keyſer* met meerderen toeloop van volck, ſijn andere *Rycken, Provincien, en Eylanden, ſoo in Europa, als in de nieuwe VVereldt gelegen: aen ſijnen Sone Philippus over-ghegheven.*

Ten leſten heeft hy het *Keyſerdom aen ſijnen Broeder Ferdinando Rooms Koninck op-gedraegen, en ſijn Croon en Schepter door Guilhelmus Prins van Oraignien overgeſonden.*

Deſe overghevinghe hier in 't cort beſchreven, van een wonder en onghehoort voorbeeldt, heeft veel verſtanden beſigh ghehouden door de geſchiedeniſſe der ſelve: maer deſe buyten ons verhael zynde, ſullen de andere innecomſten en vreughde ſpeelen voor 't Keyſerlijck vertreck gheſchiedt weder hervatten.

Inkomſte van Maximilianus en Vrouw Maria. Cronyck de Veer fol. 226.

Duyſent vyf-hondert ſes-en-vyftigh op Sinte Peeter en Pauwels avont, *ſoo trock ſijne Keyſerlijcke Majeſteyt uyt Bruſſel en gongh liggen tot Sterrebeeck: den Koninck ſijnen Sone tot Groenendael, en beyde ſijne Suſters ter Vueren: om dieſwille dat men in 't Hof groote gereedtſchap moeſt maecken, tegen dat Maximiliaen den Koninck van Bohemen, des Rooms Koninckx en 's Keyſers Broeders Sone, te Bruſſel ſoude komen met Vrouwe Maria ſijne Huyſvrouwe des Keyſers Dochter.*

Inde groote Saele, maeckte-men twee groote Camers, met bedt af-gheſchut, boven overdeckt met fyn ghelaeſe venſters oft ſoo van audts geſtaen hadde. Alle de ghelaeſen der Saele die waren vernieuwt, en daer was eenen doorganck over de ſtraet gemaekt tot in't Hof van Hoogh-ſtraeten, ſcheynende aen en met 't Hof begrepen te zyn.

De Saele tot de comſte bereyt, en den Keyſer met de twee Koninghinnen weder ten Hove ghekeert, en de Heeren van de Wet tot de inne-haelinghe ghereedt en veerdigh naer loffelijcke ghewoonten.

Den ſeventhienden Julii duyſent vyf-hondert ſes-en-vyfthigh zyn de vyf Gulden met de Tortſen in de handt achter volght vande *Heeren Amptman, Borghe-Meeſteren, Schepenen, Rent-Meeſters en raet der Stadt Bruſſel* ghegaen naer de *Cauden-berghſche-Poorte* om den *Coninck van Bohemen* met *Vrouwe Maria*

te

te verjeghenen en in te haelen.

Den heerelijcken treyn des *Koninckx* en *Coninghinne* quamp voorby de Lovensche-Poorte van buyten langhxst de Vesten ter Cauwenbergh Poort in: daer de Heeren Wet-houderen met eene vriendelijcke groet hun te saemen willekom hieten. Van daer zyn sy van de vyf Gulden met brandende Tortsen in de handt verghesel schapt tot in het Hof. *Cronycke de Veer fol.* 226.

Eerst voor uyt quamen veel Edel-lieden, Princen ende Graven, met uytnemende groote goude ketenen om den hals.

In't Hof commende zyn sy af-ghefeten en te voet gegaen: den Staet van den Hove die volghde, en daer naer Koninck *Philippus* ter rechter en Koninck *Maximiliaen* ter slincker syde van *Vrouw Maria* de *Coninghinne*. Komende soo te gaeder tot voor aen den trap van de groote Saele, soo is den Koninck van *Bohemen* eerst, daer naer den Koninck *Philippus* af-ghefeten: en op dit af-sitten gongh de groote Sael open, daer beyde de ghe susters Coninghinnen *Leonora* en *Maria* uyt quaemen met den *Bisschop van Atrecht*, de Hertoghinnen van *Lorreynen* en *Aerschot*, en meer andere Princerssen: den *Bisschop* voor uyt-commende, dede van weghen den *Keyser* ende *Coninghinnen*, aen de op-commende *Koninghen* en *Coninghinne*, de verwillecomminghe met een heusche groet.

Hier op gonck *Maximilianus* boven, *Philippus* en *Maria* volghde, daer de wederseydtsche groeten en onthaelinghen, in alle liefde en gheneghentheyt van dit Edel-gheselschap gedaen wierden. Hier naer zijn de dry *Coninghinnen* handt aen handt opperwaerts ghegaen, achter-volght van de twee *Coninghen*, naer de groote nieuwe Camer, op de Saele daer den Maelteyt bereyt was.

Dese vyf ghecroonde hoofden te samen ghegheten hebbende, zijn naer den eten by de *Keyserlijcke Majesteyt* ghegaen, daer de vrindelijcke onthaelinghen ende menighvuldighe teeckenen van liefde en blijdtschap, gheen eynt en namen als met den nacht, die dit ghefelschap dat, door den wegh vermoeyt, om te gaen rusten, dede van een scheyden.

Den twee-en-twintighsten Julii, soo hadde *Vrouwe Maria Coninghinne Gouvernante, de Coninghen en Coninghinnen* genoot tot een banket achter in de follie van't Hof: het welck uyttermaeten costelijck en seer aerdigh toe-ghemaeckt was. De lauwerieren, myrthe boomen met ander cruyden en blommen, vercierden met hun aenghenaem groen de eet-plaetse, en door den overvloet van alles, soo was een ieder ten uytterften voldaen ende vernoeght. *Folio* 227.

Des Sondaeghs naer *S. Iacobs* dagh naer den noen, soo was daer voor op de plaetse van het Hof, een seer schoon Triumphant Tournoy-spel te voet, in de teghenwoordigheydt van de Koninghen en Koninghinnen. Daer wierdt seer wel en vromelijck de wapens gehandelt, en Ridderlijck ghevochten: de geheele weke soo waren daer groote vreughde-feesten, banc-ketten, danssen, steeck-spelen en alderlye vermaeckelijcke ghenuchten, die-men versieren oft bedencken mocht.

Steeck-spel op de Merckt daer ses gecroonde waren

Den tweeden Augusti Sondaghs daer naer, was daer op de groote merckt voor het Stadt-huys, een seer Heerelijck Steeck-spel over de lyste: beroepen by den *Admirael van Spaignien*, die daer groote eere ende prijs behaelde, en uytter maeten veel lancien brack.

Daer quaemen beyde de *Koninghen Philippus* ende *Maximilianus*, en de dry *Coninghinnen, Leonora van Vranckrijck, Maria van Hongaryen, en Maria van Bohemen* op het Stadt-huys seer costelijck, aerdigh en rijckelijck ghekleet.

De Puye was boven bedeckt, achter ende van voren behanghen met schoon roodt Laecken, met langhe groene syde frinnien, van het een eynde van het Stadt-huys tot het ander: het midden onder den thoren daer de *Coninghen* souden sien, was bekleet van binnen en buyten met costelijck goude Laecken: en daer laeghen goude Laecken kussens in de vensters. Op de eene syde van de voorschreve Puye, wasser een groot deel af-ghesloten, behanghen met goude Laecken, beleyt met cussens van het selve, daer de dry *Coninghinnen* saten, met de *Hertoghinnen van Loreynen en Aerschot* en meer andere Princerssen.

Den Edeldom die op de Puyen van het Stadt-huys was, binnen en boven op de Camers, en is niet te beschrijven: en alle de vensters rontsomme de Merckt, en de Merckt selver, was vervult met een ontelbaer ghetal van duysende menschen.

Onder andere die daer oock waeren om dit Steeck-spel aen te sien, soo wasser den *Koninck van Thunis Muleasses*, *Koninck van de witte Mooren*: die lagh met sijnen heelen Staet op den Cruy-waghen boven om hoogh, uyt reden dat hy gheen Christen en was, als af-ghescheyden van het ander ghesellschap.

De *Koninghen* en *Coninghinnen* op het Stadt-huys, inde toe-bereyde plaetsen ghecommen en ghesetten zynde, soo hebben de op-ghesetten Ridders met het loopen der lancien het spel begonst.

Daer wiert seer Ridderlijck ghesteken, dies te meer om datter groote silvere ende goude prysen te winnen waeren. Ten halve van het spel soo was op het Stadt-huys eenen costelijcken maelteyt ghereet ghemaeckt, naer den welcken, het speelen met nieuwe vreughden hernomen wiert: en dit ten eynde, soo is den *Koninck Philippus en Koninck Maximiliaen met de dry Coninghinnen, den Hertogh van Savoyen, Gouverneur van herrewaerts over, met alle de Princen en Graeven, Heeren en Vrouwen van het Stadt-huys ghecommen: en som te peerde, andere in de littiere ghesseten, zyn van de Merckt wederom naer het Hof ghereden: alwaer des avonts, onder de Heerelijcke maelteyden groote vreughde Feesten wierden bedreven.*

Desen dagh hebben de Borghers van Brussel op de Merckt ghesien, dat noyt hun voor-ouderen ghesien en hadden, ende hun naer-commelinghen tot desen teghenwoordighen dagh oock niet ghesien en hebben.

Al hoe wel sy al eenighe daghen gheleden het selve ghesien hadde ten deele: Soo in de innecomste als in het Keysers-Hof. Soo ist dat dit Steeck-spel, hun op de groote Merckt ses ghecroonde hoofden heeft laeten aensien: het sevende om sijne sieckte ghebleven zynde in sijn Hof.

I. Caro-

I. Carolus Quintus Keyſer; als Coninck der Coninghen, in het Hof ghebleven om ſijne ſieckertierigheyt.

II. Philippus ſijnen Sone Koninck van Hiſpaignien, onder den thoren op 't Stadt-huys.

III. Maximilianus Koninck van Bohemen, Sone van Ferdinandus, by Philippus in de ſelve Camer: op de Puye van 't voorſchreven Stadt huys.

IV. Leonora de VVeduwe van Emanuel den Coninck van Portugael, en daer naer van Franciſcus den eerſten Coninck van Vranckerijck, Suſter van Keyſer Carolus.

V. Maria Coninghinne van Hongaryen 's Keyſers tweede Suſter.

VI. Maria huyſvrouwe van Maximiliaen Coninck van Bohemen Dochter van Carolus den Keyſer.

VII. Muleaſſes Coninck van Thunis oft van Beleſien, die het voorſchreven ſpel op den Cruywaeghen ſagh.

Deſe ſeven ghecroonde hoofden, op eenen tydt binnen de Princelijcke Stadt Bruſſel ſtil gheweeſt zynde, hebben de Stadt gheenen cleynen naem achter-ghelaeten, dat gheluck buyten meeſt alle de andere ghenooten hebbende, dat ſy de ſelve van alles heeft connen verſien. En dat de omliggende Bemden en Acker-Landen, de menichte van groot en cleyn Veê, van in dien tydt overvloedigh te Bruſſel ſijn gheweeſt, can uyt dit ghetal van den treyn, vande ſeven ghecroonde hoofden ghenoegh beſpeurt worden. Dies te meer om datter ontrent de neghen duyſent Peerden van 't Hof daghelijckx moeſten ghevoedert worden. En dat eene ſoo ontallijcke menichte van menſchen, voor redelijcken prys koſten den noodt-druft becommen, ſonder allen de uyttermaeten groote mael-tyden, op-gerecht op den tydt dat de voorſchreve binnen Bruſſel ſtil bleven.

Dit ter oorſaken van de ghecroonde hoofden wat wyt-loopigher voor-gheſtelt hebbende, ſoo ſullen wy met noch een gheſchiedeniſſe oft twee een eynde maecken van de Vreughde-Spelen, voor 's Keyſers vertreck gheſchiet.

Den dagh naer dat dit Steeck-ſpel op de Merckt, in de teghenwoordigheyt van de ghecroonde hoofde geſpeelt was, als voorſeyt, ſoo zyn de meer-ghenoemde *Coninghen* en *Coninghinnen*, met alle den Edeldom ghereden ter Jacht, naer een ſchoon plaetſe daer toe ſeer bequaem, gheheeten het Heeren-Huys ontrent een myl buyten Bruſſel, by Boondael, gheleghen in het groot Sonien-Boſch. Daer ter plaetſen gheſchieden groote Vreughde-ſpelen, ſoo in het loopen als Jaghen, Maeltyden en ander ghenuchten, die door den Edeldom aen-gheſtelt en bedreven wierden, om de *Coninghen* en *Coninghinnen* te vermaecken: En uyt de Stadt van Bruſſel liep een ongheloofſelijck ghetal van menſchen derrewaerts, om het ſelve aen te ſien. *E. D. I fol. 227.*

Het Hof des Avonts weder ghekeert, ſoo zynder des anderdaeghs 's morghens weder nieuwe vreughden voor-ghevallen: mits daer een Ridderlijck Tournoy-ſpel in het Hof wiert aen-geſtelt, het welcke ſeer wonderlijk was om aen te ſien. Voor op de groote binne-plaetſe by den Borre-put, daer was

een

een groot deel ghefchut verborghen heel wel bedeckt, foo dat men dat niet ghemercken en koft. Soo de Ridders en Edelen die in 't fpel ghecommen waren, 't famen over-hoop met een groot gheweldt en ghewoel waeren vechtende, foo ftack-men fonder hunne wete allen het ghefchut 't feffens aen, en dat in fulcker voeghen, en met fulck een gherucht dat men daer en hoorden noch en fagh. Soo dat de gheheele plaetfe foo vol roockx was dat fy malcanderen niet en coften ghefien. Doen den roock weder op-ghetrocken was foo vielen fy malcanderen wederom aen, foo dat daer tot vermaeck van den Edeldom en alle de toefienders feer Ridderlijck wiert ghevochten.

Defe daghelijckxfche en menichvuldige Maeltyden, Steeck-fpelen, buyten Jachten en Vreughde-Feeften, die namen een eyndt, met het vertrecken van *Coninck Maximiliaen* ende fijn huyfvrouwe. Waer naer de *Keyferlijcke Majefteyt* oock vertrocken is, en fijn twee Sufters *Coninghinnen*, zyn den *Keyfer* ghevolght. En met defe ghecroonde hoofden is den meeften-deel van de Bruffelfche vreughden vertrocken. En met het vertrecken van dit Edel ghefelfchap, foo fullen wy ons vertrecken van de befchreven Steeck-fpelen, Jachten en Feeften, om tot de inne-comften te komen, gefchiet naer het vertreck van den *Keyfer* en *Philippus* onfen ghenadighen Heere naer fijn *Coninckryck van Hifpanien.*

Puteanus fol. 36. Necrologium viridis vallis fol. 72.

Eer wy nochtans tot het vertreck van *Philippus*, en de In-komfte van *Margarita* comen, foo moeten wy hier eenen dobbelen voor-val verhalen, en al ift dat noch *Puteanus*, noch andere den dagh befchrijven, wanneer het felve ghefchiet is, foo fal't ons even wel ghenoegh zijn, dat 't felve waerachtigh ghefchiet is, volghens hunne ghetuyghenifle.

Het jaer duyfent vyf hondert fes en vyftigh, dat foo hier voren befchreven is, is gheweeft een jaer van vreughden, door de by-een komfte van de feven ghekroonde hoofden. Dit jaer heeft in den fomer-tijdt, in het Clooster van Groenendael fien ftaen en fien fitten onder eenen grooten Eycken Boom, de feven boven genoemde ghekroonde Hoofden: De welcke om de hitte van de Sonne te ontvluchten, gonghen ruften onder de groene bladeren van de tacken van den felven boom, en terwijlen dat defe ghekroonde hoofden daer in het Cloofter en in den omligghenden Sonien Bofch hun vermaeck ghenomen hebben, met vreughde-fpelen, en 't wilt ghedierte naer te jaghen, foo iffer eenen vreemden voor-val ghefchiet. Want Keyfer Carel die een groot lief-hebber van 't Jaghen en fchieten was, fiende van verre in den Vyver eenen Rygher, heeft de buffche ter handt genomen, daer op toe-gheleyt, en den felven ghefchoten: zynde den Rygher negen-hondert en twelf voeten verr' van hem, het gene om de wondere vremdigheydt hier is by gheftelt, en fullen onfe voordere befchryvinghe wederom hernemen.

Naer dat *Philippus* in September van het Jaer duyfent vyf-hondert en neghen-en-vyftigh vertrocken was, foo is *Margarita van Parma* tot eene Gouvernante van't Landt gebleven, ende heeft haer eerfte inne-comfte ghedaen in

in September duysent vyf-hondert negen-en-vyftigh en is te Brussel seer heerelijck onthaelt gheweest.

Duysent vyf-hondert vyf-en-festigh *Margarita onse Gouvernante*, verstaen hebbende dat de vloot uyt Portugael af-ghesteken was, soo heeft sy eenen schoonen Treyn volck, naer Vlissinghen ghesonden, om de Bruydt van haeren Sone te verwillecommen, daer sy den derden November aenghekomen zyn. Voorts is sy van het Kryghs-Volck soo te voet als te Peerdt, 't welck uyt alle Steden dagheliјckx meer ende meer by quam, tot Brussel inne-ghebracht gheweest met groote blijdtschap. En alsoo eenighe dagen te voren uyt Italien, tot de Bruyloft van sijnen Sone aenghecommen was, *Octavius den Hertogh van Parma*, soo is dese Bruyloft tot Brussel, op den naest-volgen- Feest-dagh vanden Heylighen *Andreas*, die van de Ridders van de Ordre van het Gulde-Vlies, Jaerelijckx met groote eere gheviert wiert, ghehouden gheweest: met sulck eenen Staet ende costelijckheyt, als aen een Nicht van *Emanuël den Coninck van Portugael*, en aen den Neve vanden *Keyser Carolus* betaemelijck was. In den dienst der Misse, die naer de ghewoonte van de Heylighe Kercke, voor den *Bruydegom* ende *Bruydt* in de Capelle van het Hof ghedaen wiert, van *Maximilianus van den Berghe*, *Arsch-Bisschop van Camerijck*, sijn teghenwoordigh geweest, niet alleen van weghen des *Coninckx van Hispagnien* sijnen Ambassadeur by de *Coninghinne van Enghelandt*, *Didacus Gusman de Sylva*, welcken uyt bevel des Koninckx tot vereeringhe der selver Bruyloft ghekomen was. Maer oock van andere naeburighe Princen verscheyden ghesanten, nevens den gantschen Adel van 't Nederlant, en voornaemenlijck de Ridders van het Gulde-Vlies. De welcke de Jaerelijcksche ghedachtenisse, van wanneer hunne Ordre voor hondert en vier-en-dertigh jaeren, met de Bruyloft-Feeste tusschen den *Hertogh van Bourgondien Philippus*, met *Isabella van Portugael*, in ghestelt was: Nu wederom in een ander dierghelijcke Bruyloft-Feest, van een *Princersse van Portugael*, met seer groote bewysinghe van blijdtschap, in alderlyden vertooninghe van pracht en Tournoy-spelen, vierden en vereerden. *Strada lib. 4. folio 242.*

Den twee en-twintighsten dagh van de Maent Augusti, des jaers vyfthien hondert ende seven-en-festigh, heeft ghesien de inne-comste van *Ferdinandus de Toledo, Hertogh van Alba*. En *Ludovicus Requesenius grooten Commandeur van Castilien*, in sijn plaetse vervolghende, is hier den seventhienden November vyfthien-hondert dry-en-seventigh binnen gekomen, en is naer gewoonte met verwillecommingen inneghehaelt. 28. *by andere*

Den eersten dagh Mey, duysent vyf-hondert seven-en-seventigh, soo dede *Ioannes van Oostenrijck*, *Sone van den Keyser Carel*, met groote pracht ende Heerelijckheydt sijne innecomste binnen Brussel. Want hy met alle de Staeten op het costelijckxste toe gherust, verghefelschapt wesende, reedt in 't midden tusschen den Ghesant-Bode des *Paus van Roomen*, en den *Bisschop van Luyck*. Te Brussel komende, is hy van de Heeren vriendelijck onthaelt en ontfanghen, en de Borghers, hebben alle moghelijcke teeckenen van blydtschap bethoont en bewesen met vieren, Triumph-Waegens, en

H vreugh-

Vreughde-Spelen, tot sijnder eere uyt te wercken en voor te stellen.

De innecomsten die daer gheschiet zyn, den thiensten van September en den twelfsten December in jaer duysent vyf hondert seven-en-seventigh, in de welcke den *Prince van Oraignien* is inne-ghehaelt daer veel schoone Schepen toe ghebruyckt wierden, en daer van op de Vaert op alle straeten tot op de Merckt, speel-verthooninghen waeren voor-ghestelt; met ontallijcke andere teeckenen van blijdtschap: en vervolghens die van den twelfsten December daer den *Arsch-Hertogh Matthias*, met den bovenschreven *Prince*, op sijn heerelijckste zyn inne-ghehaelt, sullen wy op een syde stellen, om te commen tot de beschryvingen, van de inne-comsten van de naervolghende *Hertoghen* ende *Princen.*

Dat de innecomste van *Parma*, in't jaer duysent vyf-hondert vyf-en-tachentich, den sevensten September is vol vreughden geweest, met een groote en heerelijcke onthaelinge, blijckt daer uyt, dat hy toens als verwinnaer van Antwerpen naer Brussel quamp, en de Borghers die het selve jaer, in Meert hun wederomme door *Parma*, onder den *Koninck* begheven hadden, hebben de incomste te dier oorsaecken te treffelijcker uyt gevoert, vierende de Wycken om prys en eere.

Ernestus Graeve van Mansvelt, in 't jaer duysent vyf-hondert twee-en-neghentigh binnen Brussel ghecommen zynde, en heeft de selve niet meer als twee jaren by ghebleven.

Maer alle dese, als cleyne voorbeelden, voor-ghestelt hebbende, laet ons eens een volmaeckter werck beschouwen: laet ons eens gaen aensien de incomste van den *Arsch Hertogh Ernestus van Oostenrijck.*

Inkomste van Ernestus Meerbeeck fol. 777. Meteren fol. 102. Descriptio pegmatum sub ingress. Principis Ernesti. lib. integro.

DE Heeren van de *Magistraet* van Brussel versekert zynde, dat den *Arsch Hertogh Ernestus van Oostenrijck, Sone van Maximilianus den tweeden*, om de Nederlandtsche saecken te bedienen, voor den Catholijcken Koninck *Philippus*, herrewaerts aen quam, soo hebben sy ghestelt sijne innekomste, met alle soorten van eere ende ghedienstigheydt te vercieren en te vervolghen.

Vele dinghen dan voor-ghestelt en overdacht zijnde, die tot die saecke hun oorboorelijck lieten aensien. Soo en isser niet beter noch bequaemer goet ghevonden, als den *Arsch-Hertogh van het Huys van Habsburgh en van Oostenrijck, de oude gheslachten*, sijn vermaertste en de kloeckste en onverwinnelijcke voor-ouders, als in eenen spiegel voor ooghen te stellen.

Soo isser dan belast, aen de thien Edel-mannen, Opper-hoofden van het Brussels Kryghs-volck (men noemtse Capiteynen) dat elck een tot sijnen last soude nemen, eenen van de thien Keysers te verthoonen, ende dat op sekere ghestelde plaetse, eene goede ruymte van een, daer den *Arsch-Hertogh* moeste voorby gaen.

De voorschreve wercken in sulcker manieren uyt-ghedeelt, *de Magistraet* heeft met groote sorghe ende neerstigheyt aen ghehouden, oock prysen voorstellende, dat het ghene dat een ieghelijck tot sijnen last hadde, sonder uyt-

uytstel, en soo neerstelijck als hy soud' konnen, soude uyt-wercken. En sy hebben in verscheyden plaetsen daer by ghestelt, eenighe schoone Arcken Triumphael, Verthooninghen ende Poëtische persoonagien, met hunne verclaringhen, aen den tydt ende den staet van't Landt toe-ghe-eyghent.

Alle dese dinghen ghedaen ende bereyt zynde, teghen den dertighsten dagh van de maendt Januarii, duysent vyf hondert en vier-en-neghentigh, op welcken dagh den *Arsch-Hertogh* binnen Brussel soude komen.

De Borghers ontrent twee duysent, seer uyt-nemende ghewapent, en dat den meesten deel met witte ende roode veren en pluymen gheciert, zyn in in kryghs-ordre, buyten de poorte, by naer tot den eersten mijl-steen uytgegaen. Alle de andere op de selve maniere toe-gestelt, binnen de mueren, tot 's Stadts bescherminghe ghelaten zynde. Die uyt-ghegaen waren, heyrsghewys ghestelt zynde, hebben den aen-kommenden *Ars-Hertogh* gewacht, en den voor-by gaenden, t'samenderhandt hun handt-bussen af-schietende, met een seer groot ghetier ghegroet, met sulcken behendigheydt, datmen de selve met oude ende wel geoeffende krijghs-knechten soude mogen verghelijcken hebben.

Den Doorluchtighsten *Ars-Hertogh* naerder aen de Lovensche poorte ghekommen, is eerst met een seer groote brullinghe van de groote stucken gheschut ontfanghen, daer naer met een alder-soetste over een komminghe van Musicale instrumenten, van uyt de poorte ghegroet.

De Brusselsche *Magistraet* quam hem inne, die met eene kleyne lattynsche uyt-spraecke, aen den *Arsch-Hertogh Ernestus*, soo veel als sy kost, met aenbiedinghe van alle plicht en dienst, bethoonden hun vreught en blijdtschap over sijn inne-komste: en den *Hertogh* heeft in't lattijn met luttel woorden gheantwoordt. Van hier hebben hem in de Stadt gheleyt twee hondert van de oudtste uytghekoren Borghers, die met brandende tortsen neven sijn zijde ghongen, gaende voor hem den naervolghenden trijn.

Eerst een deel peert-ruyters die voren aen reden, daer naer de handt-peerden die elck van eenen neven-reydenden dienaer gheleyt wierden. Naer dese twee Kemelen: achter welcke dat volghden derthien Edel Kinderen, en naer dees de Ketel-trommel met neghen Trompetters.

Doens reden voor uyt den grooten Marschalck, en naer hem in schoone gheleden costelijck ghecleedt, alle de Hertoghen, Princen, Graven en Edel-mannen van verscheyde Landen, tot het ghetal van vyfthien hondert: den Grooten Stal meester reedt doens alleen. en naer hem op beyde sijden der straten de Hellebaerdiers en de bovenschreven Borghers, met hun Tortsen te voet gaende, soo reedt tusschen de dese den Doorluchtighsten Ars-Hertogh Ernestus: en neven hem ter slincker zyde, den Ceur-vorst van Ceulen, Eduaert Marck-Graef van Baden, achter hun reden te gaeder den eersten Camerlinck en den Cappiteyn van de Hellebaerdiers: de compagnie Lijf-wachten van den Arsch Hertog volghde hier naer, en eenen grooten hoop van knechten, wiens meesters voren reden, die sloten desen heerelijcken treyn.

Aen de Lovenſche poort ontfanghen en begroet als boven beſchreven, ſoo den *Arſ.Hertogh* quam aen de oude vee merckt, ſoo heeft hem eerſt ontdeckt een Arcke Triumphael, met verſcheyde pilaren, met ſijn verheven en ghetopte koppen ſeer ſchoon uytgheyrocht, met alderlyden couleuren vercierſelen aerdigh om aen te ſien. In welcker middelſte in een verheven plaetſe, ſtont den *Keyſer Rudolphus den eerſten.* En aen ſijn ſlincke ſijde ſat eenen Aſtrologant aen de tafel, by hem hebbende de Sphere, paſſer ende ander ghereedtſchap der Sterre-kyckerye: en deſen ſcheen beſigh te zyn, om op het toe-commende te letten, en den *Hertogh van Habsburgh*, het *Keyſerrijck* toe te ſegghen, ſeer aerdigh uyt-ghebeelt zynde. Ter ſijde van deſe Arcke Triumphael, ſtonden op byde de kanten eenige ſchoone pilaeren, gelijck een Galderye, met cranskens van Bloemen en verſchyden cieraet van ſchilderyen verciert, die de heele effen plaetſe van de Merckt beſloten.

Daer naer op 't Kerck-hof van *Sinter Goedelen*, aen 't onderſten van den Thoren, daer wiert gheſien een Arcke, met acht fraey gheſchilderde Pilaeren onderſet: onder de welcke te ſien was, den *Keyſer Albertus den eerſten*, met de Keyſerlijcke eer-teeckenen, ende kleederen verciert. Boven de Capiteelen, op de Architrave van deſe, ſtonden vier Leeuwen, met verſcheyde Sinne beelden en hunne verclaringhe.

Van hier af-ghegaen zynde naer de Storm-ſtraete, ſoo verthoonden hem daer een andere Arcke, ſoo grof van werck niet als de andere, maer ghelijck in konſte, die door de verſcheydentheydt van de alderſchoonſte verven, van alle canten de ooghen der aenſienders behiel: waer inne dat ſtont den *Keyſer Fredericus met toe-naeme den Schoonen*, door de Keyſerlijcke wapenen ſeer aenſienelijck. By hem ſtonden twee Maeghdekens geheel in roode ſijde ghekleet, die in de handt voren uyt hielden, die aen den rechten kant eenen Olijf, die aen de ſlincker ſijde eenen Laurier tack.

Den *Arſch Hertogh* wat voorder ghegaen zynde, heeft eenen anderen boghe ghevonden, ruſtende op vier groote pilaeren, als marmer gheſchildert, met verſcheyden cieraet van Schilderyen gheſchickt. Op welcken hy verthoonde den *Keyſer Albertus den tweeden.* Aen den ſlincken kant van deſen boge ſtont eene poorte, door de welcke tot een andere ſtraet, de naeſte aen de deſe den door-gangh open was. Daer naer in de Beenhouders ſtraet, teghen-over de Kercke van de *Paters Predick-heeren*, heeft hem aen het volck verthoont den *Keyſer Fredericus den derden*, ſtaende in eenen boghe, wiens top ende pilaren met de alder-blydtſte verwen blonck en, draghende de uyt-beeltſels van de *Liefde*, *Peys en Rechtveerdigheydt*, van gheſcaeft bert, van beyde de ſeyden op d'alder-ſchoonſte toe-gheſtelt.

Niet verr' van de Munt, wiert daer gheſien eenen anderen grooten boge, van een en 't ſelve aenſien, hebbende twee door-ganghen oft poorten, die door de bauw-konſte, en d'alderſchoonſte ſchickinghe der verwen, verdiende onder de eerſte gehouden te worden. Deſen boghe was in de hooghde vijftigh voet, in de breede veertigh, en tuſſchen beyde de door-ganghen op twee vouten, ſtonden van den eenen kant, *Maximilianus Arſch-Hertog van*

Oo-

Ooſtenrijck, daer naer Keyſer den eerſten van dien naem. Van den anderen kant *Maria Hertoghinne van Bourgundien en Brabant.* boven op het hooghſte top ſtondt eenen *Craen-voghel op eenen ploegh, houdende in den poot eenen ſteen, teecken van den Arebeyt ende Neerſtigheydt:* Van d'een en d'ander ſijde ſtonden daer by de *Voorſichtigheyt en de Matigheyt, welcke deughden in eenen Prince de aldermeeſte plochten verſocht te worden.*

Van daer voort ghegaen tot de Melck-Merckt, daer was den *Bergh-Parnaſſus* aerdigh toe-ghemaeckt, ende over al met Doorne, Genyver-Boomen en Hulſt beplant, en andere Boomen, wiens bladeren des Winters niet af en vallen. Op den top was eenen Lauwerier, onder den welcken dat ſat *Apollo*, ſeer ghenoechelijck op de Harpe ſpelende, ende ontrent ſijne voeten neghen Muſen, een ſekere ruymte van malcanderen met cleederen naer hunne weerde verciert: die op verſcheyde Muſicaele inſtrumenten, mits ſy altemael Jonghelinghen waeren, die wel muſieck coſten, te ſamen met *Apollo* uyt-gaeven een alder-ſoetſten accoort. Het welck vol-eynt, ſoo iſt dat uyt het hol van den bergh, van de uyt-nemenſte ſtemmen, ghesongen wierdt een Nederlandtſch rym-liedt, gemaeckt ter eere en tot lof van den *Arſch-Hertogh Erneſtus.* Daer ſtont in 't opperſte van den Bergh, het Peerdt *Pegaſus*, de Aerde cratſende met den voet, van onder wiens horen van den voet, door een aerdighe en ſchoone konſt, uytſpronck een fontyn, uytſtortende tot op de ſtrate, eene groote menighte waters. Daer liepen van hier en van daer, over den Bergh eenighe levende Conijntiens, met een aenghenaeme blijdtſchap der aenſienders. Aen den gront van den Bergh, ſtont *Mercurius*, met ſijne gheſlanghde roede en ghevleughelde ſchoenen verciert, die aen de Muſen de aen comſte van den *Arſch Hertogh* boodtſchapte.

Daer naer in den inganck van de groote Merckt, heeft den *Arſch-Hertogh* ontmoet eene *Arcke Triumphael*, van ontrent de twee-en-dertigh voeten hoogh, breedt dertigh, met dry door-gangen. Die door de bauw-konſt wel gheſchickt, met d'alder-ſchoonſte Taeffereelen, Pilaeren, Friſen, Termen, dobbele Kant-leeſten, en de Wapenen van den *Koninck*, den *Hertogh*, en de *Stadt Bruſſel* verciert was. Op de groote voute van de middel-Poort, was gheſtelt een ſchilderye, ſes voeten hoogh ende neghen voeten breedt. In de welcke verthoont wiert de *Stadt Bruſſel, onder de ghedaente van een alder-ſchoonſte Nymphe, ghecroont met verſcheyden Blommekens, met de rechte handt opdraghende aen den Arſch-Hertogh een Herte.* Op de cleyne vouten van de cleyne Poorten, ſtonden de Patroonen van de Stadt Bruſſel, ſeer conſtigh geſchildert: van d'eene ſyde *Sinte Michiel*, van d'andere de *Heylighe Gudula.* Ende dat in het voorſte deel van den voorſchreven boghe. In het achterſte deel, dat naer de Merckt toe was: Wierdt gheſien aen de rechte handt, *een Vrouwe ghekleedt ten deele met een wit, ten deele met een blauw kleedt, met de rechte hant een Rooſen-Cransken, met de ſlincke een lanck Cruys houdende, de Godts-dienſtigheydt en Godtvruchtigheydt verbeldende.* Aen den ſlincken kant eenen *naeckten Man ſtont, met een open en ghetraelliede borſte, ſoo dat men door de traelliekens, allen het ingewant ſien coſt: met de eene handt ſoo thoonden hy ſijn herte, met de andere ſoo hiel hy een duy-*

ve, met ſijne voeten ſoo vertrappelden, hy eenige Momme aenghesichten, de Oprechtigheydt des Herten bethoonende.

Van deſen Triumph-boogh in de Merckt, en door de effen-plaetſe der ſelve, tot aen den anderen Triumph-boogh, in het uyt gaen van de Merckt, waren vier kante ghemarberde Pilaeren gheſtelt, ende tuſſchen deſe over-handt, verſcheyden Termen, van Satyrs en Boſch-Goden ſoo Mans als Vrouwen. Op de Capiteelen van de Pilaeren en Termen, waren gheſtelt by keeren, de *VVapens van den Catholijcken Koninck, den Arſch-Hertogh Erneſtus, van Brabant en van de Stadt Bruſſel*, omringhelt met croontiens en cranskens van groen eerdt-veyl: Achter welcke dat ſtonden waſſen Tortſen, die in het innekomen van den *Arſch-Hertogh* ontſteken wierden. Deſe Pilaeren hadden de forme van een over-heerelijcke Galderye, beſonder om dat tuſſchen de Pilaeren met een ghedurigh vervolgh, groene feſtoens van eerdt-veldt, met goude appeltiens waeren ghehanghen, die de Pilaeren en Termen als t' ſaemen aen een bonden.

In 't midden van deſe Galderye, die de form hadde van een half Maen, voor het Stadt-huys, daer was op-gherecht een groote verthoon-plaets, met verſcheyde coleuren van verwe geſchildert ende verciert. Op welcker middelſte, in een verhevender plaetſe, onder eenen Throon, ſat de *Majeſteyt in Koninckljcke kleederen, in de handt-houdende eene goude Croone, ghenaemt Glorie.* Van by de kanten ſtonden twee Enghels, oft ghevleughelde Jonghelinghen, met Trompetten, waer door beteeckent wiert den goeden naem. *VVat onder aen de rechte ſijde van den Troon, ſtondt in de eerſte plaetſe, de Godtvruchtigheydt op 't Hooft hebbende de figure van den Heyligen Gheeſt: in de ghedaente van een duyf, ende onder den arm eenen Boeck. De naeſte aen deſe de Voorſichtigheydt, draegende in de handt eenen Schepter: op wiens top een ooghe was. Naer dees de Sterckte, leunende op eennen Pilaer, hebbende ter ſijden haer eenen Leeuw: de leſte de goedertierenheydt in haeren ſchoot opvoedende een Lammeken. Van den ſlincken kant, daer ſtondt de rechtveerdigheydt, houdende een ſweert ende weegh ſchaele, en te ſamen met de Godtvruchtigheyt voor den Koninck een vergult Iock; dat de onderdanigheyt beteeckende. De Rechtveerdicheydt, hadde met de andere handt een yſere keten, aen de welcke ghebonden laghen, de af-jonſtigheydt haer eygen hert knaeghende, de vleyerey verſien met eenen Blaesbalck, de eyghen-baet, thoonende eenen grooten aeſſack onder de oxelen, ende veel papieren in eene teſſche, door al 't welck de geſtelteniſſe van een ghe luckige en rechtveerdige regeringe wierdt uyt-ghebeelt.*

Als den *Doorluchtighſten Arſch Hertogh* van hier voort-ghegaen was: ſoo is hy komen tot eenen anderen boge, in het uytgaen van de Merckt, langhs waer den wegh naer het Koninckljck Hof is. Deſen was den alder-grootſten, van alle Dier in de Stadt zyn op-gherecht geweeſt, want ſijn top was ſoo hoogh als de nevenſtaende huyſen. Hy was vyf-en-vyftigh voeten hoogh, ende dry-en-dertigh breedt. Hy hadde dry doorganghen ofte Poorten, en was gheheel van alle kanten verciert, door eene groote neerſtigheyt en 't verſtant der konſtighe Schilders, en door een uyttermaete konſt der Bauw-Meeſters aenſienelijck. Hy beſtont in ſchoon verheven piedeſtalen, Pilae-

Pilaeren, Capiteelen, met een hoogh-verheven top: in welcker bovenste stont de Wapen vanden *Koninck Philippus*, op de rechte syde die van *Ernestus*; op de slincke die van het *Hertoghdom van Brabant.* Boven de Capiteelen vande middel-Pilaeren, was een schilderye, twelf voet hoog en vyfthien breedt. In wiens midden gheschildert ghesien wierdt, een uyttermaeten groot *Serpent oft Draeck, met den eenen Clauw eenen ghequetsten en half-dooden Man, met den anderen de heele Stadt, om vangende en vertredende: daer tegen stont den Arsch Hertogh naer het leven geschildert, met eenen schicht in de handt, om het Serpent te doorschieten. Van den anderen kant stont Nederlandt, als een Edel Matroon, die met verscheurde kleederen, met uytghereyckte armen, op haer knien knielende: hulp ende bystandt versocht van den Arsch-Hertogh, dat hy haer van den Draeck soude bevryden.*

Onder dese schilderye op den rechten kant, stont *Peys*, eenen Olyf-tack, ende by haer den *Ryckdom*, eenen Horen van overvloet, ter handt hebbende. Naer dees op den kant van den Boghe, de *Rechtveerdigheydt*, met haer ghewoonelijcke kenteeckenen verciert. Op den slincken kant van den Boghe stondt *Mars*, aen wiens voeten dat lagh, vand'een sijde eenen armen gekleeden Man, hebbende eenen ydelen horen, daer niet als eenighe ydele graen aders uyt en staecken, uyt-beeldende de armoede. Van d'ander zyde een Monster met een menschen aensicht, Leeuwen armen, en Wolve voeten, uyt-druckende de ketterye. Naer dees op d'andere syde van den Boghe, de dry Helsche furien. Door welcke uyt-beeltselen verthoont wierden, het profyt en voordeel van den Peys, en het achter-deel en schade van den Oorloghe.

In het achterste deel boven op 't hooghste top, was geschildert *den Craen-vogel: met eenen poot den steen houdende, ter wylent sijn geselschap in 't slaep is, zynde het kenteecken van de wackerheydt.* Weynigh leeger van achter tegen den Peys, die in 't voorste deel stondt, wierdt ghesien de gheleghentheydt des tydts, alleen van voren ghehayert, staende op eenen Bol. Achter teghen *Mars* den tydt, met de zeysen alles af-maeyende. In den doorganck van de Middel-Poorte, stondt op den eenen kant ghescheetst *Samson*, den Leeuw, den Muyl open scheurende, op den anderen kant *Hercules*, met sijn knodtse *Hydram* doodende.

De groote Merckt ghelaten hebbende, is men ghecommen op de Gerse-Merckt, daer op ghemaeckt was eenen Triumph-boghe, oock van een uytnemende groote, door verscheyde verwen, de verscheydentheyt der Wapenen wel verciert, en niet min aensienelijck door de Bauw-const. Onder de voute van desen Boghe, sat op eenen Keyserlijcken Throon, den *Keyser Carel den Vyfden*, ende neven hem ter rechter ende slincker sijde, de seven *Ceur-Vorsten*, allen met een uytmuntende kleedt met hunnen Staet over-een komende ghekleedt, de ooghen der aensienders verblindende, met eene gheveynsde Majesteyt die sy voor-droegen. Want den *Keyser* en de seven *Keur-Vorsten*, waeren altemael gryse Mannen, met seer langhe baerden. Ende iemant soude ghesceyt hebben dat het gheen geveynsde, maer eene warachtige Keyserlijcke vergaederinghe waer gheweest. Aen de kanten van desen Bo-

ghe, stonden de Colommen van *Hercules*, de eer en verwin-teeckenen over de kloecke daeden van den *Keyser Carel den Vyfden.* Op de solderinghe die boven de Architrave was, tusschen het syde werck en hooghste top, met een alder-soetste ghesangh, eenighe Musiciens soo wel op de instrumenten, als met levende stemmen, streelden de herten van de gene die daer voorby gonghen.

Op den uytganck van dese Merckt, soo wasser eenen anderen Triumph-booghe, met eene wondere fraeyicheyt van schilderinghe van alle kanten seer schoon: in den top van desen, behalven de Wapenen, Vendelen, Pyramiden ende andere vercierselen, soo stonden van hout uyt-ghesneden, van d'een sijde de *Godts-dienstigheydt* oft *Godtvruchtigheyt*: van d'andere de *Rechtveerdigheyt.* En onder desen Boghe soo wiert ghesien den *Keyser Ferdinandus den eersten*, met het Keyserlijck kleedt aen, als alle de andere.

Van daer in 't opgaen naer't Konincklijck Hof op't Cantersteen, was gemaeckt den Bergh *Etna*, met sulck eene konste, dat ghy in den selven warachtighe clippen, holen, en Speloncken, en andere eyhgendommen der Berghen soudt ghemeynt hebben. In de Spelonck wierdt ghesien den Winckel ende de Smisse van *Vulcanus*, hy stondt voor de Spelonck by den aenbeeldt met vyf Smeden, het eyser met groote hamers uyt-smedende, en dat in Ordre, ende behoorelijcke en aenghenaeme over-een-comminghe. Aen de rechte sijde stondt *Pallas*, aen de slincke *Venus*, en *Cupido. Pallas belasten Vulcanus VVapens te smeden die niet en kosten gewonnen worden, met de welcke den Arsch-Hertogh de Vyanden des Koninckx bevechten soude: Venus gaf aen hem eenen ouden versleten pyl, versoeckende dat hy hem nieuwt soud' maecken, waer mede Cupido het herte doorschieten soude van een alder-Edelste Ionck-vrouwe, om met Ernesto te Trouwen.*

Een luttelken voorder by het Huys van Nassauw, stont eenen anderen boogh, seer schoon, door de vercierselen van de verwen, Leeuwen, Tortsen, Waepens ende Pilaeren. Op den welcke verthoont wiert, den *Keyser Maximilianus den tweeden, Vader van den Arsch Hertogh Ernestus.*

Ten lesten niet verre van het Hof, op eenen anderen Triumph boghe, door verscheyden konste van de Schilders ende Timmerlieden seer aerdigh toe-gherust, stont *Keyser Rudolphus den tweeden*, die nu het Keyserrijck besit: aen den welcken twee nevenstaende Enghels, schenen eene Lauwer-Croon op te setten. Op desen boghe, behalven de Wapens van het Huys van Oostenrijck, en andere vercierselen van het werck, soo waeren uyt gheschetst alle de vermaerde overwinnighen, die den selven *Rudolphus*, ten deele door den *Arsch-Hertogh Ernestus sijnen Broeder*, ten deele door andere aen-leyders, teghen de Turcken op de Paelen van Hongheryen, nu cortelinghe becommen hadde. En nevens dese, soo waeren daer twee doorganghen oft cleyne Poorten, lanckstx waer den Treyn hier voren ghenoemt zyn door-gereden, ende alsoo ghekomen in het Hof: alwaer sy af-gheseten zyn, latende niet alleen alle de straten van de voorsz. in-komste vol vreughden, maer selver de heele gantsche stadt. De welcke door het vieren op de groote merckt, en langx

alle

alle de ſtraten van de ſtadt, door het behanghen van *S. Michiels Thoren* met verſcheyde lichten, door het menighvuldigh af-loſſen van de groote ſtucken gheſchut rondts omme de Stadt, het luyden der ſtormklocke, hare vreughden niet alleen en heeft laten blycken binnen hare mueren, maer de ſelve wyt ende breedt heeft laten ſien en hooren: en niet te vreden weſende de ſelve eens voor-gheſtelt te hebben, heeft dat noch de twee volghende daghen in alle vrolijckheydt, tot vernoeghen van een ieder uyt gevoert.

Deſe ſoo overheerelijcke inne-komſte, beſaemt door alle hare groote en konſtighe wercken, als met d'ooghe doorſien hebbende: laet ons de andere hier op ghevolght oock eens be-ſchouwen. Wy ſullen de inne-komſte van *Petrus Henriques Grave van Fuentes* overſlaen, die geſchiet is in't jaer duyſent vyf-hondert vyf-en neghentigh: om te kommen tot die van *Albertus, Arſch-Hertogh van Ooſtenrijck, Cardinael van de H. Roomſche Kercke, ende Arſch-Biſſchop van Toledo.*

DEn *Arſch-Hertogh Prince Cardinael*, is binnen Bruſſel gekomen den elfſten dagh der maent Februarii, in't jaer duyſent vyf hondert en ſes-en-negentig, ontrent den drye uren naer noen. Daer wiert voor 't eerſte geſien ſijnen geheelen Staet ende Treyn van alle de Edel-mannen, niet verre van dien kant van de ſtadt, langhs waer den wegh naer Loven is: al waer in een open veldt, ſtonden over de dry duyſent Borghers van Bruſſel, uytnemende ghewapent, de welcke in dry hoopen van hunne Cappiteynen in ſlagh ordre gheſtelt, een oprechte ghedaente van een Krijghs heyr verthoonde, en hebben den aenkommenden *Prince Albertus*, met het af-ſchieten van hunne muſketten krijghs-ghewyſe ghegroet. Den *Grave van Fuentes* reedt neven ſijne ſijde, om hem alles te bedieden datter in de ſtadt voor gheſtelt was, en voor hem reedt den *Hertogh van Aumal* en andere Princen.

In-komſte van Albertus

Brevis narrat. eorum quae in advent. Principis Alberti edita fuere Bochius fol. 56. tot 108. Meerbeeck fol. 862. Meteren fol. 133.

Als hy tot aen de Lovenſche poorte ghekommen was, ſoo quamen hem te ghemoet, alle de Heeren van de *Magiſtraet*, die naer ghewoonte, hem de ſleutelen aen-boden, met eene latijnſche aenſpraecke door den Penſionaris, van ſijne gheluckighe ghedaene reyſe, en ſijne langh ghewenſte tegenwoordigheydt. Waer op den Doorluchtighſten *Prince Cardinael* ſeer vriendelijck heeft gheantwoordt. Van boven de poorte, wiert daer datelijck gehoort, een ſoet accoort van Muſicale inſtrumenten, en van de mueren en bollewercken, een groot ghetier door het af-ſchieten van allen het gheſchut.

Den *Prince Cardinael* in de ſtadt ghekommen, tot aen de Lovenſche binnen-poorte van den kant van de oude Vee-merckt, heeft de ſelve verciert ghevonden men eene Arcke Triumphael. Boven welckers Capiteelen van de Pilaren wierdt gheſien, *Bruſſel uytnemende geſchildert in de kleedinge van eene Nimphe, aen de voeten van ſijne Hoocheydt, wiens beeldt daer oock geſien wierdt, op de wijſe van de ootmoedelijck groetende voor hem nedergeboogen.* Ter rechter ſyde van dit tafereel ſtondt de Faeme van gheſchaeft berdt draeghende vleugels aen de ooghen, tot aen ooren en mont een toegenaeyt kleet, twee Trompet-

ten

ten te saemen blaesende, d'eene om hoogh ende d'ander om leegh: op de slincke syde de Hope oock met vleugels, leunende op den Ancker. De gheheele Merckt was met schoon Pilaeren met Croonen en Cranskens verciert.

Van daer is hy af-ghegaen naer de straet, die van het Munt-huys den naem heeft, lancx waer men naer de Merckt keert: daer in een uyt-nemende konstighe gheschilderde Arcke, was naer het leven uyt-getrocken: *den Catholijcken Koninck Philippus, sittende in eenen Koninckl ijcken Throon, hebbende aen de rechte zyde sijnen Sone den Prince Philippus, aen de slincke zyde sijne Dochter Elisabeth. Den doorluchtighsten Prince Cardinael stont daer by, aen den welcken den Koninck uyt de handt van Mercurius de witte roede gaf, van oudts het teecken des peys, om daer mede de Nederlanders te bestieren.* Daer boven waren de Koninghlijcke Wapens, aen de rechte syde een Kindeken, houdende met sijne handen twee Croonen, een van Lauwerier ende eene van Olyf-tacken, en aen de slincke syde een ander Kindeken, houdende met de rechte handt een sweert ende Wapen-rock: met de slincke eenen Olijf-tack, ende langhen Tabbaert met twee verscheyden onderschreven jaerdichten. Wat hoogher op de Capitteelen van de Pilaren, stont van d'een syde het *Gheloof*, voerende een langh Cruys, met den eenen voet den heydenschen Keyser, met den anderen eenen ghewapenden Ketter, die den Boeck om hoogh stack van sijne nieuwe Evangelien, vertrappelende. Van d'ander sijde de *Sterckte*, hebbende op het hooft een kroone, in de rechte handt eenen Schepter, in de slincke eenen gulden Appel, wiens kleedt oock vol Schepters was. Met welcke Beelden den Tytel en de macht van Sijne Catholijcke Majesteyt uyt-gebeelt waren. Onderwaerts tusschen de Pedestalen van de Pilaren, wiert uyt-gheschildert ghesien, den twee voor-hoofdighen *Neptunus*, swemmende op de zee, draghende in de rechte handt de Riecke, in de slincke de Koninckl ijcke wapens: van den eenen kant de op-gaende, van den anderen de onder-gaende Sonne, aensiende met dese woorden, *Mihi semper.* Beduydende dat de Sonn' noyt en schijnt, sonder te beschijnen de Rijcken van Sijne Cattholijcke Majesteyt.

Van dese Arcke is hy ghekommen tot eene andere veel grooter, ontrent de Kercke van Sinte Nicolaes op-gherecht: in wiens midden, boven de Capitteelen van de pilaren, ghesien wierdt de vermaerde Stadt *Lysbona*, hoe dat die van de Enghelsche in't jaer neghen-en-tachentigh beleghert, en van *Albertus* kloeckelijck verweert wiert. Soo dat sonder iet ghedaen te hebben, met on-eere en verlies van veel volcks, de Enghelsche ghenootsaeckt zyn gheweest t'Schepe te keeren. Met dese woorden *Vlyssipona conservata.*

Ter rechter zyde boven de kleyne poorte, wiert Sijn Hoogheydt verthoont in purper roode Cardinaels kleederen. Ter slincker zyde in't Arsch-Bisschoppelijcke ghewaet. En van achter op de tegen-zyde waren gheschildert den *heyligen Albertus Bisschop van Ratisbonen* en den *heyligen Eugenius eersten Bisschop van Toledo.* Dien van sijnen stoel, en desen van sijnen naem, Patroonen van den Prince Cardinael.

Uyt

Uyt deſe Arcke, is den *Prince Cardinael*, de Merckt inne-ghegaen, door de welcke gheleyt was eene ſchoone Galderye, van beyde de kanten, met verſcheyde Pilaren, Kroontiens, Gulde Appelen en Kranskens van groen aerdveyl by een ghevoeght. Op de welcke met een aen-ghenaem en eerelyck vercierſel, overhandt gheſien wierden de Waepen-teeckenen, van Sijne *Catholijcke Majeſteyt*, *van Sijn Hoogheydt*, *van Brabant* en van de ſtadt *Bruſſel.* Teghen-over het Stadt huys wierdt, op een thoonneel verthoont, het beelt van den *Prince Cardinael* ſittende op eenen Throon, met de handt houdende de witte Roede van *Mercurius* daer by ſtonden thien *Sibillen* op bert ſeer konſtigh gheſchildert. Van de welcke elck in een kransken hiel eene van de Prophetien, die in de regeringhe van Sijn Hoogheydt waren te wenſchen en te verwachten. *De eerſte, hy ſal den Vrede weder gheven. De tweede, hy ſal 't Gheloof verſpryden. De derde, hy ſal den Koop-handel verheffen. De vierde, de verdruckte verloſſen. De vyfde, den haet te niet doen. De ſeſde, de eendrachtigheydt vaſt ſtellen. De ſevende, het Recht in eeren houden. De achtſte, de VVaerheydt om-armen. De neghenſte, de VVel-vaert van't Vader-landt. De thiende, hy ſal aen't volck eenen Vader weſen.*

Aen den uyt-ganck van de Merckt was op-ghemaeckt de grootſte Arcke, in welckers bovenſte deel te ſien was het Nederlandt, op 't alderſchoonſte in een konſtigh Tafereel gheſchildert, hebbende de ghedaente van eene eerelijcke Vrouwe gheſtelt onder de Roovers, die haer niet alleenelijck allen het cieraet van het Lichaem met ghewelt af-namen, maer oock dreyghden te dooden. Op de zyde van't Nederlandt, op een af-gheſcheurde ſteenrotſe ſtont de Hope, aenwyſende met den vingher den Doorluchtighen *Prince Cardinael*, op eenen Triumph-waghen de Italiaenſche gheberchten af-kommende met *Mercurius* witte roede in de handt. By dit Tafereel van't Nederlandt, een luttel onder haer beelt, wierdt ten twee plaetſen uyt ghebeelt het volck van't Nederlandt, met een ghelaet van weenende en klaghende menſchen: en aen hunne voeten lagh de ghereedtſchap van alderleyden konſtenaers, door de welcke Nederlandt eertijdts plagh te bloyen en groyen, die daer nu door den langhdurighen Borgher-krygh ligghende met ſchimmel en vuyle vettigheydt overdeckt, ten deele ghebroken en onbequaem verthoont wierden.

Op de Architrave wierden gheſien veerthien gheſchilderde kinderkens, van de welcke ſeven de teekenen die den krijgh, ſeven die den Peys uytbeelden, by der handt hielen. *Het eerſte een Sweert. 't Tweede eenen Schilt. 't Derde een Buſſche. 't Vierde een Spies. 't Vyfde een brandende Tortſe. 't Seſde eenighe ydele Coren-aders. 't Sevenſte een ydele Borſe.* Daer teghen verthoonden hun de ſeven andere, *VVelcker eerſten hadde een ſackxken ghevult met gaut. 't Tweede eenen wel gheladen Coren-ſchoof. 't Derde eenen groenen Tack. 't Vierde het Hooft met VVyngaert-rancken ghekroont, met een ſchaele vol wyn. 't Vyfde eenen Horen met eenen hoop van verſcheyde vruchten op-ghevult. Den Seſten hiel een jongh Lammeken, en den ſevenſten leunde met de elleboghen op eenen Bie-korf.* Op 't hooghſte van deſe Arcke, ſtonden de wapens van den Koninck *Philippus* tuſſchen twee

Bourgoinſche Cruycen die twee houte Beelden vaſt hielen met de handt, gheſchildert op een Indiaenſche wyſe.

In 't voorſte van achter, teghen over van de voorſchreve Arcke, boven de Capiteelen van de Pilaeren, daer ſtont een ander groot Taefereel, in het welcke verthoont wierden, de groene Velden, Bemden, Hoven, Boſſchen, Berghen, ende loopende Rivieren, en claere Fonteynen. En hier den Bergh *Parnaſſus* met *Apollo*, en neghen Muſen, en ghinder *Pan* op ſijn fluytien, gheluyt maeckende, en ront om hem de Satyres ſpelende in het gras. En meer ander deſgelijcke, uytbeeldende de ghemeyne ruſte en den tydt van Vrede.

In 't midden van dit Taefereel, was in een ingheleydt werck gheſchildert een croon, met eenen Schepter van boven een luttelken open ghecloven het ghene tuſſchen twee Lauwer-tacken ſcheen te ſtaen, op de welcke twee Tortel-Duyfkens ſaten die hun beſten deden om met hunne becken de ghekloven deelen van den Schepter by een te voeghen. Met dit by-ghevoeght ſchrift. *Rejuncta virebunt.*

Onder dit Taefereel ſtonden twee andere, van de welcke het ghene dat ter rechter ſyde ſtondt, verthoonden *Belgicam* op haer knien vallende, en voorhoudende aen den Doorluchtighen *Prince Cardinael*, den Gordiaenſchen knoop daer ſy mede ghebonden was. Met dit by-ſchrift, *Virtute reſolvam.*

Dat ter ſlincker ſyde, verthoonden den voorſchreven *Prince Cardinael*: met het wit roedeken van *Mercurius*, den Peys uyt-treckende uyt een Speloncke, met dit ſchrift. *Redeant Saturnia regna.*

Boven de Capiteelen, van de voorſeyde achterſte Pilaeren was in het midden gheſchildert eene hinde, omringhelt van verſcheyde Wilde Dieren. Want den Leeuw, den Wolf, den Beyr, den Tyger, de Slangh, den Hondt, den Draeck, en den Wilden Stier ſchenen te gaepen om het ſelve op te ſlocken.

Onderwaerts in de ſyden van den grooten door-ganck van deſe Arcke, wiert voorgeſtelt, van den eenen kant eenen crygs-Overſten, met het bloot ſweert in de rechte handt, met de ſlincke voor uyt ſtevende eenen Olyftack. En teghen-over hem twee Soldaten met Schilden en Sweerden ghewapent, ſchijnende ſijnen aenval te willen ontfanghen: met deſe woorden. *Parce ſed inſta.*

Van den anderen kant, was gheſchildert een Peerdt ſonder Sadel en Toom, wonderlijck achter uyt ſlaende en vveder-ſpannigh, het vvelcke den ſelven Krygh-Overſten ſcheen met het hair te houden, ende den Toom te gheven. Met dit op-ſchrift: *Exitium contempta ſalus.*

In het vvelfſel van den doorganck vvierdt *Phebus* gheſien, die op eenen waghen ghevoert, *Aurora* voorgaende, eene dicke donckere wolcke dede verſchuyven. In de zyden van de kleyne Poorten vvaren verſcheyde boomen geſchildert, met hunne beduytſelen over een kommende aen de voorgaende.

Op

Op de Gerse-Merckt,stont een seer schoone Galleye,nieuvvt getimmert, en van alle kanten volmaeckt, de ghestelteniſſe der ghemeynte verthoonende. Want men saghse ghelijck Vlotten in de Zee, tusſchen tvvee vvreede Monsters,seer konstigh ghemaeckt: van de welcke van d'eene den naem was *Oorlogh*,van d'andere de*Ketterye*. Aen het roer stont een beeldt,den Doorluchtighen *Prince Cardinael* ghelyck zynde, van ghepleckt vverck seer konstigh by een ghevoeght, ghelijck alle de andere figuren die op de Galley vvaren. van de rechte zyde stont by hem de *VVaerheydt*, die *met de eene handt,hiel het af-ghetrocken momme-aensicht, met d'ander eenen schilt met den Dry-vaudighen Naem Godts, in Hæbreeusche letteren daer ingeschreven. Van de slincke zyde de Rechtveerdigheydt, met een sweert en schaele naer ghewoonte toe gherust.*

In 't voorste van de Galley, wierden ghesien twee Soldaeten, ten alderschoonsten op de Roomsche wyse ghewaepent, van de welcke den eenen, by wie eenen Leeuw aen de voeten stondt, *de Kloeckmoedigheydt* : den anderen die eenen Craen-voghel op de syde hadde, *de VVackerheydt* beteeckende. De Galley die den naem van *Belgica* voerden, was om hanghen, met de Wapenen van de seventhien Nederlanden,in soo veel schilden gheschildert. De Anckers *de Standtvastigheydt*, den Mast *de vreese Godts*, het Vendel *de Eer*, de Cabels *de Matigheydt*, de Zeylen *den Yver*, den Spriet *de Redelijckheydt*, den Spiegel *de Voorsichtigheydt*, den Voorbeck *de Sterckte*, den Lanteren in't achterste der Galley *de VVysheydt* beteeckende. Sy hadden oock acht roeyers, van de welcke de vier aen de rechte syde, verthoonden het ghene datter van noode is in eenen regeerder, om het Schip van de Ghemeynte wel te bestieren. De vier aen de slincke syde, bethoonden het ghene datter van 't volck en ondersaeten,tot dien eynde versocht wordt. De namen van de Roeyers, aen de rechte syde waeren: De *Neerstigheydt*, de *Oprechtigheydt*, de *Goedertierentheydt, en Rechten Raedt.* Van de slincke syde de *Eendrachtigheydt*, de *Trouw*, de *Liefde* en *Ghehoorsaemheydt*. Aen het voorste van de Gallye hongh dit schrift. *Dabitur sic visere portum.*

Uyt dese plaetse,soo is den Prince opperwaerts de straet op-ghegaen,naer het Cantersteen: In't midden van't welcke hy gevonden heeft,een vier kantighe Colomme neghentigh voeten hoogh. Die op den ondervoet van coper verwe, gheschildert hadde de geschiedenissen der *Machabeen*: te weten met wat verbont *Iudas Machabeus*, de Heydenen verslaeghen hebbende, hy den Tempel Godts weder ghesuyvert heeft, en de ghewoonelijcke offeranden vernieuwt. Aen d'andere zyde, daer wiert ghesien, de vermaeckinghe van den selven Tempel, die naer de Babylonische Ghevangheniſſe gedaen is gheweest, door den Prince *Nehemia*, als de Israëliten tot den bouw en den oorlogh seer aendachtigh, om de naeburighe vyanden, met eene handt gebruyckten de Metsers ghereetschap, met d'ander de wapenen, teghen allen vyantlijcken toe-val, veerdigh ende ghereet hielden.

Op d'andere plaetse, was af teeckent den in-ganck van 't volck van Israël, in het Lant van beloften, met hunnen Leydtsman *Iosue*. Ten lesten wierdt daer verthoont de stadt Jericho, de vvelcke van de Israelieten, de

Arcke des Verbondts daer rondtomme draghende, en Godt biddende, niet vechtende, ghewonnen is gheweest.

Het Pedestael van de Colomne, als oock het heel werck was vierkantigh, en elck platte zyde met verscheyden beelden en figuren verciert met marmere verwe, door de neerstigheydt van de vermaerste Schilders. Welcke beelden ten deele het profijt en de ghesteltenisse van den peys, ten deele het jammer en schade van den oorlogh verthoonden. Op die zyde die den Prince naer 't Hof op-gaende voor-gheset was; saghmen den *Peys* en de *eendracht.* Daer naer de *Ghetrouwigheydt* en de *Danckbaerheydt.* Terstont daer naer de *Godtvruchtigheydt* en de *Gehoorsaemheydt.* Wat hoogher stondt het *Beleyt* oft *Burgher heerschinghe.* Boven dese de *Rechtveerdigheydt.* En in het hooghste den *Ryckdom.* Van den slincken kant beneden. *Ianus* en *Mercurius.* Naer dese *Minerva* en *Ceres.* Daer naer *Diana* en *Pallas.* Hoogher *Pan.* Noch hoogher *Bacchus.* Op de hooghste plaetse *Apollo.* Aen de rechte zyde wierdt ghesien, eerst de *Maes* en de *Schelde.* Daer naer den *Oceaen* en den *Rijn.* Daer naer den *Tydt* en de *Neersticheydt.* Naer dese de *Ghelegentheydt.* Boven dese de *Fortuyn.* En ten lesten de *Glorie.* Van achter in't teghen deel daer den Peys hem verthoonde vvaren uyt-gheschildert. *Saturnus* en *Mars.* Naer dese de *Tweedracht* en *Vulcanus*, daer naer *Alecto* en den *Haet en Nyt.* Hoogher *Megæra.* Boven dese *Tesiphone.* En op het hooghste de *Armoede.* Alle met eygen mercken en teeckenen naer elcken eenes staet verscheyden. In allen het welcke oock soo neerstelijck de over-een komste was gaede gheslaghen, dat noch de bovenste beelden kleynder als de onderste, noch de onderste grooter en schenen als de bovenste.

In het hooghste sop oft top van de vier-kante Colomne, wasser eenen gouden Bol, uyt den welcken op-gonk een ysere pinne, en daer op een Sonne me vergulde Straelen, van de winden dickwils om en weer ghekeert, ghevende een seer aenghenaem schau spel aen de voor by-gaende.

Ten lesten op den selven dagh dat den *Doorluchtighsten Prince Cardinael*, binnen de Stadt Brussel ghecommen is, en de ander naervolghende, zynder door de gheheele Stadt van de Borghers als strydende teghen een, vreughde vieren ghestockt gheweest, van de Heeren van de Magistraet daer toe prysen ghestelt zynde. En de Rethorisynen hebben verthooningen en vreughde-spelen aen-ghrecht, tot gheluck-wenschinghe van sijne inne-comste: soo datter niet een deel van de Stadt hem heeft laeten aensien, alwaer de Borgers en alle de uyt-landige, niet en hebben willen overvloedelijk betuyghen, soo veel sy costen met alle soorten van dienst, ende bewysinghe van hun bly ghemoet, de vleytighe ende oprechte gheneghentheydt van hunne zielen, tot hunnen Catholijcken *Koninck Philippus*, en den *Doorluchtighen Prince Cardinael.*

Dese als eene derde van de grootste en overtreffelijckxste inne-comsten als voor de ooghen ghesien hebbende, laet ons de ooghen niet af keeren van de tvvee andere, aen en in den persoon van den voorschreven *Prince Cardinael* geschiet. De eene als hy als *Bruydegom en man van Isabella* is in-gekomen, en de

en de andere als hy als Hertogh van Brabandt en de Landen van herwaerts over met *Iſabella* ghehuldt wierdt. Nochtans eer wy ſoo ver voortgaen om de ſelve te beſchryven, ſoo moeten wy weynigh ſtille blijven, om aen te ſien hoe alle de Staeten van het Landt te Bruſſel zyn ghecommen en vergadert, in de groote Saele van het Hof, om aldaer den *Arſch-Hertogh* toe-komende Man van *Iſabella*, aen te nemen als Wettighen Heer van deſe Landen.

De Albertyne van het Stadt-huys deſer ſtadt op perquement gheſchreven fol. 17.

Duyſent vyf-hondert acht-en-neghentigh, den neghen-thienden Julii, ſoo dede *Albertus Arſch-Hertogh van Ooſtenryck*, de Staeten Generael onder de gehoorſaemheyt van Syne Catholijcke Majeſteydt, vergaederen elck in ſijne Provincie teghen den dertighſten der voorſchreve Maent, om den dagh daer naer te hooren het gene hun van weghen van Syne Majeſteydt ſoude voor-ghehouden worden. Waer aen ſy alle ſijn ghehoorſaem gheweeſt, ende is hun voor-ghedraeghen door eenige van de Gouverneurs van de Provintien, andere door hunne Preſidenten, Cancelliers en Hoofden van de ſelve Landen, het goet vaſt voor-nemen dat ſijne Majeſteyt hadde van deſe Landen, aen *Iſabella* ten houwelyck te gheven.

Opdracht deſer landen en Huldinghe van Albertus I. Bochii Hiſtor. narratio fol. 34. ad 55. Meerbeeck fol. 910.

Ondertuſſchen heeft den Arſch-Hertogh, doen bereyden en in ordre ſetten de groote Sale van het Hof van Bruſſel, om daer te vieren de overdracht van deſe Landen, doende de ſelve rondt-omme behanghen met de Tappyten van de Ordre van het Gulde Vlies: In-houdende de Hiſtorie van *Gedeon*. Op de zyde van den weſten, het ghene komt teghen de voor-Baille by de groote ſchauwe, daer wiert geſtelt eenen Terdt oft voet-gangh twee trappen hoogh, die quam volgens ſijn begryp tot het midden van de twee ſchauwen die ſtaen tegen den middagh, en den Noorden, zynde ſes-en-veertigh voeten langh, en in ſijn geheel acht-en-vyftigh breedt, de breede van de voorſchreven Sale. Welcken Terdt ganſch en geheel beleydt was met blauwe en andere Tappyten.

Op den ſelven Terdt, teghen de voorſchreven ſchouvve, vvas gheſtelt eenen anderen Terdt dry trappen hoogh, ontrent een-en-tvvintigh voeten in ſijn vierkant. En boven deſen was gehanghen den koſtelijcken Hemel-Throon met de Wapens van Bourgondien: en den voorſeyden Terdt beleyt met een gaude laken kleedt van het ſelve: en teghen den Hemel-Throon vvas eenen ſchoonen leun ſtoel van het ſelve vverck. Aen de rechte zyde op den grooten Terdt was een klyn banxken voor de Ridders van het Gulden Vlies. En achter die, een ander bancque wat grooter voor die van den Raedt van Staeten van den korten tabbaert en den Secreten Raede, En naer deſe een wat klynder voor de Gouverneurs van de Provintien: En alle deſe bancken waren bedeckt met ſchoone tappyten. Aen de ſlincke zyde was opgheſtelt eene groote banck voor den Raedt van Staeten van den langhen Tabbaert, en die van de finantie, en daer naer een ander klyn bancxken voor de andere Gouverneurs: Beyde behanghen en beleyt als boven. Leegher in de ſelve Sale, beginnende vier voeten van den grooten Terdt, waren gheſtelt dwers over achter een, ſeventhien bancken, langh ſes-en-dertigh

voeten, twee voeten van een staende, altemael bedeckt met roodt Laecken. Van welcke de leste by naer quamp, ontrent de Poorte lanckxst waer-men naer de Middel-Pleyn van het Hof gaet. En op beyde de kanten vande Sale was eenen doorganck elf voeten breedt. Om het ghedrangh van 't volck t'ontvluchten, en de bancken te bevreyden, soo hadde sijn Hoocheydt achter de leste bancke doen maecken, een af-schutsel van vyf voeten hoogh met twee deuren op beyde syden een.

De volmachtighde van de Staten zyn al op hunnen tydt tot Brussel aenghekomen, nochtans is den dagh om reden uyt-gestelt gheweest.

Maer den een-en-twintighsten Augustus, soo hebben hun alle de ghesanten, ende volmachtighde van alle de Landen, laeten vinden in de groote Saele van het Hof, ontrent de dry uren naer den middagh alwaer den Opper-Herault last hadde van aen een yghelijck sijn banck ende sit-plaetse aen te wysen, het ghene hy ghedaen heeft in deser manieren te weten: Aen de Staeten van *Brabandt*, die in het ghetal waeren ses en-dertigh Persoonen de twee eerste bancken. Naer dese die van *Limbourgh* sterck derthien Persoonen. Daer naer volghden die van *Luxembourgh*, in 't ghetal neghen. En naer dese die van *Guelderen*, seven in 't ghetal. En naer dese die van *Vlaenderen*, seven-en-twintigh. Die van *Arthois*, neghen. Die van *Henegouw*, thien. De Stadt van *Valencyn*, vier. *Namen*, seven. Van *Ryssel*, *Douay*, en *Orchiers*, veerthien. Naer dese de Stadt van *Doornick*, vier. Die van de *Meyerey van Doornick*, en sijn naerdere paelen in 't ghetal van vyf. Naer dese die van *Mechelen*, in 't ghetal van seven.

Den *Arsch Hertogh* gewaerschouwt zynde, dat alle de voorschreve ghesanten, alreede waeren ghecommen ende ghe seten, op hun ordre, soo is hy uyt ghegaen uyt sijn Camer, en is recht voort-ghegaen door de Capelle, verghe selschapt met dry Heeren Ridders van de Ordre met het Gulde-Vlies: voor de welcke dat gonghen den Opper-Herault met vier Herauten, gekleet met hun Wapen-rocken, daer naer de Gouverneurs van de Provintien, die van den Raedt van Staten, den Secreten Raedt ende Financien, met veel andere Heeren en Dienaers van het Hof.

Soo den *Arsch-Hertogh* in de groote Saele quam, soo stonden alle de Staeten recht over eynde, en soo hy voorby quamp, keerden sy het aensicht naer hem, doende eene groote eerbiedighe knie-buyginghe. En soo haest als hy ghecommen was onder den Hemel-Throon, soo gongh hy sitten in den voorseyden Leun-stoel, en een yder van de Ridders van de Ordre, Raedt van Staten, Secreten Raedt, en Finantien, met hunne Gouverneurs van de Provintien bleven recht staende, elck op hun plaetse, die hun aenghewesen was: ter tydt dat hy een teecken dede aen de *Graeven van Mansvelt*, *Arembergbe en Berlamont*, *Ridders van d'Ordre* dat sy souden sitten, die doens nedersaten: oock weynigh daer naer die van den Raedt van Staten, Secreten Raedt en Finantien, en vervolghens de Gouverneurs van de Provintien vier in 't ghetal: te weten den *Graef Herman de Berghes*, *Gouverneur en Cappiteyn Generael van Gueldre en Zutphen*, en den *Baron de Billy*, *Gouverneur*

van

van Ryſſel, die gheſeten waren op het kleyn banckxken ter rechter zyde. En den *Graef van Ligne*, *Commis in het Gouvernement van Arthois*, met den *Grave Frederick de Berghes*, *Gouverneur en Capiteyn Generael van Vrieſlandt*, gheſeten op het kleyn banckxken ter ſlincker ſyde. Den *Admirael van Arragon als Opperſten Hoof-meeſter die ſtont recht op den hooghſten Terdt*, aen de rechte ſyde van Sijn Hoogheydt: wat leegher op den anderen Tert, *Don George d'Auſtria grooten Aelmoeſſenier*, en achter hem de andere dry Hoof-meeſteers, den *Graef van Yſengien*, *Don Diego de Hibarra* in het midden, en den *Heer van Fromenſan*, elck met hun ſtocken, en aen den ſlincken kant waren de Camerlinghen. De Secretariſſen van Staet bleven recht ſtaen, achter de Heeren van den Raedt van Staeten, van den corten Tabbaert, de Secretariſſen van den Secreten Raedt, achter de Raedts-Heeren van den ſelven Raedt: de Greffiers van de Finantien, achter de Financiers, en achter hun waren van den eenen en van den anderen kant, veel Edelmans en perſoonen van Ampt, ſoo van het Hof van den Koninck, als van den *Arſch-Hertogh Albertus*.

Den Opper-Herault die hield' hem op den grooten Terdt, ontrent het uyterſte van den ſlincken kant, met ſijnen ſtock en Wapen-rock: en aen de twee hoecken op de trappen, ſoo ſtonden de vier Heraulten, met hunne Wapen-rocken, op elcke ſyde twee. De Archiers en Hellebaerdiers, die hielen hun in de voorſchreve Saele, by de groote Poorte en de deur van de Cappelle.

Alſt alles ſoo geſeten was, en beſchickt op ſijn ordre, ſoo heeft den Opper-Herault, door laſt van Syne Hoogheydt, de Staeten gheboden te ſitten, gelijck als ſy ghedaen hebben. En daer naer heeft Syn Hoogheyt by hem geroepen, den *Preſident Richardot*, en naer dat hy hem eenighe woorden aengeſproken hadde: ſoo heeft den voorſz Preſident, hem gekeert naer de voorſz Staten, ende heeft met eene claere heldere uyt-ſpraecke, hun aengheſeyt in 't lanck en breedt, alles dat den *Arſch-Hertogh* hem belaſt hadde. Welcke aenſpraecke voleyndt, ſoo is den Audiencier ghegaen naer de plaetſe, daer den voorſchreven Preſident geſtaen hadde: en heeft daer geleſen de Koninckliicke opene Brieven, van de overghevinghe van de Landen van herrewaerts over, met die van de beveſtinghe van den Prince, en de aen-neminghe van de voorſchreve *Infante*, en ten leſten haren vollen laſt aen Syn Hooghheydt den *Arſch-Hertogh*, om in haeren naem de beſittinge aen te nemen van de voorſchreve Landen.

Alſoo haeſt als deſe brieven gheleſen waeren: Soo voeghde den voornoemden Preſident daer by, dat mits ſy den inhoudt ghehoort hadden, ende gheſien dat in de Conditien niet en was, tot achterdeel van de rechten en vry-heden van het Landt, dat het hun aengonck hunne meyninghen te laeten weten aen den *Arſch-Hertogh*. Terſtont daer naer ſoo ſtont op van de bancke van de Staeten, Myn-Heer Philippus Maes hunnen Penſionnaris, en gonck op den voorſchreven Terdt, twee dry ſtappen voortgaende naer den rechten kant, en naer eene diepe eerbiedinghe heeft hy gheantwoort: te

M ken-

kennen ghevende de meyninge ende goeden wille van de Staeten. Waer teghen den ghenoemden President *Richardot* antwoorde, door last van sijn hoogheyt den *Arsch Hertogh*, dat mits sy alle te saemen hun vervoeghde naer den wille van den *Koninck*, daer niet anders meer en ontbrack, als voort te gaen tot het doen van den Eedt, en dat tot dien eynde, sy alle te samen moesten weder keeren den dagh daer naer, tot de selve plaetse, ten twee uren ende een half naer noen.

Korts daer naer is sijn Hoogheydt den *Arsch.Hertogh* op-ghestaen uyt sijnen stoel, ende heeft hem vertrocken in de selve maniere, ghelijck als hy ghekommen was, en die van de Staeten een yghelijck naer sijn vertreck-plaets.

Den dagh daer naer zynde eenen Saterdagh, den twee-en twintighsten van den Oost, ontrent den dry uren naer den middagh, soo hebben hun de selve Staeten, wederom ghevonden op de voornoemde groote Saele, ghese-ten op de selve wyse en ordre als voor-leden, en den *Arsch-Hertogh* quam korts daer naer verghefelschapt als den dagh te voren. De Ridders van de Ordre, den Raedt van Staten, den Secreten Raedt, en de Finantien: van ghelijcken de Gouverneurs van de Provintien, en alle de andere by zynde: oock op hunne bancken, vervolgh en plaetse als den dagh voor-leden.

Daer naer riep den Opper Herault alle de Staten met luyder stemme, om te kommen ontfanghen den Eedt van den *Arsch-Hertogh*, en den *Arsch-Bisschop van Mecchelen*, als den eersten van de Staten, is by sijn Hoogheydt ghegaen met den Evangelie-boeck, waer op den *Arsch-Hertogh* in de teghenwoordigheydt van allen heeft den Eedt gedaen. Soo hy desen gedaen hadde soo zyn alle de Staten volghens hunne ordre van voor sittinghen, als sy ghe-seten waren, gheroepen door den Herault, ghegaen by den *Arsch-Hertogh* ende hebben aldaer in sijne handen ghedaen den Eedt van ghetrouwigheydt volgens de oude ghewoonte. En als elck gedaen hadde speelden de Trompetten dat het een vreught om hooren was.

Als nu volkomentlijck van beyde zyden tot verghenoeghen van d'een en d'ander den Eedt ghesworen was, soo heeft den Opper-Herault door last van Sijne Hoogheydt, ghefeyt met luyder stemme aen de voorschreven Staten, dat sy teghen den dagh daer naer, hun souden willen laten vinden, op de selve Sale, teghen het Noen-mael, daer Syn Hoogheydt hun dede nooden : en den President die seyde hun met eenen aen, als dat in het af wesen van Sijn Hoogheydt tot Gouverneur deser Nederlanden in sijn plaets ghestelt was, den Cardinael *Andreas van Oostenryck*, en weckte de Staten op, dat sy den selven met raedt en wercken souden by-staen. En datelijck, daer naer, soo stont Sijn Hoogheydt op met de selve ordre als hy ghekommen was, en van ghelijcken soo scheyde de geheele vergaederinghe en gonghen naer huys, zynde ontrent den acht uren van den avont.

's Anderen daeghs zynde sondagh, den dry-en-twintighsten van Oost, soo zyn sy allen komen eten in de voor-noemde Sale, alwaer twee tafelen waren ghestelt, elcke voor tachentigh persoonen: waer allen de voorschre-
ven

ven Staten gheſeten waren naer hunne rye, en met hun de Gouverneurs, met die van hunne Provintien.

Sijn *Arſch-Hertoghlijcke Hoogheydt* at aen een Taefel af-gheſondert van de andere, gheſtelt onder den Hemel-Throon op den hoogen Terdt, hun bethoonende vele teeckenen van genegentheydt, goeden wille ende goet jonſtigheydt: het welcke met de goede onthalinge, de menichte der goede en wel op-gediſchſte ſpijſen, een oorſaeck was dat ſy al-te-mael in eene volle vernoeginge, met vreught en blijdtſchap goede chier maeckten.

Des anderen daeghs, den vier-en-twintighſten van Ooſt, zynde eenen maendagh en feeſt-dagh van den *H. Bartholomeus*: ſoo heeftmen gehouden eene ſeer heerelijcke Proceſſie generael, die uyt-gonck uyt de Kercke van *Sinte Goedele*, met het *Hoogh-weerdigh Heyligh Sacrament des Autaers*, alwaer hem liet vinden Sijne voorſz. *Hoogheydt den Arſch-Hertogh Albertus*, vergeſelſchapt met de Heeren *Ridders van de ordre van het Gulden Vlies, de Raedts-Heeren van den Raedt van Staten, en van den Secreten Raedt, en van de Finantien, ende van allen ſijn Hof, met vele meer andere.* Daer lieten hun oock vinden de voorſchreven *Staten*, dragende al te ſamen brandende heitſen, een ieder in ſijn ordre, om Godt te bedancken van allen het gene datter geſchiet was, ende hem te bidden: *Dat het moght zyn tot ſijnder eere ende glorie van ſijnen Heylighen Naem, en het goedt en welvaert van het geheel Chriſtendom, en tot het ghemeyn voordeel van deſe Nederlanden, en om in't beſonder te bewaren Sijne Majeſteyt, ende hare Hoogheden in allen voorſpoet ende wel geluckigh leven voor vele jaren, het ghene dat Godt tot elck anders welvaren will' gheven door grondthertighe Bermhertigheyt.*

Naer dat deſe Huldinghe, ſoo wy beſchreven hebben geſchiet was, en dat den *Cardinael Andreas* ſoo voorſeyt is, ghenoemt was tot de Regeringhe van deſe Nederlanden, ſoo wierdt daer in alles en over al ordre gheſtelt, tot het vertrecken van den *Arſch-Hertogh Albertus*: en mits den *Cardinael Andreas van Ooſtenryck, uyt Elſatien*, Te middeler tydt tot Bruſſel was aenghekomen, daer hy van den *Arſch-Hertogh Albertus*, met groote eere ontfanghen is gheweeſt, als toe-komenden Gouverneur in ſijne plaetſe, ſoo iſt dat alle den Tryn voor gheſonden is, naer welcke den *Arſch-Hertogh* met den eerſten ſoude volghen.

Den dagh dan gheſtelt zynde van het vertreck, naer dat hy van te voren, naer de Stadt van Halle, was in Bedevaert geweeſt, alwaer hy ſijnen Cardinaels hoet en kleederen op den Autaer, voor het Beeldt van *Onſe L. Vrouwe* ter plaetſen aldaer ghelaeten hadde, ſoo iſt dat hy, den veerthienden September, van het jaer voorſchreven, uyt Bruſſel vertrocken is: met *Philippus van Naſſauw, Prince van Oraignien, den Graef van Barlemont, den Graef van Sore*, met veel andere Princerſſen, als onder andere de *Gravinne van Manſvelt*, de *Graevinne van Barlemont*, en de *Graevinne van Buſquoy*, met andere perſoonen van Staet en Adel: die mede gonghen om over al de Triumphen te ſien en de onthaelinghen die-men doen ſoude, aen twee ſoo Edele Perſoonen, Heer ende Vrouw van deſe Landen, den *Arſch-Hertogh Albertus*, en *Iſabella Clara Eugenia Infante van Hiſpaignien.*

M 2 Ter-

Terwylent den *Arsch Hertogh* op sijne reys' was, en *Andreas* hier regeerde, soo isser by naer een volle jaer verloopen. Maer soo de tydinghe ghekomen waeren, dat sy nu in hunne Erf-landen, de in-komsten hadden ghedaen, en dat sy Brabandt begonsten te naerderen; soo hebben de Staeten hunne Ghedeputeerden hun te ghemoet ghesonden, die uyt Brussel den neghen-en-twintighsten van Augustus, met eenen seer heerelycken tryn, ghetrocken zyn naer de Stadt van Nyvel: en al is het soo, dat het seer laet was, eer sy daer aenquamen, soo zyn sy evenwel door de Stadt ghereden, om haere Hoogheden op den anderen kant te ontmoeten, en te begroeten, die sy wisten dat nu aenquamen. Hun daer met alle beleeftheydt ontmoet en ghegroet hebbende, zyn met de selve binnen Nyvel ghekommen, en den dagh daer naer tot Halle: alwaer haere Hoogheden twee dagen stil bleven.

Den *Doorluchtighen Cardinael Andreas* van Oostenryck, is haere Hoogheden tot Halle te ghemoet ghegaen, alwaer hy sigh selven ontlast heeft van het Gouvernement, stellende het bewint van de Regeringhe in hunne handen.

Dese overghevinghe tot Halle gheschiedt, en den roep tot Brussel overghekommen, dat des daeghs daer aen haere Hoogheden, haer Inkomsten souden doen binnen de voornoemde Stadt: soo vrochten alle de Borghers met eene dobbele neerstigheydt vlytigh aen, om dat hunne wercken, die sy van sin waeren voor te stellen, souden volmaeckt zyn. En de Sonne en was noch niet op, en den dagh en begonst noch gheen klaerte voort te brenghen, als een ieder al in het werck besigh was, om hem ghereedt te maecken, om haere Hoogheden inne te haelen.

Inkomste van den Arsch-Hertogh Albertus en Isabella. I. Bochii histor. narrat. fol. 110.

DEn vyfden September van het jaer, duysent vyf-hondert neghen-en-neghentigh, zijnde eenen Sondagh, ten een uren naer den noen: soo heeft de Magistraet te peerde, haere Hoogheden den *Arsch-Hertogh Albertus* en *Isabella Clara Eugenia Infante van Hispanien*, buyten de Lovensche poorte in een groot veldt verwacht. Sy ghebruyckten de kleederen naer ouder ghewoonte, te weten den Amptman, den Borghemeester, de Schepenen, de Thresoriers ende Pensionaris: lange roode syde Tabbaerden, onder-Kleederen en Bonnetten van swerte syde, en het wambays essen Sattyn van asch-grauwe verwe. Den Borghe-Meester uyt de Natien, de Raedtsmannen, Secretarissen ende Greffiers, wierden dierghelijcke damaste tabbaerden ghegeven, en effen seyde bonnetten met armosijne wambaysen.

In het selve Veldt, stonden de Borghers in slagh ordre, twee duysent in het ghetal, seer fray blinckende in de wapenen. Van den anderen kant de vyf Gulden, met de coleuren van de *Infante*, root, wit en blauw seer aerdigh ghekleedt, met witte wambayskens en blauwe syde broecken, en roode caussen, altemael seer wel ghewapent.

Ontrent den dry uren naer den noen, waeren den Prince en Princersse daer ghevoert in eene Carosse, met een groot ghevolgh van Adel, soo van de ghene die mede uyt Hispaignien quaemen, als die den Prince waren te-

teghen ghereden, alwaer de Borghers met hunne handt-buſſen Kryghs-ghewyſe hun drymael hebben ghegroet. De Magiſtraet van de Peerden gheleten, is naerder aen de Carotſe ghegaen, daer den Penſionaris hun heeft willekom gheheeten: en den Ampt-man heeft ſijne geknobbelde Roede, en den Borghe-Meeſter de ſleutels hun op-ghedraeghen: die beyde van de *Infante* hun ſijn wederom ghegheven. Daer naer is alles onder-menghelt met het groot gheluyt van de Gheſchutten. Van daer trocken den Prince en Princerſſe, met hun ganſch ghevolgh naer de Poorte, daer ſy uyt de Karotſe gongen en hun bereyden tot de Heerelijcke inkomſte.

By de Stadt, wierden ſy ghegroet met een Muſicael accoort, en daer ſtonden twelf van de treffelijckxſte Mannen, ſeer koſtelijck ghekleedt en wachten, die daer bereyt hielden, eenen draegh-Hemel oft Paüillioen van Goude Laecken, om den Prince en Princerſſe daer onder te ontfanghen. Daer waeren oock hondert ghe-tabbaerde Borghers, van de eerelijckxſte die met ontſteken Tortſen, met on-ghedeckte hoofden, op beyde de kanten gonghen aen de ſyden van den Prince en Princerſſe.

Met deſen Staet de Stadt innegaende, op den Lovenſchen wegh, hebben ſy gheſien een Arcke Triumphael, en boven de Capiteelen ſaghen ſy gheſchildert, door het pinceel van eenen vermaerden Conſtenaer, het Beeldt van den *Catholijcken Koninck*, ſittende in ſijnen Koninckliјcken Throon: ter rechter ſyde ſijnen Sone den Prince, en in ſijn geſicht de *Doorluchtighe Infante.* Den *Koninck* draeght haer op eenen tack, aen den welcken dat honghen ſeventhien ſchilden, door de Wapens van de ſeventhien Nederlanden ſeer aenſienelijck. Teghen over lagh *Belgica* veronnachtſaemt, beſmeurt, omringelt van ſlanghen, die op-gheheven wiert van *Mercurius*, die met de handt aen wees, de op-draght die de Catholijcke Majeſteyt dede aen ſijne Dochter: en daer wierdt by-gheſtelt. *Hæc Meta optata laborum.*

Op het hooghſte ſop van deſe Arcke, ſtont de ſelve *Belgica* van geſchaeft berdt, met den eenen voet op de Aerde, met den anderen op de Zee, met dit ſchrift. *Terra ſimul & notiſſima Ponto.*

In den doorganck van het groot werck, ter rechter ſyde, was af-gheſchefts, *Iaſon* met ſijn kudſe, en goude Schaepe-vacht, met den voet vertrappelende den Draeck: daer ſtonden vier Stieren, die vier uyt de neus-gaten ſchenen uyt te blaeſen. Met dat woort. *Aſſiduitate.*

Ter ſlincker ſyde ſtont *Hercules* en *Hymen*, met koorden en boeyen vaſt toe-pranghende en bindende de raſernye: en daer wiert gheleſen. *Virtus & Viciſſitudo.*

Ter ſyden van het voorſte gheſicht, van dit groot werck: Siet van den eenen kant *Arthemiſia*, van den anderen *Gracchus* en *Cornelia.* De ruymte tuſſchen de Colomnen, hadde bequaeme plaetſe, om de af-beeldtſels van den Prince en Princerſſe te ſetten, die een ieder heel wel aenſtonden, in het Hertoghlijcke eer-ghewaet. In de achterſte ruymte tuſſchen de Pilaeren, ſaghmen van den eenen kant *Vranckerijck*, van den anderen het *Nederlandt*, elck

N een

een koordeken vast houdende, bedeckt met Olijf-blaederen, vast ghebonden, aen de Waepens van Syne Majesteydt: om den Peys met *Vranckeryck* te beteeckenen. In het selve ghesicht boven de Cappiteelen, in een vierkantigh taeffereel, soo kenden wy *Eneas* met *Lavinia*, de Dochter van *Latinus*: door welck houwelyck den oorlogh stille bleef tusschen de *Latynen* en *Troianen*, en de onderschriften verschilden niet. *Sic finem posuêre malis.*

Op de piedestaelen van de vier pilaeren, sagen wy dese Sinne-beelden: twee Tortel-duyven op eenen tack sittende, vast houdende met hunne becken, twee t'saemen gheknoopte ringhen: met dit byschtift. *Læta unanimitas.*

Het ander was eenen Bie-korf, met een croon van violette blommekens daer op, en van onder een van blauwe blommekens: met dese woorden. *Casta fæcunditas.*

Voor het derde Sinne-beeldt, hadden plaetse twee Kauwkens, als kenteeckens van een goet en gheluckigh houwelyck: met dit op-schrift. *Fida Societas.*

Voor het vierde wierdt ghestelt een Engheltjen oft Cupido, houdende eenen diamant, gheleyt op het ambeeldt, ende eenen Arm uyt de Wolcken, soo t'scheen, uyt-ghesteken, op den diamant met eenen hamer met alle macht slaende: den sin was. *Invictus Amor.*

Op d'andere Piedestaelen van de pilaeren van den anderen kant: twee Swaenen, een Manneken ende Wyfken, bethoonende datter was. *Nusquam disparitas.*

Daer neven de Bruydt-lydende *Iuno*, ende by haer als een jongh-geboren kindeken: met de woorden. *Feliciter.*

Twee Herpen, van de welcke dese met de handt gheraeckt wierdt, de andere door eene natuerelycke beweeginghe, scheen het selve gheluyt te gheven. *Consensus.*

Saturnus op den vierden gheschildert stondt *Pluto* met hem lydende, *divitißimè.*

De open ruyme plaetse, die tusschen de pilaeren waeren, die waeren verciert met Goden en Godinnen, voor de konsten daer het Nederlandt door vermaert is. Door *Mercurius* wierden de konsten beteeckent. Door *Neptunus* de Schipvaert. Door *Apollo* ende *Musen*, de wetenschap der letterkonst. Door *Minerva* de Wolle-weverye. Door *Diana* de Jacht. Door *Thetis* de Vischerye. Door *Ceres* de Landt-bouwerye. Door *Opis* den Wasdom. Door *Mars* de Wapenen. Door *Vulcanus* het Metael. Door *Pan* al het groot ghehoorent Veê. Door *Pales* de Bemden. Door *Flora* de Hoven. Door de *Najades* de Fonteynen. Door *Pomona* de Vruchten. En *Iuno* hadde voor vercierſel den Hemelschen Reghen-Boogh, daer by gheschreven. *Salubritas.*

Alsmen daer ghekommen was tot de plaetse, naer by gheleghen aen des Princen-Hof, soo bemerckten wy op achthien Pilaeren, soo veel Leeuwen, met bannieren, hebbende in schilden geschildert, de Wapenen van de baenderyen, van het *Hertoghdom van Brabandt.*

In

In het middel was een Thonneel, daer een *Nimphe* kostelijck verciert en gekleedt, verthoonde *Brabandt*. Ter rechter zyde was *Apollo*, met de neghen Musen, ter slincker *Pan* met sijn Nimphen en Satyres: die al te samen een nieuwe liedeken songhen, ter eeren van den Prince en Princersse.

Aen het Kerck-hof van *S. Goedelen*, wasser een ander kleyn Thonneel, en daer op een Maeghdeken, die de wapen van het Hertoghdom van *Limbourg* voren op hiel.

Op den neder-hellenden wegh, teghen-over de Kercke, wasser een ander Maghet op het Thonneel ghestelt, die haer aenboot aen den Prince en Princersse voor het Hertoghdom van *Luxembourg*.

Van daer, hunn' Hoogheden voor het Portael van de Kercke van de Peerden af-sittende; zyn gheleyt gheweest in de Hooft kercke van *S. Goedelen*, door den *Arsch-Bisschop van Mecchelen*, die in't Arsch-Bisschoppelijck ghewaet, met alle de gheestelijckheydt van de stadt, tot dese Heerelycke in-lydinghe waren voor-ghegaen. Om dat den reghen hun het voorder te ghemoet gaen beletten, soo wierden sy in den in-ganck van de Kercke ten suyde waerdts, van de Canonicken ontfanghen: den *Arsch Bisschop* gaf hun op hun knien neder-gheknielt, het Kruys te kussen, en besproeydese met het ghewyde water. Den Deken heeft hun in den naem en van weghen de Gheestelyckheydt met een vriendelijcke aensprake, in't Frans, willekom gheheeten. Daer naer, naer den hooghen Autaer ghegaen, en hun ghebeden ghestort hebbende, hebben sy met vermaeck de Kercke besichtight: en naer dat den dienst voleyndt was, soo zyn sy wederom te Peerde gaen sitten. En voor d'eerste teghen-komste hebben sy sien sitten, op een heerelyck Thonneel, met dry Hemel-Tenten verschyden, een soete Maeght, verthoonende *Gelderen*.

Niet verre van de naeste Kruys-straet, een schoon verthoon-plaets *Vlaenderen* door een wel-vercierde Maeght verthoonden: by de welcke dat stonden, vier ghewapende mannen, in het volle harnasch, voor de *Baender-Heeren* van het voorschreven Graefschap.

In den af-ganck, daermen ter rechter zyde naer de kool-hoven gaet, op een seer aerdigh verthoon plaetseken een Maeghdeken stont, verbeeldende *Arthois*. Een weynigh ter slincker zyde ghekeert, wasser een dierghelycke, seer wel verciert Maeghdeken, verthoonende *Henegauw*.

By de Paters Predick-Heeren, wasser op een dierghelijcke verthoonplaetse, een Maghet verthoonende *Hollandt*, met een bloot sweert, en ontsteken tortse in handen, met haer voeten den Olyf-tack vertrappelende. Ter rechter zyde sat eenen jonghelingh met een handt-busse, van de welcke dat af-hongh eenen Boeck; sijn kleedt was van verscheyde coleuren en stucxkens aen een ghenaeyt: desen die droegh hem voor de Ketterye. De slincke zyde was in ghenomen, door eenen deghelyck ghekleeden Jonghelinck, die eenen ghebroken Toom in de handt hadde, wandelende op de punt van een sweert: het af-beeldtsel van de vryheydt. In't hooghste top van 't voorsz. werck stont de Fortuyne, op een roerende Radt, vvit en svvert, door de

winden om-ghekeert. In de plaetse van de Pilaeren, die aen den kant, van dese verthoon-plaetse staen moesten, wierden dobbele stucken Gheschudt ghestelt, en aen dese waeren Hellebaerden en pylen aen-ghehecht.

Zeelandt door een Maghet bethoont, en stont niet verre van daer, die in de rechte handt, hield eenen uyt-ghetrocken Sabel, met de slincke eenen beuckelaer, het jock met de voeten vertrappelende, het ghene de *VVederspannigheydt* beteeckende. Luttel stappen van daer het *Graeffschap* van *Namen*, door de Waepenen in de handen van een Maeghdeken vast ghehouden. En op een dierghelijcke Verthoon-plaets was het *Graeffschap Zutphen.*

Over de Brugghe ghereden, een werck van Timmerhoudt ghemaeckt, en seer konstigh geschildert, met eenen door-ganck ons waerschouwde, datmen ter slincker syde moest af-keeren daer den wegh was. In 't midden van 't werck wasser een schuyl-plaets, voor de Maeght die haer droegh voor het *Marck-Graeffschap van het Heyligh-Rijck*, daer *Antwerpen* het hooft af is. Daer naer lijden ons aen, den kant van de Riviere, die door Brussel vloeyt, tot de andere Brugghe, en aldaer besloot de Straet een dierghelijcke groot werck, met eenen door-ganck: de Wapens in het top van 't selve bethoonden, dat het was de *Heerelyckheydt* van *Vrieslandt.*

De Brugghe voorby zynde, soo waerender eenighe, die door het singen in een groene hutte, den Prince en Princersse begroeten, door een heerelijck accoordt van Wildt Musieck, niet ghebonden aen de Wetten, oft reghelen oft Musicaele Noten, van de Sangh-konst.

Wat voorder ghegaen, ontmoeten sy een Triumphaele Arcke, seven-en-veertigh voeten breedt, met eenen dry dobbelen door-ganck: Met sijne Colomnen, Architraven en Capiteelen. Dit groot werck hadde de Stadt toe-ghe-eyghent, aen *Philippus den Derden.* Op het hooghste sop van dit werck, hadden sy sijn af-beeldtsel ghesteldt, met het *Gheloof* en de *Macht*, van gheschaeft berdt: de vier gedeelten des Wereldts, stonden aen beyde de kanten, en verstreckten de Wapenen van Syne Majesteydt.

Doens het Minder-Broederen Klooster ter rechter, de Kercke van S. Nicolaes ter slincker syde gelaeten zynde, by den in-ganck van de Merckt, soo wasser eene alder-schoonst Arcke Triumphael: dry dubbel open, vermaert door de Triumphen vanden *Arsch-Hertogh Albertus.* De eerste verheffinghe, in een seer groot taeffereel, behelsde naer het leven gheschildert, de Beleghheringhe en Over-winninghe, van *Cales*, *Ardres*, en van *Hulst.*

In de open Ruyme plaetse, tusschen de Pilaeren van den rechten kant, saghen aen, de merck-teeckenen van victorie, tusschen hun beyden ghestelt: het Beeldt van *Mars* en den *Arsch-Hertogh.* Met dit in-schrift: *à Marte Tropheum.*

Op den slincken kant den Peys op haer maniere gheschefts, stellende eene Croone op het hooft van *Albertus*, die den Tempel van *Ianus* toe-sloot, met dees by gheschreven woorden: *A Pace Coronam.*

Het achterste aensicht van de Arcke, hadde eenen Leeuw, een Bondelken

't sae-

t'saemen ghebonden pylen ontbindende, met de woorden. *Dabit viam virtus.*

Van elders was *Pallas*, seylende in een Schip, den loop stierende naer den grooten Beyr, en in de Wolcken verscheen het dryletrigh onuytspre-kelyck woordt Godts: met de woorden. *Numine & Prudentiâ.*

Daer by was *Circe*, de menschen in beesten veranderende, en by haer stondt *Vlysses*, die haer verboodt met het bloedt-sweerdt, de begoste her-scheppinghe: want hy wilde. *Deceptis reddere mentem.*

In den door-ganck, van den eenen kant was eenen Leeuw, syne clauwen legghende op eenen ter aerden ghestreckten Tyger, van den anderen kant weyden een teer Lammeken: dit de woorden verklaerden. *Mansuetis placidus, crudelibus atrox.*

Van den anderen kant eenen Arent, die met de clauwen eenen Draeck ter aerden wierp, eenen Olyf-tack settende op sijnen rugghe, omvanghende met den eenen klauw, den Blixem van Jupiter: daer wierdt by ghestelt. *Compescam.*

Van dese Arcke op de Merckt tot aen het Stadt-huys, en van daer tot den uyt-gangh van de selve, stondt eene Galderye, welckers bovenste beset was, met de Wapenen van de *Arsch Hertoghen*, van Brabandt, en de Stadt Brussel: en de onderhangende Festoens van Aerdt-veyl, uytermaten seer dese Galderye vercierden. Voor het selve Stadt-huys, hadden de Magi-straet, een Speel-plaetse doen oprechten: de Beelden van de *H. H. Michaël* en *Gudila* Patroonen van de Stadt, waeren daer ghestelt. De Puyen van het Stadt-huys waeren ront en omme met root behangen. Hier zyn den Prince en Princesse, van onder uyt den Draeg-hemel ghegaen, om dat sy alles in't besonder souden aensien: want by de twee Heyligen, waeren twee Maegh-dekens, waer van d'eene hadde een verguldt Jock, met naeme *Ghehoorsaem-heydt*, d'ander een Schippers busse en streelde een hondeken, en wiert de *Trouw* gheseyt. Tusschen dese Dochterkens, *Cupido* neder sittende met Boogh en Pyl-koker, het hooft verciert met Sonne Straelen, leyde op den by-staen-den Pilaer, een gevlamt herte, met eenen Schepter, waer door beteeckent wierdt, *de Liefde van de gemeente.* Want die is eene vaste Colomne, van het Koninckliick cieraet en schepter, en een onverwinbaere stercke.

Aen den inganck van de straete, die van den Heuvel ghenoemt wordt, wasser een groot Triumphael Werck, door eenen dry dobbelen doorganck, seer wel verciert: dat aen een ieder van de aensienders, den sin van 't werck te kennen gaf. Want boven de Capiteelen van de Colomnen op de Ar-chitrave, stondt een seer groot vier kantigh Taefereel, door een konstigh pinceel uyt-ghevrocht, het welck uyt-beelden thien Vrouw-persoonen met hunne Wapen-schilden, vechtende teghen seven andere: in sulcken ge-volgh van twist, als nu de Nederlandtsche Provincien van een verschillen. *Belgica* stont daer by, met een in twee verdeylde Kleedt: van den eenen kant was sy eerelijck en kostelijck verciert, van den anderen kant in den rouw, seer droeffelyck den strydt en het ghevecht aensiende. De beelden van hare Hoogheden, als van den Hemel ghesonden, met Olyf-tacken in

hunne handen, die scheyden het ghevecht.

Op het hooghste top stont een af-beeldtsel, met een Serpent in d'een handt, houdende in d'ander een Schale, ter aerden vertrappelende de taefelen van de Goddelycke Weth, en vvas daer ghestelt voor de *Sonde.* Daer teghen-over stont een Vrouvven-beeldt op eenen bol; hebbende met de slincke handt eenen poignaert, met de punt naer haer toe ghekeert: met de rechte een lancie daer sy op steunde, uyt wiens houten block eenen Olyf-tack uyt quam: ende was *de ghemeyne welvaert.* Boven op het selve top, daer der Prince en Princersse wapenen ghestelt wierden, wiert een Nimphe ghesien, hebbende het hooft om-ringhelt met vlammen, de voeten met vleugels: met de rechte handt houdende een sweert, met de slincke eenen boeck: ende was den *Yver*: by haer stont de *Politie*, met een Sphere en Spiese, en het uur-werck op het hooft. Het alder-hooghste top was in-ghenomen van een Dochterken met den Ancker, en de handt naer den Hemel op-geheven, dese beteeckende de *Hope.* Den sin was: *Om de sonde van de ghemeente, blyft de welvaert in't peryckel; maer door eenen brandenden yver, een verbeterde leeringhe, soo ist dat de Hope ons hulpe van den Hemel toe-seyde.* Aen de mindere deurkens stonden verscheyde latynsche reghel-dichten.

In het teghendeel van de Arcke, die het ghesicht hadde naer de Gerse-merckt, saten de *Arsch-Hertoghen* op eenen groenen heuvel, door eene konstige handt naer gheschildert: met de handen vast toe-stroppende eenen bundel met pylen, de Nederlanders tot de eendracht op-weckende. Dat het alsoo gheschieden soude, dat ghelyckerwys den Prince en de Princersse, den bondel pylen vast toe-bindende, verscheyde aerdtsche ende zee-monsters de vlucht namen: alsoo oock, als de ghemeente eendrachtigh is, alle oorloghsche peste, van den staet der ghemeente sullen wegh gaen: dierghelycken op-schrift wasser by gheschreven. *Vnita immota manebunt.* Eenen hoop wapenen warender by den Prince en Princersse ghespreydt, boven hunne hoofden vloogh de *Rechtveerdigheydt.*

Onder, boven de mindere poorten, vochter eenen Schapen-hoeder teghen de Wolven, om sijn kudde te bewaren: dat dees woorden uyt-gaven: *Gregem presentia servat.*

Van de andere zyde, wierden gheschilderde Ys-voghels ghesien, ende door hun wierdt voorboodtschapt, een stille ende vaerbaere Zee. *Ventura tranquillitas.*

d'Ander Taeffereel verthoonde den *Peys* en de *Rechtveerdigheydt*, die de Wereldt het oude vel af-ghetrocken hebbende, op den aenbeeldt een nieuwt waren smedende, ende voorseyden. *Sic tandem ventura Salus.*

In een ander Taeffereel, versmolt de Sonne, den Sneeuw, en het Ys, en daer wiert by gheschreven. *Solvent mollita rigorem.*

Op d'achterste Architrave, de *Rechtveerdigheyt* en de *VVaerheydt*, de Monsters verjoegen, die tot t'verderf zyn van den gemeynen staet. Gelijck zyn: de *Ketterye*, de *VVederspannicheydt*, het *Bedrogh*, de *Vleyerey*, het *Ghewelt*, de *VVreedtheydt*, en de *Ongheshraftheydt.* Wat onderwaerts eenen *Salamander* in het mid-

midden van de vlammen levende, soo het ghemeyn ghevoelen is, en hadde aenghteeckent. *Mihi Vita.* Daer teghen eenen fruyt-boom, van het vier-vernielt, stervende. *Mihi Mors.*

Den Doorganck van de Middel-Poort, was verciert van d'eene syde met *Neptunus*, van d'andere met *Mercurius*, door de welcke wierden te kennen ghegeven alle de konsten, die door de Schipvaert tot alle volckeren wierden over-ghevoert. Op de cleyn Poorte was de Son, omringhelt met sterren, met dese teeckenen. *Presum ac Prosum.*

Op d'ander zyde was den Nyl die vloeyden over de Ægyptische landen: Met dese woorden: *Effundor ut Iuvem*; het Sinne-Beeldt van de derde kleyne Poorte was eenen Een-horen, die volgens het gemeyn gevoelen den horen in't waeter-stack, om dat d'andere Dieren te geruster souden mogen drincken: By desen was ghelchreven: *Medetur & servat.* Voor't leste eenen Esschen boom wiens schaduwe de Serpenten ontvlieden, soo wy aen *Plinius* geloof gheven: met diergelycke teeckenen. *Viris nec sustinet umbram.*

Rondt-om de Fonteyn, die op de Gerse-Merckt is, in een effen dry-hoeckighe forme, verthoonden haer aen de aensienders voor een lustigh schouw-spel, de dry grootste Rivieren van Nederlandt, in veel grooter Beelden, als de Menschelijcke ghestelteniſſe. Want behalven de Aerde vaeten, en besondere kranskens om hunne hoofden, elck al alleen, op besondere Visschen sittende, wierden ghevoert naer de Zee. Den *Ryn*, met wyngaert blaederen ghecroont, wiert ghedragen van eenen *Steur.* De *Mase* met eenen Hert-veylen-Crans, op eenen *Salm* sat. De *Schelde* reedt op een *Vischtonyn*, een groote soorte van Visch, met Lauwerier ghekroont.

Van hier inden op-gaenden wegh naer het Hof toe, wasser een verthoon-plaets ghestelt, toe-ghe-eyghent aen *Mecchelen.* Noch voorder gaende soo verthoonde haer *Vytrecht*, op een dierghelijcke verthoon-plaets, in scheyn van een Maeghdeken van ghelijcke schoonheyt. Noch het voorbeeldt en mishaeghde, van *Overryssel*, ontrent het Hof van den Princen van Nassauw: en het Maeghdeken datter ghestelt was, voor de Heerelijckheyt van *Groeninghen*, loegh een ieghelijck toe.

Voor het Hof isser een Ruyme open pleyne, een ghemackelijcke wandel-plaetse, voor die in het Hof eenighe saecken te verichten hebben: de selve is met een steene ghetuynte rondt-omme af-ghesloten. Aen den inganck van het selve, met een heerelijcke toe-bereydinghe, wasser ghesteldt een groot werck: hebbende vier door-ganghen, met seven verheffinghen, van allen derleyde Bouw-konsten, Pyramidisch ghewyse, allenxkens hem in scherpte verhooghende: hondert ende vier voeten hoogh, en soo breedt, datter een Carotse met vier Peerden neven een, ghemackelijck kosten door-gaen. Het welcke, soo ghy de konst aensiet, daer en can niet beter doorvrocht zyn: soo ghy het vercierſel, ende den glans van het blinckende goudt beschouwt, daer en is niet kostelijcker, soo ghy het gebondt bemerckt, daer en kan niet vaster voor een Arcke Triumphael op-gerecht worden. Het een en d'achterste voorste van het werck, was op een en de selfste

maniere verciert: in de onderste Ruyme plaetsen, tusschen de Pilaeren, van beyde de kanten, sagh-men met verwonderinghe, de Beelden van hare Hoogheden naer het leven uyt ghedruckt: met dese woorden boven hun hooft ghesch reven. *Majorum virtutis & gloriæ hæredibus.* De ruyme open plaetsen tusschen de seyd' Pilaeren, waren verciert met seer groote Wapenen van den *Arsch Hertogh* en *Arsch Hertoghinne.*

De eerste verheffinghe boven de Poorten, bestont uyt eenen vier kanten ommeganck, met sijnen thuyn, van vergulde Pilaerkens, op welckers vier hoecken saeten vier Leeuwen, eens ghelijckx verguldt, elck een zyde vaen houdende, met de dry coleuren van de *Infante.* Dit was een seer bequaeme plaetse voor de Trompetters, de Tromp en Horen-blaesers, die daer ghe-schickt, den Prins en Princersse binnen het Hof kommende, zyn naer ghevolght.

In de tweede verheffinghe, saghmen de af beeldtsels, *van den Koninck Philippus, en sijn Huysvrouw Isabella, ouders, van de Infante.* In de derde, *het Beelt van den Keyser Carolus den Vyfden, en sijn Huysvrouw Isabella, Dochter van den Koninck van Enghelandt.* In de vierde, *van Philippus den Eersten en Ioanna sijn Vrouwe.* In de vyfde waeren de Beelden, *van Maximilianus den Eersten, en Maria van Bourgondien,* met hunne Waepenen op beyde de syden, en het aengheteeckent Jaer van hunnen Trouw-dagh. In de Sesde, van den eenen kant het Beeldt van den *Keyser Rudolphus den eersten,* van den anderen, dat van *Philippus met by naem den Stouten.* In de sevenste en laetste verheffinghe, was den Schepter met het Konincklijcke hooft Cieraet, ghecruyst op sijn Bourgoins, met het goude vierslagh van 't selve Huys, en de teeckenen van het Gulde-Vlies. Op het alder-hooghste top, stont op eenen gouden Bol de glorie, houdende het Oorloghs teecken.

Het binnenste vercierfel van dit groot verheven werck, was eenen Arent, sittende op twee truncken van Boomen, Cruys-wyse ghestelt met het Bourgundissche vierslach en andere teeckenen: *Genus ab Iove Summo.* De vercieringhe van het ander welfsel was *Pallas,* gheboren uyt het hooft van *Iupiter.* Het vverck van binnen inne: waren de victorien van *Philippus den tweeden* by den tempel van *S. Quintinus.* die van *Keyser Carel te Tunis.* Die van *Maximilianus den eerste,* en veerthien victorien van *Rudolphus den eersten.* Elders waren de *Rechtveerdigheydt, Goedertierentheydt, Godtvruchtigheydt, de glorie, de sterckte, de VVysheydt, de victorie en de Macht.*

Soo haest als den Prince ende Princersse, hun Palleys waeren inne-ghegaen, soo heeft een ieder hem naer huys ghekeert, om de over-heerelijcke vreughde vieren gaen aen te sien. Den Prince en Princersse selve, in hunne Carotse ghevoert, hebben van het ghetal der aensienders ghewеest, met een uytermaeten blydtschap, dat sy eene soo groote menichte van menschen saghen: en daer en is oock niemandt die 't gheheughen heeft, sulcken ghetal te Brussel oft elders gesien te hebben. Dese vreughde-vieren zyn dry daghen en dry nachten achter volght, en men heeft verscheyde Thooneel-spelen uyt-ghevoert, daer men de ghesteltenisse van den tydt en den lof van

van den Prince en Princesse, seer aerdigh tot vermaeck van alle de toesienders heeft weten voor te stellen.

Den dagh daer naer, soo hebben de vyf Gulden, in de selve ghestelteniſſe, met het selve kleetsel, in het aensien van den Prins ende Princersse, door het Hof hunne trouppen gheleyt: ende eenighe daghen daer naer, soo zynder schoone, ende seer heerelijcke vreughde-spelen voor den dagh gehaelt, daer den *Hertogh van Mantua* den beroeper was. En in de groote Sale van het Hof, soo isser aengheſtelt gheweeſt een gevecht te voet. Den Prince en Princersse, onsen genadigen Heer en Vrou, *Arsch Hertoghen der Nederlanden*, den vyfden September soo 't voorschreven is, hier inne ghekommen zynde, hebben eenighen tydt ſtille gheweeſt en gheruſt: soo om hun te vermaecken van de langhe reyse, als om tydt te gheven aen de goede Borghers van de andere Steden, om hunne wercken te volmaecken, die sy begonſt hadden, om hunne Hoogheden inne te haelen, te ontfanghen en te hulden.

Soo zyn haere Hoogheden dan eerſt uyt Bruſſel, naer Loven ghetrocken den vier-en-twintighſten dagh van November, alwaer sy heerelijck zyn ingehaelt, en de Privilegien van het Landt naer ouder ghewoonte beſworen zynde, zynde oock den Eedt van de Onderdaenen daer over af-ghenomen, naer dat sy de oude gedenck-teeckenen van het Huys van Croy en Aerſchot tot Evere beſichtight hadden: soo zyn sy wederomme naer Bruſſel ghekeert, den acht-en-twintighſten der Maendt voorschreven, en hebben de innekomſte van hare Huldinghe, met ghemeyne Feeſte vervult. Maer den grooten en ghedurighen reghen, die heeft eenighe veranderinge in d'inkomſte bygebrocht, want het Cappelleken oft Autaer met ſijne Bidt-plaetſe, diemen ghewoon was te maecken, aen de twee Linden buyten de Stadt, boven in het af-kommen van den grooten wegh, die heeft men ghemaeckt en op-gherecht aen des Stadts-Poorte.

Haere Hoogheden daer by ghekommen, hebben het Cruys ghekuſt, en zyn voort-ghereden naer de Kerck, daer sy met een loet ghelangh, van wel over een kommende ſtemmen en inſtrumenten, zyn naer den Choor gheleydt gheweeſt, alwaer sy neder ghenielt beſworen hebben de Privilegien van de Kercke van Sinter Goedelen. Naer welcke Eedt doeninghe, den Deken haer Hoogheden den Evangeli' Boeck te kuſſen heeft ghegeven, in het byſtaen van 't Collegie der Canonicken, en teghenwoordigheyt van duysende van menschen. Het welcke ghedaen zynde, terwylent men op de Orghelen Speelden, soo ſijn haere Hoogheden van de Canonicken, op de selve wyse als sy ontfanghen waren, wederom tot aen den in ganck van de Kerck-deure uyt-gheleyt: die van daer naer hun Palleys zyn weder ghekeert. Men heeft gheen nieuwe Schou spelen, Verthoon-plaetſen, oft andere toe-bereydinghen van noode ghehadt te maecken, tot deſe in-komſte: want alle de meeſte en de schoonſte wercken, die men in de eerſte innekomſte, in de Maendt van September op-gherecht hadden, waeren noch gheheel blijven ſtaen, soo als de selve hier voren zyn beschreven.

Op Sint Andries dagh, hebben de Heeren van de Magiſtraet, in het selve

ve kleetsel, waer mede sy te voren hun inne-ghehaelt hadden, hare Hoogheden van het Hof naer het Stadt-huys gheleydt: ende hebben aldaer, van beyde kanten, den ghewoonelijcken Eedt ghesworen: naer welcke men voor het Volck, goude en silvere Penninghen heeft ghesaeyt. Op het Stadt-huys stont eene Taeffel, vervult met allerderleyden fruyten, en vruchten van suycker gebacken, van de welcke soo den Prince en Princersse eenighe gheproeft hadden, zijn wederom naer hun Palleys ghekeert.

Naer dat haere Hoogheden, onsen ghenadighen *Hertogh Albertus*, en onse goedertiere *Hertoghinne, Isabella Clara Eugenia*, ghehuldt en ontfanghen waren, binnen de Princelijcke Stadt Brussel soo hier voren verhaelt is: naer dat sy van ghelijcken in alle de principaelste Steden: als *Loven*, *Mecchelen*, *Antwerpen*, *Dendermonde*, *Gendt*, *Cortryck*, *Ryssel*, *Doornick*, *Douay*, *Arras*, *Camerijck*, *Valencyn*, *Berghen in Henegouw*, *Bainst*, *Nyvel*, *Halle* en andere plaetsen, haer inne-komsten gedaen hadden, met een uyttermaete groote blijdtschap, tot groote vreughden van alle Invvoonders, en Borghers der voornoemde Steden: die hun uytterste beste gedaen hadden, om de selve met Arcken Triumphael, en een groote menighte van vreughde vieren te vereeren. Als sy van alle dese onthaelinghen, nu vvederom naer Brussel vvaeren gekeert: Soo ist dat haere Hoogheden, alle middelen voor-ghestelt hebben, om dese Landen te veereenighen, oft ten minsten te bevredighen. Al vvas het soo, dat daer groote moeyten, te vergheefs toe-gedaen vvierden, soo hebben haere Hoogheden, evenvvel soo veel te vvegh ghebrocht, datter een tvvelf Jaerigh Vrede bestandt, in 't jaer sesthien hondert en acht ghesloten is: vvaer door de bedroefde herten der Nederlanders wat verquickten, en den Ackerman op hope van den Oost, wederomme de landen ackerden en besaeyden. Maer den tydt, die door de doodt, onse Landen den *Arsch-Hertogh Albertus* ontnam, die heeft onse Ouders, door 't eyndighen van het twelf jarigh vrede bestant, alle ruste en vrede ontnomen.

Door de doodt van *Albertus*, den last der regeringhe ghelaten zynde, aen de *Infante*, nu Weduwe, heeft alles met een wys beleyt bestiert, alles aenwendende, om hare onderdaenen by te staen, en van alle vyantlyck gewelt te ontlasten, soo veel het doenbaer was. Maer de hertneckigheydt der wederspannighe, heeft langher gheduert als het leven van de *Infante*: Dan mits alle dese voor-ghevallen gheschiedenissen, buyten ons voornemen en ordre van't schryven zyn, soo sullen wy alleen, een inkomste oft twee, gheschiet in het leven van de *Infante*, verhalen.

Soo haest aen hare Hoogheyt, onse *Hertoginne, Isabella Clara Eugenia Infante van Hispanien*, door de Boden gheboodtschapt was, dat de Koninginne *Maria de Medicis*, Moeder van den Koninck van Vranckerijck, ghekomen was in het Landt: en haer inkomste ghedaen hadde, binnen de stadt van Berghen in Henegauw, daer sy seer heerelijck onthaelt was. Haer af-wesen niet langer konnende ghederven, is met allen haren staet van den Hove derrewaerts ghetrocken, om de selve te gaen begroeten.

De Koninginne verstaende dat hare Hoogheydt naer Berghen quam, om haer

haer te verwillekommen, en dat ſy nu meer als de helft van den wegh ghedaen hadde: heeft de peerden doen in de karotſe ſpannen, den heelen treyn doen op-ſitten, om op het heerelyckſte deſe goede Princerſſe teghen te ryden, een goede halve myle buyten de ſtadt. Den tryn krijght malkanderen in het gheſicht, beyde de karotſen die naerderen, men hout de peerden ſtil: deſe twee Edele perſoonen gaen te karotſen uyt, en door een onuyt-ſprekelycke vreught, en liefde inne-ghenomen, omhelſen malkanderen met alle vrindelycke gheneghentheydt. Naer dat deſe om-helſinghen met alle uytwendighe teeckenen van vriendtſchap, en inwendighe beweghingen van liefde, door de tuſſchen-kommende woorden, om de ſelve uyt te drucken, een weynigh tydts geduert hadden: ſoo is de Koninghinne met de *Infante* weder in de karotſe ghegaen, en beyde ghevolght van hunnen ſtaet van 't Hof, hebben hun inkomſte gedaen, binnen de ſtadt Berghen: al waer eene verdobbelde vreught was onder de Borghers, die 't ſelve door het afſchieten van hunne muſquetten, en 't loſſen van het Canon, wyt ende breedt bethoont hebben. Van Berghen zyn ſy te ſamen ghereden naer het Kaſteel van Mariemont, daer ſy ſeer heerelyck zyn ontfanghen gheweeſt, tot het toe-bereyde noen mael, daer niet en ontbrack, van allen het ghene dat op een Koninghlijcke taeffel ſoud' moghen gheſtelt oft ghewenſcht worden. Van daer zyn ſy voorts ghetrocken, om in de Princelycke Stadt Bruſſel, de Borgherye met hunne teghenwoordigheydt te vereeren: die hun uyterſte beſte deden, om deſe twee edele Perſoonen, als de Koninghinne en hun Hertoghinne in te haelen.

ALſſer nu tot Bruſſel, de ſekere tydingen ghekomen waren, van de innekomſte der *Koninghinne*, die de *Infante*, ſoo voorſeyt is, teghen ghereden was tot Berghen in Henegauw: ſoo hebben alle de Heeren ende Ridders hun bereedt ghemaeckt, die hier noch waren, om de *Koninghinne* teghen te gaen. De Heeren van de Magiſtraet, hebben oock ſeer yverigh de ghebođen, die ſy van de *Infante* ontfanghen hadden, in het werck gheſtelt, om te vereeren de inkomſte van de *Koninghinne*, met alle teeckenen van blydtſchap, die het moghelyck was voor den dagh te brenghen: het ghene ſy op hun beſte ghedaen hebben, naer dat de kortheydt van den tydt het ſelve toeliet.

In-komſte van Maria de Medicis. De la Serre entrée de la Reine Mere. fol. 15. & ſeq.

In den achternoen van deſen blyden dagh, van deſe ghemeyne feeſte, den derthienſten Auguſti, van 't jaer duyſent ſes hondert en eenen dertigh: ſoo hebben de Heeren van de Magiſtraet, ter ſtede doen uyt-trecken, thien Compaignien Borghers ſeer rijkelijck ghekleedt, en noch beter ghewapent, in het ghetal van ontrent vier à vyf duyſent mannen. En deſe kryghs-bende van de thien Compaignien, hadde ordre van ſtil te houden, een ure buyten de Stadt, in een groot velt gheleghen op den kant, langhs waer hare Majeſteyt moeſt voor-by paſſeren. De vyf gulden, elck beſtaende uyt twee hondert van de treffelyckſte Borghers, waeren oock geboden uyt de Stadt te trecken, en ſtil te blyven, een half myle naerder de Stadt, het welcke

ſy deden in eene ſeer goede ordre. Men hadde noch op de wacht gheſtelt, op de Bollewercken van de Anderlechtſche Poorte, langhx waer hare Majeſteyt haer in-comſte moeſt doen, dry hondert Borghers van de aenſienelijckxſte der Stadt, en de ſelve plaetſe was beſet met een groot ghetal ſtucken Canon. Waer by dat ſtonden de Canoniers, met de brandende lonten, ghedurich den tydt verwachtende om hunne neerſtigheydt te bethoonen, in het af-ſchieten van de ſelve.

Op de Poorten van de Stadt en langhxſt de Veſten, ſoo ſagh-men een ontelbaer getal, yſere ſtucken en Kamers, allen bereyt om op haer in-comſte af te ſchieten: terwylent datter twelf Trompetters, ter ſelver plaetſe waren ſpelende, om de wachtende Borghers wat te vermaecken. Tuſſchen de twee Poorten, waſſer geſtelt eenen Theater, met verſcheyden trappen, beleyt met root Laecken, daer de Heeren van de Magiſtraet hun plaets hadden ghenomen, verwachtende de Koninghinne, om haer te verwillekommen, en veel gheluckx te wenſchen, over haere gheluckighe over-komſte.

Ontrent den vier uren, ſoo is den Marquies de Sainte Croix, verſelt met veel Adel, en een ontallijck ghetal van Cryghs-Overſten en andere, ſoo te Peerde als in de Carotſe, de Koninghinne te ghemoet ghereden. In het geſicht van de Carotſe van haere Majeſteyt, daer haere Hoogheydt oock in was, ſoo hebben alle de Heeren voet ter aerde gheſtelt: en hebben de *Koninghinne* en *Infante* ghegroet, elck hem ontlaſtende van den ſchuldighen plicht, daer ſy aen deſe twee uyt-muntende perſoonen mede veebonden waren.

Op het aenkomen van de Koninghinne, ſoo hebben de thien Compaignien Borghers, de teeckenen van hunne blijdtſchap voor-gheſonden: met duyſende Mouſquet-ſcheuten af te ſchieten, en dat tot dry reyſen achter een. en de vyf Gulden om hun naer te volgen, en van hunnen kant hun vreughden te kennen te gheven, hebben als de andere dry-mael los gheſchoten.

Als de *Koninghinne* ghekommen was, tuſſchen de twee Poorten van de Stadt, ſoo dede ſy haere Carotſe ſtille houden, in het gheſicht van de Heeren van de Magiſtraet, die met een vleytigheyt bereyt ſtonden, om haere Majeſteydt te groeten: en op den ſelven tydt, is naerder by ghekommen. Den Raedt ende Penſionnaris der Stadt, en heeft de *Koninghinne*, van wegen ende in den naem van alle de Heeren van de Magiſtraet, met eene heerelijke aenſpraecke willekom geheeten, met op-offeringen van allen mogelijcken dienſt. Waer over de *Koninghinne* hun heeft bedanckt, en betuyght ten uyterſten voldaen te zijn. Het welcke voleyndt zynde, ſoo hebben het groot Gheſchut, de Kamers, de yſere ſtucken en de Trompetters hun laeten hooren, en elck heeft op ſijne maniere de *Koninghinne*, verwillekomt: de Klocken der Stadt, hielen oock hunnen thoon, op verſcheyden geweſten, en de groote Klock van S. Nicolaes liet haer met ſoo grooten verwonderinghe als vreughden hooren, meer als twee uren verr' buyten de Stadt.

Als ſy nu ghekommen waeren op de groote Merckt: voor het Stadts-

huys, daer hebben sy ghevonden, een nieuwe Compaignie van dry hondert Borghers, op hun voordeel ghewapent ende ghekleedt: die de plaetse omringhelde, om het inne-komen te bewaeren. Sy en lieten niet achter, hun in het voorby gaen, met 't lossen van hunne Mousquetten te begroegroeten, mits sy de Waepens, tot gheen ander eynde en hadden ter handt ghenomen. Het Stadt-huys was behanghen van buyten met roodt Laecken, met eenen Hemel van 't selve boven de Puyen, de welcke vervult waren met Schalmeyen, Fluyten, Trompetten en andere instrumenten, welcker gheluyt begonst de herten, door het hooren, in te nemen van blydtschap, in het aensien van de Karotse van hare Majesteyt.

Den thoren van *S. Michiel, Patroon van de Stadt*, seer konstigh op-gebaut, en dat in het midden boven het Stadt-huys, de hooghde van dry hondert een-en-dertigh voeten en een half: was behanghen tot het hooghste sop, met sekere brandende lampen, welckers licht door de vernuftheydt van den werckman, soo de verscheyden van coleur verscheen, als sy verscheyden in't getal waren: en dat soo aerdigh, dat het geheeel Stadt-huys, scheen in vlam en vier te zyn.

Haere Majesteyt, komt ten laetsten aen het Hof, welcker inne-komen en de Poorte, soo van de Baillie als Binne-Pleyn, waeren beset met een soo menighte van volck, datmen met groote moeyte moest voort gaen: haer Carotse was gelicht, van hondert witte wasse Heytsen, gedraegen door soo veel van treffelijckxste Borgers, al-te-mael met den blooten hoofden: en in deser voeghen heeft sy haer eerste in-komste ghedaen binnen het Hof.

De *Koninghinne* bleef stil, in de voor-Camer met de *Infante*, onder een Paüilloen, daer ghespannen om te ontfangen de groetenissen van de Dames en Heeren, die dat gheluck nochte eer noch niet en hadde bekommen, van haer te begroeten. In dese plaetse wast, dat alle twee de Hoven van dees groote Princerssen, noch eens by malkanderen waeren te vinden: en eenigen tydt daer naer, soo is de *Koninghinne* vertrocken met de *Infante* naer haer Cabinet, den tydt verwachtende van het Avont-mael. Alle de straeten waeren dans-saelen, mits datmen met verscheyden hoopen op de Liedekens danssten in't ronde, terwylen dat het licht vande ontsteken vreughde vieren, allenxkens dede verliesen de ghedachtenisse van den dagh: en de groote Merkt van de Stadt, en is noyt in den klaeren dagh soo verlicht gheweest als dien nacht. Want in het aensien van de vierighe Pyramiden, die daer op ghestelt waeren, soudt ghy geseyt hebben dat het eeuwigh moest branden. Op de steene Pilaren, van de Baillie van het Hof, had-men eene soo groote menighte van Lichten ontsteken, dat den weerscheyn alleen de heele Stadt verlichte: in der manieren dat desen nacht, voorby gonck onder het ghetal van d'andere, sonder bekent te worden, door dien hy soo verlicht was: en den dagh quamp doens aen, als men den selven het minste verwachten.

De *Koninghinne* binnen Brussel ghekommen soo verhaelt is, soo heeft de

Infante, alles voor-gheſtelt dat koſt dienen tot vermaeck. Den eenen dagh wierdt door-ghebracht, met de Kerck en 't Klooſter van de *Paters Ieſuiten* te beſichtighen, in welck Klooſter niet een Camer, noch Saele, noch hoeckxken in den Hof en was: oft was met yet aerdighs beſet, en bekleedt dat ſtreckte tot tydt-verdryf en vermaeck van de *Koninghinne* en de *Infante*. 't Zy door voor-geſtelde Balletten, Verthoon-ſpelen, Beeſten-gevecht en andere diergelijcke, volgens den vont en konſtige uyt-werckingen der voornoemde Paters. Den anderen dagh wierdt beſteet in het beſien van de Hooft-Kercke van de Stadt. Den derden in de wandelingen naer Laken, en de by-ſtaende dreven: nu met den Tour omme te rijden, dan in den Dool-Hof, en andere vermaeckelijcke plaetſen van het Princelijck Palleys, tot der tijdt, dat ſy een ſpeel-reyſe met de *Infante* gonck doen naer de Stadt van Antwerpen.

Maer wy ſullen hun laten gaen en de Stadt van Antwerpen hare vreughde vieren uyt-voeren, om dat wy allenxkens ſouden geraecken tot ons voor genomen werck. Soo ſullen wy oock achter laten hun beyder innekomſten, als ſy weder-gekeert zijn van Antwerpen, en op een nieuw van de Borgerye inne-gehaelt en ontfangen zijn gheweeſt: en met eenen voor-by ſlaende, de inne-komſte van Gaſto den Hertogh van Orleans, die den acht-en-twintighſten van Januarius, duyſent ſes hondert en twee-en-dertigh, tot Bruſſel by de *Infante* ghekommen is, en van haer is wel ontfanghen, en in alle vriendtſchap naer Staet onthaelt gheweeſt: ſoo iſt dat wy ons ſullen vervoeghen, tot de inkomſte van *Ferdinandus den Prince Cardinael.*

In-komſte van Ferdinandus. Le voyage du Prince Don Ferdinand. &c. traduit de l'Eſpagnol par I. Chifflet. fol. 196. & ſeq.

DES Saterdaeghs, den vierden November, duyſent ſes hondert vier-en-dertigh, is ſijn *Hoogheydt Ferdinandus Infante van Hiſpaignien, Prince Cardinael*, in de Carotſe vertrocken van ter Vueren, een luttelken naer middagh, nemende den wegh van Bruſſel. In ſijn uytkomſte wierdt hy verwacht, van de gheharnaſte Ruyter-bende, van Graef *Ian van Naſſauw*, die hem moeſten dienen voor een Avant garde, in de welcke dat waeren dry-hondert wel-ghewapende Mannen, en die ſchutter-bende van *Don Ioan de Bivero*, Commiſſaris Generael van de Ruyterye. Den gheheelen gantſchen wegh, was ſoo vol Heeren en Ruyters, rijckelijck ghekleedt, die hem teghen quamen, en van alle ſoorten van menſchen, wiens nieuwsgierigheyt niet uyt-ſtellen en koſt, ſijn Hoogheydt te ſien, dat deſe twee mylen, ſchenen veel eer te zyn eene groote ſtracte, als wel een Ruym en open Veldt.

Een half ure van de Stadt, ontmoeten hy in een vlacke pleyn, een Kryghs-bende, van acht duyſent Borghers, ſoo wel gheſtelt en geſchickt datter niet ſchoonders en was om aen te ſien: ſchietende ghedurigh op ſulck eene maniere, dat het ſcheen dat ſy waeren in een verhit ghevecht. Want de liefde en het verghenoegen, dat ſy ontfonghen van te ſien aen-kommen deſen Prince, ſtelden hun buyten poſtuer. Soo haeſt als hy was ontrent deſe Kryghs-bende, ſoo hebben ſy hem ontfanghen, met twee Koninckliјcke eerſcheuten, ſoo wel achtervolght, en in ſoo goeden ordre, dat het meer oude

de ghe-oeffende Soldaeten schenen te zyn als Borghers : en sijn Hoogheydt die soo veel Kryghs-benden gesien hadde, seyde dat dese ten minste niet en moest wijcken aen de alder-schoonste.

Syn Hoogheydt stelde hem te Peerdt, op de selve plaetse, en wat voorder soo sagh hy noch een ander Kryghs-bende, wat cleynder als d'andere, maer die inder waerheyt, in ghesteltenis en schoonte, dander ten minsten niet wycken moest. Daer naer was de bende van de Archiers, die wachten met hunnen standaert, om de plaetse te nemen by den Persoon van den Prince. Het gedrangh van de Peerden en het volck, die den voorgangh ghewonnen hadden, om sijn Hoogheydt te sien, was soo groot: dat sijn Hoogheydt wederhouden vvierdt, meer als onder-half ure, sonder konnen door te gaen, soo dat hy niet en kost aen des Stadts Poort kommen, voor den dry uren en een half naer den noen. Dese vvederhoudinghe is oorsaeck gevveest, dat sijn Hoogheydt, des nachts gonck door den meesten deel van des Stadts straeten, vvaer in de Magistraet hadden voorsien, doende draeghen een groote menichte vvitte brandende Heytsen, die sulck een claere licht van hun gaeven, dat het by naer scheen dagh te zyn.

Syn Hoogheydt wiert vergeselschapt van meer als vyfthien hondert Persoonen van Adel, soo met pluymen en linten en kanten ryckelijck gekleedt, verciert en op-ghestelt, en achtervolght van soo veel verscheyde Livreyen, dat het on-moghelijck is voor die desen uyt-nemenden schoonen treyn niet ghesien en heeft, het selve in te Beelden : den Staet van de versellinge was desen.

Don Ian de Bivero Commissaris Generael van de Ruyterye, reedt den eersten van al te Peerde, in het hooft van sijne Ruyterbende, die sterck was van ontrent hondert vyftigh Mannen, in't vvit blinckende harnasch. Den *Graeve Ian van Nassauw*, reedt daer naer, gevolght van de sijne, en een groot ghetal knechten bedeckt met rycke Livreyen, en met soo veel Trompetters in beyde dese Ruyter-benden, dat sy door hun aenghenaem gespeel, veel gaven en toe-brochten tot dese Feeste. Dese twee Ruyter-benden waren achtervolght, van alle de persoonen van Adel, soo wel van dese Landen, als van 't ghevolgh van sijn Hoogheydt; Spaigniaerts, Bourgoignons en Italianen. Den *Graeve van Puertollano*, Myn-Heer d'Andelot, de *Graeven van Reux* en van *Noyelles*, van *Grimberghen*, altemael Hoof-Meesters van sijn Hoogheydt volghden daer naer. Daer achter den *Prince van Ligne, en van Simay, de Hertoghen van Lerme, en van Havré, de Marck-Graeven de los Balbaces, de Leganes, en Daytona.* Daer naer den *Prins Thomas*, een weynigh voor sijn Hoogheydt. Syn Hoogheydt sat op een Napelsche Telle; hy hadde het wambays en broeck van goude Laecken, met eenen Carmosijnen gront-geborduert met goudt, en daer op een kassackxken van 't selve coleur: daer op, eenen Carmousijnen Armousijnen sluyer, met den gauden deger seer wel en rijkelijck toe-ghestelt. Ter zyden het Peert, gongh te voet sijnen eersten stal-meester, *Don Diego Sarmiento*, Sone van den *Grave van Salvatierra*, en de Pagiens van Sijn Hoogheydt rijkelijck ghekleedt. Achter Sijn Hoogheydt,

volghden den *Marquies Deste* sijnen opperſten Stal-Meeſter, en op ſijn ſyde gongh *Don Anthonio de la Cueva & Sylva* met den Standaert, in het middel van den *Marquies d'Orani*, den *Hertogh van Nochera*, de *Graeven de la Rivera* en van *Fuensaldanna*, en *Don Beltran de Guevara*, altemael Camerlinghen. Synen Perſoon en heel den Staet was omringhelt met Gulde-Broeders, draghende elck eene witte Tortſe in de handt. Daer naer volghden de Archiers, en naer hun een ander bende Peerde, die deſen Heerelijcken Treyn beſloot.

Syn Hoogheydt quamp ontrent de dry uren en een half, aen de Lovenſche Poort. Van de Poort ende naeſt gelegen Bolle-wercken, ſchoot-men veel Geſchut af, en het bovenſte en 't voorſte van de voorſchreve Poort, was op verſcheyde manieren verciert, en beſet met Speel-lieden en Trompetters. De Magiſtraet, die verwachten daer Syn Hoogheydt, met de ſleutelen van de Stadt, vergult, in een ſilvere ſchotel: de welcke ſy geknielt op-offerden aen Syn Hoogheydt ſoo hy daer quamp, die hy met een ghewoonelijcke, en minnelijcke gheſpraeckſaemheydt ontfongh, en datelijck weder gaf. Den Penſionaris van de Stadt, dede een aenſpraeck in het Latyn in den naem van de heele Weth, te kennen gevende met wat een verlangen ſy nu langen tydt ghevvacht hadden, op-offerende in den naem van alle, hun leven goet ende bloet. Syn Hoogheydt antvvoorde met een lacchende vveſen, vol bevallighe Heerelijckheyt, dat hy van vveghen den Koninck, ſijnen Broeder ghekommen vvas om hun te Regeren, en dat hy verhoôpte, dat ſy hun ſoo draeghen ſouden, datſe ſouden ghenieten de uytvverckſelen van ſijne goetheyt en ſijne gheneghentheyt: hun beſonderlijck bedanckende van den goede yver en genegentheyt, die ſy aen hem bethoonden. Hy is dan de Stadt voorder inne-ghegaen, vvelckers ſtraeten ganſch vervult vvaeren met menſchen, en de venſters bekleedt met ſchoone Jonckvrouwen, die daer waren in ſoo grooten ghetal, datmen geen ooghen ghenoech en hadden om het ſelven aen te ſien.

Het eerſte dat ſijn Hoogheydt dede, was dat hy ghekommen zijnde, aen *S. Goedele Kercke*, af-ſchreedt van ſijn peerdt en voet ter aerde ſetten: om te gaen aen-bidden, de *dry Heylighe Hoſtien*, die daer bewaert zijn. Den *Arſch Biſſchop van Mecchelen,* verwachte ſijn Hoocheydt aen de deure van de Kerck, met alle de Gheeſtelijckheydt. In't inne-komen, ſoo hiel hy ſijn Hoogheydt het Kruys voor, om te kuſſen, die op een kuſſe gongh knielen, dat men daer toe voor hem bereyt had'. Den Biſſchop dede een ſchoon en gheleerde aen-ſpraeck in het Lattyn: hem veel geluckx biedende, over ſyne goede over-komſte, hem bedanckende van het goet, dat ſyn komſte veroorſaeckt hadde, aen het gheheele Chriſtendom. Hem voorts ſegghende, met hoe veel wenſchen, en wat een onverduldigh verlanghen, hy verwacht was gheweeſt van groot en kleyn. Syn Hoogheydt bedanckten hem, met ſyn ghewoone minſaeme goedtjonſtigheydt, en is daer naer in de Kercke ghegaen, al-waer den *Te Deum laudamus* in't volle muſieck, met een ſeer ſoete over-eenkomminge van Inſtrumenten en Stemmen is gheſongen geweeſt.

Naer dat hy syne godtvruchtige gebeden, daer ter plaetse voleyndt hadde, soo is hy weder ghekeert, en te peerdt ghesèten, en vervolghden synen wegh, voor by de Kercke van de Paters Predick-heeren; alwaer soo hy ghekommen was, was het nacht: en doens onstackmen de heitsen, die daer waeren meer als vyf hondert. De Stadt was van sin te volmaecken veel Arcken Triumphael, Thoneelen, By-schriften, en ander vercierselen, die nu al begonst waeren, in verscheyden Ghewesten, maer sy en hadden den tydt niet gehadt, om de leste handt daer aen te doen: in der voeghen dat sy ghenoodtsaeckt zyn geweest, die achter te honden, teghen als syn Hoogheydt weder soude keeren van synen Intrede te doen, in alle d'andere Steden van het Landt.

Ick sal alleen segghen, het ghene datmen daer bereyt ghemaeckt hadde, op de groote plaetse van de merckt; het ghene maer een deel en was, van de groote wercken diemen hadd' af-gheteeckent. Van aen de strate langhs waer Sijn Hoogheydt moest inne komen, tot aen die van den uyt-gangh, was ghemaeckt eenen wandel-gangh, dwers over naer het Stadt-huys toe, van ghefchilderde en vergulde Boghen by een ghevoeght, d'een aen d'ander vast ghemaeckt, met seer aerdige ghefchilderde termen, die deselve onderstenden: en verscheyden Festons van aerdt-veyl, met klaeter gout hongh tusschen byden, van de tusschen ruymte der voorsz. Boghen.

In het middel, in't hooghste van elcken Boghe, was een witte brandende heitse: de welcke in het ghetal zijnde, van meer als twee hondert boven de vyf hondert van de Gulde, en andere persoonen, die volghden te voet: vervoeght met alle de lichten die in de vensters waeren, gaven sulck eene klaerte, dat dien avondt eenen klaeren middagh verscheen. Boven alle de voorschreve Boghen, waerender overhandt dese vier Wapenschilden: te weten, die van den *Koninck*, van Syn *Hoogheydt*, van *Oostenryck*, en van de Stadt: en in een ander Schildeken eene ghekroonde F. het gene seer veel gaf, tot de frayicheydt van het Werck.

Alle beyde de Puyen van het Stadts-huys, waeren behangen met root Laken, en vervult met Jonck-vrouwen: den Thoren van het selve, die seer groot, hoogh en van eene wondere Bouw-konst is, was allen-tomme behangen met Laterekens seer aengenaem om sien, behalven den clanck van de Trompetters, die op den selven gedurigh speelden. Syn Hoogheydt die quam daer eerst aen, als het al diep in den avondt was, een ieder dese schoone, en soo wel gemaeckte Galderye met verwonderinge aensiende. Hy reedt in eene soo goede gestelteniffe, met een soo heerelyck gesagh te peerdt, dat hy de ooghen ende herten van een iegelyck tot hem trock. Men kan niet uyt-spreken de segeningen die hy dien dagh ontfongh, en de wenschingen van voorspoet, die daer uyt-gesproken wirden. Men weende van blydtschap, om dat men eenen Prins sagh, diemen met een soo grooten verlangen versocht hadde: en men hoorden niet anders als lof en toe-juyckeningen, al-waer men hem keerden oft vvenden.

Van daer gonck hy door de Heuvel-straet den Steen-vvegh op, en ghe-

kommen aen het Kanter-steen, keerden de straete af naer de Kercke van de Paters Jesuiten, van waer hy op gongh door Sint Anne-straet over de groote Pleyn van den Savel, en quam ten seven uren in het Paleys van de Koninghen Moeder Haere Majesteyt quam Syn *Hoogheydt* ontfangen, in de voor-kamer daer sy gewoon vvas te ghemoet te kommen, de *Infante Isabella* Moeye van Sijn *Hoogheydt.* In het aen-kommen, dede hy een diepe eer-bewysinghe aen hare Majesteyt, en daer naer vertrock hy hem als door eer-biedinge: de *Koninghinne* quam voort tot hem met open armen, en doens kusten Syn *Hoogheydt* haer eens, haer groetende op de maniere van dese Landen.

De *Koninghinne* die seyde, dat hy haer wel hadde doen wachten, maer dat hy syn achter blyven vvel vergolden hadden, met eene soo besondere en groote victorie: en dat hy haer de blydtschap quam vveder gheven, en allen dat sy verloren hadde, door de doodt en't droevigh af-sterven van d'*Infante*: en *Sijn Hoogheydt* antvvoorde haer op alles, met eene aerdighe soet-hertigheydt naer gevvoonte. De *Hertoghinne van Orleans*, Suster van den *Hertogh van Lorrainen*, die vvas daer tegenvvoordigh, maer *Sijn Hoogheydt* en groeten haer niet, dat achterhoudende om haer in haer huys te gaen be-soecken, willende dat dese begroetinghe alleen soude voor de *Koninghinne* zijn.

Naer dat dese voleyndt was, is hy weder te peerdt gheschreden, en ry-dende voorby de ongeschoeyde Carmeliten, door de oude Coudenbergh-sche-poorte, soo is hy in het Hof gekommen: het gene hy wel bereyt vont, verciert en behangen naer behooren. De Stadt van Brussel, heeft haere vreughden en blydtschap te kennen ghegeven en voor-ghestelt, dry daghen achter malkanderen, met veel groote en verscheyde vreughde vieren. En daer en was niet een huys in de stadt, dat niet en bethoonde in het openbaer hare besondere blydtschap, over de gheluckige inne-komste van *Sijn Hoogheydt den Prince Cardinael.*

Den *Prince Cardinael*, soo voorsz. is, binnen Brussel ghekommen, en heeft niet langh gherust, maer heeft alle de steden van Vlaenderen, in't begin van't jaer vyf-en-dertigh geweest besichtigen, en van allen voor-raet van oorloge wel doen versien: waer naer tot Brussel weder-gekeert zynde, is seer heerelyck inne-gehaelt. Want de wercken en Arcken Triumphael, die in November van't voor-leden jaer, tot sijn eerste inne-komste waren be-reyt, en half vol-maeckt gheweest: die waren nu soo veel te schoonder ver-ciert, en heerelijcker uyt ghevrocht. En door alle dese Arcken, en voor-by de Thoneelen en Verthoon-plaetsen, is hy naer het Koninghlijck Palleys ghegaen, met een soet vernoeghen over den yver, en ghenegentheydt van de Borgers tot sijnen persoon.

De Borghers uyt eene in gheboren goetheydt, en yver-drift tot hunnen Prince, om te verbeteren, het ghene dat om de kortheydt van den tijdt, in de leste in komste was achter-ghelaten: hebben alle teeckenen van blijdt-schap door verthooningen, eer-spelen en vreughde-vieren aen-ghewent,

om

om hunne uyterste ghenegentheydt te bethoonen. En gelijck als'er in de gansche stadt, niet een huys-gesin en was, dat sijne vreughden niet en bethoonden, door iet voor den dagh te brenghen, dat hun moghelijck was uyt te wercken: soo en wasser oock buyten de stadt in de omme-ligghende Dorpen en Steden, niet een menschelijck herte, dat hem niet en verheughde, als sy door het luyden van de groote klock, door het ghedurigh af-schieten van het groot gheschut, gewaerschouwt wierden dar *Sijn Hoogheydt den Prince Cardinael*, voor een tweede reyse sijn inne-komste dede, binnen de stadt Brussel, in sijn Princelijck Palleys.

Naer dese inne-komsten heeft hy hem met alle vlyt, in ernst tot de regeringe van't Landt begheven: en is in de selve, den negensten October duysent ses-hondert een-en-veertigh gestorven. En gelijck van het af-sterven van de *Infante*, *Isabella Clara Eugenia*, in des Landts-regeringe gheweest is, *Don Francisco de Moncada, Marquies d'Aytone*, tot de In-komste van *Ferdinandus Prince Cardinael.* Soo ist van gelijcken, dat van de doodt van *Ferdinandus*, tot de In-komste van den *Arsch Hertogh Leopoldus*, hier het bewin van de Regeringe gehadt hebben: *Don Francisco de Mello*, en naer hem, *Don Emanuel de Moura Cortereal, Marck-grave van Castelrodrigo.*

DEn *Arsch Hertogh Leopoldus Guillielmus*, is den elfsten dagh van April, in 't jaer duysent ses-hondert en ses-en-veertigh, ghe-kommen binnen de stadt Brussel. De Heeren van de Magistraet hadden de Borgers naer gewoonte belast, in volle vvapenen ter steden uyt te trecken, om hem inne te haelen, het gene sy met vlijt, en met eene groote begeerte en verlangen, om den *Arsch-Hertogh* te sien gedaen hebben. Alle behoorelijcke bereytselen, waren aen de Lovensche poorte aen-ghestelt: maer zijn *Hoogheydt*, de Sadt naerderende, tot ontrent wat meer als een half ure, heeft den wegh verandert, en is des avonts tusschen den sevenen en achten ter Caudenbergh-poort, lanckx waer hy niet verwacht wirdt, binnen ghekomen: met eenen seer heerlycken en seer grooten treyn. Ter poorte inne-gereden, is hy de boven deure van de Warande inghetrocken, naer het Princelyck Palleys. Als hy daer wat gherust had', is hy naer finter Goedelen Kercke ghereden om syne gebeden te storten, volghens syn Godtsdienstige Godtvruchtigheydt, terwylen de Sanghers den *Te Deum* songhen in't volle Musieck, en de menschen van alle kanten van de Stadt quamen aen-gheloopen, om syn aen-ghekomen *Hoogheydt* te sien.

In-komste van dẽ Arsch Hertogh Leopoldus.

De beleghcringen die hy ten tyde van syne regeringe gedaen, en de victorien die hy door't inne-nemen der Steden bekomen heeft, ter syde stellende: sullen allen de Feesten ghe schiedt, ten tyde dat hy binnen Brussel was voor ooghen stellen, om buyten ons voor-nemen en voorwerp van de Eer-Triumphen niet te verloopen. En al is het soo, dat de voorgaende, met meerder heerlyckheydt en pracht zyn uyt-ghevoert gheweest, het sal oock vermaeckelyck zyn de selve te overlesen, dies te liever om dat de sel-

ve in onſen tydt voor-ghevallen ende gheſchiedt zyn.

Voghel-ſcheut van den Hertogh van Lorrainen.

DEn Voghel-ſcheut van den *Hertogh van Lorrainen*, heeft een dry dobbel tydt-verdryf by ghebrocht aen onſe Stadt. Want als hy in het jaer duyſent ſes-hondert neghen-en-veertigh, op den Mey dagh den Vogel af-gheſchoten hadd', ſoo was de heele ſtadt vol vreught met de twee naer-volghende daghen: alſwanneer de Gulden Broeders hunnen nieuwen Koninck, en den Koninck ſijne Mede-Broeders en ghebueren, Heerelijck aen een wel op-ghediſchte Tafel onthaelden, en dat voor ſijne wooninghe alle ſoorten van vreughde-vieren wierden aen ghesteken.

Bruſſelſchen Omme-ganck.

DEn Omme ganck van de Bruſſelſche Kermis, hadd' oock iet meer als ghewoon: Want in't hooft van de Coloveniers Gulde, quam het Tymbal met de Trompetters, achter-volght van een bende Ruyters in't wit harnaſch met gele ſyde rocken; naer deſe reedt eenen ſchoonen Triumph-waghen, achter deſen waghen quamen hondert voet gangers, in 't root ſcharlaeken, naer welke noch volghde twee andere waghens ſeer konſtigh en koſtelijck, met ſijne bedietſelen verſien. Naer welcke de Gul-de-broeders, begiftight van den Koninck met eenen gelen ſijden ſluyer, in ſeer ſchoone ghelitten voort-quamen, en den *Hertogh* ſelver als Koningh, quam van achter en ſloot den treyn.

Dit te gaeder als kleyne ſtaeltiens, van't ghene hy van ſin was voor te ſtellen, op ſijne Konincks feeſte: ſoo is 't dat de groote merckt wiert bereyt gemaeckt tot een ſeer heerelijck ſteeck-ſpel over den lyſte: en mits de voorgaende eeuwe daer wel is af voorſien geweeſt, en dat dit by naer het eenigh is van deſe die wy beleven: ſoo ſullen wy de volle gheſchiedeniſſe van het ſelve voor-en dagh halen

Tournoy ſpel op de Merckt.

IN het midden van de groote Merckt, wierdt een langh en hoog af-ſchutſel van berdt ghemaeckt, om de Ruyters van beyde kanten teghen een te loopen, en de ſteenen wierden beſtroyt met ſavel en aerde teghen het uytſchuyven van de peerden. De Merckt, ſoo bereyt, en alle de kleederen en behanghſelen van de Ruyters met hun vierige wapens, tegen den benoemden dagh wel toe-gheſtelt zynde: ſoo heeft het volck der omme-ligghende ſteden en dorpen, door de Borghers van Bruſſel van't ſelve gewaerſchauwt, hem naer Bruſſel begheven, en zyn te ſaem ghelijck met de ingheſeten naer de Merckt ghegaen, om het aenſtaende ſteeck en tournoy-ſpel, met vreughden te ſien ende te beſchauwen.

Den tweeden Sinxen dagh van het jaer negen-en-veertigh van deſe loopende eeuwe, de Merckt met volck, de venſters met licht en Jonckers en Dames vervult zynde, de huyſen ſelf tot boven in de goten en op de tacken, belaſt met het op ſtaende ghetal van duyſent aenſienders, *Sijn Hooghheydt Leopoldus* ghenoot tot deſe vreughden op het Stadts-huys ghekomen: ſoo en wierdt daer met groot verlanghen, niet anders verwacht, als de Ruyters, uyt-werckers van deſe Tournoy-ſpelen.

Naer

De klock begonſt te rammelen en ſloegh neghen mael achter een, alſmen de Ketel-trommel en de Trompetters van verre begonſt hooren aen te kommen. Een ieder was in verlanghen hoe dit ſpel een beghin ſoud' nemen, en hoe men het gheklanck van Trommelen en Trompetten naerder hoorden aen-komen, en hoe men de blickeringhen van 't naerderende licht beter ghewaer wierdt, hoe de herten meer in begeerte waren van het ſelve aen te ſien. Het volck quam met duyſende de Heuvel-ſtraet uyt gheloopen naer de merckt, midts de Ruyters aen quamen tot het voor-bereyde ſpel.

Den Tymbal en Trompetters die kommen op de Merckt, den Capiteyn ſeer heerelijck en rijkelijck ghekleedt volght hun naer, den eerſten en het hooft van ſijne Ruyter-bende. De Ruyters volghen hem in, elck met een Heits in de handt, in het volle harnaſch tot den ſtorm-hoet toe, ſeer wit en ſchoon blinckende als ſilver. Van den gordel nederwaerts hongh daer af, eenen gelen ſyden rock, en de ſchauderen waren beſet met ſtricken van ſilvere flours. Deſe inne-kommende zijn ghereden twee en twee, met de brandende Tortſen ront en om de Merckt, en hebben hun ſoo op verſcheyde plaetſen gheſtelt, om de plaets te beter te verlichten. Soo haeſt en ſtonden deſe niet ſtil op hunne beſtelde plaetſen, oft een ander Ruyter-bende volghde deſe naer: en deſe tweede waren al-te-ſamen ghekleedt op ſijn Turcx, met groote houte ſabels in de handt, de welcke ſeer wonderlijck branden: ſoo dat daer op eene ſeer aerdighe maniere, veel vier-werck uyt vloogh. Deſe met de brandende Sabels de Merckt om rydende, ſtelden hun oock op de aen-ghewesen plaets. Doens volghde daer een bende ſwerte Mooren, met den boogh en den pijl in de handt, en de pijlen waren ſoo aerdigh toe-ghemaeckt, dat uyt de ſelve in 't ryden veel vier-werck uyt vloogh. Als deſe de merckt inne-ghekommen waren, en als de voor gaende ſtil ſtonden, ſoo volghden de vierde Ruyterbende, met groote dicke mutſen op den kop, op ſijn Tartars, elck met een knodtſe: en deſe knodtſen ſpoghen vier en vlam uyt, met ſoo grooten ghedruys, dat het verr' buyten de merckt gehoort wiert.

Deſe vier Ruyter-benden, op de vier gedeelen van de Merckt in 't ronde ſtaende, ſoo quamen daer hondert mans, gheboren Lotteringen, die voort trocken dry ſeer ſchoone Triumph-wagens.

Den eerſten was den Bergh *Parnaſſus*, daer de *Neghen Muſen* met *Apollo*, door het ſoet gheluyt, van hun t'ſaem ghevoeghde, inſtrumenten en heldere ſtemmen, eene ſoo ſoete melodye uyt-gaven dat het een vreught om hooren was. Daer naer volghden eenen grooten hemelkloot, beſchildert met alle de groote en kleyne ſterre-lichten des Hemels. Op den derden die volghden, ſoo ſaten alle de Goden des Hemels met hun ken-teeckenen volghens de beſchrijvingh der oude Poëten. En in 't midden van deſe Goden, ſtont een gedeckte taefel, met ſpijs en dranck wel verſien, daer aen ſaten en aten, de dry Keyſers van de Kolovenniers Gulde, met den nieuwen Koningh den *Hertogh van Lorrainen*, en al de Goden en wat daer op den waghen was, hadde het hooft met een lauwer-

S kroon

kroon bekroont. Rondt-omme den waghen gongen des Hertoghs Pagien, met brandende tortsen in de handt, en soo ghekomen tot voor het Stadt-huys bleef daer stille, alwaer onder het gheklanck van het tymbal, en keteltrommels, terwylent datter een vierwerck af-ghefchoten wirdt: den Koninck met sijn gesellschap, eenen grooten kop vol wijn uyt droncken, op de ghesontheydt van den *Arsch Hertogh Leopoldus.* Dit ghedaen zynde, zyn sy voort-ghereden tot aen d'ander zyde, daer de wagens met het voet-volck bleven stille staen.

Den Koninck van den wagen gaende, spronck te peerde, om de Ruyters die op de vier quartieren vande Merkt stonden, te bestieren in den strijt.

D'eerste Ruyter-bende van *Europa* stelt haer daer op aen, om die van *Africa* te bevechten: sy nemen den Toom in den mont, 't Pistool in de handt, met een brandende Tortse in d'ander, loopen sy teghen malkanderen aen, d'een op d'ander schietende, dat het een vvonder om sien vvas: het ghene meer als eens herhaelt wierdt. Die van *Asia* en *America*, Turcken en Mooren, quamen naer dese te velde, sy schoten verscheyde reysen op malkanderen: soo datmen niet als vier en vlam en sagh, en den strijdt en vergonck soo niet, oft eenighe vielen oock sonder ghequetst te zyn van hunne peerden.

Desen strijdt ghestilt en ten eynde, en de Ruyters op hun voorighe plaetse gereden zynde, soo vvas een ieder in verlangen wat voorder gefchieden soude: soo wierdt daer op de schouderen van vier kloecke mannen, eenen Ridder van voor' en van achter gemaskert op 't Thonneel gebracht, de spies en den Schildt ter handt draegende. Syn Peerdt bereyt tot het Steeck-spel wiert daer voor hem gheleyt. Vermomde Persoonen, als Leeuwen en Beiren, en andere als Gheesten in 't wit gekleedt, droegen d'een vier in de handt, en d'ander op het hooft, schynende een helsch vergaedert geselschap by een te zyn. Den Ridder, die een groote menighte Fuseyen onder het volck wierp, gedraghen zynde tot by den op-ghestelden Tournoy-lyste, soo is hy te Peerdt gesprongen, beroepende de kloeckste van de rondt-omme de Merckt staende Ruyters, om met hem een lancie te breken: die daer niet en ontbraken. Want een goet getal van de selve, in de Steeck-baen komende soo zynder tot een soet vermaeck van de omstaenders, een goet ghetal Lancien ghebroken, tot eere van de mede-spelende Ruyter-knechten.

Als dit spel naer langh gheloop, ten lest' een eynd' genomen hadde, soo wiert den Aerdt-kloot aenghesteken, die met sulck een ghewelt, een seer groot getal van locht en ter aerde slingerende Fuseyen, met tusschen gemengelde slaegen uyt-gaf, dat het scheen dat de volle Merckt in vier en vlam was: en de slaegen van den Aerdt-kloot voort-kommende, met den klanck van het Tymbal en Trompetters, de vlam en blickeringen van de ontsteken tonnen op de staecken, gaeven een soo vremde, nochtans aengenaeme ververthooninge, dat men den eyghendom van 't selve, aen die 't wel besien heeft, moet laeten tot beter uytdruckinge: soo wy eenige niet hebben waerghenomen.

De

De voetgangers hadden oock hun deel in 't spel, de Gulde-Broeders van d'een, de Lotteringen van d'andere syde, die wacker met de Musketten malcanderen naer het lyf toe-schoten: en dat vermaeckelijck was, en het ghenoegelijckxste van allen, datter voor elcke Compaignie dry Mannen waren, die met de Hellebaerden teghen een vochten, en in het vechten en vlogh daer anders niet als vlam en vier uyt de selve: dat een soet tydt-verdryf by brocht, met veel vreughden aen de ommestaenders. Dese Feeste soo in volle vreughden ten eynd' gebrocht, soo zyn alle de Ruyters, in goede ordre soo sy ter Merckt inne ghekomen waeren, wederom langhxst de Boter-straet uyt-gereden, achtervolght van de voet gangers: en de Wagens van de Merckt reydende, hebbe de selve ghelaeten sonder voordere vreught vol vlam, vier en roock: en al de menschen die daer waeren, die zyn naer huys ghegaen, verbleyt van het selve ghesien te hebben, met cleyne hope van dierghelijcken noch te beschauwen.

Soo dit Steeck-spel, sijn vreughden heeft gehadt op de groote Merckt, de hondert Jaerighe Feest van het graeven van de Vaert, heefter oock een deel op hare plaetse by ghebrocht. *Vreughde-spelen op de Vaert over 't hondertste jaer van de graevinge.*

Den negenthienden Junii, duysent ses hondert ende vyftigh, ter gedenckenisse dat hondert jaeren gheleden, was begost te maecken het seer profijtelijck werck voor dese Stadt, de nieuwe Schipvaert. Soo ist dat in de selve, van aen het Veer-huys tot aen de Brugghe by de Craen, seer vermaeckelijcke Vreughde-Feesten gheschiet zyn. Men trocker naer den Paellinck, men stack met Lancien om prys: en die de Gans kost trecken, behiel de meeste eer. Maer het is onghelooffelijck wat al vreughden, dat veroorsaeckten die Paellinck treckers, als sy som met den kop om laegh in 't water vielen: als de Gans-treckers tot op 't sop van den Mast op-ghehaelt, we'er af-rolden in 't water: en als d'een den anderen met de lancie in 't water over-rugh stack. en in dese vermaeckelijcke water spelen, soo wiert den heelen achternoen over-ghebracht.

Als de verwinnaers hunne prysen bekommen hadden, soo is alles uyt de Vaert ghedaen, dat aen de andere inne-kommende Schepen belet kost doen. Soo haest en waeren dese niet van daer, oft men sagh'er eenighe Zee-monsters inne-kommen, op wiens rugh Zee-Goden saeten, die oock in het waeter het vier deden branden, door een menighte van Vier-werck dat sy gedurigh van hun wierpen. De Reusen quaemen oock dansende te Scheep de Vaert in, en de Vaert was ront-omme beset met staecken ende brandende tonnen. En de vreughde-vieren die daer aen-ghesteken vvierden, en de verthooningen, en dans-spelen, hielen de aensienders soo langh besigh eer sy voleynt vvaren: dat het midder-nacht vvas en meer, eer een yder kost 't huys geraecken.

Dese Vreughde-Feest, is 't Jaer daer naer achtervolght, door den Voghel-scheut van sijn *Arsch-Hertoghlijcke Hooghheydt.* Want den dry-en-twintighsten April, dusent ses hondert en eenen-vyftigh, ghenoot zynde om met die van S. Jooris Gulden den voghel te schieten, soo is den toeval voor *Voghel-scheut van Leopoldus.*

hem

hem geweest, want den Voghel af-schietende, heeft de heele Stadt in vreughden gebrocht. *Sijne Hoogheydt* hem vertreckende by den *Graef van Garcie*, heeft daer de gheluck wenschingen van alle de grooten ontfanghen. Daer naer met groote vreughden naer 't Stadt-huys gheleyt, soo heeft men alles aengheweent dat tot al-ghemeene blijdtschap verstrecken konst. De vieren en vier-wercken wierden aen-ghesteken, onder het af-lossen van een goedt deel Canon. Dat noch twee daghen daer naer van ghelijcken gedaen wiert: ende meest s'ander-daeghs, terwylent daer op het Hof eenen Heerelijcken en Koninckklijcken maelteyt gehouden wiert.

Omme-ganck vol vreughden. Syn Hoogheydt naer sijn ghewoone goedthertigheyt, en heeft de goede Mannen van welcker Gulden hy Koninck was; niet willen onbegiftight laeten in den Omme-ganck gaen: maer naervolghende de *Infante Isabella Clara Eugenia*, heeft alle de selve in 't nieuwt ghekleedt, met roode Sattyne broecken, witte wambayssen, witte swerte en roode pluymen op den hoet, Bandelier en kaussen van 't selve couleur.

Dese soo op-ghestelt, hebben de Kermis-feest een vermaeckelijck aensien toe ghebrocht, die gheschiede den een-en-twintighsten Mey. En de Jongheydt van de Stadt, de Studenten van het Collegie der E. E. Paters Jesuiten, zyn in de selve seer triumphantelijck te peerde ghereden, achtervolght met Triumph-Waghens. Welckers beduydenissen het naervolgenden uyt beelden. Eerst quaemen de Schutters eertydts vermaert, die wenschten den nieuwen Koninck veel geluckx in dese reden te Peerdt, den *Prins Meleager* met sijn Jaghers, naer den welcken dat volghden de Mooren. *Iason* met de Vorsten van Griecken-Landt gevolght van de Turcken. *Penthesilia* met de *Amasones*. Dese Troupen voeghden hun op de Merckt booghsghewys te saemen, verthoonende den glorieusen Boogh' van Syn *Hoogheydt*.

In 't midden van de Merckt, voor het Stadt-huys, stondt een verheven maer vlacke Tonneel placts, en de Liefde met syn Mede-gesellen van de wagens kommende, quamen daer naer den Vogel-schieten. Onder het schieten quam *Diana*, maer soo den Vogel de Schutters ontvloogh, soo seyde de Goddinne, dat dat een teecken was, dat Syn *Hooghheydt* voor altyt soude moeten Koninck van de Gulde blyven. De Mede-gesellen van de Liefde, ontfangen hebbende van *Diana* den Papegay, den welcken syn *Hooghheydt* af-geschoten hadde, vereeren hem dans-gewys met de breuke. *Iupiter* te naerganck kommende, vermeerdert de gemeyne blydschap, vvillende geven aen desen Papegay een altydt durende leven, doet hem door *Diana* bewaren, in de vvellustige Boschen *Elisij*: maer voert den Arent van het Huys van Oostenryck op den Triumphanten Regen-bôgh naer den Hemel. En alle de Trouppen die vereeren den Arent, op synen Triumphanten Bôgh, met toe-wenschingen van alle gheluck en goet. De Studenten, speelden alle dese dingen soo aerdigh en soo bevalligh uyt, met alle syne verthooningen dat het een vreught was om aen te sien: en Syn *Hooghheydt* selver was in alles ten uyttersten verghenoeght: en soo dese Spelen voleynt wae-

waeren,soo zyn dese vremde ghekleede Ruyter-benden tet Merckt uyt-ghereden, en de Feest heeft met den dagh een eynd'ghenomen.

DEn dry-en-twintigsten December,in 't Jaer sesthien hondert en vier-en vyftigh, soo is Syn *Hoogheydt Leopoldus*,met alle de Heeren van het Hof, in de Carotse smorghens ten seven uren uyt de Stadt ghereden naer Willebroeck, om de *Koninghinne van Sweden*,tot Willebroeck te ontmoeten. De *Koninghinne* in de vergulde antwerpsche jacht,en syn *Hoogheydt* in syn carotse beyde tot Willebroeck aen-ghekommen, soo zyn de wederseydsche groetenissen en verwillekommingen in alle beleeftheydt en minsaemheydt geschiet: naer de welcke sy te gaeder gegaen zyn tot het noenmael, het gene daer seer heerelyck en kostelijck was toe-bereyt. Dit geeyndight, soo zyn dese twee Edele Persoonen, getreden in de Princelyck Jacht, en hun Hof-gesin in andere Vaer-schepen, en hebben soo den wegh vervolght tot aen de Laken-brugh. Aen de Laken-brugh wirt op hun aenkomste ontsteken een Vier-werck, dat een ken-teecken was voor een ander, datter stont boven de Poort van de Stadt op de Vaert-brugghe :het gene syn vier-pylen by wylen om hoogh schietende, en van allen kanten vier en vlam uytwerpende, bleef branden soo langh als de Koninghinne in de Vaert was aen-kommende met de Princelycke Jacht, en verthoonden met vlammen seer konstigh haeren naem *Christina*. De Dycken van de Vaert waeren beset met staecken met brandende tonnen, en de Borgerye stondt daer in volle Wapens,die welcke dry mael by keer los schoten, in't voorby vaeren vande *Koninghinne*. Alsoo ghekommen zynde in de Stadt, ontrent den acht uren en een half, het Gheschut dat op de naest-gelegen Vesten gestelt was, dat heeft hun gegroet, en de Princen Jacht die is aen-ghekomen aen eenen houten Terdt met syn opgaende trappen, ryckelyck behangen en beleyt met Tappyten. Daer hielp Syn *Hoogheydt* de *Koninghinne* uyt het Schip, en de Heeren van de Magistraet, haer hunne eerbiedige groet met verwillekommigen gedaen hebbende,soo heeft sijn *Hoogheydt* haer gheleyt, naer sijn Carotse rijkelijck met Perels en ghesteenten verciert, ghetrocken door ses witte Peerden,en heeft de *Koninghinne* daer in geset en heeft hem ghevoeght neven haer. Den *Graef van Fuensaldaigna* reedt voren, met allen de Karotsen van het Hof en de Officiers van het selve.

Inkomste van de Koninghinne van Sweden.

Dese groote *Koninghinne* en desen Edelen Prince namen hunnen wegh naer het Hof,ghevolght zynde met hondert vyftigh Carotsen met ses peerden, en meer als vier hondert andere, tusschen het licht van een ontelbaer getal heitsen, en vreughde-vieren, die op den selven tydt door de heele Stadt ontsteken waeren, onder het af-schieten van het Geschut, gemengelt met dt toe-juygheningen van duysent menschen, die op straet stonden daer desen Treyn voorby reedt.

Op de Merckt waeren de grootste Vieren, staende alle de tonnen op de Staecken in brant, den Thoren van Sinte Michiel behangen met Lanterekens, terwylent de Storm luyt tusschen het spelen op de Klocken, de Trompetten en het Tymbal. Het Hof had' oock syn deel, in dese blyde vreugh-

de Vieren, midts het van buyten in vier en vlam ſcheen. De *Koninghinne* met den *Arſch-Hertogh* tot in't Hof ghekommen, ſoo heeft-men aen de *Koninghinne* een verblyf-plaets aen-ghewesen, verſien van alles dat in een Koninghlijck Palleys koſt gewenſt worden: daer ſy van alles ſeer heerelyck gedient wirdt. De vreughde Vieren die deſen dagh begonſt wirden, wirden de twee naervolgende daghen wederom hernomen: en s'Vrydaghs daer naer, ſoo heeft de *Koninghinne* haer vermaeck genomen, in het ſien van een ſchoon Vier-werck, dat ontſteken wirdt in de groote Pleyn van't Hof: dat ſeer konſtigh gemaeckt, en aerdigh om ſien was, het gene tot vernoegen van allen, wel uyt-ghevallen is.

Achterlatende de Dans-ſpelen, met het groot Ballet van de werelt, die den vier-en-ſeſſentwintighſten Februarij, duyſent ſes hondert vyftigh, in het Hof gheſchiedt zyn, ter oorſaecke, van't Houwelyck van hunne Konincklycke Majeſteyten van Hiſpaignien, als oock een ghetal dierghelycke gheſpeelt, den vierden, vyfden en ſeſden Februarij, duyſent ſes-hondert vyfen-vyftigh. Soo is't dat wy de *Koninghinne* naer Italien ſullen laeten ryſen, die den een-en twintigſten vertrocken is van Bruſſel, en *Syn Hoogheydt Leopoldus* van ghelijcken: die den achtſten Mey het Jaer daer naer, naer Duytslandt vertrock, om te kommen tot d'in-komſte van *Syn Hoogheydt Ioannes van Ooſtenryck.*

Inkomſte van Don Iean van Ooſtenryck.

DEn elfſten Mey, duyſent ſes-hondert ſes-en-vyftigh, ſoo is *Syn Hoogheydt Don Ian van Ooſtenryck*, vergheſelſchapt met den *Marck-Graeve van Caracena*, ende alle de grootſte Heeren van het Landt, en andere die hem teghen-ghereden waren tot Scherpen heuvel, uyt Loven vertrocken tuſſchen dry en vier uren naer den Middagh, en is tot Bruſſel ghekommen ontrent den acht uren. Al de Borghery wel ghewapent, en op het heerelijckxſte toe-gheſtelt, hadden in-ghenomen meer als een myle weeghs, gheſtelt in verſcheyden ghelitten, en loſten menigh-mael hunne Muſquetten in het voor-by-ryden van de Carotſe met den Prins. Voor *Syn Hoogheydt* reedt eene groote menighte Carotſen, met perſoonen van Adel van deſe Landen. De Ruyter-bende van de Hetſiers, en die van de Garde, die reden oock vooren uyt, en de derde van achter: met een ontelbaer getal Edel-mannen, in ſeer goede ordre wel op-geſeten, en met alle dit geſelſchap, ſoo heeft *Syn Hoogheydt* ſyn In-komſte gedaen, binnen de Stadt van Bruſſel.

De Heeren van de Magiſtraet in volle getal, verwachten hem aen de Poort, onder een huysken met root laken behangen, daer toe gemaeckt, alwaer ſy *Syn Hoogheydt* willekom hieten, en de ſleutels op-offerden. Van daer is hy vergeſelſchapt geweeſt, met een groot getal van de eerelyckxſte Borgers, met brandende tortſen in de handt, tot aen de achter deure van de Princelycke Warande, lancx waer hy in gegaen is naer ſyn Palleys. Op ſyn Inne-komſte, ſoo heeft men alle de ſtucken Geſchut af-geſchoten, die ſtonden op de naeſt-liggende Veſten, om door hun geluyt, de andere naeſt-gelegen Steden, mede deelachtigh te maecken, van de blyſchap die men hier hadde, over de in-komſt van ſoo grooten Prince. Des avonts ten thien

uren

uren heeft men over al geviert, als oock den dagh daer naer. En men heeft de selve Sondaeghs daer naer, op een nieuw hernomen: want de vreughde vieren zyn doens, voor een derde reyse, op de Merckt aen-gesteken.

De Merckt was verciert, met een groote menighte van Jaer-schriften en Reghel-dichten, al de Puyen van het Stadt-huys waren in't root behangen. De Heeren van de Magistraet hadden *Syn Hoogheydt* op het Stadt-huys genoot, om syn vermaeck en tydt-verdryf te nemen, in het sien af-schieten van twee Vier-wercken, van de welcke het eene: uyt-beelde de Galleye, daer *Syn Hoogheydt*, soo geluckigh alle peryckelen mede ontkommen was. Het welcke met groote verwonderinge, en tot volle vergenoegen van *Syn Hoogheydt* uyt-gevallen is, met een uytermaten groote vreught en blyschap, van alle de Ingesetene Borgers der Princelycke Stadt van Brussel.

Naer dat *Syn Hoogheydt*, hier dry jaeren oft daer ontrent, het bewint der Regeringe met volle macht bestiert hadden, en schoone groote Victorie bekommen, naementlyck voor *Valencyn*: soo is hy den tweeden Meert uyt de Stadt vertrocken naer Hispaignien, en *Don Louys de Benavides*, *Marck-Grave* van *Caraçena*, naer dat hy *Syn Hoogheydt* tot boven Cameryck, vergeselschapt en uyt-geleyde gedaen hadde, soo is hy hier vveder gekeert.

DEn achtsten van Meert, duysent ses-hondert negen-en-vyftigh, vveder keerende als voorseyt is, soo heeft hy hier syn In-komste gedaen als Gouverneur deser Landen, en is van de Borgerye met volle vreughden en blyschap in alle heerelyckheydt ontfangen.

VYf jaeren en acht maenden daer naer, soo is *Don Francisco de Moura*, *Marck-Grave* van *Castel-Rodrigo*, tot de Regeringe deser Landen aen-ghekommen, en heeft den sesten van November, duysent ses hondert vier-en-t'sestigh, syn Inne-komste gedaen binnen de stadt van Brussel. Korts naer den noen, is de Borgerye in volle Wapenen ter Lovensche-poorte uyt-getrocken, om *Syn Excellentie* met het af schieten van hun musketten willekom te heeten: en de Heeren van de Magistraet begaeven hun oock naer de Poort, naer oude ghewoonte, om den aenkommenden Heer te verwillekomen. Naer dat *Syn Excellentie* uyt de Stadt tot in het Huys van Hoboken vvas uyt-gereden, daer al de persoonen van Adel vergaederde, om de selve In-komste te vereeren, soo is't dat ontrent den dry uren, den Treyn is beginnnen naer de Stadt te kommen.

Eerst voor uyt, volghden naer de Trompetters een Compaignie Peerdt Ruyters wel op-ghesetten, en naer dese een groot getal Knechten van de achtervolgende Heeren. Naer dese reden de Stal-meesters, achtervolght van twelf Palfreniers, die elck een Sadel-peerdt lyden by den toom. Den Tymbal en Trompetters begonsten den voorderen heerlycken Tryn: want naer hun soo volghden alle den Edeldom van het Landt, soo aerdigh, bevalligh en kostelyck toe-ghestelt, ryckelyck gekleedt, met pluymen en stricken verciert, dat het niet mogelyck en is het selve in het besonder te beschryven. In het midden van dese quam aen-gereden, *Don Francisco de Moura*, vierden Sone van den *Marck-Grave van Castel Rodrigo*, en ghekom-

men zynde tusschen de twee poorten, soo is den Borghemeester voor uyt gekommen, die hem de sleutelen ligghende in een vergulde schotel, op-geoffert heeft met een vriendelijck ghelaet, sijn blydtschap te kennen gevende over sijne inne-komste, en de heele Magistraet heeft hem in alle eerbiedinghe verwillekomt. Soo dese aenspraecke van de verwillekomminghe volëyndt was, soo begonst het gheschut te donderen en de buyten staende Borgherye heeft dry mael los ghe'schoten: soo datter niet als roock gesien, en ghedommel en gheschetter gehoort en wierdt ront-en omme de Lovensche Poort. Sijn Excellentie in de Stadt rijdende, soo zyn hem noch een groote menichte van Heeren gevolght, en naer dese quamen noch twee benden Ruyter-knechten, die besloten den heerelijcken treyn.

Ghekommen aen *S. Goedelen* soo is hy af-gheleten, en is daer van den Arsch-Bisschop van Mecchelen, en de Heeren Canonicken wel ontfangen en geleyt in den hoogen Koor, daer alle de Raeden hem eensgelyckx waeren verwachtende. Men heeft den *Te Deum laudamus*, op-geheven en volsongen in uyt-nemende schoon Musieck, en naer den Segen gegeven was van het *Hooghweerdighste Heyligh Sacrament*, soo is hy weder ter Kercken uyt gegaen, en is te Peerdt geleten, en voort gereden naer de groote Merckt.

De groote Merckt was beset met de vyf Gulden op het cierelyckxste gewapent. De Puyen van het Stadt-huys behangen met root Laken, en alle de Gulde en Ambacht-kamers waren met Vendels en Schilden, en af-hangende Kleederen verciert, en aerdigh toe-gestelt. Onder het luyden van de Storm-klock, het spelen van den Beyaert op Sinte Michiels Thôren, het slaen op de Ketel-trommel, den clank van de Trompetten, het spelen van de Fagot, Sacquebouse, Schalmeyen en andere instrumenten: soo is desen heerelycken Treyn op de Merckt gekommen. De Schutters die staen wel ghestelt in ordre, om den aenkommenden Heer Gouverneur, met het aflossen van hun musketten te begroeten. De Ouderlingen van de voorsz. vyf Gulden, in hun swerte Tabbaerden met witte brandende heitsen in de handt, zyn *Syn Excellentie* van uyt het Stadt-huys, tot aen de Boter-straet tegen gegaen, en hebben hem van daer tusschen de mede-gaende Hellebaerdiers, vergeselschapt tot in het Princelyck Palleys, terwylent de Schutters op de Merckt dry mael los schoten. Soo *Syn Excellentie* binnen in het Hof was gekommen, soo heeft elck een hem vertrocken, dies te haestiger om dat den kleynen stof-regen begonst te vermeerderen, en dese heerelycke In-komste deed eynden, met eenen dicken duysteren regen. s'Avonts ten negen uren, heeft men op een nieuw de Storm geluyt, en het Geschut rontom de Stadt is tot dry mael af-gelost: om op een nieuw de naest-gelegen Steden te waerschouwen, de Brusselsche blyschap, over de Inne-komste van *Don Francisco de Moura, Marck Grave van Castel-Rodrigo.*

Dese inne-komste soo heerelijck uyt-gevoert zynde, soo is den staet der regeringe het jaer daer naer, door de doodt van onsen genadigen Koninck *Philippus*, voor-gevallen den 17. September, verandert: en men heeft alle bereydtselen ghemaeckt om sijnen Sone *Carolus den tweeden* te hulden.

Den

DEn vier-en-twintighsten dagh van de maendt Februarij, den dagh van den heylighen Apostel Matthias, ghestelt om de groote feeste uyt te voeren, van de Eedt-sweeringhe, aen den Jonghen Koninck, Carolus den tweeden van dien naem, Koninck van Hispanien, soo isser van s'morghens vroegh over-al groote ghereedtschap ghemaeckt, om dese feeste uyt te voeren; alle de Heeren hun bereydende, om op de ghestelde ure ende ter ghestelder plaetse op het alder-heerelijckste voor den dagh te komen. Ontrent den thien uren zijn sy van alle kanten in de koetse sittende en hun Peerdt daer achter gheleydt, ghereden naer het huys van den Prins van Oraignie beneden het Hof, daer de plaetse was om by-een te komen. Daer te-samen by-een ghekomen zijnde, dat ontrent den elf uren voor den noen, soo hebben sy hun bereydt ghemaeckt om voorts te rijden: eerst de twee Garden vanden Marquies naer 't Hof ghereden zijnde, daer sy alle beyde inde Baillie bleven staen, tot sy het teecken hadden van voort te rijden. *Huldinghe van Carolus II.*

De Heeren-Staten, Prelaten ende Barons, twee en twee, uyt het huys van Oraignie ghereden zijnde, naer het Hof, om den Marquies te halen: soo zijn eerst, voor uyt de Baillie ghekomen, de Ruyters van de Garde, met de witte Peerden; eerst voor uyt de Trompetters, met de Ketel-trommel, ende daer-naer, den Capiteyn. Naer hem de heele Garde, vijf en vijf, met den musquetton in de handt: daer-naer, soo zijn komen ghereden, verscheyde knechten van de Heeren, ende naer hun den Tymbal, met de Trompetters van den Marquies, met hunne groene kleederen, met silver gheborduert, en den hoedt vol pluymen. Naer dese, zijn ghekomen de Heeren van het Landt van Limbourgh: naer de welcke, dat quam ghereden, eenen Edelman, draghende eenen grooten langhen Standaert, swert van grondt, ende daer inne eenen gouden Leeuw. Naer dese, volghden de Heeren van de Wet van Antwerpen, naer hun die van Brussel, ende naer dese, die van Loven. Naer dese volghde den Greffier van de Staten; achter hem alle de Heeren Barons, de Heere Staten, soo wereldtsche als gheestelijcke van het Landt van Brabandt, en dat al twee ende twee, neven een, den achtersten van dese rijdende den Bisschop van Antwerpen, en alle de Heeren verselt met een goedt ghetal knechten, ghekleedt in de coleure liverye.

Dese voor-by zijnde, soo quamen daer dry Herauten, met hun Wapenrockskens aen, die van *Brabandt* in 't midden, van *Limbourgh* op de rechte, ende dat van het *Marck-Graefschap des heylighs Rijcks*, op de slincke zijde. Naer dese dry, quamen noch twee ander Herauten, den eenen in volle wapen, en den anderen met dat van Bourgondien; in het midden van welcken, dat reedt een jonck Ridder, den sone van *Grobbendonck*, met een bloot sweerdt in de handt, het selve dat *Keyser Karel*, van loffelijcker ghedachtenisse, eertijdts ghebruyckt heeft. Naer dese, soo volghden den *Marquies Castel-Rodrigo*, Gouverneur van dese Nederlanden, en naer hem een groot ghetal van jonghe Edelmans, ende Heeren van staet. Desen Trijn, wirdt ghesloten vande

Garde met de swertepeerden, den Trommel-slagher, met de Trompetters voor uyt rijdende.

In deser voeghen, zijn sy uyt het Hof ghereden, langhs het Kantersteen, voor-by de Hout-merckt, naer sinter Goedelen Kercke, alwaer die van de Garde, op het Kerck-hof, voor de Kerck deur zijn blijven staen: en de Heeren van de peerden gheschreden zijnde, zijn altemael in de groote Kerck ghegaen, om den dienst der Misse te hooren, die daer soude gheschieden.

De Kerck was in het midden, rondt-om den middel-beuck af-gheschudt, ontrent vijf voeten hoogh met berdt. Op den eenen kant, naer den Preckstoel, was de plaets vande Heeren Bisschop ende Prelaten, en de Heeren Wet-houderen, van Loven, Brussel, en Antwerpen: en op den anderen kant, saten de Heeren Barons, met die van het Landt van Limbourgh. Den Marquies sat vore by den Autaer op de rechte zijde. Want den Autaer van het heyligh Sacrament van Mirakel, die-men op de groote Kermisse ghewoon is voor te stellen, nu voor den Choor ghestelt was, en daer op het voorsz. H. Sacrament van Mirakel.

De Heeren in de Kerck ghekomen zijnde, isser een schoon Misse begonst in het musieck, die ghedaen wirdt van den EE. Aertsch-bisschop van Mecchelen, welcke vol-songhen, soo heeft den eersten Officiael van den Aertschbisschop den Marquies eenighe punten voor-ghelesen, die hy tot drymael met het op-legghen van de handt op den voorsz. boeck ghesworen heeft, en dit ghedaen zijnde, soo zijn sy altemael ter Kercke uyt-ghegaen, ende in den Trijn als sy ghekomen waren voort ghereden door de Storm-strate voor-by de Paters Predick-Heeren naer de groote Merckt: al-waer dat dry schoon Staken stonden, en twee Kasteelen. De Puyen waren met roodt laken behanghen, en de Gulde en Ambacht-kamers rondt-omme de Merckt, hadden elck uyt liefde tot den Koninck, hun vensters met eenighe vendelen en wapens verçiert: de Borghers vande vijf Gulden die stonden op de Merckt, die rondt-omme af-gheketent was, in schoone ghelitten, waer sy een reys oft twee gheschoten hebben, eer den Marquies op de Merckt quam, ende soo hy de Merckt voor-by was, soo hebben sy noch een reyse oft twee los-ghebrandt. Den Trijn over de Merckt ghereden, soo is hy over de Gerse-merckt lancks den Steen-wegh recht op naer het Hof voortghereden.

De voor-Garde, ghekomen zijnde in het Hof: soo hebben sy hun van de poorte daer sy binnen quamen, tot aen den Theater die stont aen de zijde Kerck-deure van Cauden-bergh Kercke, ghestelt in twee ghelitten, op beyde zijden van de poorte, op dat de Heeren in het midden souden met ghemack konnen binnen-rijden.

De Heeren binnen de Baillie ghekomen zijnde, soo is een-ieder van sijn peerdt gheschreden, ende zijn naer den Theater ghegaen; al-waer mijn Heer den Audiencier Charles Verrijcken hun verwachte ende seer vrindelijck willekom hiet: de Heeren Staten met den Marquies, zijn op den Theater ghe-

ghekomen , en de Hetſiers ende Hellebaerdiers met de Pagien van den Marquies,zijn op de trappen die in het midden voor den Theater ſtonden blijven ſtaen.

Den Aertſch-biſſchop van Mecchelen , om ſijnen ouderdom en on-bequamigheydt niet konnende mede rijden , was door een deur daer toe ghemaeckt op den Theater ghekomen , die eerſt , daer-naer den Biſſchop van Antwerpen , de Abten ende Prelaten van het Landt van Brabandt , met de Wet-houders der ſtadt Loven , Bruſſel en Antwerpen zijn neven een gaen ſitten op den rechten kant van den voorſz. Theater, al-waer van aen het een eynde tot het midden een banck ſtont bekleedt met roodt laken. Op den anderen kant ter ſlincker zijde, daer ſaten op een dierghelijcke bancke den Abt van Gemblours, den Hertogh van Borneville en de Heeren Barons van Brabandt ende Heeren Staten van Limbourgh. In het midden was eenen goude-laken gheborduerden hemel , met eenen rooden fluweelen ſtoel daer onder, en voor deſen een verheven tafel oft banckſken met een dierghelijcke goude-laken kleedt, waer op dat lagh den boeck met de Privilegien en de blijde in-komſte van deſe Landen. Op deſen ſtoel gonck den Marquies neder-ſitten, naer hem de boven-ghemelde : den Audiencier bleef neven hem ſtaen met den hoedt in de handt, ende den Heer die den Standaert droegh bleef van voor dat banckſken oft tafel, als oock den Heer Grobbendonck die het ſweerdt droegh, met alle vijf de Herauten.

In deſe gheſteltenifſe daer nu al-te-ſamen op deſen Theater zijnde, ſoo heeft den Greffier van de Staten, de Privilegien beghinnen te leſen met de blijde-in-komſte ten deel in de nederlandtſche, ſom in de walſche tale. De welcke by deelen gheleſen zijnde, ieder deel beſworen is gheweeſt van den Marquies ; den Miniſter vanden Aertſch-biſſchop van Mecchelen in ſijn plaetſe by den Gouverneur den boeck draghende om het Kruys te kuſſen, en met de handt daer op te legghen, ieder deel te beſweeren.

Dit ghedaen zijnde, ſoo is den Aertſch-biſſchop eerſt-voor-al, den Biſſchop van Antwerpen daer-naer, doen alle de Abten ende Prelaten , voorts den Abt van Gemblours, doen de Heeren Barons, naer hun de Wet-houders van Loven , Bruſſel en Antwerpen, en daer-naer de Heere Staten van Limbourgh ghegaen by den Marquies, in wiens handen ſy den eedt van ghetrouwigheydt hebben gheſworen. Waer-naer men heeft gheroepen *vive le Roy*, dat is, dat den Koninck leve, en dat tot drymal achter een , het welck al het volck met luyde ende ſeer blijde ſtemme heeft naer-gheroepen.

Soo dit gheroepen wirdt, ſoo hebben de Trompetters en Ketel-trommel-ſlaghers hun laten hooren, ende het gheſchudt rondt-omme de ſtadts veſten is tot drymael met een menighte van kamers aen-gheſteken ; men heeft oock een teecken ghegheven aen des Heeren Konincks Reken-meeſters , die daer op een kamer waren neven de groote poorte, ende dry houte verſilverde tonnekens met ſay gheldt by hun hadden , dat ſy het ſelve ſouden onder het volck worpen. Welcke Heeren beghinnende te worpen, het volck met groot ghedrangh heeft begonſt te rapen.

 Dit

Dit worpen op-houdende, ſoo zijn die van de Garde met de witte peerden voren aen met den Capiteyn naer het Hof toe in-ghereden, ende naer hun de Hellebaerdiers ende Hetſiers op beyde zijde zijnde, ſoo zijn alle de Heeren tuſſchen de ſelve ſoo ſy ghekomen waren te voet van den Theater in het Hof ghegaen : ende ſy binnen zijnde, ſoo is de Garde met de ſwerte peerden ghevolght. De Heeren zijn op-ghegaen de trappen vande groote Keyſerlijcke ſale, ende beyde de Garden zijn door de Warande naer huys ghereden.

Deſen Trijn is ontrent den elf uren van het Hof naer ſinter Goedelen Kerck ghereden, ende zijn ontrent den twee uren in het Hof ghekomen om den eedt te doen; welcke ceremonien twee gheſlaghen uren lanck gheduert hebben, ſoo dat het vier uren was eer dat ſy van den Theater in het Hof ghegaen zijn.

De Saey-ſtucken die-men gheworpen heeft, hadden op den eenen kant het weſen van Carolus den tweeden, en op den anderen eenen Phœnix; de Baillie van het Hof was rondt-omme aen de door-ganghen met berdt afgheſchudt, behalven teghen Kouden-bergh Kercke, en voor aen de fonteyne lancks waer de Heeren binnen quamen. Alle de venſters van de omſtaende huyſen, ſelf oock de goten waren ſoo vol menſchen, als de kamers en plaetſen bevatten koſten. En de Baillie van het Hof was ſoo vervult, dat-men op de hoofden der menſchen ſoude ghegaen hebben. En de ſtraten langhs waer deſen Treyn voor-by ghereden is waren te kleyn, de menſchen tot op de dacken ſittende om te ſien; want daer ſoo veel vremde lieden van alle om-ligghende Steden en Dorpen in de ſtadt ghekomen waren, dat daer in de Herberghen voor de vremdelinghen gheen plaetſe meer en was; behalven duyſende die tot vrinden huyſen t'huys waren.

DEN THEATER op de Baillie, was in deſe gheſtelteniſſe ghemaeckt. Op de Voor-baillie in het Hof is een huys oft twee, dat op den kant van Couden-bergh Kerck wat uyt-ſteckt: van daer was een ſtellagie ghemaeckt, die quam tot voor-by het hoeck-huys dat ſtaet op den hoeck vande Baillie, teghen de voorſz. Kerck, ende was eenighe voeten meer als hondert langh, de breede was in de twintigh, ende van der aerde van vore wat meer als ſes voeten, van achter eenen voet hoogher verheven : beleyt met berdt als den grondt van deſen Theater. Hier op ſtonden ſeſthien pilaren, twelf in eene rechte linie, ende op elcken hoeck eenen, eenen voet achterwaerts : ende in het midden twee eenen voet voorwaerts uyt, die eene groote ende hooghe gheboghde poorte maeckten. De twelf andere pilaren maeckten acht binneganghen als poorten, in het midden van de viere twee teghen-een ſtaende : alle deſe pilaren waren vierkant, plat breedt met hooghe piedeſtalen altemael gemarmert, de hoeck-leeſten wit, onder en boven vergult. Het bovenſte van deſe was ghesloten met eenen dobbelen witten uyt-ſtekenden leeſt, tuſſchen-beyde ghemarmert : ende op het ſop van de onderſte pilaren boven den leeſt, quamen de onder-voeten van andere hoogher pilaren, die oock onder en boven verguldt, in 't midden ghemarmert waren; ende deſe had-

hadden vijf openinghen , de middelſte dobbel , en dobbel hoeck pilaren. Tuſſchen welcke , van onder boven de leeſten , ontrent twee voeten hoogh, was een rye van vergulde pilaerkens. Wat leegher als deſe , tuſſchen den onderſten dobbelen leeſt , in 't midden van de twee middelſte deuren, waren op elcken kant twee afbeeldtſels van de Hertoghen van Brabandt: ende in het middel van de middelſte ende ronde poorte , noch eenen , te-ſamen vijf : ende onder deſen middelſten ſtont een Jaer-ſchrift in het latijn : te weten.

IVraMVs CaroLo , gaVDete.

VVT Doen kareL eeDt, zYt aL bLYDe.

Hier onder , effen in het midden van aen de twee voorſte pilaren , tot het achterſte van den Theater, was gehanghen eenen ſchoonen goude-laken hemel , een breedt goude-laken kleedt , van boven aen deſen hemel tot onder op de ſolderinghe van achter teghen hanghende : en den grondt van onder, met een dierghelijcke kleedt beleyt was. Teghen dit achter-kleedt eenen rooden fluweelen ſtoel , en voor den ſtoel een verheven tafel met een goude-laken kleedt, waer op dat lagh eenen rooden fluweelen boeck, met ſilvere beſlaghen ſloten. De reſte van deês onderſte ſolderinghe, was altemael met roodt laken beleyt, tot de trappen toe : die derthien waren , in het midden voor de groote poort, om op ende af te gaen. Binnen tuſſchen de pilaren, en het achter-werck , van op elcke zijde van den fluweelen ſtoel , tot aen het eynde van den voorſz. Theater , waren bancken gheſtelt, beleyt met roodt laken ; ende het ſchutſel van achter was al geſchildert poorts-ghewijs , met een verdiepinghe van groene geſchilderde hoven , dry neven een , de dry naeſte van beyde zijden teghen de groote middel-poort. Boven deſe ſchilderingh , waren op beyde zijden , vijf afbeeldtſels van de Hertoghen van Brabandt , te-ſamen thien ; ende op het eynde van den rechten kant naer het Hof, was de leſte ſchilderye *een Godinne ſittende in eenen vergulden waghen , ghetrocken van twee Leeuwen , ende boven haer hooft vlogben een heel deel Enghcltjens ; waer neven een ſchrift was ſoo groot als het verſchiet van de leſte poorte , en dat in het latijn , van de Hertoghen van Brabandt , hun vervolgh , ouderdom ende de heerlijckheydt des ſelfs.*

Op den anderen kant, de leſte van allen , neven de af-beeldtſels der Hertoghen, was een ſchilderye : *waer in gheſchildert een Godin neven eenen boom ſtaende , aen een ſnoer gheſnoert hebbende de vier edelſte quartieren der Koninckl ijcke wapenen , neven die een latijnſch reghel ſchrift ſoo groot als het verſchiet van de leſte poorte op die ſelve zijde , behelſende hoe en in wat manieren die Rijcken zijn onder eenen Heer ghekomen , en voorts op Carolus verſtorven.* Boven deſe ſchilderyen was de ſolderinghe met ſchoon geſchildert lijnwaert bekleedt. En boven de twee leſte poorten , mits het hoogher werck daer niet in-gevrocht en was , ſoo waren boven de pilaerkens die boven den leeſt ſtonden , gheſtelt twee Koninckl ijcke Wapens , op een dry-hoeckighe ſchilderye geſchildert. Op den

kant van het Hof, zijnde den rechten, was de Wapen van *Brabandt*, en op den anderen, den slincken kant, die van *Limbourgh.* Aen de Wapen van *Brabandt* op 't hooghste van de kleyn rey pilaerkens, waren twee beelden in het wit geschildert, op elcken kant een. Boven hoogh in het midden boven de Wapen, een vrouw persoon neven haer eenen Hondt hebbende, en in de handt een deel sleutels, die sy scheen op te draghen aen den Koninck. Neven de Wapen van Limbourgh een vrouw met eenen Halsewindt, Olyf-tack ende eenen Valck. Boven om hoogh boven de Wapen eenen die den eedt swoer, de handt met de vingheren om-hoogh stekende, ende de ander met een Kruys op eenen boeck legghende, die op eenen draegh-Autaer lagh, op elcken hoeck van dit boven-werck een vendel uyt-stekende met de Wapen van Brabandt.

De vijf neven-staende openinghen, tusschen de ronde pilaren, boven de eerste solderingh, waren ghevult met vijf schoon schilderyen. Die aen de rechte zijde naer het Hof was *een mans persoon ghekleedt in het harnas met het gulde Vlies daer op, by der handt hebbende sijn huysvrouw, ghekleedt beyde op sijn oudts: zijnde Maximilianus met sijn vrouwe. Alder-naest was een ander mans-persoon met sijn huys-vrouwe, oock beyde op sijn antycks, Philippus den eersten met sijn Koninghinne. In het middel boven de groote middel-poort, sat Keyser Karel met sijn Keyserlijcke Croone, mantel ende staf gheschildert, sijn huys-vrouw neven hem hebbende; op de slincke zijde van dese vervolghens den Koninck sijnen sone den tweeden Philippus van dien naem, Koninck van Hispanien, die sijn dochter Isabella, Clara, Eugenia ende den Aerts-hertogh van Oosten-rijck Albertus de seven-thien Nederlanden over-gaf. De neven-staende, was Albertus en Isabella, in hun Princelijcke kleederen als man en vrouw.* Dese openinghen, soo met dese schilderyen ghevult zijnde, wirden boven ghesloten met eenen witten dobbelen in 't midden ghemarmerden uyt-springhenden leest. Waer boven noch een solderinghe, en op die een hoogher werck volghde, van dobbele vierkantighe pilaren met Enghels hoofden, ende andere vergulde cieraetselen ghevrocht: maeckende dry openinghen, welcke ghevult waren met dry schilderyen.

Die op den rechten kant, *was het afbeeldtsel van Philippus den vierden onsen ghenadighen Koninck van hoogh-loffelijcker ghedachtenisse, ende het ander op den slincken kant, dat van de teghenwoordighe Koninghinne regente.* In het midden van dese, was een schilderye: *alwaer onsen jonghen Koninck Carolus den tweeden, in eenen verheven stoel oft throon, ghekleedt sat met Koninckklijcke kleederen, de kroon op het hooft, en den schepter in de handt hebbende. Bezijden desen throon op den eenen kant stont den Tijdt, ende boven het hooft van den Koninck vloghen een ghe Engheltjens: beneden aen den eersten trap vanden voorsz. throon, stont een treffelijcke Maeght, die den Koninck op droegh eenen schildt, daer in gheschildert was den Brabandtschen Leeuw.* Dese voorsz. dry openinghen soo ghevult, wirden boven als de andere van onder, ghesloten met eenen dobbelen uyt-springhenden leest. Maer mits dees poorten het werck soo verr' niet uyt en spreyden, als de vijf onder-staende, soo waren op het bovenste van d'onderste, neven de dese op elcken hoeck ghestelt twee beelden, op elck zijde een.

De

De rechte zijde hadde *eenen mans-persoon met den eenen voet op eenen aerdt kloot, en in de handt eenen schepter met een oogh daer op, als de Voorsichtigheydt. De slincke eenen dierghelijcken met den voet aen den aerd' kloot, in de handt vier schepters hebbende, om te beteeckenen de macht des Konincks in de vier deelen des wereldts.* Tusschen dese beelden ende pilaren van het besloten werck, op elcken kant stonden twee vanen, twee anckers in-hebbende, omringhelt met lauwer-tacken.

Boven de schilderye, de middelste van dit werck, op den witten boven-leest, waren twee dry Engheltjens geschildert, met een groen lauwrier kroon in de handt, en van onder stont dit Latijnsch Jaer-schrift geschreven.

LaVrVM DVCI.

Draeght Den hertogh De LaVVVerIer Croon.

Hier boven was de derde, ende leste soldringh, alleen van een openinghe, die boven de middel schilderyen quam, met twee halve pilaren gevrocht: in het midden van welcke dat ghestelt was de Koninckljcke Wapen in haer volle ghedeelten, boven met de kroon, en rondt-omme behanghen met het gulde Vlies: neven dese waren twee groote Enghelen met vleughelen, de Trompetten in den mondt, als over-al de faem en de heerelijckheydt uyt-blasende van dit Koninckljjck huys. Neven dese waren op beyde zijden boven de neven-staende halve pilaren, twee gheschilderde beelden: dat van den rechten kant *eenen mans-persoon met eenen schepter ende eenen Arent in de handt.* Op den anderen kant *een vrouw-persoon, hebbende een langhe koorde vol seghelen in de handt.* Neven dese, ende neven de Wapen, als oock wat leegher als de voorsz. beelden, waren seer schoone sijde vanen af-hanghende, en boven uytstekende, het welck een schoon oogh aen het werck gaf: ende alsoo het hooghste van dese stellagie besloot, dat van der aerden wel hondert, en ontrent vijftigh voeten hoogh was.

Den *Marquies* met de Heere Staten ende Edelen, als voorseyt is, den eedt ghesworen zijnde, van den Theater binnen in de Keyserlijcke sale ghekomen zijnde, soo zijn sy aen de tafel gaen sitten, den Marquies op het hooghe eynde alleen, en den Bisschop van Antwerpen met de Gheestelijcke en de Wet-houderen der steden op de rechte handt lancks de tafel: den Abt van Gemblours met de edele Barons en die van het Landt van Limbourgh, op de slincke zijde.

De Sale is op eenen kant van het Hof, sijn uytsicht hebbende naer het Perck, ende dat boven de galderye daer de Keysers in steen uyt-ghesneden zijn. In dese sale tusschen de vensters zijn de selve Keysers uyt-gheschildert, en op den anderen kant groote stucken schilderye, die van op den vloer der selver sale, tot boven teghen de solderinghe komen, en dat van den eenen tot den anderen kant van de sale. In het leste eynde dat teghen den Doolhof komt, was eenen rooden fluweelen hemel, ende teghen den muer een roodt fluweelen kleedt als een tapijte: waer teghen op ghehanghen was een schilderye, waer in dat afghebeeldt stont onsen jonghen Koninck in Koninck-

ninckliјcke kleederen met de kroon en den ſtaf. Voor deſe ſtont eenen rooden fluweelen ſtoel voor den Marquies.

De Tafel ſtont voorder in de ſale van ontrent het midden tot het eynde, ende was meer als vier voeten breedt, ende ſoo langh, datter op beyde zijden ſtonden vier-en-dertigh ſtoelen, en voor elcken een tellioor ſonder die van den Marquies, en op elcke tellioor lagh een ſeer fijne geploeyde ſerviette, op alderleyde manieren ghevouwen.

In het midden van deſe tafel, was eenen ſchoonen grooten Waghen, meer als twee voete langh, en noch hoogher: in den welcken dat achter boven in den ſelven onſen Koninck Karel geſeten was op eenen ſtoel, met een roodt kuſſen onder ſijn voeten, en onder hem voor den trap van ſijnen ſtoel, ſtont eenen Edelman met den mantel en broeck op ſijn Spaens, in de handt hebbende eenen Wapen-ſchildt met de Wapen van Brabandt, die hy hem op-droegh. Boven 't hooft vanden Koninck, achter ſijnen ſtoel op het hooghſte van den Waghen, ſtont de vlieghende Faem: haer Trompette blaſende, ende onder haer voeten op het achterſte van den Waghen, de Wapen van den Koninck van Hiſpanien, en onder deſe den naem van Karel den tweeden in twee vergulde letteren: rondt-omme het voorſte, en half middelſte vanden Waghen, ſtonden eenighe kleyne vaentjens met de Wapens van deſe ſijne Landen, voor in het voorſte ſtont de Fortuyn, vier roode ſijde lintjens in de handt hebbende, als de toomen van twee Leeuwen, die den Waghen voort-trocken, die ſy daer-mede beſtierde; onder deſen Waghen laghen twee mans ter aerde als overwonnen, en dit was alles ſoo aerdigh uytghebeeldt, dat te verwonderen, en was gemaeckt van boter.

Daer waren noch ſeven oft acht mannekens en vrouwkens, Goden en Godinnen van boter gemaeckt, die in het midden van ſommighe ſchotelen ſtonden, welcke ſchotels met verſcheyde ſpijſen hoogh op-ghevult waren. Daer ſtonden noch op tafel veel ander ſchotels met gerechten, die om hun verſcheydentheydt in 't beſonder niet konnen beſchreven worden.

Den Marquies, naer den vieren ſoo voorſz. is, daer ghekomen en aen tafel geſeten zijnde, ſoo hebben ſy beghinnen te eten, de Trompetters en Sanghers niet achter-latende, dat tot de vreughdt van 't ghehoor dienen koſt. De tafel is verſcheyden reyſen op-ghenomen, ende met andere gherechten vervult gheweeſt: de ſchotels met Kieckens, Capuynen, Sneppen, Leſters, Patrijſen, Phiſanten, en menighvuldighe andere ſoo hoogh ſy ligghen koſten verſien zijnde, de groote ſtucken van tam Vee ende wilt braedt, om prijs daer by komende. En ten leſten is de tafel met een ſchoon bancquet vervult gheweeſt, daer gheene ſorten van ſuyckere gebacken en ghedrooghde, ende gheconfijte fruyten en ghebraken, de ſuccaden in menighte daer by gebracht zijnde.

Met dit veranderen vande gerechten, en de geſontheden om te drincken, mits daer gheene ſoorten van leckere wijnen, noch gheſuyckerde oft gemenghelde wateren en ontbraken, maer van alles overvloet was: ſoo is den tijdt ſoo verre verloopen, dat het by den achten was, alſwanneer den Mar-

Marquies en de Heeren van tafel zijn op-ghestaen. Den Marquies hun in het besonder bedanckt hebbende, soo zijn sy naer de vensters het vier-werck gaen sien, dat-men begonst aen te steken. In het midden van het Perck, de groote plaetse voor den Dool-hof van de Princelijcke Warande, daer stont een vier-werck, dat vier-kant en hoogh op-gemaeckt, rondt-omme met lijnwaert beschildert was.

Boven, mits het van twee hooghden was, besteken met verscheyde vendelen, met den naem van Carolus. Dit aen-ghesteken zijnde, soo spronghen daer met duysende fusyen uyt, nu een deel dat langhs de aerde slingherde, dan een deel dat om-hoogh in de locht vloogh, en de selve met gelchetter en blauwe vier-sterren vervulde. Noch veel ander vier-pijlen en lichten wirden daer af-geschoten en aen-ghesteken, die van de aensienders beter konnen ghesien als onthouden oft beschreven worden; en met dit vier heeft in het Hof desen dagh de groote en heerelijcke feeste een eyndt ghenomen.

Terwijlent dit vier-werck in het Hof wirdt af-geschoten, en dat alle de stucken geschudt met de kamers rondt-omme de stadt op de vesten, de Storm-klocke met den Beyaerder op het Stadt-huys, hun lieten hooren; soo heeft-men op de groote Merckt de tonnen in brandt ghesteken.

Daer waren op de groote Merckt dry hooghe staken, ieder op hebbende over de hondert tonnen met stroot en mutsaert ghevult, en van binnen bepeckt, die stonden voor het Stadt-huys op elcken hoeck ten naesten beyden eenen, en den derden in 't midden voor de poort. De staken waren van onder tot boven geschildert roodt en wit, oock selver de tonnen, en op het hooghste van beyde de zijde staken, waren twee Leeuwen elck met een vaen: op den middelsten warender meer, en boven de Leeuwen de Wapen van den Koninck met sijn volle Kroone ende Vlies. Tusschen desen middel staeck op beyde zijden en den naest neven-staenden, waren wat voorder naer het midden van de Merckt toe ghemaeckt twee hooghe Kasteelen.

De Puyen waren op beyde kanten van onder, in 't midden, en boven tacks ghewijs behanghen met roodt laken met groene frinien, ende dese tack wirdt ondersteunt met eenighe geschilderde mans en vrouwen, als pilaren en portanten, tusschen beyden een goedt deel groene festons, met klater-goudt af-hanghende.

Van beneden de Puye honghen de Wapens van de Stadt, van Brabandt, en van den Koninck, die in het midden, en dese op de kanten. Onder dese Wapens waren lancks het Stadt-huys balcken ghestelt met uyt-stekende kandelaers van bleck, daer veel witte hetsen in stonden en branden, en voor den grooten Thoren boven de poorte daer het oock al met roodt laken was behanghen, hongh eenen rooden fluweelen hemel met af-hanghende half toe-gebonden zijde gordijnen: onder welcken hemel gestelt was de schilderye van onsen jonghen Koninck, ghelijck aen die, die daer in het Hof in de Keyserlijcke sale gehanghen was, ende voor dese even boven de poorte, waren noch acht kandelaers met witte brandende hetsen, en onder deës een latijnsch reghel-dicht.

Den Thoren van Sinte Michiel was van het hooghste sop, tot beneden daer de klocken van de Beyaert waren, vol papiere lanterekens gehanghen met ontsteken keerssen, en men hadd' een brandende tortse gebonden aen het sweerdt dat het beeldt dat op den Thoren staet in de handt heeft, het welck te-saem een schoone verthoninghe gaf door 't licht. De onderste tack-puyen ende hoeck-thorentjens ter Merckt waerts, waren oock met dierghelijcke seer wel voorsien.

Alle de Ambacht en Gulde kamers, met die vanden Boeck, rondt-omme de Merckt vierden van ghelijcken, sommighe met fackel-vieren, ander met groote tortsen, en de Gulde kamers lieten hun wacker hooren, door het afschieten van de musketten: en soo dit vier op de Merckt uyt was, soo was oock de feeste ten eynde, en den donckeren nacht heeft alle de heerelijckheydt van desen blijden dagh, met duysterheden bedeckt, om de selve heerlijckheydt den dagh daer-naer noch beter te verthoonen.

Den vijf-en-twintighsten Februarij soo isser op het Stadt-huys, in de groote sale, eenen maeltijdt ghereedt gemaeckt voor den Marquies, de Heeren Staten gheestelijcke, ende wereldtlijcke, die den dagh te voren in het Hof gegheten hadden.

De groote Sale van het Stadt-huys was rondt-omme behanghen met schoone en kostelijcke tapijten, ende boven dese honghen goude lederen tot boven teghen de solderinghe, en de soldering was met dierghelijcke gantsch ende geheel bekleedt. In het midden van dese sale, stont een langhe ende breede tafel, van den eenen kant van de sale, tot den anderen, behalve datter eene goede ruymte ghelaten was op elck eynde, om over en weder te konnen gaen. Op het leegh eynde van dese sale dat teghen de Merckt komt, in de breede van aen de Capelle tot aen de vensters ter zijden ter strate-waerts, was eene stellagie ghemaeckt voor de Sanghers, soo hoogh van d'aerde, dat den langhsten daer onder door met ghemack gaen kost: en dese was van vore behanghen met rooden baey. Meest alle de houte vensters ter strate-waerts waren uyt-ghenomen, en daer houte ramen met nieuw ghelas in-gestelt, en voor dese stonden Oragnie appel boomen met appelen, en onder dese boomen voor en in elcke venster, een tafel met alderleyden ghelasen, behalve noch eene groote tafel vol schoon gelasen die stont op het bovenste eynde teghen de Comptoiren tusschen de twee leste vensters. Op den anderen kant was het Comptoir van de Laken halle, vol flessen van alderleyde wateren, ende seer leckere wijnen, en neven desen in de groote schouw, was oock een tafel met veel banckskens trap-ghewijs, die vol rare gheblasen gelasen was. Tusschen dese ende de deure van de kamer der Overmomboirs, hongh teghen de tapijten een langh ende hoogh roodt fluweelen kleedt, en op't hooghste van dit eenen schoonen hemel van de selve stoffe, waer onder leegher gehanghen was een schilderye, die uytbeelden onsen jonghen Koninck Carolus den tweeden, ghekleedt in het swert op sijn Spaens, met een toe-ghesloten broeck, den hoedt vol pluymen, naer het leven uytgeschildert, nu eerstmael uyt Spagnien gesonden zijnde: en dese was rondt-

om verçiert met roodt en wit doeckedoor. Voorder van aen de deur van den trap om naer de Vierschaer te gaen, tot aen den grooten op-komenden trap van de Merckt, was een kleyn af-schutsel van ghedraeyde pilaren, waer binnen op-gerecht was een tafel met banckskens al hoogher en hoogher, en dat soo hoogh, dat het hooghste bynaer tot boven teghen de solderinghe quam, en dese waren gantsch vol rooden baey gehanghen, en voort daer op gestelt alderleye seer kostelijcke en konstighe uyt-gevrochte silvere, goude oft vergulde schotelen, potten, mannekens te peerdt, en meer dierghelijcke konstighe wercken. En onder op het leeghste waren vier groote marmere gesneden Moriaens hoofden half lijf uyt-gevrocht, en voor dese een klaer springhende fonteyn van levend' water om de gelasen te spoelen, wat meer als eenen halven voet hoogh van onder uyt-springhende.

De Tafel met een fijn breedt ammelaken bedeckt, en op de selve vier-en-tachentigh tellioren, op welcke de servietten soo aerdigh geploeyt en konstigh gevouwen geleyt waren, dat het niet moghelijck om beschrijven en is, *en dat om de verscheydentheydt van de ghedaente, het waren Thorentjens, Duyven, Voghels, Kreften, Visschen, Pottekens, Mutsen, en dierghelijcke meer van een-ieder met groote verwonderingh aenghesien. Op de Vierschare stonden twee tafelen om de gherechten ghereedt te stellen, en dan soo beneden naer de groote sale te draghen: In de voor-kamer vande Heere Staten waren noch eenighe tafels, waer ghedraghen wirden eenighe spijsen die op de tafel ghe-weest waren, ende het bancquet hadde oock sijn plaetse.*

Beneden in de binne pleyn van het Stadt-huys, was een groot en hoogh koock-huys van boven open, van aen 't beghin van den voorsten back van de kleyn fonteyn, tot teghen den muer, van aen dit koock-huys tot aen de Laken halle was het af-ghe-schudt, aen elcken kant een deur zijnde, en binnen dit af-schutsel was daer eenen trap ghemaeckt, die quam van op der aerde tot boven op den ganck, en desen trap was wel acht voet breedt met twee seylen over hanghende, om vry van den reghen te zijn. Lanks daer wirden de spijsen boven ghedraghen. Dit alles soo bereydt ghemaeckt zijnde, den dagh ontrent den elven door-gheloopen: soo heeft-men de spijsen op de tafel beghinnen te brenghen. In het midden wirdt gestelt eenen schoonen gevrochten boteren Leeuw, recht voor den stoel daer den Marquies soude sitten, en op den eenen kant bynaer op 't eynde vande tafel, eenen Waghen getrocken van vier Peerden, daer het heyligh Roomsch Gheloof op sat in de ghedaente van een vrouw een maeght, met den Mijter op 't hooft, het Kruys in de handt. Voorder noch een schotel, daer eenen Indiaen ende Afrikaen en twee andere op stonden, boven dese de Son zijnde, de volckeren van de vier gedeelten des wereldts beschijnende.

Op den anderen kant was noch eenen Waghen met vier Peerden, daer onsen jonghen Koninck in sat, ende een Schip met sijn vlagghen, noch eene andere schotel daer vier andere mannekens in stonden, en boven hun eenen Arent oft Phœnix, ende alle dese postueren waren van boter gemaeckt, seer aerdigh ende konstigh gesneden, met vendels en ander cieraetselen bekleedt. Daer waren noch andere gebacken pasteyen, som als Satyrs en andere, en me-

menighte van ſchotelen , die door 't ghetal niet ontelbaer, maer door de menighte der in-gheleyde ſpijſen , en de cierſels die rondt-omme de ſchotels laghen, niet beſchrijfbaer en zijn.

Terwijlent dit op-gheſet wirdt , en de ſtoelen in orden geſtelt, ſoo vergaerderde de Heeren Staten beneden in de ſchoon kamer : en voor den een uren ſoo is onſen Gouverneur met ſijn carotſe uyt het Hof naer de Merckt komen ghereden, daer hy van de Heere Staten ſeer vrindelijck verwillekomt is,ende geleyt onder den Thoren naer de Princelijcke kamer,daer hy een weynigh vertoefde,mits het noch niet al wel in ſtaet geſtelt was, om te gaen eten.

Alles nu gereedt zijnde, ſoo zijn ſy aen tafel gaen ſitten. Den *Marquies Caſtel-Rodrigo* ſat op den eenen kant recht in de middel van de groote tafel teghen de venſters, en teghen-over hem den Biſſchop van Antwerpen , op wiens rechte zijde was den Abt van Vlierbeeck , en voort neven een al de Prelaten met die van Loven : op den anderen kant van den Biſſchop den Abt van Gemblours , Duc de Bournoville , en andere Edele ende Barons, van de welcke daer een deel neven den Marquies ſaten, en op de ſelve zijde ſaten met de Herauten die van Bruſſel, Antwerpen en Limbourgh. Terwijlen men aen het eerſte gerecht doende was, ſoo lieten de Muſiciens hun kelen noch inſtrumenten niet ruſten , en overhandt ſpeêlden de Trompetters met de Ketel-trommel om prijs. Korts naer den twee uren ſoo wirdt het tweede gerecht op-gebrocht , viermael achthien ſchotelen, wiens geſteltenis ſchoon en koſtelijck was. De ſchotelen waren vervult met Capuynen ſoo hoogh als ſy ligghen koſten , en de Phiſanten , Sneppen , Pattrijſen, Leſters, en diergelijcke gevoghelte en is niet om te beſchrijven, de Kalkoenen en groote ſtucken , ſoo van wilt als tam Vee niet om tellen. In het middel waren achthien ſilvere ringhen, daer-men in de lenghde van de tafel ſoo veel ſchotelkens met kleyne gerechten op ſtelden.

Dit eenighen tijdt op de tafel gheſtaen hebbende , ſoo bracht-men twee groote ſchotels , in de welcke dat twee Kroonen ſtonden , die ghemaeckt waren van criſtalijn gelas , in de welcke dat ſtonden acht keerſſen brandende, en deſe wirden geſtelt op beyde zijden voor den Marquies. Soo haeſt deſe daer geſet waren , ſoo gongh-men de andere Kroonen die daer honghen aenſteken. Daer waren boven de tafel neghenthien houte kroonen,die met koorden van boven door de ſolderinghe vaſt waren , en aen ieder waren ſes armen , en in elcken arm een brandende keerſſe , behalven die boven den Marquies hongh die en was niet ontſteken. Deſe nu ontſteken zijnde, ſoo heeft-men de ſchotels van het tweede gerecht op-ghenomen , om plaetſe te maken voor het derde.

Het derde gerecht wirdt op-gheſtelt,dat in ſchotelen vol kleyn gevoghelten het tweede verr' te-boven-gonck , en door dien dat het den meeſten-deel gelardeert was , koſt-men die niet wel onderkennen. Sonder de gevoghelte en andere middelbare ſtucken , ſoo waren daer ſchotels hoogh op-gehoopt vol kleyne pottekens van gebacken deegh met alderhande gelyen , koppiens vol van het ſelve , en daer toe citroen ſchellen , met dierghelijcke maer ghe-

coleurt

coleurt op-gevult. Dese op-ghestelt zijnde, wirden oock wederom in het midden eenighe schotels met andere kleyne gerechten op-ghestelt.

Daer wirden verscheyden gesontheden van een-ieder gedroncken,die van den Koninck,de Koninghinne, den Marquies, de Heere Staten, het lanck leven van de selve, de gheluckighe regeringhe van onsen Koninck, en andere meer te langh in 't besonder te beschrijven.

Doen wirdt daer rondt-omme de tafel,mits daer veel volck in-ghekomen was om dit aen te sien, van de Hellebaerdiers plaets ghemaeckt,om het bancquet op de tafel te brenghen.

De plaetse door hun ontsagh wat ruymer ghemaeckt zijnde, soo nampmen de schotelen af, ende men begonst het ander op te stellen. De order van op te dienen was dese. Op de Vierschaer op een tafel de schotels neven-een staende,soo quamen daer achthien mannen,die die ghelijck op-namen,en soo voort d'een voor d'ander naer de sael gonghen : en de tafel wirdt in vier reysen op-ghedient, eerst achthien schotelen op de rechte zijde van den Marquies, daer-naer soo veel op de slincke zijde, op den eenen kant lancks de tafel, doen van ghelijcken op den anderen kant. En daer-naer achthien schoteltjens tusschen dese in't midden.

Als het banequet op-gebrocht wirdt, soo quamen daer eerst twee mans, die op tafel brochten eenen hooghen schoonen hof, wel seven voeten hoogh als een rotse oft spelonck , met sijn verdiepinghen , en poorten , en berghen aerdigh uyt-gevrocht, en daer toe noch twee kleynder, oock seer aerdigh toe-ghemaeckt, den grootsten wirdt voor den Marquies, de ander op elcke zijde tusschen desen en het eynde van tafel daer op ghestelt. Dese waren van suycker by-een-gevoeght. Doen sette-men de andere schotels op met bancquet tot twee-en-seventigh in 't getal. De schotelen waren ghevult soo veel als eenen man draghen kost, met gheconfijte peeren, pruymen, appeltjens, persen, abricoten, en dierghelijcke, en noch andere roode ende witte stuckskens suycker,en dat altemael op malkanderen gheleyt soo hoogh als het kost blijven ligghen, soo dat sommighe schotels wel twee voeten hoogh op-gevult waren. Daer-en-boven waren daer schoon groote oragnie appelen, Citersche cittroenen, kleyn Fransche appeltjens, en extraordinarische groote peeren en appellen, al oft het in den vollen fruyt tijdt ghewèest waer, de cittroenen en oragnie appels oock uytermaten groot zijnde. In het midden van dese soo op-gevulde schotels, wirden gestelt tusschen elcke vier, een schotel, in welcke dat waren vijf porcelijne koppiens, en elck gevult met succaden en suycker-geback, seer aerdigh en wel-smaeckende gevrocht.

Dit alles soo op de tafel staende, eer datter de handt wirdt aen-ghesteken, soo wirden boven in de solderinghe geopent dry vallen, die ten deel daer toe expresselijck gemaeckt waren : twee by-naer op elck eynde boven de tafel, een ander in het midden teghen den kant recht over den Marquies. Uyt deês voorsz. twee openinghen van de solderingh, wirden af-ghelaten twee jonghelinghen, den eenen gekleedt als eenen Enghel, met de Trompette in de handt, en daer wirdt geblasen in sijn af-komen : op den anderen kant, eenen

ghekleedt als een jonghe Maeght met de Wapen van Brabandt in de handt. Dese ontrent half-weghen de solderingh en de tafel af-gelaten zijnde, soo heeft het Enghieltjen in het musieck een mottet beghinnen te singhen gemaeckt in't latijn, behelsende eenen geluck-wensch aen de Maeght van Brabandt, over de huldinghe van haren jonghen Hertogh ende Koninck. Waer op de Maeght al singhende antwoorde, dat hy langh moght blijven leven, en dat sy altijdt in vrede moght gerust blijven: ondertusschen wirdt uyt de derde openinghe, teghen-over den Marquies, af-gelaten eene groote platte papiere beschilderde rame, ende achter dese een ander die grooter en dobbel was, van binnen vol licht, van voren beschildert met wolcken, en voor dese wirdt gehanghen een hooft, dat door het achter-staende licht scheen midden in de wolcken te hanghen, want soo haest dit daer voor was, wirdt het voorste raem weder op-getrocken, en dat bedeckt was wirdt doen ghesien.

De twee jonghers hun motetten gesonghen hebbende, soo songhen alle de Musiciens noch eens het selve in't volle musieck: ende dit bleef meer als een quartier uers dueren: maer met dat-men aen het bancquet quam te deelen, soo en wirdt daer niet veel meer naer het musieck gehoort, en den meesten deel van de menschen, hadden soo veel naer het bancquet te sien, datter weynighe de af-gelaten verthooninghe, met de twee af-gelaten jonghelinghen hebben sien op-trecken.

Dit tot ontrent den sevenen geduert hebbende, soo den Marquies in sin hadd' van de tafel te gaen, en dat het selve aen den Borghemeester van Brussel gheseyt wirdt, soo stont hy op van tafel, ende heeft ordre gegheven, dat-men de tonnen die op de staken, de hetsen die lancks de Puyen stonden, aen soude steken, en de ontsteken lanterentjens op den Thoren draghen, dat oock datelijck geschieden. Want den Marquies is van de tafel ghegaen naer de schoon kamer onder den Thoren, alwaer een roodt fluweelen kleet was ter vensteren uyt-gehanghen, en in ieder venster gheleyt een roodt fluweelen kussen: den Heer Gouverneur daer gekomen zijnde, begonsten de tonnen al te branden, en met dat de kamer soo veel volcks niet bevatten kost, soo zijn de Heeren Prelaten ende Barons: met de Heeren Wet-houderen die aen de tafel geseten hadden, op de Puye gegaen, daer stoelen gestelt waren, voor hun, om op te sitten en de vier-wercken sien af te gaen.

Als de staken nu eenighen tijdt ontsteken hadden geweest, terwijlent datmen de Storm luyden, en dat het geschut met de kamers op de velten, den Beyaert met de klocken op den Thoren, de Trompetters met de Ketel-trommel op de Puye, de Schutters op de Gulde kamers hun lieten hooren; de tonnen by-naer verbrandt zijnde, soo heeft-men hem tot het vier-werck ghespoeyt, ende eerst het groot Kasteel aen-ghesteken.

Dit Kasteel was tusschen de twee staken, wat voorder te Merckt-waert in, teghen-over de trappen van het Stadt-huys. Het was van onder acht-kantigh, de hoecken het derde maer soo breedt als het middelste vier-kant, plat; het was met geschildert lijnwaert hoogh op-gespannen, verçiert met eenighe Jaer-schriften in't latijn: boven dese eerste solderinghe, quam in het mid-

midden een hoogher: maer kleynder, beschildert van vier kanten, met een Son, de Plus-outres, eenen Phœnix, en ander bedietsels: de Jaer-schriften hier mede over-een-komende. En uyt dit tweede, quam een derde dat noch kleynder was in manier van een thorentjen, en ter zijde vier bollekens, ende vanen tot boven in het top uyt-stekende. Dit was tot onder op de aerde vast toe, behalven datter een kleyn deur was, lancks waer dat in-gonghen die het vier-werck moesten aen-steken.

Eerst voor-al spronghen daer eenighe scerpentienen uyt, die de ront-omme staende jonghers deden de plaetse ruymen, hoe-wel sy met het stampen der voeten teghen dees om prijs schenen te vechten. Naer eenighe diergelijcke wirden daer aen-gesteken eenighe kassen met locht-pijlen, die hoogh inde locht vloghen, en daer open-berstende, som klaer sterre-lichten uyt-wirpen, ander noch vier vijf kleyne fusyen uyt-spooghen, die wat in de locht geswiert hebbende, om prijs den slagh gaven: soo wirden daer verscheyden naer de locht gesonden, en een rey vier-keersen aen-gesteken zijnde, gaven op alle kanten een groot gheluydt als van musquetten. Doen onder kleyn vier-pijlen, en boven locht-fusyen af geschoten zijnde, stack-men boven het hooghste top van het Kasteel aen, dat veel viers en sterre-licht uyt-wirp, niet sonder russche-gemenghelde slaghen. Ten lesten de vier hoecken die rondt-om het selve bols-geweys uyt-staecken ontsteken zijnde, vermaeckten de ooghen met een aenghenaem licht, op het welcke dat volghde eenighe sterren, en een groot geschiet van't binne-schuylende poeder. Voorts de reste van het vier-werck dat noch daer in was aen gesteken, en de mans die dat gedaen hadde uyt-gegaen zijnde, stack-men het heel Kasteel in brandt, dat van binne gepeckt, het lijnwaert gheolier, en het berdt droogh zijnde, met sulck een heldere vlam op-brande, dat de hitte rondt-omme de Merckt ghevoelt wirdt: en de claerte self verre buyten de stadt is gesien geweest.

Op den anderen kant recht voor het Comptoir van de Schip-vaert, tusschen de twee staken als het ander, oock wat voorder te Merckt waerts inne, stont een ander minder Kasteel. Dit KASTEEL was ses-kantigh, van onder met ses poorten, en boven dees poorten waren op dry kanten schilderyen, op d'een een Treck schuyt, daer een Enghelrjen den naem van Carolus aen den mast vast-maeckte, met een schrift, dat het door desen naem vry vaeren soude: Op d'ander kanten twee ander Schepen met hun op-schriften. De dry andere zijden waren d'een met een latijns regel-dicht, de ander met Jaer-schriften gevult. Boven de schilderyen waren eenighe zee-Goden, en op elcken hoeck een vaen: hoogher was een op-gaende werck oock geschildert, en boven dit noch een kleynder, waer op twee colomnen stonden: en boven dese een Sonne, en al dit boven-werck was verçiert met vendels daer den naem van Carolus, met silvere gekroonde letters in geschreven stont. Soo haest het ander teenemael verbrandt was, soo wirdt dit aen-gesteken. Eerst voor-al een ronde weynigh hoogher als de ses poorten, 't welck bestont in sulpher keerssen die langhen tijdt duerden, en soo dees verbrandt waren, wirden daer aen-gesteken eenighe kassen met scerpentienen, die onder het volck groote plaetse

maeckten, en dies te meer om dat, met dat het vier-werck vroegh wirdt aengesteken, in't beghin niet veel volck zijnde, het selve nu met duysenden was op de Merckt ghekomen. Naer eenighe van dese kassen wirden daer locht-fusyen uyt-geschoten, die met een groote menighte en geweldt om-hoogh vloghen, en met de slaghen groot getier in de locht veroorsaeckten. Naer dese wirden rondt-om de eerste hooghde van't voorsz. Kasteel, veel kassen als langhe stocken aen-gesteken, uyt welcke een gedurighe vlam quam, en somwijl vier, somwijl eenighe blauwe sterren uyt-vloghen: tusschen dese wirden daer noch menighe kassen met serpentienen en vol locht-fusyen uyt-geschoten; en daer-naer wirdt het hooghste in brandt gesteken, en noch eenigh zijde-werck, die naer een blauwe vlam menighte van groote slaghen uyt-gaven.

Dit ten eynde zijnde, soo heeft den Marquies sijn af-scheydt genomen, en is beneden naer sijn carotse ghegaen, en in de selve getreden, is vergeselschapt met eenighe Heeren, som van sijn knechten, eenighe van de Stadts-knapen voor en neven de carotse met witte ontsteken hetsen in de handt gaende, naer het Hof ghereden: en de ander Heeren zijn som over de Merckt te voet, mits de Merckt rondt-om af-geketent was, sommighe door het Stadt-huys, naer hunne carotse ghegaen, en naer huys gereden. De Borghers ondertusschen niet achter-latende met schieten en vreughde vieren rondt-om de Merckt, hun blijschap te thoonen. Ende soo is gesloten den tweeden dagh van dese soo groote en heerelijcke feeste, den nacht noch eens tusschen-beyde komende, om op den derden voor't leste te vieren. Den ses-en-twintighsten Februarij, soo isser voor de derde en leste reyse noch eens op de Merckt ghevierd. Des avonts ter klock-slagh acht, soo begost de Storm-klocke te luyden, de lanterens wirden rondt-omme den Thoren gehanghen, 't geschut rondt-om de vesten met de kamers los-gebrant, en de tonnen op de Merckt aengesteken: de Gulde en Ambachts kamers, met die van den Boeck, op de Merckt als sy de voor-gaende daghen ghedaen hadde, met vieren hun vreughdt bethoonende. Het uyt-gaen van dit vier, heeft het eynde van dese feeste medegebracht, ende den droeven nacht heeft met sijn duysternissen alle dese heerelijckheydt bedeckt, om selden oft nimmermeer dierghelijcke heerelijckheydt noch te laten sien.

Naer dat de groote feeste van de huldinghe voleyndt was, en den Marquies Castel-Rodrigo vertrocken: soo is in sijn plaetse gekomen *Don Pedro de Velasco, grooten Connestabel van Castilien*, die den twelfsten dagh Januarij, 1669. binnen Brussel is gekomen, en is van achter de Warande in-ghereden, niet willende dat de Borgherye naer gewoonte hem soude in de wapenen teghentrecken buyten de stadt. De regeringhe van Don Pedro de Velasco binnen de stadt Brussel, en heeft maer den tijdt van ontrent onder half jaer geduert. En naer sijn vertrecke, is den *Grave van Monterye*, als Gouverneur van dese Landen, hier binnen gekomen. Het was ontrent den acht uren van den 17. dagh der maendt Julij 1670. als hy met eenen seer heerelijcken treyn ter Lovensche poort inquam: en met veel Borghers met witte brandende hetsen verselt, onder het af-schieten van 't geschut, en het luyden van de Storm-klock, door de stadt is naer het Princelijck Palleys ghereden.

Een

EEn ſoo groot achter-een-volgende getal, van Hertoghlijcke Huldingen beſchreven zynde: als oock de blyde ende heerelycke Inne-komſten van Keyſers, Koninghen, Koninghinnen, Hertoghen en Princen, met hunne Vreughde-feeſten en vermaeckelycke Tournoy-ſpelen. En dat t'ſedert de Inne-komſte van Carolus den Vierden, Keyſer, Broeder van Wencelinus, Hertogh van Brabandt, in't jaer derthien hondert ende dryen-ſeventigh, tot en met de Huldinge van Carolus den tweeden van dien naem, onſen tegenwoordigen Koninck van Hiſpanien, gheſchiet in het jaer duyſent ſes hondert en ſes-en-ſeſtigh den vier-en-twintighſten Februarij. Soo is't dat wy ten leſten geraecken ſullen, tot ons eerſte voornemen, dat is tot de beſchryvinge van de groote Feeſte, van het dry hondert jaerigh Jubilé, van het *Hoogh-weerdigh Heyligh Sacrament* van *Mirakelen*. En ſoo in alle voorgaende geſchiedeniſſen, ſoo van de Huldingen, als de Inne-komſten van onſe Landt-Heeren, Hertoghen ende Princen, den iever en ghenegentheydt is bethoont gheweeſt van de Heeren, Borghers ende In-gheſetenen der ſtadt van Bruſſel, die ſy aen de inne-kommende Heeren en Princen, met alle vreughden en blyſchap, in alle voorvallende oorſaecken, met een uytterſte vlyt beweſen hebben. Soo is't dat wy nu met een levende af-beeldtſel, met eene noyt-gehoorde oft voorgevallen geſchideniſſe, al de wereldt voor ooghen ſullen ſtellen, met wat eenen iever ende drift, met wat vreught en blijſchap, en ſoete genegentheydt, alle de Heeren, Borgers en In-gheſetenen der Princelijcke ſtadt van Bruſſel, beſigh zyn geweeſt, om iet uyt te wercken tot de vereeringe van de dry hondert jaerige Jubel-Feeſt. En niet ſonder reden, want hebben ſy ſoo dickwils, ſoo veel groote Wercken van Segen-bôghen bekoſtight en voor-geſtelt, in de In-komſten van hunne Landts-Heeren, en andere Koningen en Princen. Het is betaemelyck dat ſy nu deſe Feeſte, met veel grooter Wercken vereeren, om dat deſe niet voor wereldtſche menſchen en geſchiet, maer tot eere van Godt: die door ſyne oneyndelycke bermhertigheyt, de ſtadt van Bruſſel ſoo grooten goet heeft gedaen en noch dagelycx doet, dat hy die onbepaelt is, hem weſentlyck beſloten houdt onder de gedaente van broodt, in de Heylighe Hoſtien, daer hy, van over de dry hondert jaeren waerachtelijck in-ſchuylende, hem noch teghenwoordigh (tot onſen grooten trooſt) laet aenbidden, loven, dancken en eeren. Om dan tot deſe beſchrijvinge der Jubel-feeſte te kommen gaen wy beghinnen.

De Eerweerdige Heeren, van het Cappittel der Collegiale Hooft kerck der Princelijcke Stadt Bruſſel, met de Prooſten van het vermaert Broederſchap, van het *Heyligh Sacrament van Mirakelen*, vervoeght met eenige Godtvruchtighe yveraers der ſelve Stadt. Siende en bemerckende dat allenxkens den tyt quam te naerderen van het dry hondert Jarigh *Iubilé*, van het Hoogh-weerdigh *H. Sacrament van Mirakelen*, hebben uyt eenen beſonderen yver ende drift, van langer hant de herten van de Borghers en Ingheſeten al ſoetiens ſoecken op te wecken, om teghen de Feeſte van den *Iubilé* iet beſonders uyt te wercken tot eer van het Hooghweerdigh *Heyligh Sacrament van Mirakelen.*

De Borghers en Ingeſetenen deſer Stadt,ſoet aerdigh en goethertigh van in-gheboren ghenegentheyt,en hebben geene groote aenlockſelen van doen gehadt : maer ſoo haeſt ſy de goede meyninghen verſtaen hadden, van de Heeren Canonicken , Prooſten en beſondere yveraers, die daer over verſcheyde Borghers, op den wegh woonende van de Proceſſie aen-gheſproken hadden ,ſoo iſt dat een ieder heeft beghinnen te overdencken,hoe en in wat manieren men het ſelve beſt ſoude moghen uyt wercken. Daer is dan goet ghevonden, dat-men op de ſtraeten langhx waer de Proceſſie Jaerelijckx naer ouder ghewoonte voorby gaet , in-gheſtelt in't Jaer vyfthien hondert endetwee-en-dertigh , ſoude maecken eenighe Arcken Triumphael, met hooge groote Poorten,daer het heel gevolgh met cruycen en vaenen ſonder beletſelen ſouden onder konnen doorgaen , en dat in 't bovenſte van elcke Arcke Triumphael ſoude gheſtelt worden:eene Schilderye uytbeeldende een deel van de warachtige Hiſtorie ende geſchiedeniſſe.Te weten : hoe de Ciborie met ſeſthien geconſacreerde Hoſtien gheſtolen is gheweeſt door Meeſter *Ian Van Loven*, die daer toe van *Ionathas*(een Jode) was om-gekocht. Hoe Meeſter *Ian* voorſz de ghenomen Ciborie met de H. Hoſtien , volghens beſpreeck naer Enghen droegh aen Jonathas , daer hy de ſeſtigh beſproken Mottoenen ontfongh. Hoe *Ionathas* met meer andere Joden , de Heylighe Hoſtien uyt-gheſtort op een Taeffel , beſpotten en beſchimpten. Hoe *Ionathas* in ſijnen Boomgaert wandelende vermoort wiert. Hoe de Weduwe van *Ionathas,* de Ciborie met de HH.Hoſtien van Engen tot Bruſſel brocht, en in handen ſtelden van de Joden van Bruſſel. Hoe de Joden te Bruſſel in haere Synagogue , op den Goeden-Vrydagh de HH. Hoſtien doorſteken hebben,wanneer daer overvloedelijck Bloedt is uyt gheloopen. Hoe de Joden beſchaemt over hun feyt,handelden met een Vrouw,om de H. Hoſtien te draghen naer de Stadt Ceulen. Hoe de voorſchreven Vrouwe genaemt Catharina , des s'nachts door Goddelijcke openbaeringhe vermaent wiert't ſelve niet te doen,maer alles aen haeren Bicht-Vaeder te kennen te gheven. Hoe den Bicht-Vader van Catharina, met Raedt van ander Gheeſtelijcke perſoonen, van de voorſchreve Catharina aenghenomen heeft , de Ciborie met de H. Hoſtien. Hoe de Joden, gevangen gheſet zyn op 't Steen-poort, en om dit feyt aen den Wollendries Thoren levendigh verbrandt.

Dit ſoo het voorſchreven is voor - ghenomen zynde , ſoo heeftmen daetelijck de beſte en bequaemſte middelen voor-gheſtelt , en voor-ghehouden om uyt te vinden het geldt , om deſe groote en koſtelijcke wercken te bekoſtighen. Den middel is ghevonden, dat-men dry vier Borghers, woonende ontrent de ſtraet daer elcke Arcke ſtaen moeſt,verſoecken ſoude,op hun te willen nemen den laſt, om de ſelve te doen maecken , ſchilderen en ſtellen,het ghene ſy altemael ſeer gewilligh hebben aen-genomen. En de Borghers daer toe verkoren , die hebben by keer om gheweeſt , door de ſtraeten naeſt-gelegen aen de plaets daer de Arcke ſtaen moeſten,en voorts elders door de Stadt , ſoo dattet niet een huyſghesin in de Stadt van Bruſſel is gheweeſt,oft heeft eens te mael oft alle weken,volghens hun ghenegentheyde

heyt en ſtaet van middelen, oock iet gheghevent tot de armſte toe, om te betaelen de koſten van de voorſchreve wercken.

De E E. Heeren Canoniken, als oock de Heeren van de Weth, hebben Commiſſariſſen vercôſen, om ſoo daer iet d weers voorviel, tuſſchen de Mannen die de voorſz. wercken te laſt ghenomen hadden, hun weder te bevredigen. Dat meer is, om dat-men gheene twee Arcken van een ende het ſelve werck ſouden maecken en voorſtellen, ſoo zyn de goeden Mannen, op ſekere gheſtelde daghen gheroepen gheweeſt, in de ſchoon kamer van het Stadt-huys, voor de Heeren Commiſſariſſen in't by zyn van meer andere Heeren uyt de Weth, om aldaer hunne teeckeninghe te brenghen, en de ſelve te laten ſien: om dat alles met een goede over-een komminghe ſoude moghen gheſchieden.

Dit alles ſoo gheſtelt, beſchickt en goet ghevonden zynde, ſoo iſt dat een ieder om prys en eere heeft doen wercken, om dat alle dinghen, op den gheſtelden tydt ſouden moghen ghereedt zyn, om deſe ſoo over heerelycke Feeſte van het dry hondert jarigh Jubilé te vieren met volle vreughden, in een volmaeckte blydtſchap: mits het tot noch toe, ſoo om de oorloghen, als leſte troubelen van de ander gheſinde, in de twee voorlede hondert jaren niet en is ghevíert gheweeſt.

Den tydt dan ghekommen dat de Feeſt aenſtaende was, en dat alles nu volſchildert was: ſoo heeftmen de groote boomen beginnen te rechten, en de ſtellingen te timmeren en te maecken, om alle deſe wercken teghen en op te ſtellen. Den meeſtendeel van de boomen, waren van de Heeren van de Financien, uyt's Konincks boſch aen de Ghemeente mildelijck toe-ghejont, om den yver meer op te wecken, en de koſten wat te verſoeten, om ſoo heerelijcke en ſoo konſtighe wercken, met eenen meerderen luyſter uyt te voeren.

De boomen op-gherecht, en de pilaren, en andere boven en middel wercken daer teghen vaſt geſtelt, ſoo heeftmen op ſekere daer toe gheſtelde en bequame plaetſen, den heelen wegh door gheſien, ſeer aerdighe, konſtighe, en over ſchoone Arcken Triumphael: daer de pinceelen van de beſte Meeſters, om prijs de bediedtſelen hadden uyt geſchildert. En deſe wercken, en waren niet alleen ſeer ſchoon in de oogh, maer ſoo koſtelijck en ſoo konſtigh uyt-ghevrocht, dat een ieder die het ſagh, hem niet ghenoegh en koſt verwonderen, over den vont en de aerdighe gheſteltenisſe, van alles datter op den wegh ſtont.

Het eerſte van deſe wercken, van de Triumph-bogen ofte Arcken Triumphael, dat ſtont beneden op de Hout-merckt, wat leeger als de Fonteyn, in het beginſel van den in-ganck van de op-gaende ſtraet naer het Canterſteen, tuſſchen het Coper-beeck Straetien en het hoeck-huys der voorſchreven Straete.

Deſe Arcke was twee-en-veertigh voeten breedt, en t'ſeventigh hoogh, verſien met dry door-ganghen oft poorten tuſſchen de vier groote pilaren: waer van de middel-poort vyfthien en de ſijde poorten vyf voeten breet wa-

ren. En dit werck verheven en seer konstig gesneden, hadden de Basementen en Capiteelen met meer andere verciersselen al-te-mael vergult.

De uytbeeldinghe was dry derleyden: want op den eenen kant, boven de syde Poorte, tusschen de Pilaeren was een Schilderye: uyt-beeldende. Hoe dat *Ionathas*, die genoemt wiert den *Prince der Synagogue*, woonachtigh tot Enghen, een Stadt in't *Graeffschap van Henegouw*, met sijn Vrouwe en Sone *Abraham*: door eenen in-gheboren haet die hy droegh tot het Alder-Heylighste *Sacrament*, in den Jare duysent dry hondert neghen-en-sestigh, met *Ian van Loven* Jods gheweest zynde, en tot het Catholijck Gheloof bekeert, een accoort aen-gonck, hoe hy hem soude leveren eenighe ghe-Consacreerde Hostien, waer voor aen den voorschreven *Ian van Loven* souden worden getelt, sestigh goude Mottoenen, Munte des *Koninckx van Vranckryck*. Boven dese Schilderye stondt. *Ionathas Ioannem ad Sacras Hostias habendas prӕcio conducit.* Dat is, *Ionathas wint met geldt Meester Ian van Loven, om eenighe Heylighe Hostien te bekommen.* Onder den voet van dese Ballustrade waeren dese woorden:

Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? 26. Vers. 15.

VVat wilt ghy my gheven en ick sal hem u leveren? 26. Vers. 15.

De Middel-Schilderye boven de groote Poort, zynde twelf voeten breedt en thien voeten hoogh, hadd' haer uytbeeldtsel. Hoe *Meester Ian van Loven* bespiedt hebbende verscheyde Kercken en gheen bequaemer konnende vinden, als die van *S. Catharina*, zynde doen ter tydt een Capelle, onder de Parochie van *St. Ians tot Molen-beeck*, alwaer eenighe H. Hostien waren rustende, tot behulp van de Siecken, die de selve by nacht oft on-tyden van doen hadden: ten lesten de geleghentheyt waer-nemende, op eenen donckeren nacht, ontrent de Maendt van October met een Leer door de Venster klimmende in de Capelle, open gebroken hebbende het Tabernakel, de Ciborie wegh neemt, daer inne waren, vyfthien cleyne Hostien met een groote. Boven het stuck stont: *Sacra Pixis furto aufertur. De Ciborie wortgestolen.* Van onder:

Querebat opportunitatem ut traderet eum sine turbis. Luc. 22. Vers. 6.

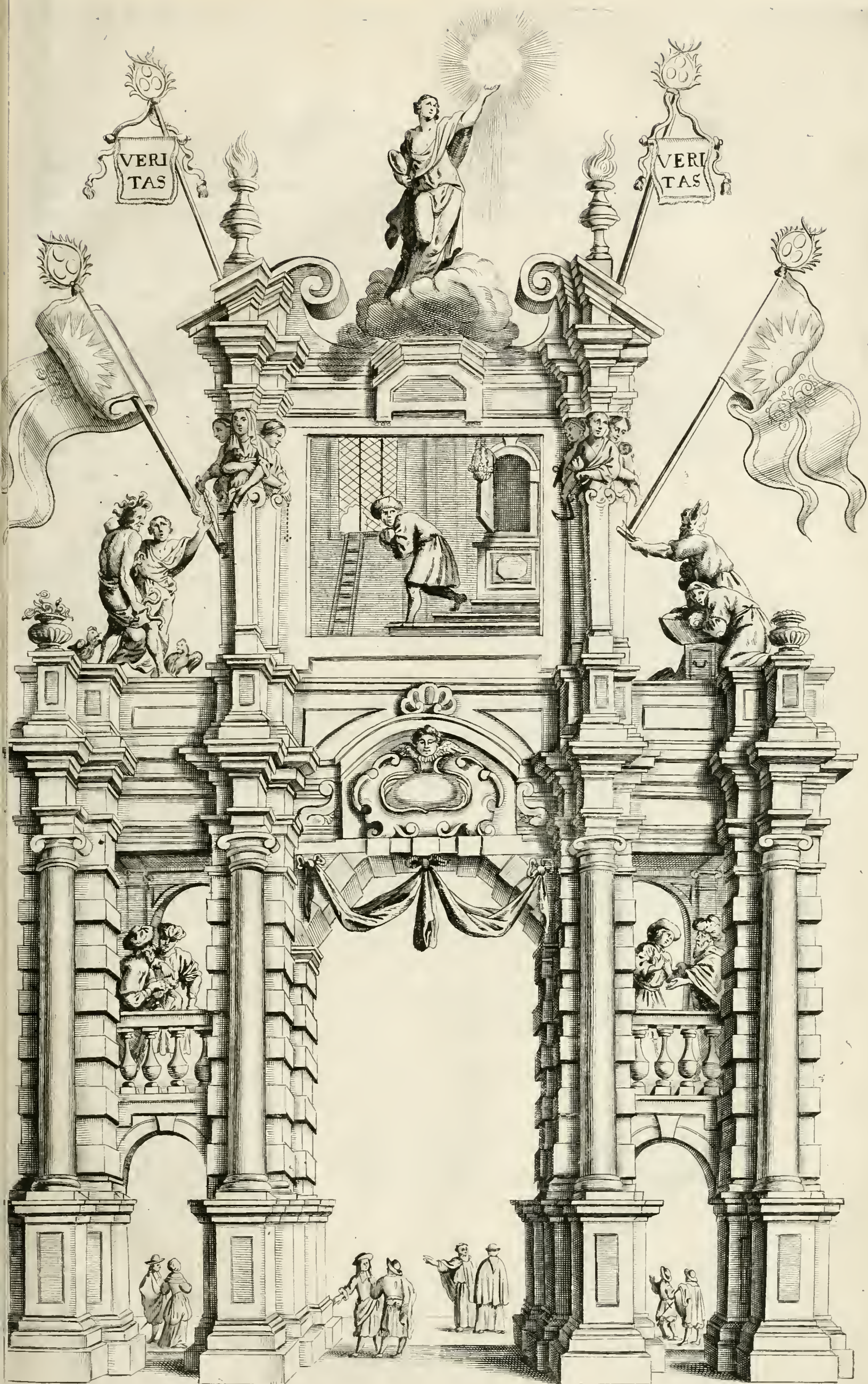
Hy socht geleghentheydt om hem te leveren sonder de schaeren.

Op den anderen kant, onder tusschen de Pilaren, was in een Schilderye uytgebeelt, hoe *Ian van Loven* de Ciborie met de H. Hostien genomen hebbende, het selve binnen Enghen aen *Ionathas* overlevert, en ontfanght de sestigh goude Mottoenen, met dit op-schrift: *Pretium traditarum Hostiarum Ioanni persolvitur. Den prys vande gheleverde Hostien worden aen Ioannes betaelt.* Onder stondt.

Ipse est tenete eum. Matth. 26. Vers. 48.

Hy ist houdt hem vast. Matth. 26. Vers. 48.

Op d'een syde van de Cornice, was een bleecke persoon, ghekleedt met een Wolfs-vel, armen en beenen naeckt, ghevleughelde voeten, in de slincke handt houdende een borse, in de rechte een breeck-yser en sleutel, met Hasen ooren op het hooft: uytbeeldende de dieverye. Op de andere syde, een qua-

Gasper Bouttats fecit.

qualijck ghekleede Vrouw delvende in een ysere kiste, alle de Penninghen die sy bekommen kost, daer ghestelde voor de *Gierigheydt*: met desen sin. Dat *Ian van Loven*, dit schandigh schelm-stuck uyt-ghevrocht hadd' door de liefde van 't geldt. Met dit op-schrift.

Avaro nihil est scelestius Ecclesiast. 10. Vers. 9.

Niet en is arger als een giergh mensch. 10. Vers. 9.

Op d'ander syde was een oude Vrouw, maeger en verrompelt met barnende netels in de handt, den Basilicus op syde voor de *Quaedtwillighheydt*. Een andere maegere in gerompelde Vrouw, met ghebroken Kleederen het hayr met slanghen bedeckt, haer eygen hert etende, hebbende in de andere handt vlam en vier en Serpenten, en achter haer eenen pot met slanghen voor den *Haet*. Verbeeldende den *quaedtwillighen Haet* der Joden teghen het *Alder Heylighste Sacrament*. Onder stondt.

Odio iniquo oderunt me. Psalm. 24.

Met eenen ongherechtighen haet, haeten sy my. Psalm. 24.

De Middel-Schilderye boven de groote Poort, daer *Meester Ian* de Ciborie steeldt, had op elcken kant dry termen: het *Gheloof* droevigh met eenen om-ghekeerden Kelck in de handt, de *Hope* met eenen ghebroken Ancker, de *Liefde* mistroostigh haer Kindeken de Borst ontreckende, en dese waeren vanden eenen kant.

Op den anderen kant, de *Godts-dienstigheyt* bedruckt, met een af hangende Cruys in de handt, de *Offerhande* met een Wieroock-vat sonder roock, de *Godtvruchtigheydt* met de handen over een, houdende een Roosen-kransken, en de ooghen naer den Hemel. En onder de dese soo las men.

Conturbata sunt viscera mea super eum. Jerem.

Myn inghewant is beroert over hem. Jerem.

Op het hooghste van dese Arcke stont de *VVaerheydt*, gekleedt in het wit, de ooghen naer den Hemel, hebbende in haer hant de Sonne met dry Hostien in d'ander eenen spieghel, staende in eene donckere Wolcke; verbeeldende de duysterheyt der Joden, die haer ooghen en verstant berooft hebben van de oprechte Waerheydt, door de donckere Wolcken van de ongheloovigheyt. Dese woorden stonden van onder in een Cartel.

Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Joan. 1. v. 5.

Het licht schynt in de duysternissen, en de duysternissen en hebben dat niet begrepen. Joan. 1. v. 5.

Besyden de *VVaerheydt*, waeren twee witte Vendels met de woorden.

Veritas, lumen de Deo vero.

VVaerheydt, het licht van den warachtighen Godt.

Beneden wat leeger teghen de termen waren noch twee blauwe Vendels daer een vergulde Sonne met dry Hostien half bedeckt met een donckere wolcke in gheschildert stont.

DE tweede Arcke Triumphael, die stont op het Canter-steen, aen den gemeynen Borre-put: en overdeckten den selven, en besloot de gheheele straet, hebbende de breede van negen-en-festigh voeten, en tachentigh hoogh. Dees was verdeylt in dry Arcaden van vyfthien voet breedt en vier-en-twintigh hoogh: in de middelste stondt eenen kostelijcken wel vercierden Autaer, de andere verstreyckte voor twee open Poorten. In 't middel van den Autaer was eene schilderye, uyt-beeldende in eenen Trianghel de dry Heylighe Hostien, omringheldt met de neghen Chooren der Enghelen, beneden waeren vier Propheten der oude Weth, als *Moyses, Aaron, Melchisedech, en David*, tusschen hun hebbende een Lammeken op eenen Autaer, volghens de oude Weth, waer onder in eenen Kerker ghefchildert waren de Joden, beswaert door hun eyghen Weth, verseit met verscheyden fenynighe Ghedierten. Boven dese Schilderye soo stonden dese woorden.

Te Prophetarum laudabilis numerus.
V het loffelijck ghetal der Propheten.

Boven de Capiteelen van de Middel-Pilaeren, stonden van den eenen kant, den *H. Petrus* en *Paulus* Apostelen: met dit schrift.
Te Gloriosus Apostolorum Chorus.
V de weerdighe vergaederinghe der Apostelen.
Van den anderen kant den *H. Stephanus* en *Ignatius* eerste Martelaeren. En by hun dese woorden.

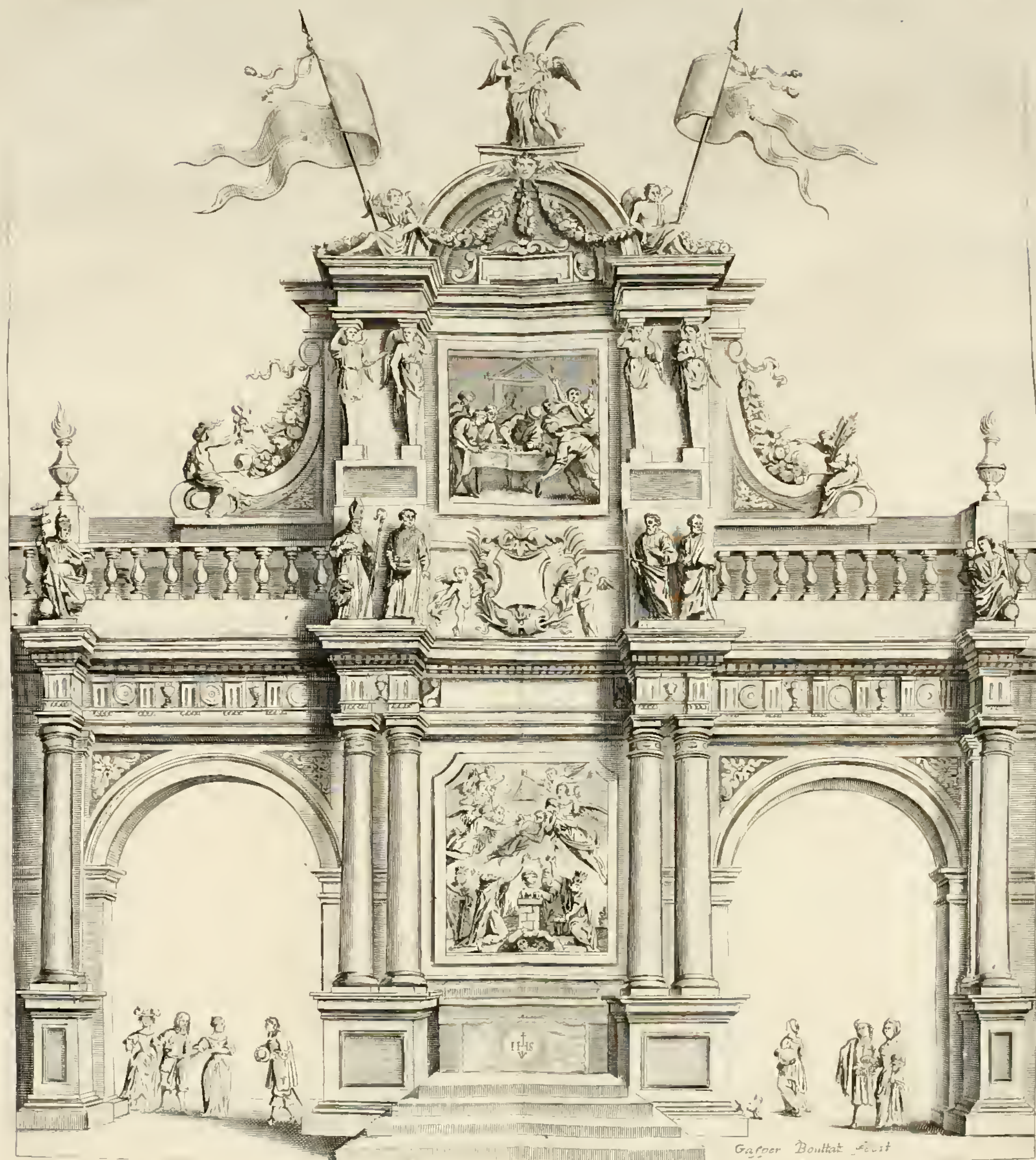
Te Martyrum Candidatus laudat exercitus.
V looft het wit ghekleede Heyr der Martelaeren.

Boven de Capiteelen van de kant Pilaren, was van den eenen kant het *Gheloof*, met haeren eenen voet op den Wereldt-bol. Met dit onder-schrift.
Te per orbem terrarum. V door de gansche wereldt.

Van den anderen kant, was de H. Kerck, eensghelijckx met haeren voet op de Wereldt. Met dese woorden.
Sancta confitetur Ecclesia. Beleyt de Heylighe Kercke.

Boven de middel Cornissen, waeren vier Termen, uyt-beeldende vier Enghelen, in't middel van de welcke stondt een schoone Schilderije, waer in dat seer aerdigh verbelt was. Hoe *Ionathas*, verblijt zijnde, dat hy in handen hadde den Godt der Christenen, sijn Huys-vrouw en Sône en d'andere Joden by hem gheroepen hebbende, 't saemen vergaedert zijnde in sijn huys, en de H. Hostien op de taeffel uyt-ghegoren zijnde, de selve met alle soorten van laster en schimp bespotten, uyt-vallende in alle boosheydt teghen den Naem van *Christus*, en syne Al moghentheydt
Boven de Schilderije stondt. *Et tu Domine deridebis eos, ad nihilum deduces omnes.* Ps. 58. *En ghy Heere sult hun bespotten, en al te mael te niet brenghen.*

On-

IHS
Gasper Bouttat fecit

Onder dese Schilderije stonden twee Engheltjens, houdende een Cartel met dit Lattyns in-gheschreven Jaer-schrift.

ChrIsto JesV,
In trInIs hostIIs Verè proDIgIosIs,
à JVDæIs IrrIso & sVbsannato,
gLorIosIVs In tertIo sæCVLo
JVbILantI
hoC reparatIonIs honorIs opVs
zeLosI Canter-steenenses posVêre.

Ter zijde van dese Termen en Schilderije, soo waeren daer twee uyt-springhende Consolen, en op den Crol van den eenen kant, soo sat de *Lasteringh*, op een Serpent, met dese onderschreven woorden. *Acuerunt linguas suas sicut Serpentes. Sy hebben hunne tonghen gescherpt als Serpenten.* Ps. 139.

Op den anderen kant, sat op den tegenstaende Crol, een maeger verrompelt Wyf, met het hooft en handen vol Slanghen en Serpenten, waer neven eenen Basilicus stont: uytbeeldende den *Haet.* Met dit onder-schrift.

Venenum aspidum sub labiis eorum. Psalm. 139.

Venyn der Aderen is onder haere lippen.

In het midden van het bovenste voor-werck, waeren ghestelt dese Text woorden.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est. Psalm. 108.

Godt en verswyght mijnen Lof niet, want den mondt van den sondaer en den mondt van den bedrieger is over my gheopent.

Aen beyde de syden van dit bovenste Top werck, waeren twee liggende Enghelen, houdende twee roode Vendelen in de handt, en beneden soo waeren op de Pilaeren van de Balustrade noch twee dierghelycke, staende in de Vendelen over-handt dese woorden.

Amor & dolor. Liefde en droefheydt.

Op het opperste van al, soo stonden dry Enghelen met palmen in de handt, en op de plint stondt *Concordia. Eendrachtigheydt.* En dese Enghelen bekroonden en sloten het Werck.

Behalven dese Arcke soo wasser op het Canter-steen, een schoone Galderye, hebbende van elcken kant acht-en-twintigh Boghen, rustende op seer aerdighe Termen, met verscheyden Figuren, Basementen en Capiteelen verciert. Elcken Boghe was festhien voet hoogh, en twelf breedt, en hadden boven over-handt, in Borst-stucken, staende op Piedestaelen, in forme van wit Marmer: de vermaerste Persoonen van het oudt Testament, beghinnende van *Adam* en *Eva*, tot het nieuw Testament toe. Onder elcke vvas een Schriftuer-plaetse by ghestelt, en de andere over-een-kommende Uyt beeldinghen wirden ghehouden door Enghelen, eensghelyckx staende boven de Galderye, tusschen de voornoemde Beelden.

Het eerste stuck boven den Bôghe van de Galderye was uyt-beeldende *Adam* en *Eva*: op het Piedestael stondt gheschildert eenen Appel met dese woorden.

Ne comedas. Gen. 2.

En eedt niet.

Den tweeden Bôghe, hadde op een Piedestael, eenen Enghel gheschildert met levende coleuren: houdende in sijn handt een Hostie, en om een over-eenkomminghe tot de voorschreve Schriftuer-plaets van *Genes.* 2. te maecken. Hadde dese woorden met gulde letteren geschreven op het Piedestael.

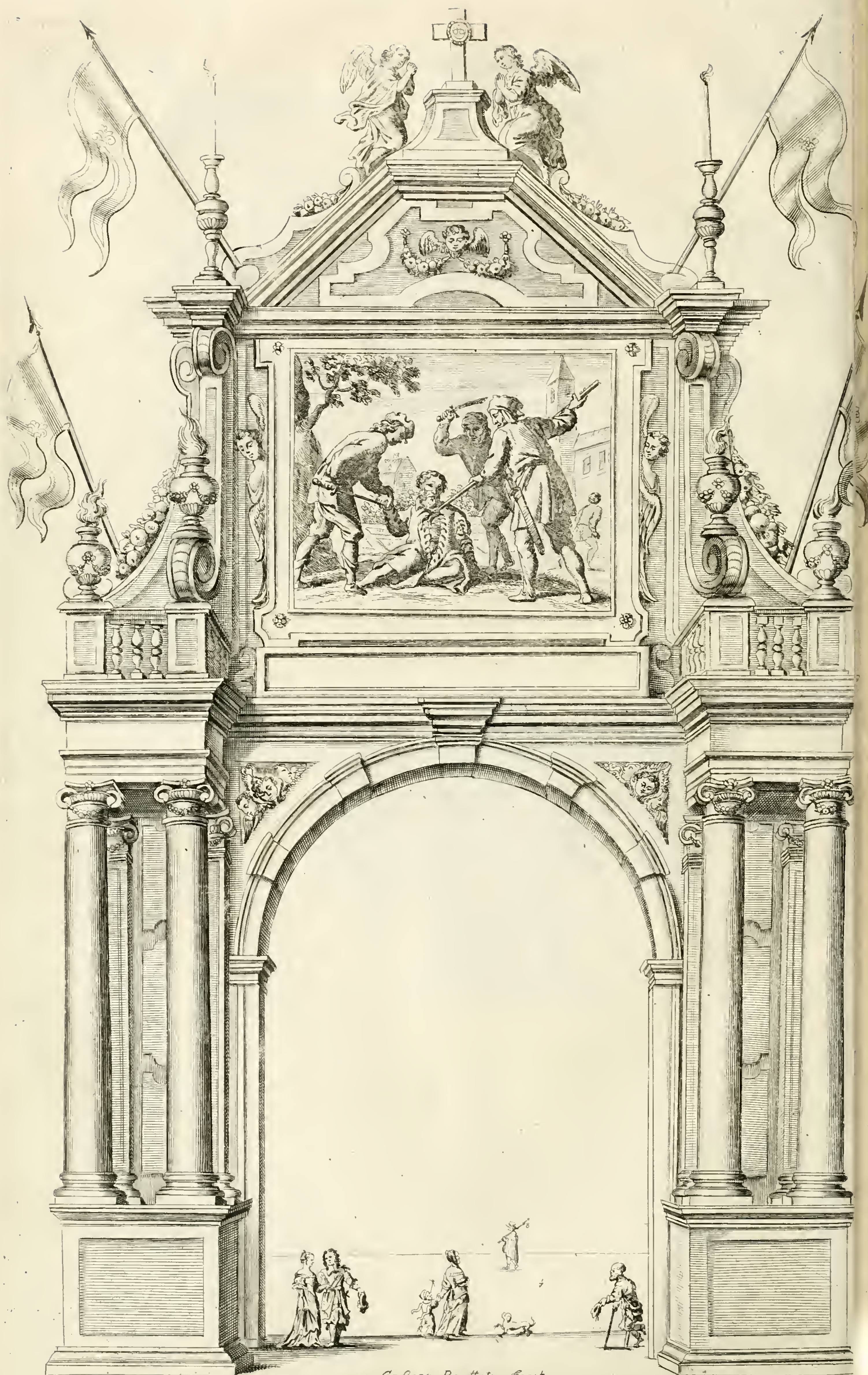
Vince in bono malum.

VVint met het goedt het quaedt.

Soo was dese Gaelderye, verciert tot het eynde, welcker ghesteltenis seer aenghenaem om sien was, hebbende in haere lengde dry-hondert veertigh schreden. Dies te meer om datter aen elcken term gestelt waeren schoone groene Boomen, en tusschen de boghen waeren gehangen Festoens van groen Eerdt-veyl bladeren, met claeter-gout omringhelt: dat aen de Arcke een aenghenaem ghesicht gaf, en de heele straet soo aerdigh vercierde dat het met groote verwonderinghe wiert aenghesien.

De

Gaspar Bouttats fecit

DE derde Arcke Triumphael, die was op-gherecht en ghestelt in de Keyser-straet, by naer op het leeghste, ontrent de ghemeyne Pompe. Sy hadde twee-en-dertigh voeten in de breede en vier-en-vyftigh in de hooghden. Dees Arcke en hadde niet meer als eenen door-ganck, en op beyde de kanten een Piedestael, op het welcke twee Pilaeren stonden, onder-steunende het Opper-werck, in het middelste van het welcke boven de Poort eene Schilderije stondt van de groote als de voorgaende: uyt-beeldende. Hoe dat *Ionathas* Prince der Synagogue, veerthien daeghen naer dat hy met sijn ghesellschap de H. Hostien soo mishandelt hadde en onteert, wandelende in sijnen Lust-hof, den welcken was een deel van de Warande in de Voorstadt van Engen, door eenige Straet-schenders, die hem lanck bespiedt hadden, is vermoort gheweest. En sijnen Sône door de vlucht ontkommende sijne Moeder de droeve tijdingen boodtschapt.

Boven dese Schilderije soo stondt daer een lattynsch Jaer-schrift de selve geschiedenisse te kennen gevende.

Ionathas IVDaVs In horto à MaLIgnIs neCatVr.

Ionathas den Ioden, wordt van de straet-schenders in sijnen hof vermoort.

Onder de Schilderije soo stondt.

Ingressi sunt autem domum latenter, & percutientes interfecerunt eum. 2. Reg. 4.

Sy zijn bedecktelijck in huys ghekommen, en slaende hebben sy hem gedoodt.

Boven de Cardoesen waeren twee Kandelaeren met brandende keersen. En by de selve en onderwaerts staecken verscheyden Vendelen uyt van wit roodt en gele coleur, dat een schoon oogh aen het Werck gaf, dies te meer om datter een goet getal groen Festons besijden en tusschen byden af-hongen. Op het opperste top van het werck stondt een Cruys met dry Hostien in, en op byde de sijden twee knielende Enghelen, met de handen te gaeder. om daer door te bewysen, dat hy alle eere weerdigh is, die de Joden soo schandelijck hadden mishandelt.

DE vierde Triumpaele Aercke, die was gestelt in de af-gaende Straet, tusschen het Steen-poort, en de ruyme Pleyn van het Coren-huys, by de Uytspanninghe, ghenaemt *kleyn Nyvel.* Dit Werck, dat met eenen deur-ganck, met sijn verdobbelde Piedestaelen en Colommen seer aerdigh op sijn rustiq; was uyt-gheschildert: hadde twee-en-dertigh voeten onder in de breede, en de hooghde was vyftigh voet. Op de Piedestaelen tusschen de Pilaeren, soo sagh men uyt-gebeeldt de Sônen van *Heli*, *Ophni en Phinees*, den eenen met een Sweert door-steken, den anderen door-schoten, soo te sien is in't Boeck der Koninghen aen't vierde capittel, beyde vermoort als de Philistynen de Arcke des Verbonts, uyt het Hebrieus Heyr wegh-namen, en Israël om hun menighvuldighe sonden de Nederlaegh kreegh: onder op de Piedestaelen stondt gheschreven.

Heli Sônen zijn ghedoodt,
Om hun sonden veel en groot.

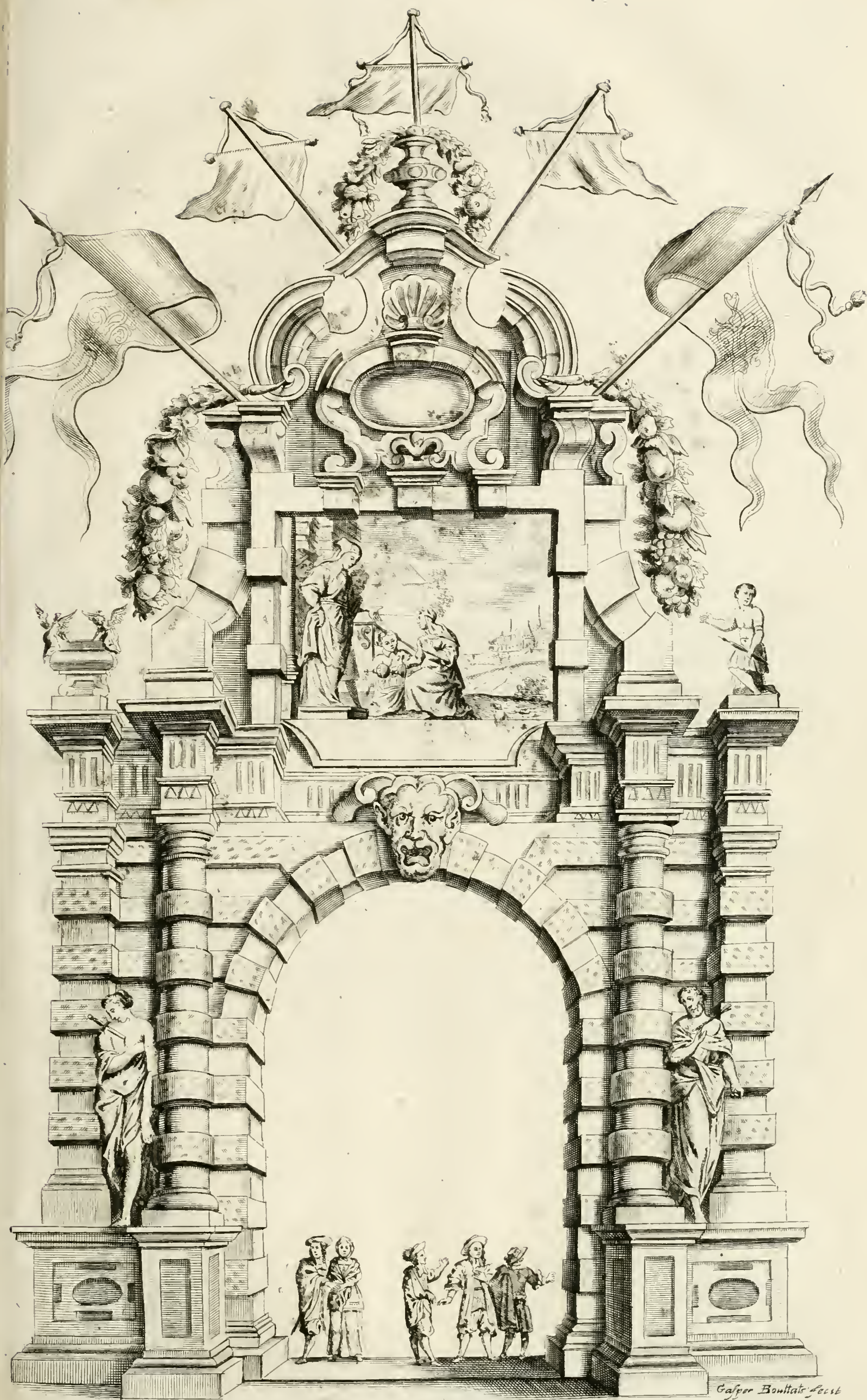
Boven de Capiteelen van de Middel-Pilaeren, sloot het op-gaende Werck hem alleenskens toe, en in het selve stondt een aerdigh stuck Schilderije, boven de groote Poorte, dat beelden uyt. Hoe dat de Weduwe van *Ionathas* van Enghen tot Brussel ghekommen zijnde met haeren Soon, en de Ciborie mede ghebrocht hebbende, de selve tot Brussel gheeft in de handen van de Joden. Want soo haest als haeren Soon *Abraham* de handen der straet-schenders ontvlucht zijnde, syne Moeder gheboodtschapt hadde dat *Ionathas* haeren Man en sijnen Vader, buyten in sijnen Hof vermoort was. Soo is't dat sy bevangen wirdt met groote vreese, midts sy ghewaer wirdt, dat sulcken straf haeren Man was over-ghekommen, om dat hy on-weerdelijck den Godt der Christenen mishandelt hadde. En daerom liet sy haer voorstaen, dat haer noch veel meerder plaegen souden over-kommen, soo sy die Hostien langher in huys hielt. Oorsaecke dat sy die tot Brussel bracht, en in handen der Joden gaf, als voorschreven is. Boven het stuck stonden dese vier Neder-duytsche Regel-dichtjens, in het kort den in-houdt van het stuck te kennen gevende.

Dese Vrouw die komt uyt Engen,
D'Heylighe Cibori brengen.
Gheeft die aen het Iodsch ghespuys,
Dat doens hiel tot Brussel huys.

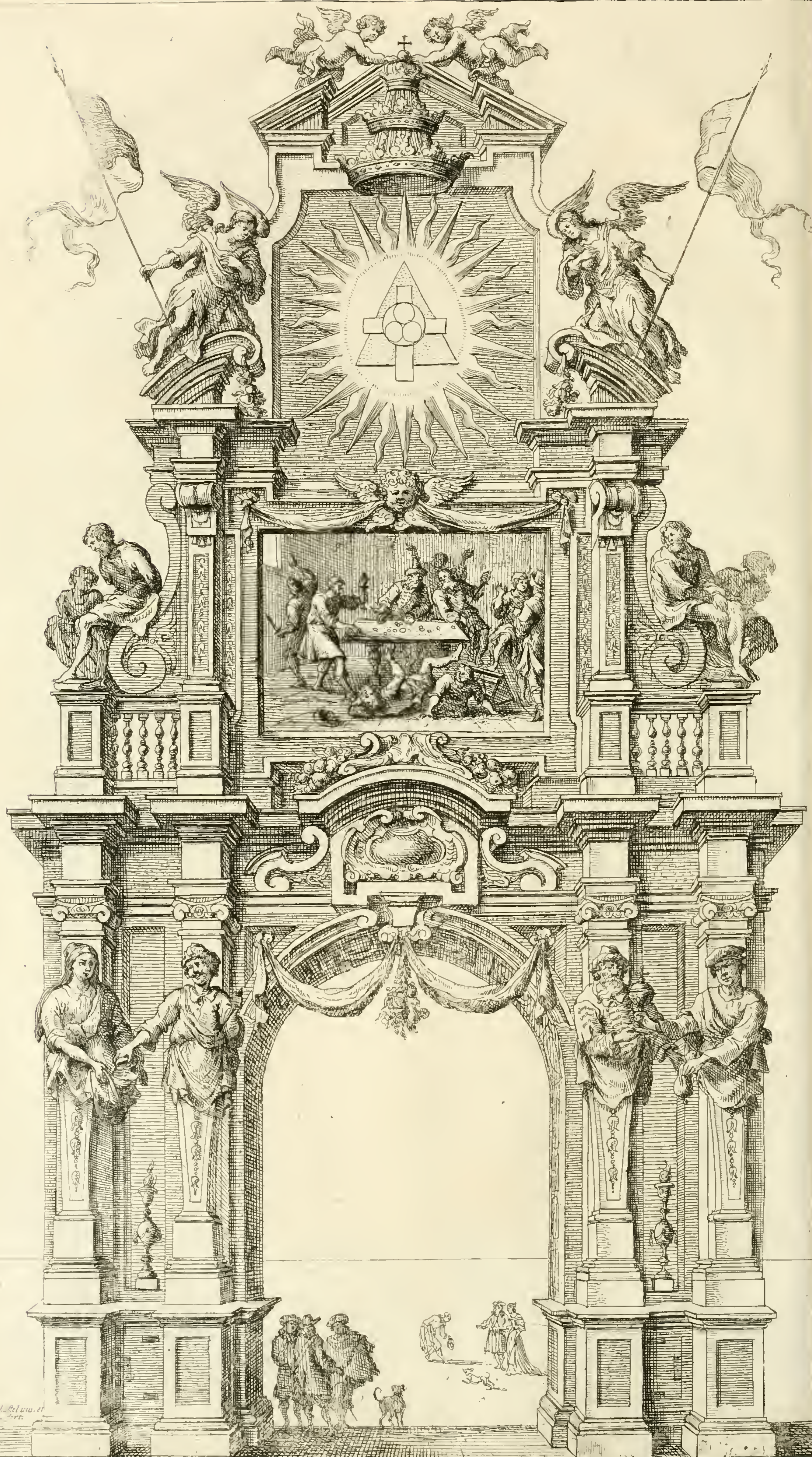
Op de Capiteelen van de Kant-pilaeren, besijden op de hoecken van 't werck, stondt van den eenen kant de *Arcke des Verbondts*, en op den anderen kant eenen *ghebroken Af-Godt*: met dit Regel-dicht.

Voor de Arcke van't Verbondt,
Neer gevelt men Dagon vondt.

Het boven top ghesloten met sijn krollen en schelpe en zijn festoens van verscheyden fruyten met groen onder-mengelt, gaf aen het Werck een seer soete oogh. De Vendelen daer rontomme seer aerdigh afwaeyende gaven de aen-sienders noch een grooter vermaeck.

Gasper Bouttats fecit
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
20
30

DE Vyfde, die stondt beneden het Coren-huys, in de af-gaende Straete naer het Mannekepis, by het huys van den overleden Heere Commis Maes. Dese was van onder breedt dertigh voet, besluytende op by de kanten de Straet, en was hoogh ses-en-vyftigh voeten in aerdigh verheven werck uyt-ghevrocht. Hebbende op elcken kant van de Poorten twee Termen, waer van de twee eerste uyt-beelden *Ionathas* met de Ciborie in de handt, en *Ian van Loven* met het geldt. De andere een van de Joden de Ciborie over-leverende aen *Catharina.* Op de Plinte van dese Termen stonden dese woorden. *Pretium sanguinis est. Het is den prijs van't Bloedt.*

De Middel-schildery boven de groote Poort, was ghestelt tusschen twee Cardoesen met uyt-springende Consolen, rustende op een Ballustrade, die boven de Cornicen stondt, op hebbende eenige Jodtsche slaeven. En dit Middel-stuck beelden uyt, hoe dat de Joden in het jaer duysent dry hondert t'seventigh, op den goeden Vrydagh (ter wylent dat de goede Roomsche Katolijcke, hun godtdinstige Wercken deden in het besoecken der Kercken, ter gedenckenisse van het lyden ende doodt van JESUS-CHRISTUS) in hun Synagogue vergadert zijnde, naer dat sy volghens hun oude maniere, teghen Godt alle schimp en lasteringen uyt-ghebuldert hadden, als oock teghen de H. Hostien, op een nieuw op de taeffel uyt-ghestort: soo verr' zijn ghekommen, dat sy hun Ponniaerden en Daggen uyt-treckende, hebben begonst de H. Hostien te door-steken, waer uyt overvloedelijck Bloedt is ghesproten: soo dat sy daer selver mede besproeyt wierden. Waer door sy bescroomt en vol vreese ter aerde zijn gevallen tot hunne groote verbaestheydt.

Tusschen den voet van dese Schilderije, en den Bôgh van de Poort, was een Cartel in-hebbende dit Jaer-schrift.

HostIæ à barbarIs IVDæIs In Vrbe MaLè traCtantVr.

Boven dese Schildery was in een hooger verheven aensien, een schoone vergulde Sonne, hebbende in het midden eenen Triangel, waer in een Kruys met dry Hostien geschildert was. De welcke van het opperste van het voorschreven Werck, door twee vlieghende Engelen, met dry Kroonen ghekroondt wierdt; ter zijde waeren twee knielende Enghelen elck met een schoon Vendel in de handt: en het top wierdt ghesloten met verscheyde uyt-stekende coleure Vendelen.

Desen Seghen-bôgh was van achter besloten met seer aerdigh ghescheldert Steen-werck, in wiens middel, boven de Poort noch eene Schilderije stondt, uyt-beeldende den doodt-slagh, daer *Caïn Abel* met een Kaeckxbeen doodt slaet: boven de welcke gheschreven stondt.

VICtIMa abeL proVt In hostIIs DatVr.
IVDæorVM barbarIes In CaIM fLVIt.

Onder dese voorschreve Schilderije stondt.

tV es DeVs qVI faCIs MIrabILIa.

In den Bôgh van de Poort, honghen Festons van veel naer-ghemaeckte Blommekens seer aerdigh om sien.

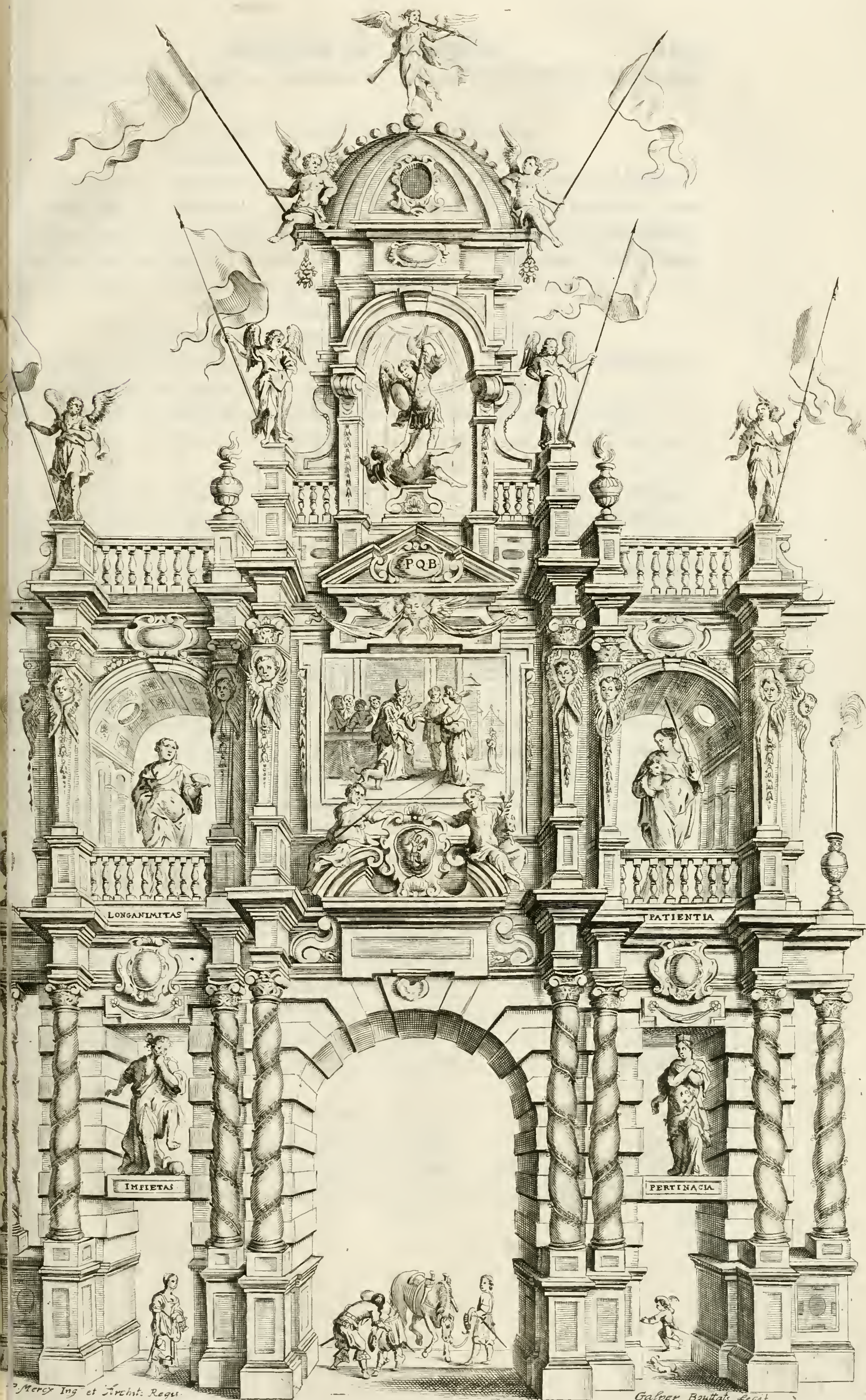
 De

DE seste Arcke Triumphael, die stondt achter het Stadts-huys deser stadt Brussel, beghinnende aen den voor-hoeck van het voorsz. Stadts-huys, besluytende door synen dry dobbelen door-ganck de heele straet.

Want de Heeren Wet-houderen deser Stadt, door eenen besonderen iever en uyterste gheneghentheydt tot het *Alder-heylighste Sacrament* van *Mirakelen*, en hebben niet willen laeten alle moghelijcke vercierselen toe te stellen tot vereeringe van de Feeste van het dry hondert jaerigh Jubilé. Sy hebben dan met de twee andere Leden deser Stadt te saemen goet en geraeden gevonden, den wegh achter het Stadt-huys op het cierelyckste toe te stellen. Daerom soo hebben sy de klijne huyskens, die daer stonden af-ghebroken, om de straet een breeder en meerder ruymte te gheven, tot den door-ganck voor het Volck. De achter-vensters van de boven Sale, die gedient hadden tot een plaetse voor de Krijghs-oeffeninge, die tot noch toe altydt hadden gesloten geweest, die hebben sy ge-opent, ende over-handt steene Pilaerkens inne ghestelt, het gene lancx den achter kant een heerelyck uyt-sicht gaf; boven de achter Poorte oft uyt-ganck van het Stadts-huys, hebben sy van gelijcken doen maecken een groot uyt-springende Balcon, rustende op sijn uyt-springhende blauwe steene cardoesen, met syn Ballustraeden: tot meerder vercierselvan de voor-ghenomen Wercken.

Voorder was de goede meijninghe van de Heeren Wet-houderen in de twee Nissen die tusschen elcke geopende venster staen van den eenen kant tot den anderen, te stellen alle de Hertoghen van Brabant beghinnende van *Hertogh VVencelyn* en *Vrouw Ioanna* (in wiens tijden dit soo grooten Mirakel binnen Brussel geschiet is) tot onsen teghenwoordighen Koninck en Hertogh van Brabant *Carolus den tweeden*, onder wiens regeringhe gheviert wort het dry hondert jarigh Jubilé, van het groot Mirakel ten tyde van den *Hertogh VVencelyn* gheschiet. Maer alsoo de kortheydt van den tijdt meer andere wercken belet heeft te volmaecken soo is dit oock moeten berusten. Dese achter straet soo toe-ghestelt, als voorseyt, daer-en-boven verciert met twee springhende Fonteynen op beyde de kanten van de groote poort soo ist dat op d'een en d'ander eynde van de selve seer schoone sege boghen op-gherecht zyn. Den eersten, zynde den sesten van den wegh, staende voor aen als boven gheteeckent, hadde in sijne breede vier-en-veertigh voeten, hoogh negentigh, hadde op sijne Pedestaelen, schoone afstaende ghevronghen witte Marbere Colomnen van de ordre *Composita* met hare bassementen en Capitielen vergult ende omrengelt met rancken van gaude laurieren zijnde den grondt met de drye tusschen-staende poorten, waer van de middelste was vyfthien voeten breedt, hoogh vyf-en-twintigh, ende de sijde poorten breedt vyf, ende thien voeten hoogh, in order van *Rustica* met root en swert marber.

Op den eenen kant boven de sijde poorte was gheset eene figure, uytbeeldende de *Ongoddelyckheydt*, met haren eenen voet stootende ende betredende de Siborie met de heylighe Hostien: staende op de Plinte, met gul-

P. Mercx Ing et Archit: Regis. *Gasper Bouttats fecit*

met gulde letteren: *Impietas*, ende boven haer, op de frise een quier met dese woorden:

Ex impijs egredietur impietas. 1. *Reg.* 24.
Van den boosen sal boosheydt uyt-komen.

Op de andere zijde poorte, was gheset een ander beeldt, uyt-beldende de *Hertneckigheydt*, hebbende rondt-om haer op-klimmende aertveldt van den hoofde tot de voeten, de handen en armen over-een, ende eenen terlinck van loot op het hooft: onder haer stont geschreven *Pertinax*. Boven haer hooft op de selve frise was een quartel, in-hebbende dese woorden:

Iter impiorum decipiet. Proverb. 12.
Den wegh der on-goddelijcke sal hun bedrieghen.

Boven de middel poorte was eene timpane, waer inne de verbeeldinghe vande middel schilderye, beschreven stont met deês woorden:

Iudæi cum Catharina de pretio pro transferendis Coloniam Hostijs paciscuntur.
De Joden handelen met Catharina over den prijs om de H. Hostien naer Ceulen te draghen.

Dese timpane hadde boven een frontispice, waer op waren sittende de *Rechtverdigheydt* en den *Peys*, houdende in het midden van hun de Wapenen der stadt Brussele. Waer mede de eerste order van dese Arcke verçiert zijnde, begonst boven de architraven, frisen ende cornissen, het tweede deel van de architecture, bestaende in seer konstighe ende cierlijcke wercken als volght. Op de cornissen stonden acht pilasters, in form van Seraphinen, waer van twee van ieder zijde, het middel stuck van de schilderye waren houdende, het welcke uyt-beelde: hoe dat de Joden, naer dat sy de H. Hostien door-steken hadden, en weder in de Ciborie ghedaen hebbende; naer dat sy alle middel gesocht hadden om de selve wegh te senden, en gheenen middel vindende, als met seker vrouw-persoon genaemt Catharina een bekeerde Jodinne daer over te handelen, en die weygerigh vindende, hebben haer ten lesten met goedt cier aen te doen, en geldt in de handt te steken soo overwonnen en soo verr' ghebracht, dat sy van de Joden de Ciborie heeft aenghenomen om naer Ceulen te draghen, door de groote ghebeden en 't ghegheven geldt der Joden vermorwt zijnde.

Bezijden dese twee pilasters waren noch op ieder zijde eenen pilaster, met noch eenen af-draghende ter zijden; hebbende in het midden eene schoone openinge met haer prospective van de hooghde van de middel schilderye; van voren verçiert met schoone vergulde balustraden: in de welcke op den eenen kant stont de *Langhmoedigheydt*, wesende eene vrouw-persoon met de ooghen naer den hemel, hebbende op haer handt een Schildt-padde. Op den voet van de balustrade was geschreven: *Longanimitas*. En boven op de frisen in een quartel dit in-schrift:

Deus longanimis. Psal. 102.
Godt is lanckmoedigh.

Op den anderen kant in een ghelijcke prospective was gheset de *Verduldigheydt*, wesende eene vrouwe, hebbende in haren arm een Lammeken, en-

de op hare schouderen een jock, met het schrift op den voet van de balustrade *Patientia*, en op den quier boven haer :

In tempus sustinebit patiens. Ecclesia. 1.

Tot eenen tijdt sal de lijdtsamighe verdraghen.

Allen dese wercken seer aerdigh naer de konste uyt-gevoert ende geschildert, ende allen de gesneden en verheven wercken verguldt met de architraven, frisen, en cornisse van swert en wit marmer, hadden in't midden boven de midden schilderye, een schoon Seraphins hooft met sijn uyt-hanghende sluyders : draghende het frontispice. Waer in was een quartelle, hebbende geschildert met vergulde letteren : S. P. Q. B. Boven de welcke geset was eene schoone doorluchtighe missie, bedeckt met eenen coupple oft rotonde, die op het opperste hadde de Fame, met hare Trompetten uyt-blasende door de geheele wereldt de glorie van Godt, ende dit teghenwoordigh dry hondert jarigh Jubilé : zijnde op den kant van dese coupple twee sittende Enghelen met banieren in de handt van roodt coleur, waer in waren geschildert dry Hostien in eenen Trianghel.

In het midden van dese rotonde was geset den H. Michiel Aertsch-Enghel, patroon van dese stadt, die onder den coupple op een quier hadde dese by-ghescrijvinghe woorden :

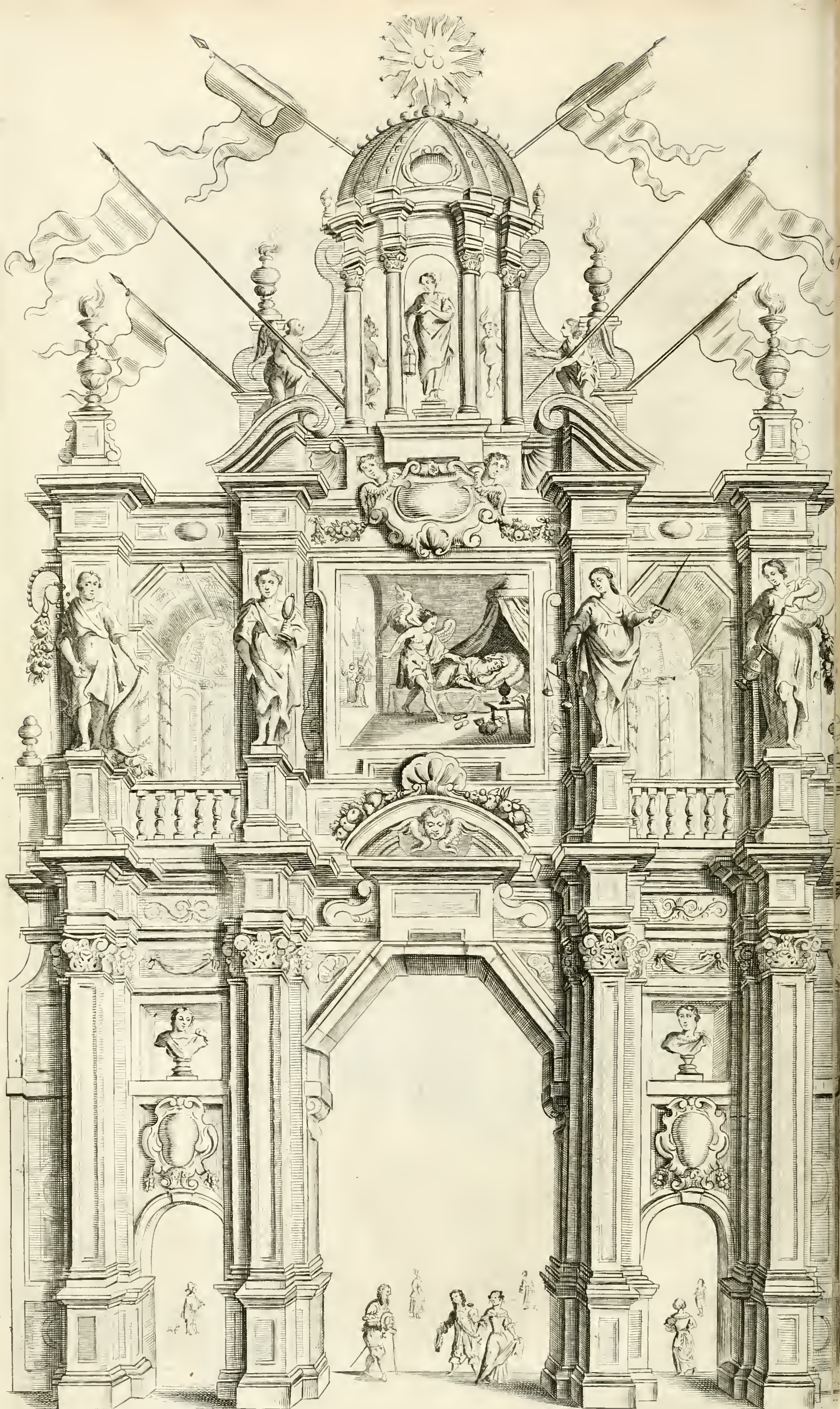
Laudate eum omnes Angeli ejus. Psal. 148.

Looft hem alle sijn Enghelen.

Desen Aertsch-Enghel was vergeselschapt, bezijden de cornisse op uytspringhende gondolen, rustende op vergulde balustraden, met de twee Enghelen Gabriël en Raphaël, houdende ieder in hun handt schoon af-vlieghende vendels van wit couleur, met het syffer oft letteren van de stadt Brussel ; ende ter zijden quamen noch eenighe balustraden tusschen hun piedestalen, op welcke leste stonden noch twee Enghelen met ghele vendels met sijne ciraten van silver, ende den Trianghel met dry Hostien. Waer mede dese Arcke, genoemt de Arcke der Enghelen, in het top besloten wirdt ; zijnde soo om de verheven wercken als konst van de vindinghe en schilderinghe een, die de andere als de eerste en meeste te-boven-gonck.

De

P. P. Merx Ing.^r et Archit. Regis Gasper Bouttats fecit.

DE sevenste triumphale Arcke, eensghelijcks op-gerecht, door de Heeren Wet-houderen der stadt Brussel : die stont aen het eynde van het Stadt-huys, in 't beghin van d'ander straet, van aen het hoeck-huys genoemt S. Victor, tot teghen de blauw Fonteyne. Dese die was breedt vijf-en-veertigh voeten, en de hooghde was vijf-en-tachentigh, en ghelijck als de voorgaende den naem hadde van de Arcke der Enghelen, soo was dese de Arcke der Maeghden. En dat om dat elcke in 't besonder toe-ghe-eyghent was, de twee patroonen der stadt Brussel, de Arcke vande Enghelen aen den Aertsch-Enghel S. Michiel, en de Arcke der Maeghden aen de H. Gudula.

Dese Arcke die was in de eerste ordre, verçiert met vier af-staende pilasters van blauw en witte coleuren, en aen ieder van de selve twee halve, de zijden daer van verguldt zijnde, als oock de basementen en cappiteelen. En dese die waren in seer goede ordre gestelt, hebbende in het midden een groote wel geboghde poorte, en op beyde de zijden twee boven ronde door-ganghen.

Boven de eerste zijde poorte staet eenen schoonen gesneden quier, draghende een gesneden borst-stuck, het welcke was uyt-beeldende de *Conscientie*: wesende een vrouw-persoon met een dagghe in de handt, omringhelt met een Serpent, in haer hert bijtende, met dese woorden in den quier:

Est qui promittit, & gladio pungitur conscientiæ. Proverb.

Daer is die beloost, en wordt ghesteken met het sweerdt van de conscientie.

Op de andere zijde poorte was noch eenen quier, hebbende van boven een beeldt, verbeeldende de *VVaerheydt*: zijnde een vrouwe in het wit ghekleedt, met een Sonne op haer borst, bezijden haer twee spieghels, met dese sinne-spreuck:

Non est occultum quod non manifestetur. Luc. 8.

Daer en is niet verborghen, dat niet openbaer sal worden.

De midden poorte zijnde 15. voeten breedt, en 24. hoogh, hadde boven in den boghe een schoon quartel, met uyt-hanghende festoenen, van silveren dockedoor ende blauwe, ende andere sijde linten van soet couleur: waer in was geschreven:

Catharina conscientiæ stimulis agitata, impium Iudæorum crimen Parocho suo significat.

Catharina, door het wroeghen en prickel van de conscientie aen-gedreven, gheeft het goddeloos schelm-stuck van de Joden aen haren Bicht-vader te kennen.

Waer mede de eerste order door hare architraven en frisen, met lieflijcke goude loof-wercken verçiert, en cornissen, ghesloten wordt, en het tweede deel is soo cierlijck op-gestelt, dat het de ooghen der om staenderen met vreughden tot hem treckt.

In het midden staet eene schilderye, bediedende hoe Catharina de H. Hostien in haer huys gedraghen hebbende, bevanghen zijnde met eenen grooten anxt, haer in den nacht heeft begheven tot de ruste, alswanneer sy door Godt in haer herte vermaent is gheweest, de H. Hostien naer Ceulen niet te draghen, maer des s'morghens te gaen by haren Bicht-vader, ende hem te

 ver-

verklaren al watter tusschen haer ende de Joden verhandelt was, ende daer in te volghen sijnen raedt, en te doen dat hy haer soude belasten.

Catharina in groote beroerte haerder conscientie, ende in droefheydt des herten, is s'morghens ghegaen by haren Bicht-vader, met name M.r Peeter vanden Heede, Pastoor van onse lieve Vrouwe ter Capellen, ende heeft hem veropenbaert alles watter tusschen de Joden en haer verhandelt was, ende hoe sy tot haren huyse hadde de H. doorwonde ende bebloede Hostien.

Op beyde de zijden waren noch vier piedestalen met platte pilasters van blauw couleur, en op dese piedestalen waren uyt-gebeeldt met een aerdigh pinceel de vier hooft-deughden.

Tusschen ieder twee van dese beelden waren twee schoone perspectiven, te-samen boven gesloten met hunne architraven, frisen en cornissen; hebbende in het midden een quartel met sijn uyt-hanghende vergulde festoenen met dese letteren : S. P. Q. B.

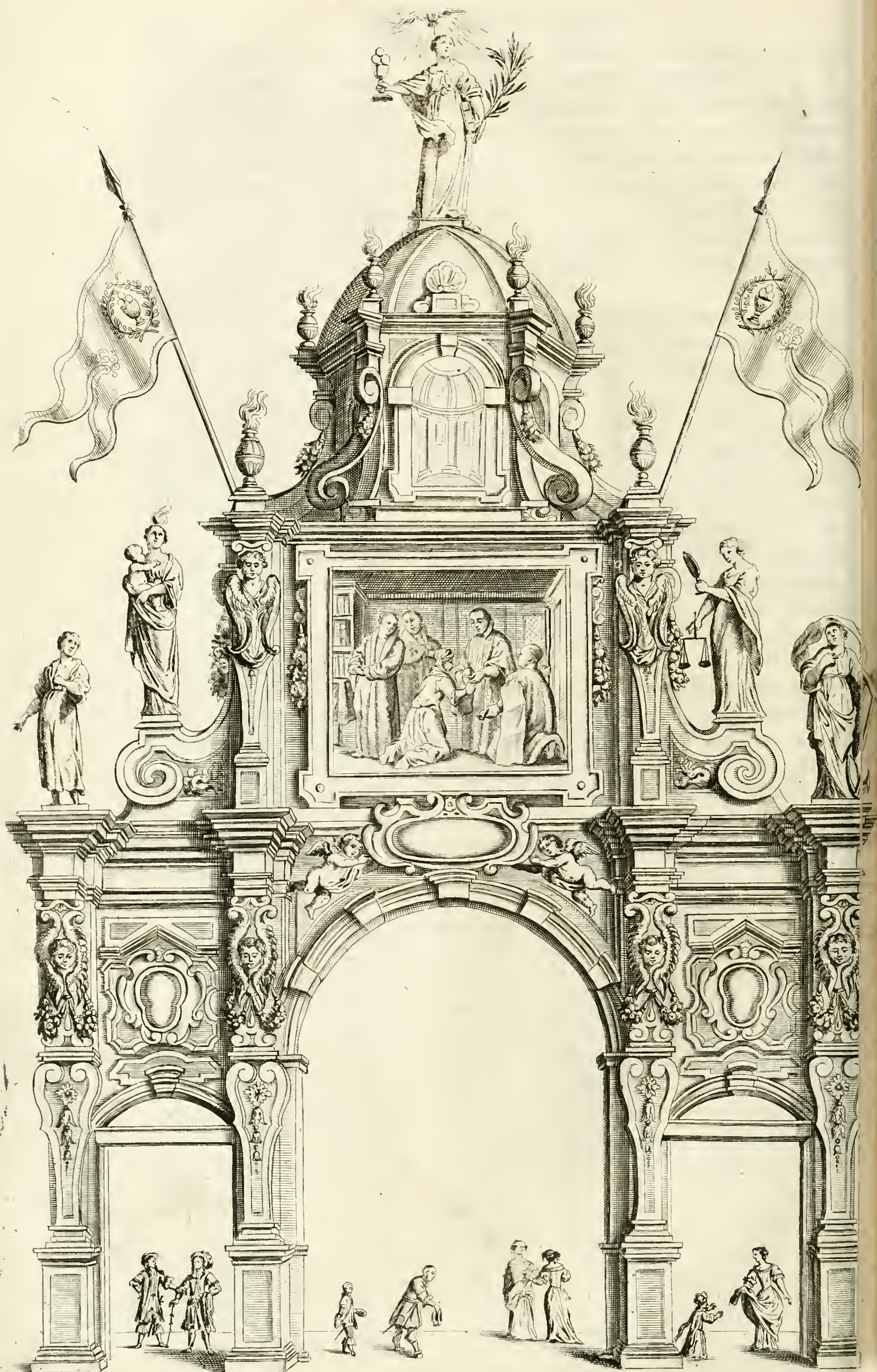
Boven tusschen het frontispicie was eenen schoonen verheven coupple, rustende op ronde pilaren, in het midden van den welcken stont S. Goedelen, patronersse der stadt van Brussel, hebbende bezijden de pilaren op de coinen, twee knielende Enghelen, met witte vendels, met het syffer van de stadt in goude letteren, in laurier kransen en andere ciraten van silver. Beneden-waerts twee andere vendels met hunne ciraten van silver, ende den Trianghel met dry Hostien. Boven op den selven couppel was eene schoone vergulde Sonne, met haer uyt-springhende stralen, hebbende in het midden de dry Hostien, en van ieder kant een schoon af-hanghende vendel, die dese Arcke der Maeghden besloot.

Van dese Arcke der Maeghden, tot aen de Arcke van de Enghelen, achter teghen den muer van het Stadt-huys, onder de nieuwe gheopende vensters: soo honghen daer van den eenen tot den anderen kant, seer schoone tapijten, en onder de tapijten tusschen de onderste vensters, achthien van hout gesneden, vergulde en versilverde armen, houdende een brandende hetse in de handt. Boven het balcoen van de achterste middel poort, soo hongh onder eenen rooden sijden fluweelen hemel, met roode damaste gordijnen, het afbeeldtsel van onsen ghenadighen Koninck Carolus, naer het leven uyt-geschildert.

Onder het balcoen, boven de groote achter poort van het Stadt-huys, soo hongh daer een groote schilderye, daer den *Peys* in eenen Koninckljjcken throon sat, en gaf de stadt Brussel den Olijf-tack in de handt. Mars wirdt op den eenen kant vast-ghebonden, en op den anderen de Ketterye verjaeght. Boven het hooft van den *Peys* waren twee Enghels de Trompet blasende, en boven in de wolcken waren de dry HH. Hostien in een Kruys. Den sin der uyt-beeldinghe die was : dat den Peys, den Oorlogh en Ketterye verjaeght zijnde, aen de stadt Brussel desen Jubilé gaf. Dese schilderye was op-ghedraghen aen onsen nieuwen Gouverneur, Joannes Dominicus Zuninga & Fonceca, Grave van Monterey : en alle dese vercierselen stonden een-ieghelijck seer wel aen.

De

Gaſper Bouttats ſe

DE achtste Arcke triumphael, die was gestelt op de Melck-merckt, achter de fonteyn by de Kercke van S. Nicolaes, teghen de twee voorste hoeck-huysen vande Oude kleer-verkoopers-straet, seer aerdigh, met blijde verwen van wit, blauw, ende goudt uyt-gewrocht. Dese die was breedt twee-en-viertigh voeten, ende by de seventigh hoogh, van beneden soo hadde sy vier schoone gesneden en verheven termen, met Enghels hoofden, van wit, goudt en blauw coleur, en de piedestalen waren wit en roodt marmer ghe-schildert. Tusschen dese pilaren, soo waren daer dry poorten, de middelste van vijfthien voet breedt, en vier en-twintigh hoogh, en de zijde poorten thien voeten hoogh, en half soo breedt. En dese zijde poorten hadden tusschen de Enghels hoofden der neve-staende termen, elck een schoon quier, in het welcke op den rechten kant stonden dese twee latijnsche Jaer-schriften:

trIVMphant De trIbVs seCVLIs trInæ hostIæ.
IVDæIs MaLItIa sVa ConfVsIs.

Van over dry hondert jaren triumpheren de dry heylighe Hostien, de Joden door hun quaedtheydt beschaemt staende.

Op den slincken kant waren dese naer-volghende geschreven.

IVLII bIs DeCIMa stVpante natVra.
hostIarVM fIgVræ In reaLI speCIe DVrantes.

Den tweemael thienden Julij de natuer verbaeft zijnde, het fatsoen van de Hostien noch in wesentlijcke ghedaente blijvende.

Boven de middel poort, was een schoon langhworpigh quartel, gehouden van twee vlieghende Enghelen, inne hebbende dese woorden:

Catharina pœnitens, sacras sanguinolentas Hostias Parocho tradit.

Catharina berouw hebbende, gheeft over aen den Heere Pastoor de heylighe bloedighe Hostien.

Boven dit, tusschen twee termen, gestelt op de middelste van de onderstaende, soo stont een schoon stuck schilderye, uytbeeldende. Hoe dat den Heere Pastoor van de Capelle Kerck, in de teghenwoordigheydt van den Heer Vice-Pleban Michaël van Baeckeren, en Meester Jan van Woluwe, Pastoor Portionaris van S. Nicolaes, van de voorsz. Catharina de Ciborie tot hem nam, met de H. door-steke en bebloede Hostien, en de selve sloot in het Tabernakel van sijne Parochie Kerck: want naer dat sy Catharina van alle de omstaendigheden van dit boos feyt ondervraeght hadden, en dat sy het selve soo in hun teghenwoordigheydt, als voor de E E. Heeren Canonicken in het volle Capittel bekent hadd', soo en vonden sy onder een niet beter geraden, als de voorsz Ciborie met de Hostien haer af te nemen, en wel te bewaren, en haer in gevanghenisse vast te stellen, tot naerder ondersoeckinghe van de handtdadighen aen dit boos feyt.

Dese schilderye staende tusschen twee vergulde gesnede termen, als voorseyt is, soo waren daer van ter zijden twee uyt-springhende gondolen, hebbende twee schoreersels, ende nederwaerts op de cornisse twee andere dier-

ghelijcke, waer van de eerste op den eenen kant boven op het hoeck capiteel, op de cornisse, uytbeeldende het *Berouw* van Catharina met dese woorden:

Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Psal. 37.
Daer en is gheenen vrede mijnder beenderen van d'aensicht mijnder sonden.

De tweede staende op de gondole, was de *Liefde*, beduydende hoe Catharina uyt liefde tot Godt, dit feyt hadde verklaert, ende de H. Hostien overgegheven met dese woorden:

Qui non diligit, manet in morte. Ioan. 3.
Die niet en bemindt, die blijft in de doodt.

Op den anderen kant van de schilderye op de gondole, stont de *VVaerheydt*, bediedende hoe Catharina van de Joden door gheldt omgekocht om de H. Hostien naer Ceulen te draghen, in de handen van de andere Joden, liever heeft ghekosen den wegh des waerheydts, ende die te stellen in de handen van de persoonen, die waren de waerachtighe dienaren van den selven Godt, met dit by-schrift:

Viam veritatis elegi. Psal. 118.
Den wegh der waerheydt heb ick ghekoren.

Beneden op den anderen kant boven het hoeck capiteel op de cornisse, stont de *Hope*, uytbeeldende de hope van Catharina in Godt, met dit inschrift:

Qui sperat in Domino, sanabitur. Proverb. 28.
Die in den Heere hoôpt, die sal ghenesen worden.

Op de twee cornissen voor de schilderye, stonden twee vlieghende Enghelen, uyt-blasende met de Trompetten den lof Godts.

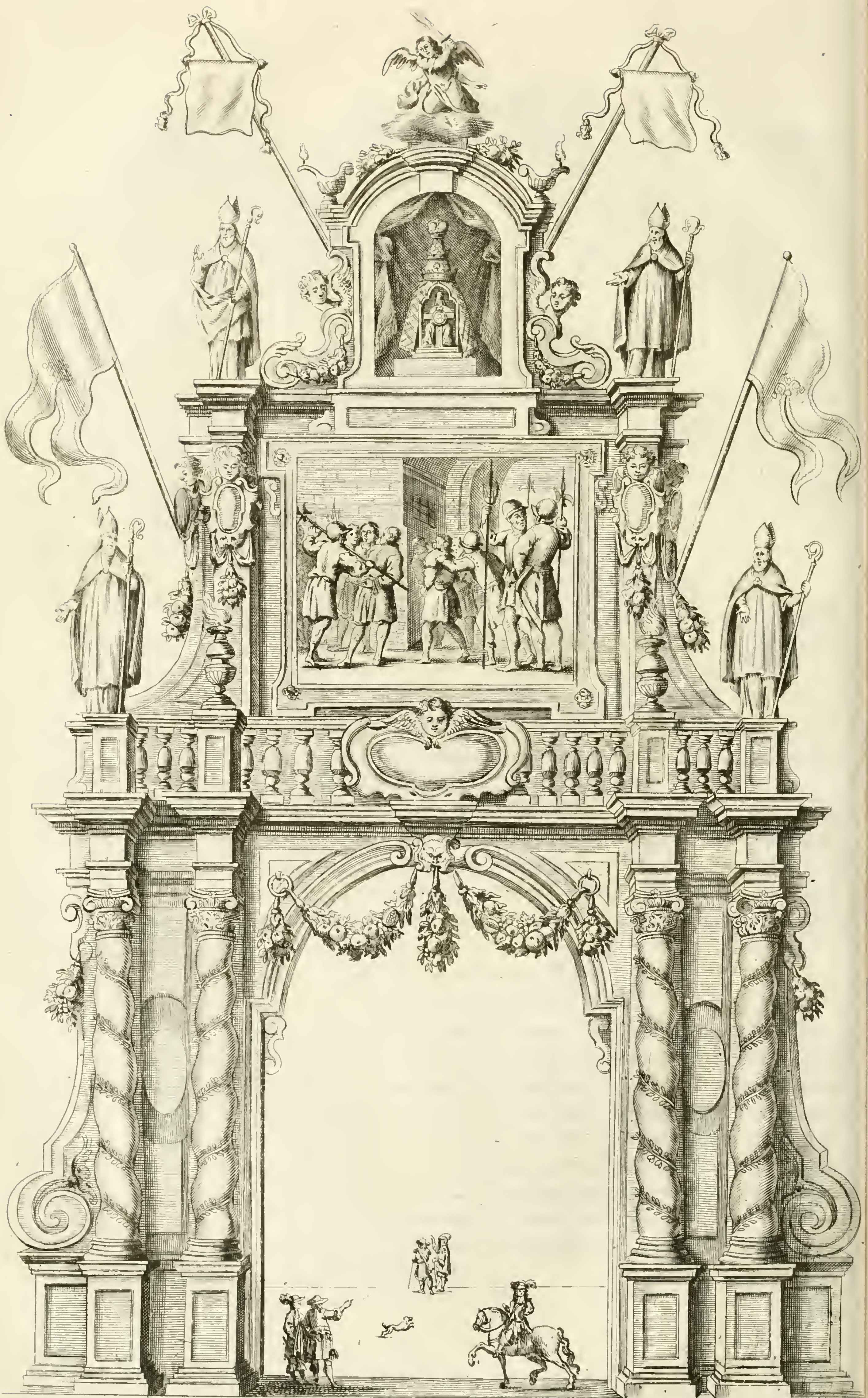
Boven de schilderye was eenen schoonen verheven coupple van ghesneden werck, met diversche festoenen van rooden taf verçiert, den welcken op het opperste droegh eene schoone statue in het wit ghekleedt, uytbeeldende de *Goddelijcke gratie*, waer mede den goeden Godt Catharina hadde voorkomen, om de H. Hostien te stellen in de handen van de Priesteren, alsoo het behoorde, met dese woorden:

Cujus vult miseretur. Roma. 9.
Hy ontfermt diens hy wilt.

Boven desen, soo was dese Arcke noch met ses schoone vendels besteken van wit ende roodt couleur, hebbende in het midden eenen Kelck met dry Hostien, omringelt met eenen laurier-krans. En door dien dat dese Arcke van vore in het gesicht stont, en dat de neven-staende fonteyne herschildert was, soo was't een soet vermaeck de selve aen te sien; dies te meer, omdieswille datter op beyde de kanten van de straet, stonden geplant groene buecke boomen, van de welcke dat van den eenen tot den anderen kant af-honghen groene festoens met blommekens en klater-goudt verçiert, het ghene de Melck-merckt tot verwonderinghe een uyterste verçiersel bybrocht, door de groote ruymte van de open plaetse.

De

G. P. Van Heil inventor. *G. Bouttats fecit*

DE neghenste Arcke die was gestelt, op den anderen hoeck van de Oude-kleer-verkoopers-strate, ten eynde by de Munt, seer aensienelijck door de verscheydentheydt van couleuren. Dese Arcke was breedt veertigh voeten oft daer ontrent, hoogh sestigh, hebbende van ieder zijde twee schoone gevronghen pilaren, met fijne laurier rancken verçiert, in het midden eene poorte van vijfthien voeten breedt, en vier-en-twintigh hoogh, boven met heerelijcke uyt-hanghende festoenen behanghen. Aen den uytersten kant van de pilaren waren twee uytspringhende consolen op hunne piedestalen rustende, met hunne festoenen. Boven de cornissen stont een schoone vergulde balustrade tusschen haer piedestalen gehouden, hebbende in het midden een quartel, waer in geschreven stont:

Sacrilegi Iudæi, VVenceslai Ducis imperio, in carcerem compinguntur.

De heyligh-schendighe Joden, door het gebodt van Wenceslaus Hertogh van Brabandt, worden gebonden in de gevanghenisse gheleyt.

Boven dese balustrade, was de schilderye tusschen twee termen, met Enghels-hoofden ende quieren verçiert. Uytbeeldende hoe dit schroomelijck feyt, nu door de menschen verbreydt, en tot kennisse ghekomen zijnde van den alder-doorluchtighsten Hertoghe Wenceslaus, genoemt van Bohemen, Hertoghe van Luxenbourgh, sone van Jan Koninck van Bemerlandt, en broeder van Keyser Karel den vierden van dien naem, en Vrouwe Joanna sijne huys-vrouwe, gheboren Hertoghinne van Brabandt. Daer over gehoort zijnde Catharina, die uyt de ghevanghenisse naer't Hof geleyt, alles belijdende, en weder-gesonden zijnde in haer gevanghenisse, door ghebodt van den Hertoghe allen de Jodtsche natien soo van Loven als Brussele op de Steen-poorte gevanghen gheset worden.

Boven dese schilderye waren sijn door-gaende architraven, frisen ende cornissen, hebbende in het midden een timpane, op de welcke was eene seer schoone missie, met Seraphins hoofden gehouden, hebbende onder een baldequin de schilderye van het alder-heylighste Sacrament van Mirakel, waer onder op de timpane stont geschreven:

Non crediderunt mirabilibus ejus. Psal. 77.

Sy en hebben niet gheloofte in sijn wonderlijckheden.

Boven dese missie was eenen vlieghenden Enghel, met een vlammende sweert in de handt, beteeckenende de *rechtverdighe straffe Godts* over de boose Joden, die onder in de schilderye verbeeldt waren, met dese woorden:

Impijs reddet vindictam. Eccl. 12.

Den ongoddelijcken sal hy de wrake vergelden.

Ter zijden de missie op de cornisse, stont van den eenen kant den H. Athanasius, hebbende op de frise dit schrift ghetrocken uyt het gebedt van 't Gheloof:

Per corpus Pontifex fuit, per id quod nobis tradidit mysterium, dicens: Hoc est Corpus meum.

Op

Op den anderen kant *S. Ioannes Chrysostomus*, hebbende dese woorden:

Quoniam ergò ille dixit, hoc est Corpus meum, nulla dubitatione teneamur, sed credamus. Homilia 83. *in Matth.*

Op de piedestale van de balustrade, van d'een zijde van de schilderye, was gheset *S. Gregorius Nazianzenus*, hebbende op het piedestael dese sententie:

Absque dubio comede Corpus, si vitæ desiderio teneris: & in nulla re propter adversariorum sermones fluctues. Oratione 2. de Paschate.

Den *H. Cirillus* staende op den anderen kant, hadde oock eene seer schoone sententie getrocken uyt Catechef. 4. mystagog. de welcke was:

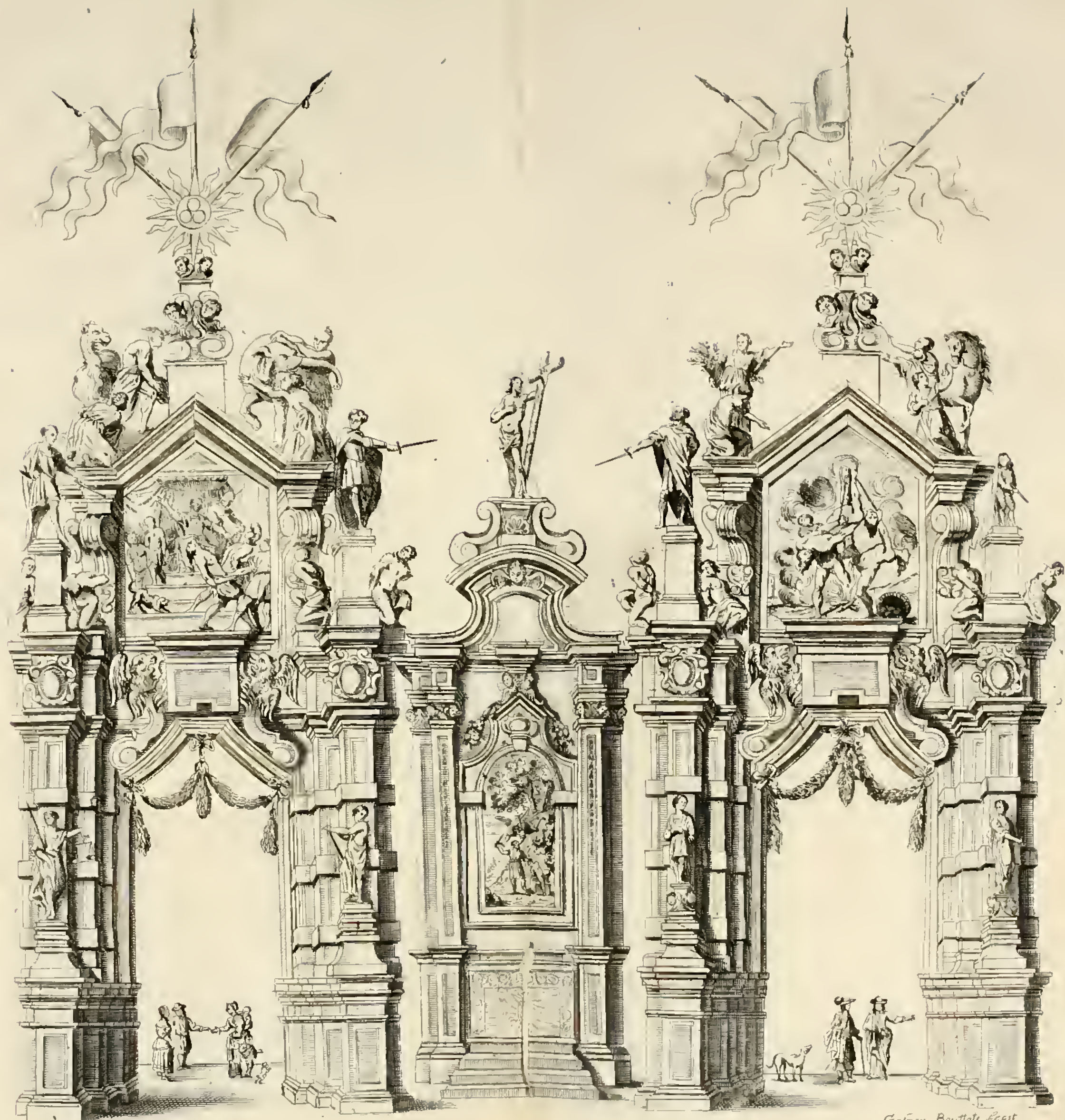
In specie panis dat nobis Corpus, & in specie vini dat nobis Sanguinem.

Boven dese ciraten waren noch ses schoone vendels, twee lanckworpighe by de nissie van wit couleur, ende vier wimpels bezijden de midden schilderye, hebbende in hun midden een Kruys van goudt, met sijne laurier kranssen van silver omringhelt.

Van dese Arcke, tot aen de andere, die voor in het beghin van de straet was, soo waren op den eenen kant teghen de huysen vast gestelt, op berdt naer't leven uyt-geschildert, alle de Keysers, met de doorluchtighe Princen van het huys van Oostenrijck; op den anderen kant de Hertoghen van Brabandt, en alle de Heeren Ridders van de ordre van het gulden Vlies: het ghene dese strate ten uytersten verçierde, door de verscheydentheyt van alle dese beelden. Daer-en-boven, soo hadde de Nonnekens van Bethania, ghe-seyt Magdeleene Susters, in hare nieuwe begonste Capelle, eenen cierelijcken Autaer opgerecht, recht onder den balck, daer het HH. Sacrament van Mirakel ontrent ses jaren lanck is bewaert gheweest. Sy hadden eensghelijcks de eerste solderinghe van het voornoemde huys, ront-omme met goude leiren en tapijten behanghen, en met groote wasse postueren was daer uyt-gebeeldt, hoe den Aertsch-Bisschop van Mecchelen, als de stadt Brussel weder bevredight was, het H. Sacrament daer ter plaetsen uyt-haelde, om wederomme te draghen naer sijne ghewoonelijcke rust-plaetse, in de Kercke van S. Goedele. Soo dat over-al een-ieghelijck sijn uyterste besten hadd' ghedaen, om dese soo over-heerelijcke feeste, van het dry-hondert jarigh Jubilé, met alle moghelijcke verçierselen te vereeren.

aen
vall

Gaſper Bouttats fecit

DEn thienden ende lesten zeghen-bogh van de uyt-beeldingh e van de Historie, was ghestelt aen de Storm-strate, beneden de Kercke van S. Gudula, teghen het huys van den Heere Grave van Grimberghen, ende van den anderen kant dat van den Heere Wout-meester van Brabandt.

Dese Arcke, was gestelt in form van perspective, den eenen kant leydende naer den Warmoes-bergh, ende den anderen lanckx de Storm-straet naer de Kercke. In het midden teghen het huys van den voorsz. Heere Grave, was eenen seer schoonen Autaer met vier trappen, in de selve wercken besloten, hebbende in het midden eene schilderye, uyt-beeldende de offerande van Abraham. En dese was ront-omme beset met marmere pilasters, met af-hanghende vergulde festoenen, en de cappiteelen met Seraphinen van silver en goudt, als oock noch eenighe Seraphinen met festoenen boven de schilderye. Het frontispicie droegh eenen Christus met een Kruys in de handt. In die quartelle was van onder geschreven:

Christo Iudici justo, forti, patienti & integro, miraculosè in tribus Hostijs à tribus seculis, Arcum justitiæ triumphis insignem, Bruxella jubilans dicavit.

Desen Autaer was verçiert met schoone ghebörduerde kleederen, vergulde kandelaren, ende andere silvere ciraten.

Op den rechten kant was eene Arcade, waer van de midden poorte was by de vierthien voeten breedt, hoogh seven-en-twintigh, hebbende op ieder kant dry pilasters: op d'een zijde teghen den midden pilaster, stont op een half verheven piedestael de *Rechtverdigheydt*, in de plinte *Iustitia.*

Op den anderen kant van de poorte teghen den midden pilaster, op een ander piedestael *Fortitudo.*

Het selve werck boven ghesloten met fijn architraven en cornissen, hadde op de frise een timpane oft quier, gehouden door eenen Leeuw ende Os, met dese woorden:

Aperite portas justitiæ. Psal. 117.

Teghen de halsen boven de pilasters ende architraven, was op de een zijde eenen quier, met het Jaer-schrift van den tijdt van Hertogh Wenceslaus, ende het jaer doen het mirakel geschiede.

EVCharIstIaM VLCIsCItVr Igne.

1370.

Boven op de cornisse stont een piedestael met twee aen-sittende slaven, waer op was gheset Wenceslaus Hertogh van Brabandt, met desen tytel in het piedestael:

VVenceslao Brabantiæ Duci, Sicariorum in sacram Eucharistiam Iudæorum, justissimo vindice.

Op de ander zijde op de halsen een ander quartel, met een Jaer-schrift, aenwijsende den tijdt ende jaer van het eerste hondert-jarigh voor-ghevallen Jubilé, ten tijde van Karel den Stouten, als-doen Hertogh van

Brabandt, van loffelijcker memorie, het welcke was:

neC aMICos CognosCIt IVstItIæ LeX.

1470.

Boven de welcke was als voren een piedestael met een in-schrift, waer op stont Hertogh Karel den Stouten, met dese woorden:

Carole Audace, Burgundiæ, Brabantiæque Duce, stupratæ mulieris à Præfecto Zelandiæ, quamvis sibi amicissimo, fortissimo Iudice, quod perfidiam in cineres fortitudo redegerit, primo seculo jubilante.

Tusschen dese twee Brabantsche Hertoghen, op de cornisse stont eene schilderye met hare om-wercken verçiert, uyt-beeldende. Hoe hare Hoegheden Wenceslaus, ende Vrouwe Joanna sijnen wijve, naer dat de Joden gevanghen waren, hunne Raden hadden bevolen op het spoedighste met het ondersoeck en proces voort te varen, ende te straffen naer den eysch, waer in vele devoiren ghedaen zijnde, niet-teghenstaende de hertneckighe ontkentenisse der Joden, naer getuyghenissen ende de bekentenissen van de ghene die hantdadigh hadden gheweest, is het Proces criminel in staet gestelt, ende by den Hertoghe in sijnen Rade ghewesen ende uyt-gesproken in substantie. Dat allen de Joden en Jodinnen gevanghen, beschuldight, en verwonnen, souden worden naeckt ghevoert op kerren van den Steen-poorte, daer sy saten, handen ende armen gebonden, tot op de groote Merckt: ende van daer naer de Capelle van S. Catharina, daer het H. Sacrament was gestolen, ende van daer naer den Wollendries toren, ghestaen in de vesten van de Caudenberghsche-poorte, alwaer-men van't Hofs weghen ghewoon is de justitie te doen. Ende dat sy aldaer, ende op alle hoecken van de straten daer sy voor-by gevoert wirden, souden worden ghenepen ende 't vlees af-getrocken in de principaelste deelen des lichaems met gloeyende tangen, ende daer naer levende souden worden verbrandt, ende allen hun goederen geconfisqueert. Alsoo noch te sien is by de rekeninghen van den selven jare, die alnoch berustende zijn in de Reken-kamer van Brabandt. En dat d'andere Joden niet plichtigh zijnde, souden worden ghebannen uyt het Hertoghdom van Brabandt. Boven dese schilderye in het frontispicie was eene schoone cartelle, in-hebbende dese woorden:

Iustitia & Iudicium præparatio sedis tuæ. Psal. 88.

Op het opperste van dit deel was een piedestael met Seraphins hoofden omringhelt, waer op stont eene gulde Sonne met dry Hostien in, waer onder gelchreven was:

Adorate Solem justitiæ.

Van beyde de kanten op de timpane was op d'een zijde Africa, met de beesten en ghewas van dat quartier, ende op den anderen America, oock met hare beditsels, ghelijckelijck de Sonne des waerheydts aenbiddende: boven ende ter zijden de welcke, waren uyt-stekende diversche schoone vendels.

Op

Op den anderen kant van den Autaer, gaende naer de Storm-strate, was een ander Arcade van de selve groote ende maniere als voren beschreven, hebbende teghen den eenen pilaster op een piedestal eene figure, met het op-schrift: *Constantia.*

Ende op den onderen kant, *Integritas.*

Boven het midden van dese poorte, met hare festoenen van groen met silvere dockedore stricken behanghen, was op de frise een quartel, gehouden van eenen Arent ende Enghels hooft, in hebbende de woorden als vore, ende op de halsen van eenen kant in een quier:

DILeXIt IVstItIaM.

1570.

Wesende het Jaer schrift van de tweede eeuwe, ende toe-ghe-eyghent aen Philippus den tweeden, die boven op de cornisse op een pedestael gheset was, met dit opschrift:

Philippo secundo Hispaniarum Indiarumque Rege, Brabantiæ Duce, impiorum & hæreticorum constantissimo, qua patet, orbis exstirpatore, ob confusam cruento patientis constantiæ miraculo impietatem, secundo seculo jubilante.

Op den anderen kant op de halsen dit Jaer-schrift:

& est IVstItIa fVLCIMen seDIs tVæ.

1670.

Het welcke is het ghetal van de derde eeuwe dit teghenwoordigh Jubilé, in het leven van onsen teghenwoordighen Koninck, ende Hertoghe van Brabandt Carolus den tweeden, die Godt beware, die van ghelijcken in een figure uyt-ghebeeldt was, op een pedestael tusschen hare om-ligghende slaven, met dit schrift:

Carolo secundo Hispaniarum Indiarumque Rege, Brabantiæ Duce, integerrimè avitæ justitiæ filio, quod longævum in pane corruptibili miraculum, ineunte quarto seculo, conservet, tertio jubilante.

Tusschen dese twee Koninghen was de schilderye als voren gheset, uytbeeldende hoe die Joden, naer dat sy op de hoecken van de straten met gloeyende tanghen ghenepen waren gheweest, aen den Wollendries toren levendigh zijn verbrandt, op den avont van ons Heeren hemelvaert, in't jaer van gratien 1370.

Boven dese schilderye was in het frontispicie een quartel, waer in was gheset:

Flamma combussit peccatores. Psal. 105.

Op het opperste op een pedestael, stonden andere dry Hostien, met hunne goude stralen ontringhelt, hebbende onder dese woorden:

Iubilate Luci veritatis.

Bezijden op ieder kant van het frontispicie, stont Asia met hare ghedierten en ghewas, ende den anderen kant Europa, met hunne vendels als voren besteken.

BEhalven dese Seghen-boghen en Arcken triumphael, hier voren beschreven, soo hadden de EE. Patres van de Societeyt JESU, voor den voor-ghevel van hunne Kerck, een heerelijck stuck wercks uyt-gevrocht: uyt-beeldende den blijden Jubilé. Dit werck hadde van onder seven Arcaden neven een, met sijn verdiepinghen, waer in dat honghen de latijnsche Sinne-beelden der jonghe studenten: het ghene seer aerdigh was toe-ghemaeckt, en aengenaem om sien. Boven de midden poort stont de *Miltheydt*, van d'een en d'ander zijde den *Arebeydt*, de *Neerstigheydt*, *Rethorica*, *Poësis*, *Societas* en *Gymnasium*, met seer aerdighe onder geschreven sin-dichten. Op de boghen der poorten stonden de vier sinnen als ghebonden, sonder kracht om het goddelijck mysterie van't H. Sacrament te begrijpen, behalven het gehoor, dat door het gheloof het selve bekent en beleydt. Een tweede werck boven dit ondersten hem verthoonde, hoogh verheven, verçiert met vijf schilderyen. De middelste was den triumph van het Jubilé, op de rechte zijde wirdt uyt-ghebeeldt, dat Christus in de H. Hostien doorwont, tot beschaemtheydt der ander-ghesinde meerderen schijn gaf aen't H. Roomsch Gheloof. Op den slincken kant triumpheerden het Gheloof met de HH. Hostien over de Natuer en den Tijdt. En neffen dese wirdt op den eenen kant op't uyterste van't werck uyt-ghebeeldt, hoe den oorlogh, op den anderen kant hoe de ketterye belet hadden, het vieren van den Jubilé van het H. Sacrament van Mirakel, de twee voorlede hondert jaren: en de beelden die boven het werck besloten, verthoonden hoe den *Peys*, den *Oorlogh* en *Ketterye* verjaeght zijnde, aen de stadt Brussel den blijden Jubilé gaf.

De EE. Patres Carmeliten, Lievevrouwen-broeders, die hadden aen de fonteyn by hun Klooster, ghenoemt het Mannekepis, ghestelt een schoon Arcke triumphael, hoogh ses-en-vijftigh voeten, en vijf-en-dertigh breedt, verçiert met haer Enghelen en af-waeyende vendelen, in de welcke boven de poort een schilderye stont, uyt-beeldende, hoe dat *Elias* in een figure ghesien heeft het hooghweerdigh H. Sacrament. De ghebueren ront-omme de Volle-straet, hadden de fonteyn doen op een nieuw herschilderen, en hadden bezijden het beeldt van onse lieve Vrouwe, dat op de fonteyn staet, twee schoone ghemarmerde poorten gestelt, met een ander boven-werck soo aerdigh aen de plaetse toe-gevoeght, dat het met verwonderinghe van een-ieder wirdt aenghesien.

De EE. Patres Minder-broeders, die hadden boven de poorte van den uyt-gangh van hun Klooster aen de Kercke van S. Nicolaes, ghemaeckt een soete verdiepinghe, beset met wasse postueren naer het leven, uyt-beeldende de geschiedenisse, daer den hongerighen Esel, op het woordt van den H. Anthonius de Padua, neder knielden voor Godt, die den H. Anthonius onder den schijn van broodt in de handt hiel. En voor S. Nicolaes Kercke aen de groote voor-deur, was oock een werckske niet te groot, maer konstigh uytgevonden, verthoonende den triumph van ons heyligh Gheloof.

De EE. Patres Predick-heeren, die hadden van ghelijcken ghemaeckt een triumphale Arcke, die soo breedt was, als den gantschen voor-gevel van

hun-

hunne Kerck, beſtaende in vier Arcaden ſonder de groote middel poort: en in elcke Arcade ſtont op een pedeſtael eenen Enghel, in handen houdende eenen ſchildt, met een ſchrift toe-ghe-eyghent aen't H. Sacrament. Boven de cappiteelen der tuſſchen-ſtaende pilaren, op kleyne pedeſtalen ſtonden ſes dierghelijcke Enghelen, tuſſchen de welcke ſchoon groene boomen met vendelen beſteken, de tuſſchen-ruymte bekleeden. Boven de middelpoort ſtont uyt-gebeeldt den *H. Hiacinthus*, die met het H. Sacrament en't beeldt van de Moeder Godts ontvluchtende, mirakeleuſelijck wirdt over de zee gevoert. Het boven top van dit werck, dat met vanen beſteken was, en met Enghelen verçiert, beelden noch uyt den *H. Dominicus* met het H. Sacrament in de handt, triumpherende over de overwonnen ketteren, behaters, en benyders van dit goddelijck myſterie. Sonder deſe Triumph-boghen door de EE. Patres tot deſe groote feeſte voor-geſtelt, die wy met Godts hulpe met beter geleghentheydt van tijdt, verhopen in koper te doen ſnijden, en dan breeder te beſchrijven, om een tweede deel te maecken van deſe ſoo groote en overheerelijcke Jubel feeſte, ſoo is't datter noch al eenighe kleyne aerdighe werckskens op den wegh zijn geweeſt, die wy hier ſullen by-voeghen, om niet achter te laten. Want de Arcke op de Hout-merckt, die van het Kanter-ſteen, de Keyſer ſtraet en de EE. Patres der Societeyt voor-by zijnde, ſoo ſtont daer een Arckske voor het huys van Goffin, by het Steenpoort, het ghene hy op ſijnen koſt en ſelver ghemaeckt hadde, uyt-beeldende den doorwonden Chriſtus mishandelt van de Joden in het H. Sacrament,. en dit was met ſijn pilaerkens en Engheltjens, en andere by-ſchriften ſoo wel, aerdigh en konſtigh toe-ghemaeckt, dat het niemant en beſagh, oft prees den beſonderen yver en vont van deſen Borgher en Ingheſeten van de ſtadt Bruſſel. De fonteyn aen het Steen-poort hadd' oock iet beſonders dat aerdigh was, want onder was een ſteen-rotſe gemaeckt, die boven verçiert was met ſijn geſchilderde poſtueren, en op het hooghſte ſtont een Kruys met dry Hoſtien, uyt de welcke dat uyt ieder-een van de dry een fonteyn ſprongh. Den voor-ghevel van het Godts-huys van den H. Eliſius, was oock met een Arcke verçiert, die naer den eyſch en plaetſe een aenghenaem aenſien verſtreyckte voor de voor by-ganghers. En aen den in-ganck van't Heetegat by S. Goedelen, ſoo was daer op-gerecht den bergh Sion, daer in't voorby-gaen der Proceſſie eenighe wel gekleede maeghdekens op ſaten, tot verçierſel van het ſelve werck. De Waghens, van de ſeven Gheſlachten en de neghen Natien, ſtonden in de ſtraten neven het Stadt-huys, om een beter oogh te gheven aen de by-ſtaende wercken, ſoo datter niet achter-ghelaten wirdt, dat koſt dienen tot deſe feeſt.

Den nieuwen Autaer, ſeer koſtelijck op-ghemaeckt, en geſtelt voor den hooghen Choor van S. Goedelen Kercke, die en ſullen wy hier niet beſchrijven, van ſin zijnde den ſelven met de Arcken triumphael der EE. Patres Religieuſen deſer ſtadt, in koper te laten ſnijden, tot meerder verçierſel van het aen-genomen werck.

Als alle deſe Seghen-boghen, ſoo voorſchreven is, nu volmaeckt waren,

en dat-men op den avontstont met een heerelijck musieck, de feest hadd' in-gestelt: soo is ten langhen-lesten, den langh verwachten dagh van de groote feeste aen-gekomen, soo menighmael ghewenscht van de Borghers van Brussel. Het is ongheloosselijck, wat een menighte van menschen de voor-lede daghen waren binnen Brussel ghekomen, om dese feeste te sien: het en is niet om segghen, noch te beschrijven, wat een menighte den selven dagh daer aen-quam, want het gewoel was soo groot, dat-men in alle de straten van den wegh der Processie, met duysende menschen sagh, soo dat oock de breedtste en ruymste straten te engh waren voor dit menighvuldigh getal. En soo de straten van den wegh der Processie te kleyn waren, de andere hadden oock hun deel, soo dat niemant die leeft, weet oft kan segghen, meerder volck te Brussel ghesien te hebben, oft oyt weet in sulcken feest geweest te zijn.

De Son en was noch niet op-gestaen, als de Borghers al in de weer waren, om hunne huysen met meyden, hulst, tapijten ende schilderyen te verçieren: en de verçierselen en behanghselen waren soo verscheyden, en menighvuldigh, dat de aerdigheydt beter kost ghesien, als onthouden worden.

Desen dagh, die moest laten sien aen de menschen, eene soo heerelijcke feeste, is soo uytermaten schoon en lieffelijck warm geweest, dat de Son in den heelen Somer-tijdt, gheenen aengenameren soude konnen by-brenghen. Want de blauwe hemel-locht was soo helder klaer, datter niet een witte wolcke ghesien en wirdt, en de Sonne-stralen bleven in eenen gheduerighen helderen schijn, sonder veranderinghe; en om dese hitte van de brandende Son wat te verkoelen, soo waeydender een soet windeken, dat de vendelen die allentomme op de wercken stonden, met eenen een beter oogh deed' hebben, tot het verçiersel van dese Jubel-feeste.

De Borghers en Gheestelijckheydt waren vroegh aen het gaen, elck naer hun gestelde plaetsen boven het Kerck-hof van S. Goedelen: deês op de oude Vee-merckt, en aen Treurenborgh, d'ander achter 't Kerck-hof, en in de korte Nieuw-straet. De Studenten van de scholen van het Collegie der EE. Patres Jesuiten, die hadden hun vergaer-plaetse in de Princelijcke Warande, daer sy in ordre wirden gestelt, om de Processie aen te leyden. De Waghens die stonden voor de Cancellerye: alle de zijde-straten daer de Processie lancks-heen gongh, die waren met ketens oft balcken af-geschudt, voor het rijden der carotsen ende waghens: en in alle de straten stonden Ruyters, die de wacht hielen, om dat de Processie van dese feeste in een goede ordre, en wel beschickt, sonder stooringhe soude haren wegh gaen.

De menschen sochten over-al plaetse om de Processie te sien, en met dit loopen en gaen, soo verliep den dagh, en de klocken die sloeghen gelijcker handt neghenmael achter-een. De Musiciens stonden ghereedt om te singhen, en veel menschen wachten om den dienst te hooren, die in een extra-ordinaris musieck soude volsonghen worden.

De klocken hielen nauwelijck op van neghen uren te slaen, oft Sijn Excellentie den Gouverneur generael, den Grave van Monterey, quam wel ver-

vergeſelſchapt in ſijn carotſe van het Hof, gereden naer S. Goedelen Kerck, met een groot vervolgh van andere carotſen, en in de Kerck gekomen, heeft hy een ſeer koſtelijck juweel van diamanten, ſelf in perſoon op-geoffert aen het H. Sacrament: dat door den Cappelaen van de Capelle van't H. Sacrament daer is aen-gehanghen geweeſt. En hy en was ſoo haeſt in de Kerck niet, oft den Orghelist begonſt met een ſoete over-een-kominghe, de Orghelen een aengenaem geklanck laten uy te gheven. Ondertuſſchen wirden de EE. Heeren Biſſchoppen en Abten gekleet. Soo de Heeren gekleet waren, ſoo zijn ſy aen den Autaer gekomen: eerſt den Abt van Dileghem, daer-naer den Abt van Tongherloo, doens den Abt van Everboden, naer deſen den Abt van Perck, den Abt van S. Bernaerts, daer-naer den Abt van Vlierbeeck, den Aertſch-Biſſchop van Fernenſen in Irlandt, elck achter-volght van twee Cappelanen, en ten leſten den Biſſchop van Ghendt, die het volck den Biſſchoppelijcken ſeghen gaf al gaende naer den Autaer. Als ſy nu aen den Autaer gekomen waren, ſoo is den heylighen Dienſt van de Miſſe met grooten ſtaet en een heerelijcke weerdigheydt begonſt: en de Sanghers hebben hunne ſtemmen, en de Speel-lieden hun inſtrumenten, met eene ſoo aerdighe konſte laten hooren, dat de herten tot vreughdt en tot godts-dienſtigheydt bewoghen wirden: jae ſelf de tranen uy de ooghen haelde, als-men begonſt te overdencken, dat het nu dry-hondert jaren was, dat den grooten Godt binnen Bruſſel ſoo wonderen mirakel hadd' gedaen, in de H. Hoſtien, die-men daer noch voor ooghen ſagh. En dat-men nu deſen dagh den Jubilé vierden, van de dry-hondert jaren, en dat den dienſt met ſulck eene weerdighe heerelijckheydt, van ſoo treffelijcke mannen wirdt begonſt.

De EE. Heeren den Biſſchop van Gendt ſongh de Miſſe, den Abt van Vlierbeeck die was Aſſiſtent, den Abt van S. Bernaerts was Diaken, en den Abt van Dileghem Subdiaken. De ander ſaten op den eenen kant vanden Autaer ten tijde vanden H. Dienſt.

Terwijlent den Dienſt voorderden, ſoo wirdt alles in ordre geſtelt, om de Proceſſie laten uyt te gaen, en ſoo haeſt en hadde de groote klocke van het H. Sacrament van Mirakel, het geſtelt teecken niet gegheven met den klanck van het geluydt, oft de Studenten die te peerdt ſaten, begonſten voort te rijden.

Het Tymbal en de Trompetters die voor quamen, die lieten hun hooren, en op dit geklanck quamen de menſchen van alle kanten aen-geloopen, om te ſien, hun herten op-ſpringhende van blijſchap, dat de Proceſſie begoſt.

Soo den Tymbal en Trompetters voor-by waren, ſoo quam daer eenen jonghelinck aen-gereden, met een ſchrift op eenen ſtock in de handt hebbende, met de woorden: dat den Jubilé ghejont wirdt door den Peys. Achter deſen quam den *Iubilé* aen-geleydt door den *Peys*.

Doens quam daer eenen anderen aen-gereden, met den tytel: dat het H. Sacrament van Mirakel, naer dry-hondert jaren noch geheel blijvende, triumpheert over den Tijdt. Doens volghden vier jonghelinghen voor de

vier deelen van den dagh, uyt-beeldende den *Morghenstont*, *Middagh*, *avondt-stont* en *nacht*: soo aerdigh gekleedt, dat een-ieghelijck hem over de gestelte-nisse niet genoegh en kost verwonderen, en de mutsen vol pluymen, en de peerden vol linten, en stricken, gaven de ooghen wercks genoegh om wel te besien: elck deel was verselt met sijn uren, som wit, ander swert, dees in't blauw, ander swert en wit, sterck in't getal, volghens de uyt wijsinghe van hunne schilden: het gheen een soet vermaeck by-brocht: en elck-een, hadd' boven op sijne gepluymde mutse, eenen sant-looper, tusschen twee recht-staende vleughelrjens.

Naer dese soo volghde den eersten Triumph-waghen, die bestiert wirdt door de *almoghentheydt Godts*, soo den Wagheman uyt-beelde: en desen Waghen wees ons aen, het H. Sacrament van Mirakel door de lanckdurigheydt triumpherende over den tijdt, en de vier deelen des jaers, als den *Lenten tijdt*, *Somer*, *Herfst*, en *VVinter*, bekleeden de vier hoecken van desen Waghen.

Naer den Waghen, soo volghden een tweede Ruyter-bende, en den tytel-dragher hadden een schrift: dat het H Sacrament van Mirakel, door de heele wereldt vermaert is, door den yver en de verkondinghe van de Gheestelijckheydt: en den aen-leyder van dese bende, was *de Faem*.

Naer den aen-leyder soo volghden de volckeren van *America*, de volckeren van *Africa*, de volckeren van *Asia*, de volckeren van *Europa*, en de vremde kleederen van dese te peerdt sittende jonghelinghen, brochten by eene verwonderinghe, en met-eenen, een aengename vreughdt.

Den Triumph-waghen die volghden, die wirdt gestiert door de *Verkondinghe van het H. Evangelie*, en in't midden op desen soo stont de *Glorie*. De vier hoecken van den waghen beelden uyt de vier deelen des Wereldts, door aerdigh gekleede jonghelinghen, sittende den eenen op een Peerdt, den anderen op eenen Leeuw, den derden op eenen Walvisch, en den vierden op eenen Oliphant.

Dese tweede Ruyter-bende die wirdt achter-volght van een derde, toegevoeght aen het eerste deel vande Historie, alwaer de Joden de H. Hostien bespotten en beschimpen. En die den tytel droegh, hadd' dese woorden daer in geschreven: den triumph van de H. Kerck, wiens yver ende godtsdienstigheydt vergeldt het onghelijck door de Joden aen-ghedaen aen de H. Hostien.

Den *Yver* was den leydtsman, die voren uyt reed, met sijne medegesellen, en daer reed eerst naer hem eenen bewaer-gheest van de gheestelijcke ordres, met sijnen schildt oft ken-teecken van het selven, en elcken was van twee andere naer-gevolght. Den eersten hadde den *naem Iesus*, voor de *EE. Patres van de Societeyt*: den tweeden *Charitas*, voor de *EE. Patres Minimen*: den derden een witte en swerte Wapen, voor de *EE. Patres Carmeliten*: den vierden *eenen arm, in wiens handt een brandende hert*, voor de *EE. Patres Augustijnen*: den vijfden *eenen Hondt met een brandende tortse*, voor de *EE. Patres Predick-heeren*: den sesten *een hert doorwondt, met twee doorwonde handen en voeten*, voor de *EE. Patres Franciscanen*, als *Capucinen*, *Bogaerden*, en *Minder-broeders*: den sevensten *den goeden Her-*

Herder, met het Schaepken op den hals, voor de *EE. Heeren Pastoors* : den achtsten *eenen Mijter*, voor de *EE. Heeren Prelaten*: en den lesten *den dry-ghekroonden Pauselijcken hooft-mijter*, als het eerste hooft-çieraet van den H. Roomschen stoel.

De *Godts-dienstigheydt* die voerden den waghen aen, en op den waghen was de triumpherende Kerck met het H. Sacrament, over de heyligh-schendinghe der Joden en ander-ghesinde : de neven-sittende persoonen beelden de deughden uyt, als de *Hope*, het *Gheloof*, de *Liefde*, de *Godtvruchtigheydt*, en *Gheleertheydt*. De vier hoecken van den waghen waren besteken met vier roode damaste vendelen, bethoonende de geschiedenisse van d'eerste deel van de wonderlijcke Historie: als den koop over het stelen, met het stelen, en het leveren van de H. Hostien, en de bespottinghe en lasteringhe van de selve.

Soo desen waghen voor-by was, soo quamen de Gheestelijcke Ordres aen, en alle de Religieusen die hadden elck een witte brandende keersse in de handt, hun gejont en gegheven door Sijn Excellentie den Grave van Monterey. De vendels van hun Ordre, als tot meerder ken-teecken, wirden van eenen der selver Ordre voor gedraghen, en de eersten voren uyt soo quamen de *EE. Patres Minimen*, in't ghetal sterck zijnde vier-en-seventigh, naer dese soo volghden de *EE. Patres Capucinen*, in het getal van neghen-en-neghentigh, daer-naer de *EE. Patres Bogaerden*, sterck dry-en-sestigh, de *EE. Patres Augustijnen* die hun volghden, die waren twee-en-neghentigh in't getal : naer dese quamen de *EE. Patres Predick-heeren*, in't getal van hondert en een-en-dertigh : en de *EE. Patres Lieve-Vrouwen-broeders* die naer hun volghden, waren twee-en-neghentigh sterck : de *EE. Patres Minderbroeders*, die de leste gonghen van de Religieuse Ordres, waren hondert en vijftigh in't getal, en achter dese soo volghden de vendels van de Parochiale Kercken deser stadt, en achter elck vendel alle de Heeren Cappelanen der voorschreven Parochien Kercken met den Pastoor, altemael in het Kerckelijck ghewaet.

Naer dese soo wirdt gedraghen eenen schoonen ende nieuwen seer kostelijcken geborduerden standaert, van het Broederschap van het H. Sacrament van Mirakel, gegheven door de Heeren en Borghers der stadt Brussel. Op d'een zijde van den standaert was seer kostelijck geborduert, het hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel in de wolcken, met twee Enghelen, op beyde zijden een, die 't selve als op-hielen met de eene handt, houdende met de andere eene ontsteken tortse, en dit Jaer-schrift stont van onder :

MIraCVLosVs trInIs hostIIs DeVs.

Op de andere zijde soo stont seer kostelijck geborduert den H. Aertsch-Enghel S. Michiel, patroon van dese stadt, met den Duyvel onder de voeten, en onder stont dit Jaer-schrift :

IVbILans DonaVIt & DeDICaVIt S. P. Q. B.

Achter desen volghden twee hondert gewillighe persoonen met licht, ghetelt aen de Hout-merckt, welcker getal in't voort-gaen wel tot een dobbel is vermeerdert.

Soo dese nu voor-by waren, soo hoorde-men wederom het gheklanck van de Ketel-trommel, en de naerderende Trompetten, dat de herten der menschen, die op den wegh waren van de Processie, wederomme een nieuwe blijschap aenbrocht. Den Tymbal quam voren uyt, en wirdt gevolght van seven Trompetters, die den heelen wegh gheduerende, d'een voor en d'ander naer, als teghen malkanderen om prijs speelden.

Doens volghden daer een tweede dry-ghetal van Ruyter-benden, en Triumph-waghens, die aen-leydende de Ambachten en Gulden, toe-ghevoeght was aen de Brusselsche Borgerye.

Den tytel die voor-gedraghen wirdt, van den eersten te peerdt rijdenden jonghelinck, b-vatten: dat het alder-heylighste Sacrament, getrouwelijck bewaert ende beschermt zijnde door de Inwoonders van Brussel, is de bescherminghe der selve stadt.

Naer desen, soo volghde den *H. Michaël* patroon en beschermer der stadt, als den aen-leyder der Heyrkrachten.

Naer hem wirden twee standaerts gedraghen, achter de welcke dat vervolghden het hemesch en borghelijck Heyr, die van den rechten kant waren twelf in't getal, hebbende in de rechte handt een gevlamt sweerdt, en aen den slincken arm eenen schilt met de dry H. Hostien voor het hemelsch: en't borgherlijck Heyr hadde den schilt van de stadt, den *H. Enghel Michaël.*

Den Triumph-waghen, die naer dese Ruyter-bende volghde, die wirdt bestiert door de *Christelijcke sterckte*, en den waghen hadde de ghelijckenisse van eenen Toren, omringhelt van een sterckte, de welcke den selven beschermt, en van ghelijcken van hem beschermt wordt: als een sinne-beeldt van de Goddelijcke bescherminghe, ten opsicht van Brussel, en de Borgherlijcke bescherminghe ten opsicht van't alder-heylighste Sacrament.

De vijf principaelste beschermers, die in dese Sterckte stonden, om de selve te beschermen, hadden de schilden beschildert met de ken-teeckenen van de vijf Gulden: als de *Schermers*, de *Coloveniers*, den *Handt-bogh*, den *Voet-bogh van S. Ioris*, en den *ouden Kruys-bogh*: om te bethoonen, dat de bescherminghe van dien kostelijcken schat hun toe-komt.

Dese eerste Ruyter-bende, wirdt achter-volght van een tweede, en den tytel die voor gedraghen wirdt, beelden uyt: dat de vry-konsten en ampten hebben ghedient, en noch dienen, tot het verçieren van het H. Sacrament.

Die dese bende aen-leyde, dat was de *Godinne Pallas*, voor wie verscheyde instrumenten van de vry-konsten voor-gedraghen wirden. Naer haer volghden een deel andere versierde Goden, met de welcke de konsten oft ampten uy gebeelt wirden. *Mercurius* voor den Koop-handel, en soo volghen achter een *Neptunus*, *Vulcanus*, *Ceres*, *Bacchus*, *Pomona*, *Flora*, de *Schilder-konst*, de *Beeldtsnijderye*, en de *Bauw konst*, hebbende elck hunne ken-teeckenen by de handt.

Naer dese volghde den waghen, die als een huys met seven colomnen, uyt-beelden, volghdens de woorden daer op geschreven, de *VVijsheydt* heeft haer een huys gebauwt, heeft gehouwen seven colomnen, Salomon Prov. 9.

Den

Den bestierder van desen waghen was het *Verstandt*, en in de openinghen tusschen de pilaren, soo saten de *Memorie*, *VVetenschap*, *Aerbeydt*, *Pratijcke*, *Onderwijsinghe*, *Vernustheydt*, en *Ghedurigheydt*.

De derde die volghde, die was toe-gevoeght aen het tweede deel der Historie, alwaer uyt de H. Hostien van de Joden doorsteken, bloedt vloeyde, ghelijck de vendels die op den waghen waren dat seer wel uyt-beelden: en den tytel die voor-gedraghen wirdt, beelden uyt met woorden: dat voor het bloet ghestort uyt de dry miraculeuse Hostien, de Borgherye van Brussel bereet is haer bloedt te gheven. Hier naer soo volghden de *Onderlinghe Vrindtschap*, op wiens rechte zijde reedt eenen medegheiel, houdende voor devies eenen geschilderden Pellicaen, die sijn jonghskens sijn bloedt gheeft, en achter hem reedt den treyn van de Goddelijcke liefde, thien in getal, elck met een brandende hert in de handt: den anderen ter slincker zijde hadde voor sinne-beeldt twee handen malkanderen bevattende, ken-teecken van de trouw en menschelijcke liefde, en den treyn van thienen die hem volghden, hadden den bogh met den pijl in de handt.

In't achterste van dese bende reden twee paer onderlinghe vrinden, als twee staeltjens van een onveranderlijcke liefde: en dese waren *Pylades* en *Orestes*, en *Ionathas* met *David*. Den Triump-waghen die wirdt ghevoert door de *Danckbaerheydt*, en beelden uyt het verbondt van liefde, tusschen Godt en den mensch, meer als eens van Godt met bloedt onderteeckent. En de doorsteken Hostien waren uyt-geschildert, en voor't sinne-beeldt wirdt den Pellicaen gestelt, die sijn jonghskens sijn bloedt gaf.

Soo dese Ruyter-bende en waghens voor-by waren, soo quamen de Borghers met licht, eerst die van de Ambachten, en daer-naer die Gulde-broeders van alle vijf de Gulden. En hoewel de meyninghe en schickinghe was, naer dese noch een Ruyter-bende met haer Triumph-waghens laten in de Processie te gaen, soo is het selve achter-ghelaten, en men heeft die achter het H. Sacrament laten komen. De vijf Gulden voor-by zijnde, soo volghden de Heeren Wet-houderen deser stadt, naer de die, Sijne Majesteyts Reken-kamer, en de Raden van Sijne Majesteyt, met de Heeren Canonicken. En de EE. Heere Prelaten quamen tusschen twee Canonicken, en voor elcken Prelaet soo gongh eenen Cappelaen, die de Crotse droegh, achter volghende naer elcken eenen die den Mijter droegh. Het hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel, dat onder eenen kostelijcken hemel van twee Heeren Cappelanen, naer ghewoonte gedraghen wirdt, wirdt van achter gehouden door den EE. Heer den Bisschop van Ghendt. En achter den hemel soo volghde sijn Excellentie den Gouverneur Generael deser Nederlanden, den Grave van Monterey, met een brandende keersse in de handt, vergeselschapt met een groot ghetal Heeren van het Hof, ontelbaer, en bynaer niet kennelijck, door de menighte en't gedrangh van't volck.

Soo het H. Sacrament voor-by gedraghen wirdt, soo en hoorde men over-al niet anders, als toe-juygheninghen van de vergaerde menschen, en Godts lof wirdt oock van de kinderkens uyt-ghesproken; hier hoorde-men,

Godt zy gheloofť, dat wy het geluck gehadt hebben, van dien kostelijcken schat noch eens aen te sien, ghebenedijdt zy dat hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel: ô wonderbaren Godt,gelooft en gedanckt moet ghy zijn in der eeuwigheydt, dat ghy aen de Catholijcken soo grooten goedt ghedaen hebt,van het Gheloofte verstercken door soo wonderbare groote mirakelen: en hondert dierghelijcke meer. Jae de herten, wirden door het aensien van dien kostelijcken pant, soo inghenomen van vreught en blijschap, dat veel menschen als buyten hun selven waren, en de traentjens die de sommighe lieten van de kaecken af-rollen, gaven oprechte ken-teeckenen van de binneschuylende liefde, en de herten der sondaren zijn vermorwt, door het aensien vanden mensch-lievenden Godt Jesus-Christus.

Terwijlent de menschen met volle monden, spraecken van het wonderbaer mirakel, geschiedt in de dry H. Hostien, die-men daer voor-by droegh: en terwijlent sy wat wachten, om de mede gaende goede devote Christene menschen laten voor-by te gaen,als sy meynden naer huys met volle vreught te vertrecken, soo quamen daer op een nieuw, nieuwe oorsaken van blijschap. Want de derde Ruyter-bende met haer Triumph-waghens, die geschickt was om te laten rijden tusschen de vijf Gulden, en de Heeren Wethouderen deser stadt, die quamen van achter in volle triumphe aen-gereden.

Den tytel, die voor uyt gedraghen wirdt, was van inhout: dat het H. Sacrament, door het Recht en rechtveerdighe wraecke, triumpheerde over hare vyanden, die het hadden mishandelt en geschonden. Dit deel was toe-gevoeght op het derde deel van de Historie, en t'samen op't leste en d'uytmuntenste deel der Processie, bestaende in de bedienaers van de Rechtveerdigheydt.

De *Rechtveerdighe wraecke* was den eersten aen-leyder, van beyde zijden gevolght van sijne medeghesellen, gewapent met den blixem: en op den schildt stonden de woorden van Apocalypsis 19. *Hy heeft het bloedt ghewroken.* Tusschen hun reden de vermaerste yveraers van Godts Wet, die het quaedt door een rechtveerdighe wraecke gestraft hebben. Voor eerst *Moyses*, den leydtsman van Godts volck, rechtveerdighen straffer over de afgoderye der Joden. Daer-naer *Iosuë*, die Achan om sijn ongehoorsaemheydt teghen Godt, heeft doen steenighen. Ten derden *Phinees*, die door den yver Godts gedreven, de onkuysche overtreders van sijn ghebodt heeft omgebrocht. Ten vierden *Salomon*, den straffer van't bedrogh. *Matathias* ten vijfden, die de Autaren der Afgoden heeft om-geworpen. Ten sesten *Iudas Macchabeus*, die sijn Vaderlandt teghen de goddeloose heeft voor-gestaen. Ten sevenste *Lidericus*, onbeweghelijcken straffer van de onrechtveerdigheyt. Ten neghensten *Carolus Audax*, die wraecke ghenomen heeft over het onghelijck aenghedaen aen een ander. Ten achtsten *Philippus Pulcher*, die de goddeloosheydt der Joden heeft ghestraft. Ten thiende *VVenceslaus*, Hertogh van Brabandt, die de hertneckighe Joden, scheeders van het H. Sacrament binnen Brussel, veroordeelt heeft om ghebrant te worden. Den Triumph-waghen die volghden, was dien van de rechtveerdigheyt, wiens bestierder

dat

dat was de *Matigheydt.* En het *Recht* was met de *Kloeckheydt* en *Stantvastigheydt* vergeselschapt, en desen was den eyghen triumph van de *Rechtveerdigheydt*, door de welcke het H. Sacrament triompheert over hare vyanden.

De Ruyter-bende die volghde, was alsoo kostelijck; want soo de boven-genoemde jonghelinghen, die de namen voerden van de Princen en Hertoghen, wel verçiert en aerdigh op-gestelt waren, dese en moesten de eerste niet wijcken, en de aensienders en hadden het gesicht niet sterck genoegh, om op alles wel te letten en te besien.

Dese tweede bende, verbeelden het doorluchtigh huys van Oostenrijck, die gestelt waren om aen te leyden den Magistraet, en Souvereyne Raden van sijne Majesteyt, Ministers van het selve huys.

Den tytel was, het H. Sacrament triumpherende door de godts-dienstigheydt van het huys van Oostenrijck.

Den aen-leyder van dese was *Rudolphus*, die om sijne godtvruchtigheydt bethoont, in het gheven van sijn peerdt aen eenen Priester, draghende het H. Sacrament naer eenen siecken, die hy self te voet verselden, eerst bekomen heeft de kroone van het Roomsche Rijck.

Naer hem, soo reden alle-te-samen op een aerdighe maniere, volghens hunnen persoon gekleedt. Eerst *Maximilianus*, den welcken op een steyle steenrotse, het perijckel van de doodt is ontgaen. Ten tweeden *Carolus den vijfden*, die met een slecht kleedt het H. Sacrament in de Processie is gevolght. Ten derden *Ferdinandus secundus*, die uyt sijne carotse springhende, voor het H. Sacrament, niet aensiende, oock in den modder is op sijne knien gevallen. Ten vierden *Ferdinandus den derden*, instelder van godtvruchtighe Processien van het H. Sacrament, in den Legher voor Reghensburgh. Ten vijfden *den Aertsch-Hertogh Albertus*, den welcken uyt goede geneghentheydt tot het H. Sacrament van Mirakel, heeft in de Capelle des selfs, die hy meer als eens begiftight hadde, willen begraven zijn. Ten sesten *Ferdinandus den Prince Cardinael*, den welcken siende dat sijnen Heer en Godt, sonder geselschap wirdt gedraghen, naer een arm huys, is uyt de carotse gekomen, en nemende een flambeau in de handt, is te voet voor gegaen. Ten sevensten *den Aertsch-Hertogh Leopoldus*, die noyt om eenighe beletselen, den heelen tijdt van sijn regeringhe als Gouverneur der Nederlanden, achter-gelaten heeft, van te komen tot de Processie van het H. Sacrament van Mirakel. Ten achtsten *Philippus den tweeden*, die liever heeft gehadt sijn Landen te verliesen, als iet toe te laten aen de rasernye vande Ketters, teghen de eer van dit H. Mysterie. Ten neghensten *Philippus den derden*, eenen milden uyt-rijcker van sijn schatten, tot beschерминghe van de waerheydt, van het H. Sacrament. Ten thienden *Philippus den vierden*, die bekent heeft bekomen te hebben de victorie van Fontarabie, door de jonste van het alder-heylighste Sacrament. Ten elfsten *Balthasar Carolus, eersten sone van Philippus den vierden*, den welcken van sijne twee jaren-af, heeft bethoont eene Oostenrijcksche geneghentheydt tot het H. Sacrament. En ten lesten *Carolus secundus*, onsen teghenwoordighen Koninck.

Den Waghen van triomph wirdt gevoert van *Belgica*, en op den waghen sat onder eenen troon, die het H. Sacrament kroonden, *Oostenrijck* en *Hispanien*, beyde seer kostelijck verçiert, met twee neven-staende Arents met reghel-dichten daer-onder, over-een-komende met de voor-gaende verthooninghen.

De derde bende, besloot den Triumph en de Processie, door de triumpherende Stadt van Brussel. Den tytel liet dat voor-lesen: dat de Princelijcke stadt, ter oorsake van haren grooten en kostelijcken schat van het H. Sacrament van Mirakel, en het vermaert Jubilé van dry hondert jaren, haer boven andere steden, oock besittende eenighe miraculeuse Hostien, geluckigh acht. Den aen-leyder van dese bende dat was *Europa*, aen-leydende de steden geleghen in Europa, in de welcke eenigh mirakel geschiedt is aengaende de HH. Hostien. De eerste stadt was *Amsterdam*, alwaer de H. Hostie in't vier met het uyt-braecksel van eenen siecken gegoten, is ongehindert uyt gelanght. De tweede was *Ausburgh*, waer de H. Hostie ghewonden zijnde in eenigh wasch, is bevonden merckelijck gewassen te zijn. De derde was *Berlin*, alwaer eenen Jode, een H. Hostie niet en heeft konnen inswelghen, oft in het water verdrincken. De vierde was *Dyon*, alwaer een H. Hostie doorsteken zijnde, bloedt gestort heeft. De vijfde *Doüay*, alwaer de gedaente van broodt, in verscheyden andere zijn verandert. De seste was *Ghendt*, daer de H. Hostie in de aerde gedolven, van de Lammerkens bekent en ghe-eert is. De sevenste was *Loven*, waer bewaert wordt een stuck van't vlees, in het welcke te Middelburgh verandert is een H. Hostie, in den mont van eenen heyligh-schender. De achtste stadt was *Parys*, alwaer een H. Hostie naer seer groot misbruyck van eenen Jode, in eenen siedenden pot ghesmeten, het heel water heeft roodt-verwigh gemaeckt. De neghenste en de leste was *Posen* in *Polen*, daer het H. Sacrament van de Ossen is aenbeden, tot beschaemtheydt der ongeloovighe.

Naer alle dese soete jonghelinghen, soo aerdigh uyt-beeldende, al de voor-noemde steden door hun çierelijcke kleedinghe en wapen-schilden, soo volghden den Triumph-waghen van Brussel, die bestiert wirdt van de *Blijschap*. En op het top van den waghen, in den throon van blijschap, sat de *Stadt Brussel*, tusschen seven jongelinghen, uyt-beeldende door hunne wapen schilden, de seven edele geslachten van dese stadt. Desen waghen sloot de Processie van de Jubel feest, met een groot getal van menschen, die van achter volghden, om't selve te sien.

De Processie, die ontrent den klock-slagh thien hadd' beghinnen uyt te gaen, is naer den dry uren ge-eyndight. Het en is niet te beschrijven, hoe veel duysende menschen al-en-t'omme op den wegh waren, om te sien, en de blijschap en de vreughdt, die in de stadt was, over dese Jubilé-feest, die kanmen sich-selven beter inbeelden, als door de pen op't papier stellen: en al was het soo, dat-men ront-omme des stadt vesten des avonts te voren, onder het luyden van de Storm-klock, allen het geschut hadd' los-geschoten, om aen de om-ligghende Dorpen en Steden te kennen te gheven, het beginnen

van

van den Jubilé, en de Brusselsche vreughde-feest. Soo en heeft-men oock onder het gaen van de Processie, niet naer-gelaten, het selven meer als eens te herhalen. En den blijden en uytermaten schoonen dagh van dese feeste, is des avonts met het luyden van den Storm, en het af-lossen van het geschut ghe-eyndight. En met het eyndighen van dese, soo sal ick oock een eynde stellen aen ons eerste deel, van onse Brusselsche Eer-Triumphen, verhopende, dat Godt ons den tijdt sal gheven, van de tweede feeste, als de eerste, uyt te beelden en te beschrijven, alles tot eere van Godt, en tot lof van de welvaert van Brussel, dat is het hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel, triumpherende over alle andere-ghesinde hertneckigheydt, door de Waerheydt en den Tijdt; door 't welcke ick wensche aen alle Heeren, Borghers en Inghesetenen van mijne Princelijcke stadt van Brussel, door Godts bermhertigheydt, een gheluck-saligh

EYNDE.

APPROBATIE.

HEt Tractaet, gheintituleert *Brusselsche Eer Triumphen*, dat is waerachtighe beschrijvinghe vande Hertoghlijcke huldinghen, der Keyseren, Koninghen, Hertoghen ende Princen In-komsten, Bruyloft-feesten, ende Ternoy spelen, ghesschiedt binnen de Princelijcke stadt van Brussel, t'sedert hare op-bouwinghe, tot desen teghenwoordighen dagh toe. Eyndende met de waerachtighe gheschiedenisse vande groote Jubilé feeste van dry hondert jaren, van het hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel, waer inne alles wat daer in de voorsz. feeste gheschiedt is, verhaelt wordt, ende d'Arcken triumphael, met kopere platen zijn uyt-ghedruckt, ghemaeckt ende gheschreven door Sr. JACQUES STROOBANT, inghesetenen Borgher der stadt Brussele, niet behelsende contrarie aen't waerachtigh Catholijck Christen Gheloove, ofte goede zeden, sal by druck moghen in't publiecq ghegheven worden. Datum Bruxellæ 30. Julij 1670.

MATTH. MIDDEGAELS, *Decanus Insignis Collegiatæ DD. Michaëlis & Gudilæ oppidi Bruxellensis, Archipresbyter, Iudex Synodalis, librorum Censor.*

PRIVILEGIE DES KONINCKS.

KArel by de gratien Godts. &c. Saluyt. Wy hebben ontfanghen die supplicatie van PEETER DE DOBBELEER, Borgher ende Drucker binnen onse stadt van Brussele, inhoudende hoe dat hy gheerne souden drucken sekeren boeck, gheintituleert, *Eer-Triumphe*, ofte *een waerachtigh verhael van de groote Jubilé feeste van dry hondert jaren, van het hooghweerdigh H. Sacrament van Mirakel*, gheviert ende ghehouden in onse voorsz. stadt Brussele, verçiert met alle fijne Arcken triumphael, in kopere platen uyt-ghedruckt, beschreven ende bekostight door dry Inghesetenen der voorsz. stadt Brussele, soo in't Latijn, Duytsch, als François. Ende alsoo het selve niet en vermocht te gheschieden, &c. Waeromme soo is't dat wy desen aenghemerckt, en als voren ghehadt hebbende het advies vande Wet-houderen onser voorsz. stadt Brussele, en tot dien ghehoort hebbende, het Officie Fiscael van Brabandt, gheneghen wesende ter bede ende supplicatie des voorsz. Supplíants, hebben den selven gheoorloft, gheconsenteert, &c. de selve *Eer-Triumphe* en beschrijvinghe der selve in't Latijn, Duytsch en François, te moghen drucken, verkoopen en distribueren al omme binnen onsen Landen van Brabandt, en van over Mase, daer hem goedt duncken, en ghelieven sal, &c Interdicerende ende verbiedende aen alle andere Druckers, Prenters, en Boeck-verkoopers, de voorsz. *Eer-Triumphe* en beschrijvinghe naer te drucken en te conterfeyten, oft elders ghedruckt oft gheconterfeyt, in dese Landen te brenghen, ofte te verkoopen, op pene van confiscatie vande selve, en t'incurreren in de amende van dertigh rinsguldens voor ieder, by elcke vande ghene te verbeuren, die ter contrarie daer af doen sal: ontbiedende, &c. Soo breeder te lesen is in de opene brieven van octroy, ghegheven by den Koninck in den Rade van Brabandt, den een-en-twintighsten Junij festhien-hondert en seventigh, gheparapheert Fier: vt: ende onderteeckent

LOYENS.

EX LIBRIS

HENRICI VANDEN BLOCK,
Pbtri & insignis Collegiatæ
Ecclesiæ DD. Michaelis &
Gudilæ Bruxellis Capellani.